

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

**Fakulta architektury
Ústav teorie a dějin architektury**

PRAHA NEPOSTAVENÁ.

Architektonické soutěže let 1898-1914 na stránkách dobového tisku.

PRAGUE UNBUILT.

Architectural competitions of the years 1898-1914 in the historical contemporary press.

Disertační práce

Doktorský studijní program: **Architektura a urbanismus**
Studijní obor: **Dějiny architektury a památková péče**

Školitel: **Prof. PhDr. Pavel Vlček**

Ing. arch. Renata Klímová

Praha 2016

Čestné prohlášení

*Já, Renata Klímová, čestně prohlašuji, že jsem disertační práci na téma „**Praha nepostavená. Architektonické soutěže let 1898-1914 na stránkách dobového tisku.**“ vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury. Můj podíl na předkládané práci je 100%.*

V Praze – Modřanech, 15. února 2016

Poděkování

*Ráda bych poděkovala především vedoucímu disertační práce **prof. PhDr. Pavlu Vlčkovi**, za jeho cenné rady, laskavé připomínky a čas věnovaný konzultacím. Velké poděkování patří i mé rodině, bez jejíž podpory a povzbuzení by tato práce nevznikla.*

V Praze – Modřanech, 15. února 2016

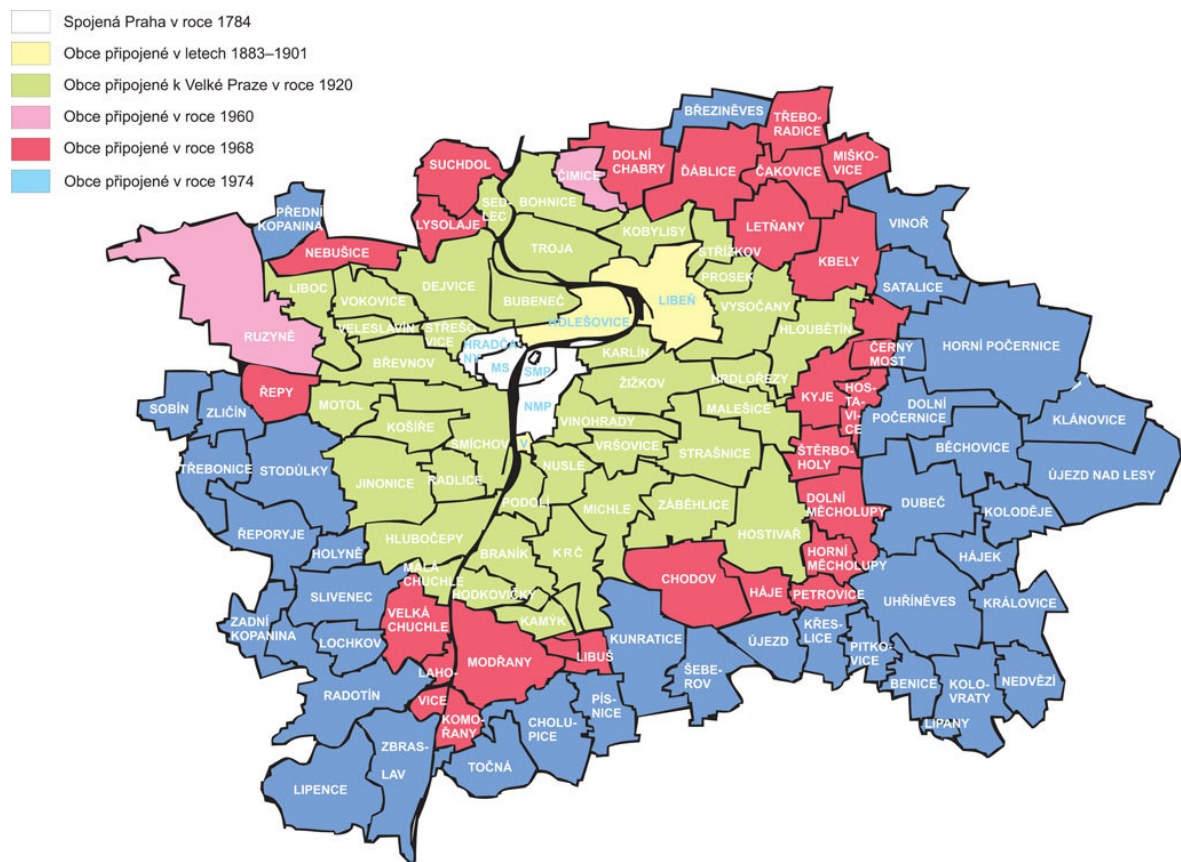
OBSAH DISERTAČNÍ PRÁCE:

1. ÚVOD	11
1.1. Téma a vymezení disertační práce	12
1.2. Kritika pramenů.....	13
1.3. Domácí odborný tisk	14
1.4. Zahraniční odborný tisk	18
1.5. Denní tisk	19
1.6. Společenské časopisy	19
2. ARCHITEKTONICKÉ SOUTĚŽE	21
2.1. Definice architektonických soutěží.....	22
2.2. Historie architektonických soutěží	22
2.3. Typy architektonických soutěží.....	23
2.4. Právní rámec – stavební řád, konkurenční řád	24
2.5. Kritika soutěží	26
2.6. Závěr.....	28
2.7. Zdroje:.....	29
2.8. Tabulky:	29
3. ASANACE STARÉHO MĚSTA A JOSEFOVA	33
3.1. Důvody asanace.....	34
3.2. Vymezení asanačního území.....	35
3.3. Soutěž na regulační plán asanované oblasti.....	36
3.4. Stručný popis asanačních událostí.....	39
3.5. Závěr.....	41
3.6. Zdroje:.....	42
3.7. Obrazová příloha:	42
4. PRŮLOM „U KLÍČŮ“	47
4.1. Původní zástavba a vznik průlomu.....	48
4.2. Soutěž na zástavbu průlomu v roce 1897	48
4.3. Výsledky soutěže	50
4.4. Soutěž na regulaci Malé Strany 1900 a Městská regulační kancelář	51
4.5. Návrh Klubu Za starou Prahu z r. 1908.....	51
4.6. Návrhy stavebního úřadu a rozhodnutí Zemského výboru	52
4.7. Závěr.....	53
4.8. Zdroje:.....	53
4.9. Obrazová příloha:	53
5. PALÁC MĚSTSKÉ POJIŠŤOVNY	67
5.1. Severní fronta Staroměstského náměstí a pražská asanace	68
5.2. Sídlo Městské pojišťovny a myšlenka na novou budovu	69
5.3. Architektonická soutěž.....	69
5.4. Návrh Osvalda Polívky	71
5.5. Závěr.....	72
5.6. Zdroje:.....	73

5.7.	Obrazová příloha:	73
6.	STAROMĚSTSKÁ RADNICE	79
6.1.	Důvody vedoucí k potřebě přestavby Staroměstské radnice	80
6.2.	První soutěž 1899-1901	82
6.3.	Druhá soutěž 1904-1905	84
6.4.	Třetí soutěž 1908-1909	86
6.5.	Závěr	88
6.6.	Zdroje:	89
6.7.	Obrazová příloha:	90
7.	REGULACE MALÉ STRANY	117
7.1.	Malá Strana v druhé polovině devatenáctého století	118
7.2.	Soutěž na úpravu Malé Strany s přílehlou částí Hradčan	118
7.3.	Městská regulační kancelář	119
7.4.	Veřejné stavby	120
7.5.	III. odbor městského stavebního úřadu	124
7.6.	Další vývoj	127
7.7.	Závěr	127
7.8.	Zdroje:	128
7.9.	Obrazová příloha:	128
8.	REGULACE STARÉHO MĚSTA	147
8.1.	První soutěž na regulaci Starého Města	148
8.2.	Druhá soutěž na regulaci Starého Města	149
8.3.	Připomínky Klubu Za starou Prahu	150
8.4.	Závěr	151
8.5.	Zdroje:	151
8.6.	Obrazová příloha:	151
9.	PRŮKOP LETENSKOU PLÁNÍ	155
9.1.	Návrhy arch. J. Zeyera a prof. K. Vosyky	156
9.2.	Návrh prof. Jana Kouly	157
9.3.	První soutěž na zástavbu Letenské pláně v roce 1902	157
9.4.	První mezidobí 1903-1909	159
9.5.	Druhá soutěž na řešení výstupu na Letenskou pláň v roce 1909	160
9.6.	Druhé mezidobí 1910-1914	162
9.7.	První světová válka a další vývoj	164
9.8.	Závěr	165
9.9.	Zdroje:	166
9.10.	Obrazová příloha:	166
10.	REPREZENTAČNÍ DŮM	181
10.1.	Úloha Měšťanské besedy při vzniku Reprezentačního domu	182
10.2.	Úprava okolí Prašné brány	182
10.3.	První soutěž na Reprezentační dům	184
10.4.	Druhá soutěž na Reprezentační dům	188

10.5.	Realizace a recepce Reprezentačního domu	189
10.6.	Zdroje:.....	190
10.7.	Obrazová příloha:	190
11.	BUDOVA NOVÉ RADNICE.....	209
11.1.	Okolí nové radnice.....	210
11.2.	Druhá soutěž na přestavbu a dostavbu Staroměstské radnice	210
11.3.	Výsledek soutěže.....	211
11.4.	Stavba nové administrativní budovy.....	212
11.5.	Reakce po dokončení.....	213
11.6.	Závěr.....	214
11.7.	Zdroje:.....	214
11.8.	Obrazová příloha:	214
12.	MOST SVATOPLUKA ČECHA.....	221
12.1.	Důvody pro výstavbu	222
12.2.	Veřejná soutěž na architektonicky řešenou uměleckou výzdobu mostu	222
12.3.	Závěr.....	224
12.4.	Zdroje:.....	225
12.5.	Obrazová příloha:	225
13.	MOST ARCIVÉVODY FRANTIŠKA FERDINANDA D'ESTE.....	227
13.1.	Rudolfova železná lávka.....	228
13.2.	Most u Rudolfa.....	228
13.3.	Veřejná soutěž.....	229
13.4.	Výsledek soutěže.....	231
13.5.	Užší soutěž v roce 1906	232
13.6.	Závěr.....	233
13.7.	Zdroje:.....	233
13.8.	Obrazová příloha:	233
14.	REGULACE VYŠEHRADU.....	243
14.1.	Vyšehrad.....	244
14.2.	Veřejná soutěž na plán úpravy	244
14.3.	Další vývoj Vyšehradu	246
14.4.	Podolské sanatorium	246
14.5.	Vyšehrad v představách městského stavebního úřadu	247
14.6.	Závěr.....	248
14.7.	Zdroje:.....	249
14.8.	Obrazová příloha:	249
15.	ZÁVĚR	257
	RESUMÉ	261
	SUMMARY	263

SEZNAM OBRÁZKŮ:.....	265
SEZNAM TABULEK:.....	274
SEZNAM ZÁKLADNÍ PRIMÁRNÍ LITERATURY:.....	275
SEZNAM ZÁKLADNÍ SEKUNDÁRNÍ LITERATURY:.....	277
SEZNAM VYSOKOŠKOLSKÝCH KVALIFIKAČNÍCH PRACÍ:.....	281
SEZNAM ARCHIVNÍCH ZDROJŮ:.....	283

Obr. 1: Územní vývoj Prahy. Zdroj: <http://www.ahmp.cz/index.html?mid=47&>

1. ÚVOD

„Sloužití výtvarnému umění domácímu. Pěstění jeho svéráznost. Sřežití poklady minulosti naší. Hledatí nové obzory. Bojovatí za ideální i hmotné zájmy naše. Býtí čestným kolbištěm myšlenkových zápasů a věrným zrcadlem české tvorby architektonické na prahu XX. věku. Kdo s námi cítíš, podejž ruky pomocné ku zdaru díla!“

1.1. Téma a vymezení disertační práce

Téma disertační práce bylo vypsáno široce - **Nerealizované projekty pražských historických měst**. Téma neobyčejně široké, bohaté a zajímavé. K zúžení tématu došlo na základě časových, geografických a tematických mantinelů.

Základem práce je období cca **1898-1914**. Přejímám zde zakladatelský mýtus Jana Kotěry¹ a počínám odchodem Friedricha Ohmanna do Vídně, resp. příchodem Jana Kotěry do Prahy a jeho nástupem na uvolněné místo profesora na Umělecko-průmyslové škole. **Friedrich Ohmann**, původem ze Lvova, byl jedním z nejvýznamnějších představitelů proměnlivé architektury na konci století. Jako tvůrce, učitel, obhájce české barokní architektury a pionýr secesní architektury významným způsobem zasáhl do českého kulturního prostředí a vychoval řadu význačných následovníků². Přes mnoho uměleckých příležitostí, které se mu v Praze dostaly, zde nebyl šťastný a počátkem roku 1898 odchází do Vídně. Zpočátku bylo jeho uvolněné místo profesora pouze suplováno, s koncem školního roku však muselo dojít k trvalejší náhradě. Zvolen byl mladý absolvent Wagnerovy školy **Jan Kotěra** (v té době pouze 27 letý). Jeho příchod byl očekáván s velkým nadšením, jak dokládají mnohé zmínky v dobovém tisku. Např. teoretik a historik umění Karel Boromejský Mádl ho oslavoval jako propagátora „příchozího umění“ a vkládal do něj naději na oživení zatuchlé domácí scény. Období je ukončeno vypuknutím první světové války v létě roku 1914.

Toto období je již po řadu let tradičně vnímáno jako doba, kdy postupně docházelo k prosazování **architektonické moderny** na poli do té doby převládající **historizující architektury**. Přesto, že období určují osobnosti Jana Kotěry, v následující práci mnoho jeho soutěžních projektů nenajdeme. Dle vlastních i slov i vzpomínek svých žáků soutěžní klání příliš nevyhledával.

„Odporem k častým nekorektnostem si můžeme vysvětlit jeho neúčast na veřejných soutěžích, nápadnou při jeho plodnosti a tvůrčí lehkosti. Zlákaly jej výjimečně jen některé, byly-li zvláště zajímavé nebo obtížné (na pomník Husův a Žižkův, na královský palác v Sofii), neodmítl však účast, když užší soutěž mu umožnila bojovat s otevřeným hledím, neanonymně, jako při návrhu na universitu nebo na ministerské budovy v Petřské čtvrti. Zklamání, které zpravidla každou soutěž provázelo, když rozhodnutí padlo proti němu se strany těch, kteří nedorostli a jeho vzletný návrh měřili svou prostředností, nesl se zřejmou povýšeností; v jeho sebevědomí nebylo místa pro nesnášlivou rozmrzelost. Avšak bez tiché bolesti se takový neúspěch neobešel.“³

Pro kompletní obraz doby jsou v práci zařazeny i projekty, které dané období předcházejí. Jejich význam však natolik ovlivnil další dění a přímo podmínil další soutěže, že jejich zmínění považuji za klíčové. Jedná se především o soutěž na asanační plán Starého Města a Josefova (1886) a soutěž na zástavbu průlomu „U Klíčů“ (1897).

Geograficky je práce omezena na tehdejší hranice královského hlavního města Prahy (**Staré Město, Malá Strana, Hradčany, Nové Město, Josefov**), ke kterému bylo již generaci

¹ Více o tzv. zakladatelském mýtu Jana Kotěry např. v L. Zikmund: *Dílo zrající v tichu: Vrcholná tvorba Jana Kotěry (1908–1914)*. 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří Kroupa.

² Více o F. Ohmannovi např. J. Vybíral: *Friedrich Ohmann: objev baroku a počátky moderní architektury v Čechách*. Vyd. 1. V Praze: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2013, 350 s. ISBN 978-808-6863-726.

³ O. Novotný: *Jan Kotěra a jeho doba*, 1. vyd. Praha: Stát. nakl. krásné lit. a umění, 1958, 287 s., s.

před koncem století připojeno území obcí **Vyšehrad** (1883), **Holešovic a Buben** (1884) a v roce 1901 i **Libně**. Ostatní pražská předměstí o připojení jednala s různou vážností a zájmem, avšak k dalšímu rozšiřování pražských hranic došlo až po válce v rámci vzniku tzv. **Velké Prahy** (1922). Většina soutěží se soustřeďovala do původních městských částí, a proto máme málo doložených soutěží z Holešovic nebo Libně. Podrobným zkoumáním jednotlivých témat se často dostáváme lehce za hranice tohoto území (např. projektem podolského sanatoria apod.). Z celkového shrnutí soutěží také vyplývá, že v závěru daného období se těžiště stavební činnosti přesouvalo do pražských předměstí, kde také docházelo k hojnějšímu vypisování soutěží (např. soutěž na Vinohradské divadlo nebo tržnici a lidové lázně pro Vinohrady).

Omezením tématu na tehdejší hranice Prahy jsme nuceni vynechat některá velmi zajímavá témata. Je to např. soutěž na novou budovu **nádraží císaře Františka Josefa** (dnešní Hlavní nádraží), která měla nahradit původní neorenesanční budovu dle návrhu architektů Ignáce Ullmana a Antonína Barvítia⁴. Soutěž byla vyhlášena v roce 1899 a jednalo se o užší vyzvanou soutěž. Vyzváni byli architekti J. Fanta, J. Kotěra, R. Kříženecký, V. Roštlapil a J. Stibral. Mezi další vynechaná témata patří např. soutěž na Zemský ústav v Bohnicích, nový hřbitov v Hostivaři nebo budova občanské záložny ve Vršovicích.

Dalším logickým krokem bylo rozdělení nerealizovaných projektů na **soutěžní a nesoutěžní**. Nosným prvkem disertační práce jsou především projekty **soutěžní** a to hlavně z důvodu lepšího zdroje informací a možnosti porovnávat okolnosti vzniku a průběhu soutěžních projektů. V rámci dalšího vývoje jednotlivých témat však často zmiňuji i následné **nesoutěžní** projekty, které dokreslují vývoj tématu (často se jedná o nerealizované projekty stavebního úřadu). Za všechny uvádím např. nerealizovaný projekt na zástavbu Vyšehradu od L. Hofmana nebo návrhy na záchranu Braunova domu od architektů P. Janáka a V. Hofmana.

Po zvážení došlo k vyřazení soutěží na **pomníky**, které v rámci architektury tvoří svébytnou uměleckou disciplínu. Ve sledovaném období nebo krátce před ním došlo k vyhlášení několika soutěží na pomníky významných osobností, které vyvolávaly velkou pozornost mezi širokou veřejností. Byly to především pomníky Jana Husa, Františka Palackého, sv. Václava nebo Jana Žižky. Obrovský zájem architektů také přitáhla soutěž na mohylu Františka Ladislava Riegra na hoře Kozákov.

Posledním znakem rozhodujícím o výběru soutěžních projektů byl jejich **zadavatel**. V této práci se soustředím na soutěže vypsání **Radou královského hlavního města Prahy** (městská rada). Byl to nejčastější zadavatel soutěží. I přesto v této době docházelo také k vypisování ze strany soukromého investora (např. palác Koruna).

1.2. Kritika pramenů

Na začátku studia došlo k prozkoumání dostupné **sekundární literatury** věnující se tomuto období a jejímu kritickému rozboru. O architektuře přelomu století bylo již napsáno velké množství publikací, ať už českými nebo i zahraničními autory. Zejména je velmi přitahuje téma nastupující secese a architektonické moderny a jejich zápas s do té doby absolutní nadvládou architektury neostylů. Zároveň v posledních letech vyšlo několik velmi zajímavých monografií významných architektů této doby (Hofman, Janák apod.). Významným zdrojem informací se mi

⁴ Budova byla vystavěna v letech 1869-1871. Byla to dvoupatrová budova o délce 150 m, protažená v ose dvěma křídelnými přístavbami, ukončenými věžemi.

staly také **vysokoškolské kvalifikační práce** (bakalářské, diplomové, disertační), které se věnují podobnému tématu nebo přímo některé ze soutěží⁵. Všechny tyto publikace se v různé míře a hloubce zabývají i nerealizovanými projekty architektů nebo konkrétními architektonickými soutěžemi, ale žádná z těchto publikací se tomuto tématu nevěnuje komplexně. Na druhé straně existují i jiné publikace popisující atmosféru této doby a fungování některých složek státního aparátu, ale ne konkrétně ve vazbě na architekturu nebo na zadávání architektonických soutěží.

Významným zdrojem informací mi byly **archivní prameny**. Největší koncentrace relevantních zdrojů je uložena v **archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea**. Jedná se především o pozůstalosti a osobní archivy významných českých architektů (fond č. 2 A. Balšánek, č. 116 J. Sakař, č. 24 R. Kříženecký, č. 19 R. Klenka z Vlastimilu, č. 9 A. Engel, č. 23 E. Králík, č. 64 J. Zeyer). Dále to jsou tematicky uspořádané fondy č. 29 Mosty, č. 50 Soutěže nebo č. 119 Urbanistika, regulace, parcelace).

Také další archivy nabízejí relevantní prameny – např. **Archiv hlavního města Prahy** (fond č. 1731 R. Kříženecký, č. 1758 K. Vosyka, č. 1302 A. Wiehl, č. 1357 L. Jeřábek) nebo archiv **Institutu plánování a rozvoje**.

Mnoho informací je přehledně zpracováno v **Administračních zprávách královského hlavního města Prahy**, které vycházely v letech 1881-1911. Nejvýznamnějším zdrojem informací byl však **dobový tisk**. Architektuře byla tehdy věnována značná pozornost. Dokládá to nejen množství odborných časopisů, ale také prostor, který jí byl věnován v denním tisku nebo ve společenských rubrikách.

1.3. Domácí odborný tisk

Zprávy Spolku architektů a inženýrů v Království Českém

Spolek architektů a inženýrů v království Českém vznikl 15. 3. 1865 (v roce 2015 uplynulo 150 let od založení)⁶ a hned začátkem následujícího roku začal s vydáváním vlastního odborného časopisu, který se stal prvním a na dlouhou dobu jediným odborným periodikem v českých zemích.

Zprávy Spolku vycházely od roku 1866 česky a německy, od roku 1883 jen česky, vycházely čtvrtletně. Již od devadesátých let byla pocítována potřeba častěji vydávaného periodika (založen Technický obzor) a od roku 1900 nutnost týdenního časopisu (vznik Architektonického obzoru od r. 1902). Směr periodika byl přísně odborný a vědecký. Mezi významné redaktory Zpráv Spolku patřil např. Kristian Petrlík (v letech 1894-1897, v roce 1893 byl zároveň i předsedou Spolku), arch. Jan Koula nebo Ing. František Péro.

⁵ např. L. Popelová: *Architektonické soutěže šedesátých let 20. století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR Československý architekt*. disertační práce, Praha, 2011. 273 s., [126] s. obr. příl. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr Urlich.

⁶ více ke Spolku viz Český svaz stavebních inženýrů, 1999. Almanach k desátému výročí znovuoobnovení činnosti. Praha: ČSSI v nakladatelství ŠEL

Technický obzor

Orgán Spolku architektů a inženýrů v království českém⁷ vycházel v letech 1893 – 1918. Od počátku svého vydávání vycházel v češtině a to každého desátého, dvacátého a posledního dne v měsíci (do roku 1901, v letech 1902-1918 1x týdně). Vznik Technického obzoru byl podmíněn potřebou častějšího vydávání odborného časopisu, který již Zprávy Spolku vycházející čtvrtletně nemohly plnit. Prvním redaktorem byl Ing. František Stupecký a první číslo vyšlo 30. ledna 1893.

Technický obzor byl časopis zaměřen velmi technicky a odborně, avšak se zřetelem k praxi, která Zprávám Spolku chyběla. Byl členěn do oddělení: pojednání odborná, zprávy stavební, prostředky dopravní, zprávy spolkové, novinky a výňatky z časopisů, literární posudky a oznámení, submitse, zprávy osobní, uprázdněná místa, listárna. Prostor věnovaný architektuře a záležitostem stavebním však nebyl významný a to vyřešil až vznik Architektonického obzoru v roce 1902. Po jeho vzniku se orientace Technického obzoru plně ubírala technickým směrem.

Volné směry

„... a založiti si list svůj, zasvěcený jedině umění a tomu, co jeho jest. Uznávající však v něm každý směr, jen má-li čistý cíl, nehodlají VOLNÉ SMĚRY straniti na svých stránkách jediné církvi, nýbrž chtějí sloučiti a buditi kladným způsobem zájem celé, široké české umění, ukazující veřejnosti nejen hotové výsledky jeho, ale i postup práce, nejen dosaženou metu, ale také obtížnou cestu k ní.“⁸

Spolek výtvarných umělců – SVU Mánes – byl založen v roce 1887, jeho účelem bylo diskutovat a přednášet o umění, jak českém tak evropském, vydávat časopisy Volné směry (1897-1949), Styl (1909-1913, 1920-1938), umělecké publikace a pořádat výstavy.

Volné směry, měsíčník umělecký⁹ (ISSN 1802-7253) byl vydáván v letech 1897-1949 Spolkem výtvarných umělců Mánes (mimo období první války 1916-1917 a krátké období těsně po druhé válce 1945-1946). Časopis vycházel poslední pátek v každém měsíci a od počátku v češtině. Své články v něm publikovaly významné osobnosti českého kulturního prostředí, například K. B. Mádl, Miloš Jiránek, František Xaver Šalda, Viktor Dyk, Jaroslav Vrchlický a mnoho dalších¹⁰. Mezi zodpovědné redaktory prvního období (1897-1916) patřil K. L. Klusáček, Jan Kotěra, Franta Anýž, Miloš Jiránek, Max Švabinský, Antonín Matějček, Josef Čapek nebo Otakar Novotný.

„Volné směry“ byl časopis primárně umělecky založený s důrazem na literaturu a výtvarné umění. Určitou roli však sehrála i architektonická sekce, kterou v redakci zastupoval především Jan Kotěra (odpovědným redaktorem Volných směrů v letech 1900-1903). Vliv Jana Kotěry a jeho

⁷ více k Technickému obzoru např. Zeman, Václav - Pantoflíček, Jaroslav - Zimmler, Emil - Petřík, Josef - Bažant, Zdeněk: Padesát let „Technického obzoru“. *Technický obzor*. 1942, s. 375-378

⁸ *Volné směry* 1896, číslo 1 Podepsáni Jaro Hilbert, Karel Mašek, Stanislav Sucharda, K. L. Klusáček, Jan Presissler

⁹ více o Volných směrech např. R. Prah!; L. Bydžovská: *Volné směry - časopis secese a moderny*. Praha: Torst, 1993. 192 s. ISBN 80-85639-14-9

nebo N. Sawicki: The View From Prague: Moderní revue (1894-1925); Volné směry (1896-1949); Umělecký měsíčník (1911-14); Revoluční sborník Devětsil (1922); Život (1922); Disk (1923-5); Pásmo (1924-6); and ReD (1927-31), in *The Oxford Critical and Cultural History of Modernist Magazines*, Vol. 3, Europe 1880-1940, eds. Brooker, Bru, Thacker, and Weikop, Oxford University Press, 2013, pp 1074-1098.

¹⁰přístupný z http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uid:ae7b52cd-435d-11dd-b505-00145e5790ea#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page_uid:1f52321e-435e-11dd-b505-00145e5790ea

architektonické sekce začal být ve Spolku Mánes čím dál významnější a časopis Volné směry přestával kapacitně stačit. V roce 1908 došlo proto k založení nového časopisu Styl, zaměřeného především na architekturu a úpravu měst (redaktorem opět Jan Kotěra).

Na stránkách Volných směrů se řešily všechny významné architektonické kauzy a projekty tehdejší Prahy – právě probíhající asanační zásahy a s tím spojená bouřlivá debata o zachování starobylého rázu Prahy (v roce 1900 vedoucí k založení Klubu Za starou Prahu), pomníky mistra Jana Husa, Františka Palackého a sv. Václava, nová zástavba průlomu U Klíčů, novostavby živnostenské banky a pražské městské pojišťovny, výstavba Obecního domu nebo soutěže na přestavbu Staroměstské radnice.

Volné směry se také staly významnou platformou pro recepci a teoretickou základnu nového umění – nastupující secesi a později geometrickou modernu. Na stránkách časopisu byly otištěny články vítající nový proud v architektuře a vyvolávající bouřlivou debatu mezi zastánci historizujícího „statusu quo“ a „příchozího umění“. Jednalo se hlavně o články Nový směr v architektuře¹¹, O novém umění (J. Kotěra)¹² nebo Sloh naší doby (K. B. Mádl)¹³.

Architektonický obzor

„Sloužiti výtvarnému umění domácímu. Pěstiti jeho svéráznost. Střežiti poklady minulosti naší. Hledati nové obzory. Bojovati za ideální i hmotné zájmy naše. Býti čestným kolbištěm myšlenkových zápasů a věrným zrcadlem české tvorby architektonické na prahu XX. věku. Kdo s námi cítíš, podejž ruky pomocné ku zdaru díla!“¹⁴

Architektonický obzor, Zprávy Spolku architektů a inženýrů v Království českém, byl časopis vydávaný v letech 1902-1918 (od roku 1919 vycházel pod názvem Časopis československých inženýrů a architektů). Navazoval na časopis Zprávy Spolku architektů a inženýrů, který přestal vycházet rokem 1901. Stal se prvním odborným časopisem věnovaným pouze architektuře a stavitelství. Byl platformou tradičněji smýšlejících architektů a zastánců historizujících tendencí v architektuře. Na jeho stránkách se často objevovaly bojovně laděné články namířené proti nastupující nové generaci – např. článek Moderna v pražských ulicích¹⁵ Františka X. Harlase.

Časopis přinášel kromě odborných článků i mnohá vyobrazení návrhů a projektů. Právě jeho bohatá obrazová příloha představuje v současné době jednu z největších hodnot časopisu. Mezi odpovědné redaktory časopisu patřil Antonín Balšánek, Antonín Cechner, Alois Čenský, mezi běžné redaktory např. Josef Lhota, Jan Koula nebo Richard Klenka z Vlastimilu.

Styl

„Zakládáme nový časopis, věnovaný důležitým otázkám uměleckým, s dobrou rozvahou a přípravou. Víme, že není zbytečný, že se jeho potřeba cítí od několika roků a věříme pevně v jeho budoucí vliv. Sdružujeme v něm obory úzce sobě příbuzné, které znamenají pro moderního člověka zájmy životu nejbližší a kultuře nejnezbytnější.“

¹¹ Volné směry. 1898, ročník II, s. 281-288

¹² Volné směry. 1900, ročník IV, s. 189-195

¹³ Volné směry. 1900, ročník IV, s. 158-174

¹⁴ Architektonický obzor. 1902, ročník I., s. 1

¹⁵ Architektonický obzor. 1904, ročník III, s. 33-34

Chceme pěstovati nejprve architekturu v nejširším slova smyslu, monumentální i užitkovou, jejíž úpadek bolestně pocítujeme zejména v Praze, dávatí nové popudy a ukazovatí hotové výsledky svých snah, poukazovatí na vady ve svém okolí a radití k jejich nápravě. Klademe důraz na boj proti šabloně a školometství a proklamujeme neodvislost od určitých škol a směrů¹⁶.

Styl, měsíčník pro architekturu, umělecké řemeslo a úpravu měst, byl měsíčník vydávaný v letech 1909-1913 a 1920-1938 Spolkem výtvarných umělců Mánes. Od roku 1920 byl podtitul časopisu: časopis pro architekturu, stavbu měst a umělecký průmysl. Vznikl jako architektonická odnož časopisu Volné směry na popud Jana Kotěry.

„Volné směry ve všech svých ročnících snažily se dle možnosti pěstovati architekturu a užitá umění, ale nedostatek místa působil, že byly tyto otázky zastoupeny kuse. Poměry, zejména neobyčejný úpadek domácí architektury a uměleckého řemesla, donutily konečně spolek Mánes, že se odhodlal vyloučiti důležitý obor celý a založiti k jeho pěstování časopis samostatný s titulem Styl¹⁷.“

Redaktory časopisu byli např. Jan Kotěra, Zdeněk Wirth, Pavel Janák nebo Otakar Novotný. Dále svými články a projekty přispívali i významní architekti doby – např. Vlastislav Hofman. Časopis se od začátku profiloval jako platforma pro moderní architekturu a její teoretickou základnu. Na svých stránkách otiskoval články teoretizujících architektů a přispíval tak dalšímu architektonickému vývoji (např. Pavel Janák - Od moderní architektury k architektuře¹⁸, Vlastislav Hofman – Nový princip v architektuře¹⁹ apod.). Časopis tak svým zaměřením představoval protiváhu Architektonickému obzoru a okruhu tradičněji smýšlejících architektů.

Za starou Prahu

„Na počátku jedenáctého roku své práce – tedy i na jakémsi vnějšně významném rozhraní časovém – podává Klub Za starou Prahu svým členům a přátelům první číslo vlastního časopisu. Vychází z potřeby, jako nutný důsledek vnitřního vývoje klubu, výraz nenáhlého ustalování a sílení základních idejí, jimiž klub žije, jako projev shody názorů dnešních jeho vůdců o potřebách a prostředcích, kterými nutno pracovati k věčnému prohlubování a vnějšmu šíření souboru otázek tvořících dnes celý problém staré prahy²⁰.“

Bouřlivé asanační události měly v roce 1900 za následek vznik Klubu Za starou Prahu s hlavním posláním chránit malebnost a starobylost mizející staré Prahy. Z podnětu místopředsedy Klubu dr. Jeřábka se stal Klub na podzim roku 1904 kolektivním členem nově ustanoveného Svazu okrašlovacích spolků, který od počátku roku 1905 začal vydávat časopis Krása našeho domova a vyzval Klub ke spoluúčasti na jeho redakční přípravě²¹. V roce 1910, v době největšího rozkvětu Klubu, přistoupil Klub k dávno vysněnému kroku zřízení vlastního časopisu s podtitulem Věstník Klubu Za starou Prahu. První léta vydávání Věstníku se vyznačovala vysokou publicistickou úrovní i značným rozsahem. Slibný rozvoj periodika byl náhle zastaven překotnými událostmi první války a musel být z finančních a personálních důvodů

¹⁶ Styl. 1909, ročník I, s. 1

¹⁷ Volné směry. 1908, ročník XII

¹⁸ Styl. 1910, ročník II, s. 105-109

¹⁹ Styl. 1913, ročník V, s.

²⁰ Za starou Prahu. 1910, ročník I., s. 1

²¹ K. Bečková: Sto let Klubu Za starou Prahu v sedmi kapitolách, in: K. Bečková (ed.): Sto let Klubu Za starou Prahu, s. 42

značně redukován. Po roce 1918 dochází k obnovení předválečného provozu, ale k původnímu rozsahu se Věstník již nikdy znovu plně nevrátil.

Odpovědným redaktorem prvního ročníku se stal Pavel Janák a první číslo vyšlo v den desátého výročí Klubu 28. ledna 1910. Od druhého čísla byl odpovědným redaktorem Zdeněk Wirth, jehož po odchodu na frontu první světové války v roce 1914 dočasně vystřídal dr. Karel Guth.

Témata – Asanace, Braunův dům, elektrická dráha na Hradčanech, zástavba Palackého náměstí, řešení průlomu U Klíčů, zástavba Vyšehradu regulace Malé strany a mnohá další.

Umělecký měsíčník

Časopis Skupiny výtvarných umělců - umělecké sdružení založené v roce 1911 a působící do roku 1914. Skupina vznikla odchodem několika umělců ze Spolku SVU Mánes a představovala širokou základnu moderní tvorby, protože se v ní setkali nejen malíři a sochaři, ale také architekti, spisovatelé, hudebníci a výtvarní teoretici. Vedle bývalých členů Osmy E. Filly, A. Procházky a V. Beneše přibyli O. Guttfreund, P. Janák, J. Gočár, J. Chochol, V. Hofman, V. Špála, J. a K. Čapkové, F. Langer, V. Kramář, V. V. Štech aj. Skupina směřovala ke kubismu, který se stal jejím hlavním programem.

Časopis vydávalo Tiskové družstvo Skupiny výtvarných umělců v Praze v letech 1911-1914 jednou měsíčně. Program časopisu byl široký – od literatury, hudby, výtvarného umění, sochařství přes architekturu až k užitému umění, čímž by se dal přirovnat k širokému programu Volných směrů. Časopis propagoval progresivní směr kubismus. Odpovědnými redaktory byli Josef Čapek nebo Pavel Janák s Františkem Langerem.

Na stránkách časopisu dostaly prostor zakládající texty architektonického kubismu Pavla Janáka (O nábytku a jiném²², Proti náladě v architektuře²³, Hranol a pyramida²⁴, Obnova průčelí²⁵) a Vlastislava Hofmana (Duch moderní tvorby v architektuře²⁶).

1.4. Zahraniční odborný tisk

Projekty a realizace českých architektů a umělců se objevovaly i na stránkách některých zahraničních odborných časopisů. K nejvýznamnějším je třeba řadit především vídeňský časopis **Der Architekt** (Wiener Monatshefte für Bau- und Raumkunst, Organ der Zentralvereinigung der Architekten Österreichs, vydavatelství Antona Schrolla ve Vídni, periodicita jednou měsíčně, 1895-1922), který svou vysokou odbornou úrovní a uměleckými názory značně ovlivňoval i dění na domácí kulturní scéně. Významným redaktorem byl mezi léty 1895-1908 Ferdinand von Fellner-Feldegg (1855-1936), významný architekt, filosof a dramatik.

Z významných pražských projektů byl v *Der Architekt* publikován např. Ohmannův projekt kavárny Corso²⁷ a mnohé další projekty Ohmannových žáků Dryáka, Justicha a Němce,

²² *Umělecký měsíčník*. 1912, ročník II, s. 21-29

²³ *Umělecký měsíčník*. 1912, ročník II, s. 105-107

²⁴ *Umělecký měsíčník*. 1912, ročník II, s. 162-170

²⁵ *Umělecký měsíčník*. 1913, ročník III, s. 85-93

²⁶ *Umělecký měsíčník*. 1912, ročník II, s. 127-135

²⁷ *Der Architekt*. 1898, ročník IV, s. 39

wagneriánů Krásného, Roitha, Engela, Janáka, Kotěry, později i Kotěrových žáků Gočára, Novotného nebo Waiganta. Der Architekt vynikal i vysokou grafickou úrovní; v některých případech jsou jeho údaje zcela unikátní.

1.5. Denní tisk

Národní listy²⁸ byly české noviny, vycházející v letech 1861-1941. Noviny byly založeny roku 1861 dr. Juliem Grégrem, který je řídil až do roku 1894. V roce 1910 noviny přešly do vlastnictví Pražské akciové tiskárny řízené Karlem Kramářem a Aloisem Rašínem, kde vycházely až do svého zastavení nacistickými okupanty v dubnu 1941.

Založení novin bylo výsledkem emancipačního procesu české politické reprezentace. Národní listy se staly tribunou českých liberálů a od roku 1874 orgánem mladočeské strany. Do roku 1918 představovaly Národní listy nejvýznamnější český deník a byly považovány za oficiální hlas politických a hospodářských zájmů české národní buržoazie v Rakousko-Uhersku. Vedle zahraničních a vnitropolitických částí vynikaly též svou kulturní rubrikou. Do zakládající skupiny patřil F. L. Rieger, F. Palacký, J. E. Purkyně nebo Eduard Grégr. První číslo novin vyšlo 1. ledna 1861.

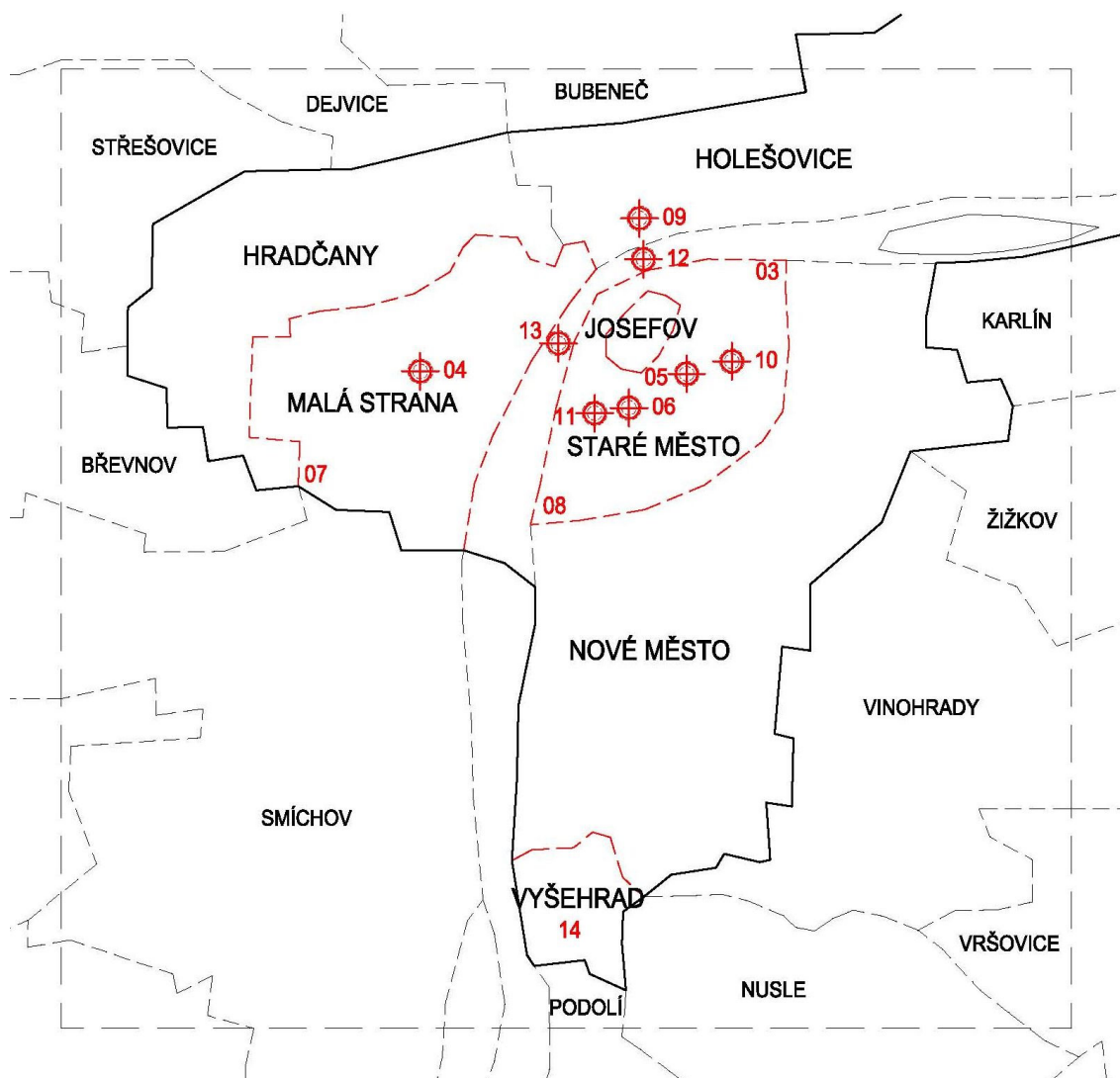
K nejvýznamnějším pražským německy psaným deníkům patřil bezesporu **Prager Tagblatt**²⁹ (česky Pražský deník). Bylo to pokrokové denní periodikum, respektive noviny, vycházející v Čechách a později v Československu v letech 1877–1939, psané německy. Prager Tagblatt byl považován za nejvlivnější liberálně demokratické německy psané noviny v Čechách. Jeho vydávání skončilo s nacistickou okupací v roce 1939.

1.6. Společenské časopisy

O architektuře se často psalo i v společenských časopisech, což svědčí o značném zájmu, kterému se v tehdejší společnosti architektura těšila. Kromě významných časopisů **Lumír** (Časopis pro literaturu a umění), **Rozhledy**, **Světobzor** (Obrazový týdeník pro zábavu a poučení, umění a písemnictví) a **Zlatá Praha** (Obrázkový týdeník pro zábavu a poučení) se architektonické kauzy objevovaly i na stránkách časopisů **Čas** (List věnovaný veřejným otázkám, založen Dr. Janem Herbenem, vydávaný 1886-1915), **Česká stráž** (Časopis věnovaný všem potřebám národním, 1890-1901) nebo **Dílo** (časopis Jednoty výtvarných umělců v Praze, 1903-1948).

²⁸ dostupné z <http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ae876087-435d-11dd-b505-00145e5790ea>

²⁹ dostupné z <http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=ptb>

Obr. 2: Mapka s přehledem všech soutěžních projektů.

2. ARCHITEKTONICKÉ SOUTĚŽE

„Veřejné architektonické soutěže jsou účinný nástroj k šíření vědomostí o architektuře. Iniciují rozpravu o architektuře a o podobě veřejného prostoru mezi širokou veřejností. Soutěže mají dalekosáhlý výchovný a v neposlední řadě i národohospodářský význam. Umožňují proudění nových myšlenek a představují možnost uplatnění i mladých autorů. Platí to dnes a platilo to i před sto lety.“

2.1. Definice architektonických soutěží

Architektonická soutěž je pojem vyhrazený pro specifický typ soutěže s bohatou historií. Cílem architektonické soutěže je získat co nejlepší řešení konkrétního úkolu (návrh budovy, mostu, nábřeží, nádraží, parku, přístavu nebo části města). Soutěžící předkládají konkrétní návrhy a kvalifikovaná porota z nich vybírá nejlepší řešení pro daný úkol. Vyhodnocení je nezávislé na osobách autorů; rozhoduje se o návrhu, ne o jeho tvůrci. Rozhodnutí je postaveno na základě aktuálního přístupu, ne na základě minulých zásluh. Proto bývají architektonické soutěže často **anonymní**.

Vypisovatelem veřejných architektonických soutěží může být **veřejný, poloveřejný nebo soukromý subjekt**. V případě veřejného zadavatele se nejčastěji jedná o státní, městské nebo obecní subjekty (v našem případě městská rada). Soukromým vypisovatelem může být jednotlivec nebo uskupení (spolky, družstva, školní rady, spořitelny, banky apod.). V některých případech je pobídkou veřejný zájem, jsou však i případy zcela dobrovolného uspořádání, které mají původ ve vnitřní vyspělé kultuře takových subjektů.

Veřejné architektonické soutěže jsou účinný nástroj k šíření vědomostí o architektuře. Iniciují rozpravu o architektuře a o podobě veřejného prostoru mezi širokou veřejností. Soutěže mají dalekosáhlý výchovný a v neposlední řadě i národohospodářský význam (podporuje se jimi domácí produkce). Umožňují proudění nových myšlenek a představují možnost uplatnění i mladých autorů. Platí to dnes a platilo to i před sto lety.

2.2. Historie architektonických soutěží

Historie architektonických soutěží je velmi bohatá a sahá s největší pravděpodobností až do **starověku**. První dobře doložené události s charakterem blížícím se soutěžím proběhly na počátku renesance ve **Florencii**. Byla to soutěž na kopuli dómu Santa Maria del Fiore (F. Brunelleschi, 1418) nebo sochařská výzdoba dveří baptisteria San Giovanni (1420). Obě události jsou velmi dobře dokumentovány prostřednictvím práce **Giorgia Vasariho**.

V českých zemích je jedna z prvních historicky doložených akcí tohoto druhu soutěž na projekt přestavby klášterního chrámu v **Kladrubech**³⁰. V roce 1711 vyzval kladrubský opat k omezené soutěži architektky Jana Blažeje Sanitini Aichla a Kryštofa Dietzenhofera.

K velkému rozkvětu architektonických soutěží došlo v době **národního obrození**. Jednou z prvních dobře doložených byla urbanisticko-architektonická soutěž na Okružní třídu – Ringstrasse v Brně (1861). Nejvýznamnější však byla především soutěž na **Národní divadlo** v Praze, která proběhla v letech 1865-1866. Byla zajímavá nejen tím, že v porotě zasedali kromě domácích i zahraniční znalci, ale také kvůli významnému prostoru, kterého se jí dostalo v dobovém tisku. Z odborných periodik jmenujme především Zprávy Spolku architektův a inženýrů, pro které o soutěži na Národní divadlo referoval Bernard Grueber³¹. K dalším významným událostem patří např. soutěž na Rudolfinum, v devadesátých letech 19. století pak Strakova akademie, Plodinová burza, Assicurazioni Generali, Německé kasino, Živnobanka nebo Zemská banka.

³⁰ R. Švácha: Soutěže. in: Lubomír Konečný – Anna Rollová – Rostislav Švácha (eds.): *Od kabaly k Titaniku. Deset studií nejen z dějin umění*. Artefactum – Ústav dějin umění AV ČR, Praha, 2013, 255 s. ISBN: 978-80-86890-58-6. s. 219.

³¹ ZSAI. 1866, roč. I. s. 25-28.

Za zlatou éru architektonických soutěží je pak možné považovat právě **období před první světovou válkou a období první republiky**. Výrazná změna nastala po komunistickém převratu v roce **1948**. Soutěže se nepřestaly vypisovat úplně, ale došlo k jejich významnému omezení. Světlou výjimkou bylo období **šedesátých let**, kdy proběhlo několik významných soutěží, které byly bohatě reprodukovány a komentovány v odborném tisku. To však zastavil příchod **normalizace**, kdy se soutěže mohly vypisovat pouze ze mzdových prostředků vypisovatele. Na dlouhou dobu tak soutěže ztratily svůj demokratický ráz. Ke zlepšení, které předpovídalo konec komunistického režimu, došlo ke konci **80. let**. Nejvýznamnější událostí tohoto období je zatím poslední soutěž na dostavbu Staroměstské radnice z let 1987-88.

2.3. Typy architektonických soutěží

V zásadě jsou rozpoznávány dva typy soutěží: ideová a projektová.

Ideová soutěž většinou slouží k vypracování základního pojetí problému a často bývá vypisována k získání nebo k upřesnění stavebního programu a k upřesnění finančních nároků na stavební záměr. Ideové soutěže proto bývají vypisovány jako první a jejich výsledky slouží jako podklad pro upřesnění podmínek navazující projektové soutěže.

Projektová soutěž obvykle slouží k získání konkrétního návrhu jednoho autora, jež by měl být východiskem pro další dopracování studie či spíše celého projektového díla. Na výsledek takové soutěže by v ideálním případě mělo navázat zadávací řízení.

Také v našem období docházelo k vypisování obou typů soutěží. Nutno však uvést, že projektové soutěže o velké podrobnosti byly vypisovány mnohem častěji, což také vedlo k řadě stížností ze strany soutěžících architektů. Dle jejich představ byl ideální průběh veřejné soutěže vyhlášen jako dvoukolový. První kolo mělo proběhnout jako ideová anonymní soutěž, s menší požadovanou podrobností projektové dokumentace. Na základě výsledku prvního kola měli být vyzváni autoři nejlepších projektů k užší projektové soutěži, která již požadovala větší podrobnost a množství předkládaných plánů.

„Systém dvou soutěží (předběžné t. zv. ideové a druhé na provedení) uznáván při větších soutěžích za nevyhnutelný. Prvé soutěži má býti dodáno co nejvíce svobody omezením počtu a měřítko požadovaných rysů, vyloučením určení nákladu a za největší volnosti stavebního programu; při této soutěži nemají býti udělovány ceny ve stupních, ale ceny ve stejné výši jako přemiování dle určitého měřítko schopných prací. Druhá soutěž na provedení má býti vypsána jako užší mezi vítězi první; program stavební má být naprosto přesný a mají být k jeho vypracování přizváni i soutěžící vedle poroty a stavebníka; náklad stavební má být nepřekročitelnou podmínkou. Cílem soutěže a rozsudku poroty nemá být označení nejlepší práce, ale spíše vybrání nejlepšího umělce, jehož práce prokazuje, že je nejschopnější k provedení stavby. Vítězi této druhé soutěže, vyhledanému dle této zajisté nové a závažné zásady, má připadnouti provedení. Použije-li se i myšlenek jiných, byť i cenami poctěných projektů, mají býti autoři jich zvláště odměněni dle platných sazeb.“³²

³² [B. a.]: Úprava soutěží v Německu. *Styl*. 1911, roč. II.

2.4. Právní rámec – stavební řád, konkurenční řád

V současnosti je pořádání architektonických soutěží a jejich průběh legislativně upraven psanými právními normami. Jedná se především o **soutěžní řád České komory architektů** (ČKA), jež v detailu jako podzákonná norma vymezuje podrobné podmínky soutěží. Dále je to zákon o zadávání veřejných zakázek **č. 137/2006 Sb.**, který v části čtvrté, § 102 - § 109 upravuje způsoby, jakými může být případným vítězům architektonické soutěže zadána veřejná zakázka na projekční dílo.

V mezinárodním kontextu je to pak **vzorový soutěžní řád UIA**, mezinárodní organizace architektů, přidružené organizace UNESCO. Tento řád je však jenom vzorem. Není multilaterálně platným normativem.

Také v minulosti byl průběh architektonických soutěží reflektován v tehdejší legislativě. Byl to především platný **stavební řád**, jehož požadavky na modernizaci měst se staly také jednou z bezprostředních příčin k vypisování mnoha soutěží, především těch na pořízení polohopisných plánů.

V Praze byl prvním platným stavebním předpisem stavební řád z roku **1815**. Svým obsahem shrnoval do té doby platné stavební předpisy. Upravoval zejména protipožární a hygienická opatření a opatření zajišťující bezpečnost. Kodifikoval základní úkony stavebního práva (žádost o povolení stavby s plánem stavby, stavební řízení, stavební povolení, kolaudace apod.).

Jeho platnost trvala do roku 1886, kdy byl zákonem č. 40 z **10. dubna 1886**³³ nahrazen novým stavebním řádem s platností pro královské hlavní město Prahu. O rok později byla jeho platnost rozšířena na Plzeň a České Budějovice. Tento stavební řád byl několikrát novelizován³⁴ (zejména po vzniku samostatné republiky), nahrazen byl ale až zákonem č. 280/1949 Sb., o územním plánování a výstavbě obcí. V období první republiky nebyly legislativní práce na novém jednotném celostátním stavebním řádu dovedeny do konce a byly přerušeny druhou světovou válkou. Tím skončila první, nejdelší etapa stavebního práva.

Ve stavebním řádu z roku 1886 byl zakotven požadavek na pořízení **regulačních plánů**, které měly mít obce pořízeny do roku 1904. Regulační podmínky byly přímo v jednotlivých paragrafech zákonů: šířka ulic, výška zástavby, odstupy zástavby nebo počet podlaží budov. Z těchto požadavků pak přímo vyplývaly snahy o „modernizaci“ Prahy, které byly vkládány do nově utvářených upravovacích plánů jednotlivých čtvrtí. Nejdůležitějším bodem se ukázal být požadavek na šířku ulic, který předznamenal pozdější snahy o rozšiřování ulic, především pro potřeby zavedení elektrických tramvají. S masivním rozvojem automobilové dopravy se tehdy nepočítalo. U stávajících ulic se požadovala minimální šířka 16 m, u kratších nebo postranních ulic pak 12 m. V nově navrhovaných městech měly mít hlavní třídy minimální šířku 20 m, živější ulice 17 m a kratší nebo postranní ulice 14 m.

³³ *Zákon, daný dnem 10. dubna 1886, jímžto se vydává stavební řád pro královské hlavní město Prahu a pro města Karlín, Smíchov, královské Vinohrady, Žižkov, pak pro místní obce Košíře, Třešovice s Třešovičkami, Břevňov s Týnskou, Dejvice, Bubeneč, Libeň, Troju, Vršovice, Nusle a Pankrác, Michle a Podolí. Zemský zákoník Království českého 1886.*

³⁴ např. zákonem č. 211/1919 Sb., o stavebních úlevách pro Prahu. Pouze Velké Prahy se týkaly: zákon č. 144/1920 Sb., zákon č. 116/1920 Sb., jímž byl zřízen pro Prahu stavební sbor, a zákon č. 88/1920 Sb., jímž byla zřízena pro Prahu Státní regulační komise.

Přestože stavební řád z roku 1886 nakonec platil úctyhodných 63 let, snahy o jeho změnu se vyskytly jen několik let po vyhlášení.

„Čteme ve zprávě slavné rady městské, že se již dne 30. září 1889 usnesl slav. sbor obecních starších na tom, předložit vysokému sněmu král. Českého návrhy na změnu a doplnění stavebního řádu z roku 1886...“³⁵

Městská rada pak skutečně v říjnu roku 1889 podala žádost, aby ze 138 odstavců stavebního řádu bylo změněno celkem 44 odstavců, tedy víc než třetina. Hlavní výtky k platnému stavebnímu řádu směřovaly k jeho přílišné podrobnosti, což prý vedlo k tomu, že stavitelem a projektantem mohl být téměř kdokoliv a výsledná kvalita prováděných staveb byla velmi nízká.

„Našeho stavebního řádu vadou jest, že co do konstruktivních částí vše předpisuje, následkem čehož může každý skutečně zhotoviti bez předběžných studií technických plán takový, že se podle stavebního řádu proti němu nedá ničeho namítati, čili, že je skutečně otevřeno navrhování a provádění staveb každému ... Kdo nechce svou celou činnost ve stavitelství na vystavění několika málo domů omeziti, musí proti svému přesvědčení stavěti, totiž s vědomým hřešením na všech zásadách moderního stavitelství, zřizováním bytů bez náležitého pohodlí, bez dostatečné prostornosti jednotlivých místností, bez veliké vybíravosti v materiálu stavebním a beze všeho dodržování zásad umění a solidnosti při řešení architektonické úpravy budov. K takovému provádění staveb není pak ovšem inteligentního stavitele zapotřebí, k tomu hodí se stejně čepičář, truhlář a pekař, jako doktor pochybné kvalifikace ... trpí tím stejně poměry zdravotní všech větších našich měst, jako umění stavitelské samo a tím ovšem i vzezření nových měst a čtvrtí.“³⁶

Odborníci proto navrhovali **osnovu nového stavebního řádu**, který měl být stručnější a měl obsahovat hlavně obecně platné zásady navrhování a výstavby budov.

„Při tom budiž vynechána ze stavebního zákona všechna ona podrobná ustanovení, která jej činí skutečnou encyklopaedií stavitelství a mají v zápětí, že kterýkoliv stavební plán, osobou nespůsobilou k tomu zhotovený, vyhoví všem ustanovením o tloušťkách zdí a podobným, a komisí schválen býti musí ... Naproti tomu však budtež přijaty do stavebního zákona všeobecně platné zásady o prostornosti jednotlivých místností a jich vzájemných k sobě poměrů, jakož i přesně vědecké, zákonitě platné předpisy o tom, jakých hmot a do jaké míry se smí při stavbách používatí vůbec a v jednotlivých konstrukcích zvláště.“³⁷

V roce 1905 tak byla osnova nového stavebního řádu předložena Zemskému sněmu ke schválení. Sněm byl však paralyzován spory mezi Čechy a Němci a rozhodnutí o schválení neproběhlo, jako tomu bylo v případě jednání o připojení obcí ku Praze. Další jednání přerušil příchod světové války.

Druhým předpisem, který upravoval vypisování a průběh soutěží, byl tzv. **Konkurenční řád**. Byl to neoficiální předpis, který vypracovali a přijali zástupci technických a uměleckých spolků (českých i německých) v Čechách (např. Spolek architektů a inženýrů, výtvarný odbor Umělecké

³⁵ O. Materna: Osnova nového stavebního řádu pro král. hlav. město Prahu. *Architektonický obzor*. 1907, roč. VI., s. 21.

³⁶ O. Materna: Osnova nového stavebního řádu pro král. hlav. město Prahu. *Architektonický obzor*. 1907, roč. VI., s. 19

³⁷ O. Materna: Osnova nového stavebního řádu pro král. hlav. město Prahu. *Architektonický obzor*. 1907, roč. VI., s. 21

Besedy, Spolek stavitelů, Inženýrská komora apod.). Jeho stěžejními body byla ustanovení o účelu, programu, porotě a odměnách veřejných soutěží.

„Účelem veřejné soutěže jest získati pouze náčrtky, kterých k objasnění podaného návrhu nevyhnutelně jest zapotřebí, a přibližného rozpočtu, sestaveného dle plošného nebo prostorového obsahu. Program soutěžního řízení obsahovati má udání o plošných výměrách požadovaných místností, situační plán staveniště, po př. fotografie okolí projektované budovy, měřítko návrhu, čas a místo dodání, výši odměny a jména znalců návrhy posuzujících. Konečně lhůtu, kdy porota výrok svůj pronese. Ceny pro stavby pozemní řídí se dle nákladu stavebního. Při objektech do 20.000 K stavebního nákladu obnášeti má I. cena 1% celého obnosu, do 30.000 0,7% a výše nejméně 0,5%. Cena II. obnášeti má vždy 0,75%, III. 0,5% ceny I. Ceny uděleny býti mají relativně nejlepším návrhům. Porota sestávati má z odborných, náležitě kvalifikovaných a nestranných znalců. To jsou asi stěžejné body konkurenčního řádu.“³⁸

Jednotlivé paragrafy pak podrobněji upravovaly konkrétní náležitosti. Např. § 5 hovořil o soutěžních porotách, § 6 upravoval možnosti vyloučení projektu ze soutěže, § 8 upravoval povinnost veřejně vystavit došlé projekty a § 9 pak povinnost tyto projekty vystavit s příslušným usnesením poroty.

Paragraf o soutěžních porotách podrobněji upravuje také výši odměn pro porotce soutěží. Je zřejmé, že být členem soutěžní poroty bylo považováno za prestižní záležitost, která byla řádně finančně ohodnocena.

„... mají býti honorovány sborem soutěž vypisujícím za svou odpovědnosti plnou práci, jež vyžaduje prostudování a porovnání všech k soutěži došlých návrhů, dále za ztrátu času s tím spojenou a za znalecká dobrozdání. Soutěže nechť dělí se ve tři třídy dle nákladu stavebního: I. třída do obnosu 200.000 K. II. třída do obnosu 500.000 K. III. třída nad obnos 500.000 K. Taxa za 1 den obnáší pro I. třídu K 50, pro II. třídu K 80, pro III. třídu K 100, při čemž pro I. třídu musí celkový honorář obnášeti nejméně K 80. Při soukromých soutěžích nemá se za denní práci členů poroty čítati pravidlem více než 25 K. Rovněž jest čítati i každou část dne, jakýmkoli způsobem pro účely jurovské spotřebovanou, jako jeden plný den práce. Mimo to veškeré výlohy, které jsou spojeny s cestováním do místa poroty, čítají se zvláště dle skutečného vydání.“³⁹

Český konkurenční řád nebyl výjimkou v evropských zemích. Velmi podobné předpisy vypracovali a přijali i zástupci odborných spolků ve Vídni, v Německu nebo ve Švýcarsku.

2.5. Kritika soutěží

I přes to, že dnes předmětné období vnímáme jako zlatou éru architektonických soutěží, současníci to tak rozhodně nevnímali a k průběhu soutěží měli celou řadu **připomínek**.

Bylo to v první řadě rozhodnutí o vypsání **ideové nebo projektové soutěže**. Hlavní výtka směřovala k tomu, že v mnoha případech byla zbytečně vypsána podrobná projektová soutěž, když by na místě byla soutěž ideová. Architekti byli zavaleni požadavky a podrobností požadovaných výkresů a vypsaná lhůta k odevzdání projektů byla často velmi krátká. Měřítko soutěžních projektů často vyžadovalo plány v takřka realizačním stupni, v některých případech

³⁸ F. Kavalír: Soutěže architektonické. *Architektonický obzor*. 1907, roč. VI., s. 45, 46

³⁹ [B. a.]: Zprávy. *Styl*. 1911, roč. II.

včetně detailních rozpočtů. K tomu přispívalo i souběžné vyhlášení několika velkých soutěží najednou, jako tomu bylo např. v letech 1904-1905, kdy došlo k současnému vyhlášení 4 soutěží (Zemský ústav pro choromyslné v Bohnicích, přístavba a novostavba radnice a Čechův a Rudolfský most). Pokud došlo k vyhlášení ideové soutěže, pak často docházelo k tomu, že navazující projektová soutěž vůbec nebyla vysáána.

Dalším bodem časté kritiky byla výše vypsanych **odměn**, která se účastníkům soutěží zdála v mnohých případech směšně malá. Obecně měla být výše odměn stanovena v souladu s konkurenčním řádem na základě předpokládaných nákladů na provedení stavby, ale ve skutečnosti tomu tak často nebylo. Z tohoto pohledu můžeme za jednu z nejlépe ohodnocených soutěží považovat první soutěž na přestavbu Staroměstské radnice, kdy si arch. Jan Vejrych odnesl 10.000 K.

Největší vlna kritiky však směřovala ke **složení poroty**. Z přehledné tabulky zpracovaných soutěží je zřejmé, že členové soutěžních porot se velmi často opakovali. Téměř vždy byl členem významný představitel předchozí generace (J. Zítek nebo J. Schulz nebo oba). Byli to architekti narození ještě před polovinou 19. století (Zítek 1832, Schulz 1840), kteří nebyli architektonicky činní již po několik desetiletí a svými názory a představami o architektuře byli poplatní historizujícím tendencím druhé poloviny století. Dále to byli mladší, ale přesto názorově rigidní představitelé tradiční architektury, jako např. J. Koula nebo A. Wiehl. Dalšími členy často bývali stavební radové nebo zástupci významných odborných spolků (Spolek architektův a inženýrů, Umělecká komise, SVÚ Mánes apod.). V případě nejvýznamnějších soutěží v porotě zasedal i primátor. Není proto divu, že především zástupci mladší generace cítili, že díla jejich protivníků jsou protěžována. Situace se začala obracet až kolem roku 1908, kdy se členem soutěžních porot stával již respektovaný Jan Kotěra.

„Nejvíce stěžováno na poroty, a právem. Nemůže také býti konkurujícím lhostejno, kdo práce jejich posuzuje. Některá soutěž na př. obelána je řadou prací značně vyspělých a v takových případech bývá úkol poroty nadmíru zodpovědný, neboť je i mnohdy opravdu nesnadno, vystihnouti přednosti toho kterého návrhu a správně pochopiti intence jich autorů. Konečné rozhodnutí spočívá přec jen na subjektivním názoru členů poroty a proto je nutno, aby to byly vždy osoby bohatých vědomostí odborných a naprosto nepředpojatí.“⁴⁰

Dalším důvodem ke stížnostem byl průběh záležitosti **po skončení soutěže**. Autoři oceněných ideových projektů očekávali vyhlášení navazujícího užšího kola, v případě projektové soutěže pak pověření stavbu realizovat. K tomu však došlo málokdy. Nejčastějším vývojem bylo předání soutěžních projektů do rukou **stavebního úřadu**, který byl pověřen dalším zpracováním. To samozřejmě vedlo nejen ke stížnostem, ale také k pochybnostem o regulérnosti celé soutěže. Zazněly názory, že obec by měla projekty zpracované stavebním úřadem předkládat, nejen odborné komisi, ale také veřejnosti. Ideálně pak měly být také zveřejňovány náklady na práci zaměstnanců stavebního úřadu, aby veřejnost mohla porovnat jejich výši s náklady na soutěžní řízení.

„Obec nejen že rozdanými cenami zakupuje si práce zvláště nejlepší, ona zakupuje i jiné, ne však, jak obvyklo a správně jest, aby prováděcí návrhy objednala u umělce a technika, jehož

⁴⁰ F. Kavalír: Soutěže architektonické. *Architektonický obzor*. 1907, roč. VI., s. 45, 46

*práce uznána jest vynikající a zralou, nýbrž často s netajeným úmyslem, aby získala tak náměty pro vlastní kancelář, kteréž provedení plánů prováděcích svěří.*⁴¹

Často se také stávalo, že to nebyl autor nejvýše oceněného návrhu, který byl pověřen následnou realizací stavby. Částečně tomu tak bylo v případě Reprezentačního domu. Dalším typickým příkladem byl průběh soutěže na **městské divadlo v Plzni**. První pozici sice obsadil pokrokový návrh Wagnerových žáků Františka Krásného a Josefa Hoffmana, ale realizací byl pověřen autor projektu oceněného až čtvrtou cenou – A. Balšánek.

2.6. Závěr

Z předchozí kapitoly vyplývá, že v předmětném období docházelo k mnoha chybám ve vypisování a v průběhu veřejných soutěží. I samotní protagonisté vnímali toto období jako nedostatečné nejen z pohledu množství a výsledků soutěží, ale také ze strany vlastního snažení o budoucí podobu tváře architektury.

*„Soutěžné řízení nevede se upřímně, pokládá se za jakýsi luxus, důvěra v ně se soustavně podkopává, vypisují se soutěže, aby se neřeklo, že se neděje ničeho pro umění, a po nich se postupuje nebo i nepostupuje tak, jak již před soutěží bylo zamýšleno... Jindy zase dobré myšlenky, jež soutěže přinesou, nepřijdou na zmar, naopak jsou zužitkovány, nikoli však svými autory, nýbrž favority, kteří nestydí se užití cizích myšlének.“*⁴²

Z dnešního pohledu však můžeme konstatovat, že i přes všechny vady a nedostatky se skutečně jednalo o zlatou dobu soutěží. Za dobu necelých patnácti let bylo vypsáno kolem 15 velkých soutěží. I přes to, že velká část soutěží neměla do začátku první světové války bezprostřední výsledek (a kolikrát ani po válce), je možné tvrdit, že své hlavní poslání splnily. Protože pokud jsme v úvodní kapitole řekli, že základním smyslem architektonickým soutěží je probouzet debatu o architektuře a podobě veřejného prostoru mezi širokou veřejností, pak právě to je jedním z hlavních znaků našeho období. Velká pozornost věnovaná architektonickým kauzám nejen na stránkách odborného, ale i denního tisku nám dokládá, že architekturou se skutečně žilo a osud mnoha významných míst nebyl veřejnosti lhostejný.

Z tohoto pohledu je o to větším zklamáním situace na současné architektonické scéně. Po roce 1898 došlo k velkému uvolnění a čekalo se, že stejné nadšení, které se zhostilo celé společnosti, se bude týkat i architektury. Soutěží se však vypisuje mnohem méně, než se doufalo. Zápal pro architekturu a šlechtitný souboj soutěží generace přelomu století nám budiž neutuchávající inspirací.

„Hodláme nadále vésti oddíl soutěží se zvláštní péčí a co možno nejúplněji. Budeme uveřejňovati nejen jako dosud vypsání soutěží a jich výsledky, ale máme v úmyslu doplňovati stále text vyobrazeními; budeme reprodukovati z vypsáních soutěží dané situace, aby orientace o předmětu soutěže byla úplnější, a chceme v reprodukcích přinášeti i cenami poctěné projekty, pokud uměleckému měřítku vyhoví, tak aby byly šíře známy, aby nezapadaly a aby byly dalším poučením. Také kritika soutěží jeví se býti již neodkladnou nutností. Soutěže jsou důležitým zřízením veřejného hospodářství s myšlenkou a nepostradatelným činitelem vývojovým a výchovným. Záleží tedy na čistotě a správnosti jich uspořádání mnoho prospěšného a nemůže

⁴¹ J. S.: Úřední návrhy konstruktivní a umělecké. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 30-32, 43-45, 57, 58

⁴² B. H.: Pražské stavební poměry. *Styl*. 1912, roč. III.

zůstatí bez chorobných následků, je-li jejich uspořádání, ať v kterékoli části vadné. Mnoho a stále bývá chybováno již v samotném vypsání; zde náleží stavovským korporacím, aby zasazovaly se o nápravu, a budeme kroky zde učiněné registrovatí. Však i rozhodnutí soutěží, výroky porot vyžadují si více pozornosti; prospěje se zajisté dobru, bude-li material soutěžných prací kriticky přehlédnut a bude-li vždy s téhož stanoviska oceněn... Na obálce uveřejňována bude přehledná tabulka otevřených soutěží, která obsahuje jejich hlavní data a podmínky ve výtahu, tak jak jsou pro soutěžícího důležitá.⁴³

2.7. Zdroje:

- A. Cechner: Naše nové technické soutěže. *Architektonický obzor*. 1904, roč. III., s. 17 18, 24.
F. Kavalír: Soutěže architektonické. *Architektonický obzor*. 1907, roč. VI., s. 45, 46
J. S.: Úřední návrhy konstruktivní a umělecké. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 30-32, 43-45, 57, 58
STS: Zprávy ze sdružení S. V. U. Mánes. *Styl*. 1910, roč. I., s. 47, 91, 117
[B. a.]: Zprávy. *Styl*. 1911, roč. II.
B. H.: Úprava soutěží v Německu. *Styl*. 1911, roč. II.
B. H.: Pražské stavební poměry. *Styl*. 1912, roč. III.
[B. a.]: Soutěže. *Styl*. 1913, roč. IV.
[B. a.]: Hlas z radnice o uměleckých soutěžích veřejných. *Volné směry*. 1899, roč. III., s. 47-50
Umělecké soutěže směřující k úpravě Prahy. *Volné směry*. 1899, roč. III., s. 108-112
R. Švácha: Soutěže. in: Lubomír Konečný – Anna Rollová – Rostislav Švácha (eds.): *Od kabaly k Titaniku. Deset studií nejen z dějin umění*. Artefactum – Ústav dějin umění AV ČR, Praha, 2013, 255 s. ISBN: 978-80-86890-58-6. s. 217-236.
O. Materna: Osnova nového stavebního řádu pro král. hlav. město Prahu. *Architektonický obzor*. 1907, roč. VI., s. 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26.
P. Ovečka. *Povolování a ohlašování staveb*. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. 2007. Vedoucí práce Petr Havlan.
D. Novotná: Regulace stavby měst v historii. *Urbanismus a územní rozvoj*. 2005, roč. VIII., s. 7-11.
H. Svatošová: Cesta k modernímu velkoměstu. in: *Městská správa a stavební rozvoj Prahy v období 1784-2000*. Dostupné z <http://www.ahmp.cz/>.
M. Ebel: *Dějiny českého stavebního práva*. 1.vyd. Praha: ABF, 2007, 255 s. ISBN 978-80-86905-21-1.

2.8. Tabulky:

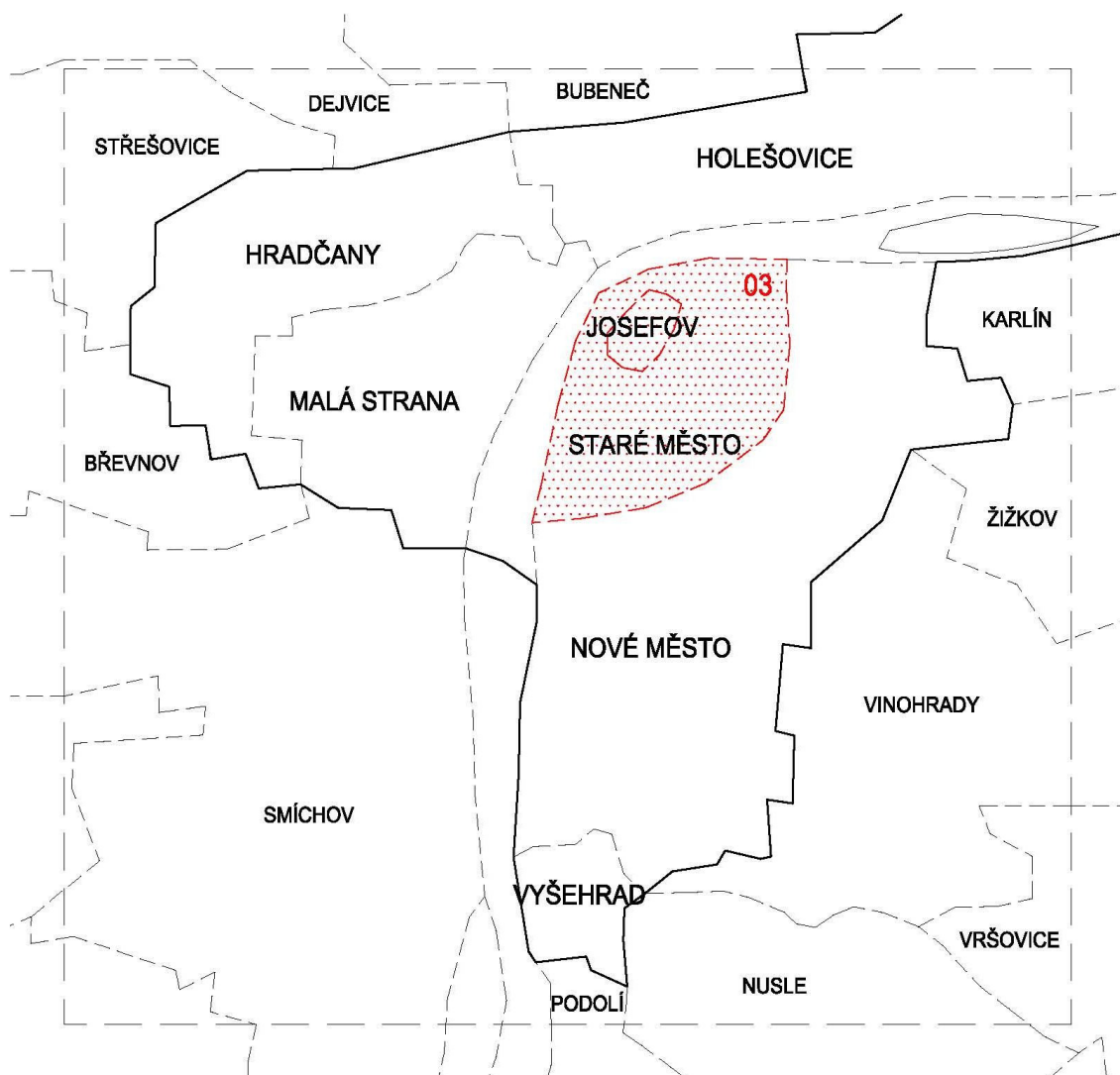
⁴³ [B. a.]: Zprávy. *Styl*. 1911, roč. II.

Č.	Název a termín	Celke	Pořadí	Projekty	Autoři	Odměna	Porota
3.	Asanace 1.10.1886 - 15.1.1887	5	I. Cena	Finis Ghetto	A. Hurtig	800 zl.	Kandrt, Wiehl, Tereba, Viček, Pacold.
			II. Cena	Jan Kaftan	J. Kaftan	600 zl.	
			III. Cena	Srdci země české	V. Liška, K. Vasyka	300 zl.	
4.	Průlom U Klíčů 31.3.1897 - 17.5.1898	4	I. Cena	Pražské motivy	J. Podhajský	600 zl.	Herain, Klouček, Koula, Materna, Mocker, Polívka, Roštlapil, Schulz, Stibral.
			II. Cena	Vanitas	R. Kříženecký + J. Hrádek	400 zl.	
5.	Městská pojišťovna 13.8.1898 - 14.10.1898	5	I. Cena	Trojúhelník v kruhu	J. Příhoda	1500 K	
			II. Cena	V půdoryse kapitál	E. Roháček	1000 K	
			III. Cena	Sv. Florian	F. Sander	800 K	
			mimo soutěž			O. Polívka	
6.	Staroměstská radnice I. 1.10.1899 - 1.4.1901	13	I. Cena	Město vidím veliké...	J. Vejrych	10.000 K	Hlávka, Gregor, Chytil, Münzberger, Wiehl.
			první II. Cena	Lod' v kruhu	K. Hilbert	5000 K	
			druhá II. Cena	P v kruhu	J. Koula	5000 K	
			první III. Cena	Zlatá Praha	F. Blažek	3000 K	
			druhá III. Cena	P+C+R	A. Dlabáč	3000 K	
IV. Cena	Rejsek Bakalář	A. Balšánek	2000 K				
7.	Regulace Malé Strany 26.1.1900 - 31.12.1900	9	I. Cena	Atlantis	A. Balšánek	5000 K	Gregor, Pasovský, Viček, Zitek, Wiehl, Koula, Bělský.
			II. Cena	Měší město Pražské	K. Klusáček + J. Sakař	3000 K	
			III. Cena	Malá Strana	R. Kříženecký	2000 K	
10.	Úprava okolí Pražské brány 1900 - 1900	2	I. Cena		R. Kříženecký		I. Odbor Spolku architektů a inženýrů.
			II. Cena		V. Podhajský		
8.	Regulace Starého Města I. 13.7.1900 - 31.1.1901	2		Nové století...		(3500 K)	Zitek, Wiehl, Koula, Bělský, Gregor, Pasovský, Viček.
				Marketa		(2500 K)	
8.	Regulace Starého Města II. 5.3.1901 - 31.5.1901	11	I. Cena	Minulým i budoucím	J. Sakař + K. Klusáček	3500 K	Zitek, Wiehl, Bělský, Koula, Pasovský, Viček, Gregor.
			II. Cena	Bělomodrý štít	R. Kříženecký	2500 K	
			III. Cena	Q v kruhu	R. Klenka z Vlastimilu	1500 K	

Tab. 1: Přehledná tabulka soutěží – část 1

Č. Název a termín	Celkové pořadí	Projekty	Autoři	Odměna	Porota
9. Průkop Letnou I. 2.8.1901 - 31.12.1901	I. Cena	Manský znak	R. Klenka z Vlastimílu	3000 K	Koula, Schulz, Bělský, Jahn, Gregor, Wiehl,
	II. Cena	1:30	K. V. Mašek + V. Autěřícký	2000 K	Víček, Odměny celkem 6000 K
	III. Cena	Regulace	J. Václavek	1000 K	
10. Reprezentační dům I. 9.1.1903 - 31.3.1903	I. Cena	Praga Caput Regni	A. Dryák + T. Amena	2000 K	Zítek, Schulz, Wiehl, Gregor, Tereba,
	II. Cena	Francois I.	J. Pospíšil	2000 K	Pasovský.
	III. Cena	XX. Věk	A. Balšánek	2000 K	
10. Reprezentační dům II. 8.5.1903 - 15.7.1903	I. Cena	Pořadí nestanoveno	A. Dryák + T. Amena	1000 K	Zítek, Schulz, Wiehl, Gregor, Tereba,
	II. Cena		J. Pospíšil	1000 K	Pasovský.
	III. Cena		A. Balšánek	1000 K	
06. Staroměstská radnice II. 2.5.1904 - 31.3.1905	I. Cena	Pořadí nestanoveno	A. Cechner	4000 K	Srb, Roštlapil, Schulz, Zítek, Wiehl, Gregor,
	II. Cena		A. Engel	4000 K	Kovařovič.
	III. Cena		J. Koula + A. Balšánek	4000 K	
11. Novostavba radnice 2.5.1904 - 31.3.1905	I. Cena	Pořadí nestanoveno	O. Polívka	2500 K	Srb, Roštlapil, Schulz, Zítek, Wiehl, Gregor,
	II. Cena		V. Beneš + J. Pospíšil	2500 K	Kovařovič.
	III. Cena		B. Bendelmayer + E. Weichert	1500 K	
13. Mánesův most 24.5.1904 - 31.1.1905	I. Cena	Rudolfínium	Procházka, Kolář, Kříženecký	10000 K	Srb, Gregor, Neubert, Schulz, Weingärtner,
	II. Cena	Zorés v kruhu	K. Tůma, F. Sander	8000 K	Velfik, Víček
	III. Cena				
14. Regulace Vyšehradu 19.12.1905 - 30.4.1906	I. Cena	W IV	E. Králík	2400 K	Pasovský, Koula, Kovařovič, Schulz, Zvěřina,
	II. Cena	Heroum ducha	A. Engel	1800 K	Wiehl, Zítek.
	III. Cena	Slovanský bůžek	V. Prošek	1200 K	
06. Staroměstská radnice III. 1908 - 31.5.1909	I. Cena		A. Wiehl	4000 K	Groš, Zítek, Schulz, Bertl, Pasovský, Hodek,
	II. Cena		T. Petřík	3000 K	Čenský, Kotěra, Goll.
	III. Cena		B. Hübschmann	2000 K	
09. Průkop Letnou II. 15.4.1909 - 15.9.1909	I. Cena	Títana	A. Engel + Šejna	5000 K	Blecha, Dvořák, Kotěra, Müller, Velich,
	II. Cena	Armovaný beton	F. Kveting + Kotek, Polívka	4000 K	Velfik, Zvěřina.
	III. Cena	Tunel	J. Šachl	3000 K	

Tab. 2: Přehledná tabulka soutěží – část 2

Obr. 3: Mapka s orientačním zobrazením soutěží - Asanace

3. ASANACE STARÉHO MĚSTA A JOSEFOVA

„Nač cestovati daleko na východ, když nejzanedbanější kout Stambulu naléztí lze uprostřed hlavního města království Českého!“

3.1. Důvody asanace

Příčiny, které vedly ke vzniku pražské asanace, z velké míry ovlivňují i všechny ostatní kauzy, které představují v této práci. Z nepřímo příbuzných jmenujme především fenomén **průmyslové revoluce**, který měl v 18. a především v 19. století za následek rapidní nárůst počtu obyvatel ve městech. Dochází tak k potřebě rozšiřování stávajících měst. V případě Prahy to však nebylo snadné. Praha byla i po svém sloučení v roce 1784 stále sevřená systémem středověkého i novověkého opevnění, a docházelo proto k neustálému zahušťování stávající zástavby. K většímu územnímu rozvoji tak docházelo hlavně na pražských předměstích.

Po prohrané prusko-rakouské válce, kdy se ukázala nedostatečnost a zastaralost **pražské fortifikace**, došlo nejprve k rozhodnutí hradby zbourat (30. října 1866) a následně k postupnému vykupování hradebních pozemků a k jejich reálné likvidaci (od 70. let 19. století)⁴⁴.

Největší motivací pro přestavbu stávajícího města však byly lákavé příklady ze zahraničí, kde asanační a regulační zásahy probíhaly již od 30. let 19. století. Za všechny příklady vzpomeňme přestavbu **Athén** (30. léta), **Hamburku** (40. léta), haussmanizaci **Paříže** (od 50. let) nebo nám nejbližší přestavbu **Vídně** spojenou s výstavbou Ringstrasse (od 60. let) nebo **Berlína**. K rozhodnutí o asanaci (stejně jako k bourání hradeb) došlo v porovnání s evropskými metropolemi poměrně pozdě.

Významným počinem, který ve svém důsledku znamenal nejen počátek asanace, ale i ostatních snah o regulaci pražských měst, bylo vydání **pražského stavebního řádu v roce 1886**, který požadoval dostatečně široké a vzdušné ulice.

Z bezprostředních příčin předcházejících rozhodnutí o asanaci jsou na prvním místě skutečně otrěsné **hygienické podmínky** panující v uličkách Josefova. Dobový článek z Národních listů to komentuje následovně:

„V Evropě tři města byla proslulá svými ghetty: Řím, Frankfurt n. M. a Praha. Labyrint úzkých, špinavých uliček, v nich hrozný vzduch, sestávající ze směsice kouře a smrdutých výparů ze stok a ze vzduchu tom v cáry obalený, tělesně schátralý, chorobný lid — ejhle ghetto, jimi se zmíněná města co se zvláštními specialitami po věky pyšnila. ... Tu teprve spozorováno, že není zvláštní příjemností, míti uprostřed města hnojště a udržovati je k vůli p. t. zvědavým cizincům, i zavládla ve všech třech jmenovaných městech chvála hodná snaha, zbaviti se zajímavé speciality. Ve Frankfurtě padlo ghetto nejdříve, potom došlo na ghetto římské a jak jinak ani býti nemůže, nejdéle udrželo se pražské. Toť naší oprávněnou zvláštností v Praze, že o třicet, nejméně ale o dvacet let ve všem se opozdíme.“⁴⁵

Nedostatek světla, čerstvého vzduchu a zeleně nebo neexistující kanalizace a nedostatečné zásobování pitnou vodou ve spojení s havarijním technickým stavem většiny objektů, to byla realita, která přímo děsila početné Pražany. Celé Židovské město a velká část Starého Města navíc byly v **inundační zóně** a podléhaly tak opakovaným záplavám. To vše předurčovalo celou oblast v semeniště infekčních chorob a vzniku epidemií.

⁴⁴ V pruhu staroměstského opevnění vznikla nová zástavba v dnešních ulicích Národní třída, Na příkopech, 28. října a Revoluční. Na místě opevnění Nového Města vznikla severojižní magistrála.

⁴⁵ [B. a.]: Staré město pražské a čtvrť Josefovská. *Národní listy*. 1887, roč. 27, výtisk č. 64 ze dne 6. 3. 1887

V důsledku reforem Josefa II. z roku 1781, které dovolovaly Židům opustit hranice ghetta, došlo k proměně **sociální skladby** obyvatel celé oblasti. Bohaté a prosperující židovské obyvatelstvo pomalu, ale jistě začínala nahrazovat sociálně slabá skupina všech vyznání. Byty byly dále pronajímány a obrovským způsobem tak docházelo ke zvyšování hustoty zalidnění. Jen pro představu, v době těsně před asanací byla průměrná hustota zalidnění Josefova cca 1820 obyvatel na 1 hektar, zatímco ve Starém Městě to bylo asi třikrát méně (cca 640 obyvatel na 1 hektar)⁴⁶. Nejmenší hustotu zalidnění měly Hradčany (cca 260 obyvatel na hektar).

Jedním z hlavních důvodů, které vedly městské zastupitelstvo k prosazení asanačních zákonů, byla zcela určitě i snaha o posílení **reprezentace** celého města. Byl to právě stud, že v bezprostřední blízkosti Staroměstského náměstí, centra města a perly středověkého stavebnictví, se nachází ostudné středověké uličky bizarního ghetta, který vedl ke snaze o vybudování nové elegantní a reprezentativní čtvrti. „*Nač cestovati daleko na východ, když nejzanedbanější kout Stambulu naléztí lze uprostřed hlavního města království Českého!*“⁴⁷

Svou roli hrála i snaha o podpoření **stagnující stavební činnosti**, která po stavebním boomu 70. let v první polovině 80. let skomírala. V mnohé starší literatuře byly všechny tyto důvody uváděny pouze jako zástupné s tvrzením, že hlavním důvodem celého projektu asanace byla **stavební spekulace**, tedy záměr vybudovat na lukrativních pozemcích v samotném centru Prahy luxusní nájemní domy s vysokou činží. Tuto dlouho opakovanou hypotézu je potřeba vnímat zejména v kontextu doby jejího vzniku. Jak tvrdí K. Bečková: „*Lze předpokládat, že by byla odhalena i jistá souvislost mezi závěry hodnocení a kulturně-politickým klimatem doby, v níž vzniklo. Není přeci náhodné, že v minulých desetiletích byla asanace nejčastěji spojována s pejorativně zabarveným termínem „stavební spekulace“, zřejmým produktem buržoazní ekonomiky.*“⁴⁸

3.2. Vymezení asanačního území

Městská rada se otázkou nevyhovujících poměrů Josefova zabývala již od počátku 80. let, kdy pražský sbor obecních starších rozhodl o zřízení komise, které se jimi bude nadále zabývat. Prvním krokem bylo **vymezení asanovaného území**. Již od začátku bylo jasné, že hranice se nebude vztahovat pouze na území Josefova, ale že se musí počítat především s hranicí zátopového území. V první fázi se uvažovalo, že do asanačního obvodu budou na žádost novoměstských voličů zahrnuty i oblasti Podskalí a Vojtěžské a Petrské čtvrti, které se taktéž nacházely v inundačním území. Proti tomu se však ozvala logická námitka, že pak by nedocházelo k asanaci, tedy k napravení zdravotních poměrů, ale k regulaci na státní účet⁴⁹. Poté byl rozsah asanovaného území ještě několikrát měněn (uvažovalo se např. o zahrnutí okolí dnešní ulice Karoliny Světlé nebo Vyšehradské), až se definitivně ustálil na Josefov, inundační část Starého Města a Vojtěžskou čtvrt na Novém Městě. Podobu oblasti před asanačními zákroky nám přibližuje např. Hurtigův polohopisný plán z roku 1891 [Obr. 4].

⁴⁶ R. Wurzer: Zákon, daný dne 11. 2. 1893, Čísl. 22 ř. z., o vyvlastňování k úpravě asanačního obvodu král. hl. m. Prahy in *Pražská asanace*. Praha: Muzeum hl. m. Prahy, 1993, str. 25. ISBN 80-85394-01-04

⁴⁷ R.: „Finis Ghetto“. *Zlatá Praha*. 1887, roč. 4, číslo výtisku 21, s. 350

⁴⁸ K. Bečková: *Asanace – zatracovaný i obdivovaný projekt obce Pražské. Příspěvek k dějinám pražské asanace*. Dostupné online: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/pragensia/asanace/beckova.htm> Cit. 1. 12. 2015

⁴⁹ K. Bečková: *Asanace – zatracovaný i obdivovaný projekt obce Pražské. Příspěvek k dějinám pražské asanace*. Dostupné online: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/pragensia/asanace/beckova.htm> Cit. 1. 12. 2015

3.3. Soutěž na regulační plán asanované oblasti

Soutěž byla vyhlášena dne **1. října 1886** s termínem odevzdání do **15. ledna 1887**. Porota, ustanovená k jejich posouzení a zvolená 14. ledna 1887, sestávala z p. Kandrta jako předsedy, architektů Wiehla a Tereby, stavitele Vlčka a profesora české polytechniky Pacolda, který byl zároveň ustanoven referentem poroty a o výsledcích hlasování podal zprávu městské radě:

„... porota uznala velikou důležitost plánů a dospěla k nezvratnému přesvědčení, že přijatý plán má být nejdokonalejší. V první řadě mají mít vliv na regulování měst vůbec a zvláště jejich starších částí zdravotní ohledy, jež jsou podmíněny šířkou a směrem ulic, kteréž mají se řídit pokud možná dle panujících větrů a slunečních stran, dále číselné rozvrhy náměstí a parků, provedení dle možnosti správné, soustavné kanalisace s odstraněním spodních vod nejméně po hloubku domovních sklepů, potom hlavně vhodný poměr zastavení plochy k ploše nezastavěné, prospěšnou formou a velikostí stavenišť. K ohledům zdravotním druží se také ohledy estetické a komunikační. Co se týká komunikačních ohledů je velice prospěšno, aby po provedeném splavnění Vltavy až do Prahy se všech stran přirozený přístav na Františku stal se přístupným dopravě a vobě, aby jiné průmyslem vynikající části města mohly se dosáhnouti nejkratší cestou, všechny části Prahy, aby byly mezi sebou v organickém spojení, aby však při tom proto přece se nepošinul starý, historický střed města ze Staroměstského náměstí.“⁵⁰

Celkem do soutěže došlo **5 projektů**, z nichž tři byly oceněny cenami 800 zl., 600 zl. a 300 zl.⁵¹ Rozdělení cen schválila porota jednohlasně, podotkla však, že žádný z plánů nevyhovuje v plném rozsahu, a bylo proto usneseno, aby z tří oceněných projektů byl zpracován definitivní plán a z každého z nich vzato nejlepší řešení. Všechny plány byly vyloženy na Staroměstské radnici po dobu 14 dnů.

1. „**Finis Ghetto**“ – A. Hurtig, M. Štrunc a J. Heida, 800 zl.
 2. „**Jan Kaftan**“ - Jan Kaftan – 600 zl.
 3. „**Srdci země české**“ – V. Liška a K. Vosyka - 300 zl.
- „**Památce Libušině**“
 - „**K cíli zákonem vyvazovacím**“

U všech soutěžních prací můžeme nalézt několik společných vlastností. Nejzajímavější je především fakt, že ačkoliv rozsah asanovaného území byl ještě před vyhlášením soutěže omezen na zátopovou oblast Starého Města, Vojtěšskou čtvrt a Josefov, všechny projekty do řešení zahrnují celé Staré Město. Vzhledem ke stavu památkového osvětlení v polovině 80. let 19. stol. nás vlastně ani nepřekvapí, jakým způsobem se stavěli ke „standardní“ staroměstské zástavbě. „*Možnost narýsovat nové město a to nikoliv nějaké anonymní na zeleném drnu, ale „nové“ Staré Město pražské se vší jeho historickou slávou, je pravděpodobně natolik svůdná a inspirativní, že jí racionálně uvažující geometři, nakažení iluzí modernismu, technicismu a štítivostí vůči zašlému středověku snadno podlehli.“⁵²*

⁵⁰ [B. a.]: Vyznamenané plány na regulování Josefova a části Starého města. *Národní listy*. roč. 27, číslo výtisku 54. ze dne 23. 2. 1887

⁵¹ Dle článku z Lidových novin z 6. 3. 1887 byla třetí cena 400 zl.

⁵² K. Bečková: *Asanace – zatracovaný i obdivovaný projekt obce Pražské. Příspěvek k dějinám pražské asanace*. Dostupné online: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/pragensia/asanace/beckova.htm> Cit. 1. 12. 2015

Jako nejlepší byl vyhlášen projekt městského inženýra Alfreda Hurtiga, arch. M. Štrunce a městského inženýrského eléva Heidy s heslem „**Finis Ghetto**“ [Obr. 5]. Je nám jako jediný ze všech soutěžních projektů známý, a to díky reprodukci v časopisu Zlatá Praha. Doplněn je vysvětlujícím textem, ze kterého můžeme sledovat nejen podrobnosti Hurtigova návrhu, ale i reakci tehdejší veřejnosti.

„Ulice hlavní dle návrhu pana Hurtiga a spol. projektovány jsou v šířce 18–20 metrů, ulice vedlejší v šířce 12-16 metrů, tak že jimi do čtvrti asanační stále prouditi bude vzduch svěží a zdravý. ... Velmi šťastně rozřešena též úprava nábřeží Rudolfova se širokou okružní třídou souběžně s nábřežím. Okružní třída určena pro komunikaci, nábřeží naproti tomu mělo by ráz čistě reprezentační. Z nábřeží navrhuji toto projektanti široký kamenný most, jenž spojoval by prostranství před Rudolfinem s příští silnicí pod Letnou.“⁵³

V komentáři k soutěžním projektům z Lidových novin se však kromě pochvaly ozývá i výtka v podobě **malé razantnosti** všech projektů: „Nesdílíme náhled, že každý starý omšný kámen, každá zvětralá cihla již proto musila býti zachována, že je stará.“⁵⁴ V první řadě to je chybějící velkorysé spojení Václavského náměstí s Vltavou, tedy základ pozdějšího monumentálního projektu na **průkop Letenské pláně**.

„Jen jednu věc postrádáme na tomto plánu, jakož i na ostatních a upřímně řečeno, také my blížíme se s jakousi ostýchavostí a nesmělostí, ačkoli přesvědčeni jsme, že by se provést dala, ovšem že za jiných okolností, než jaké provázejí tou dobou dotýčný projekt a potom ne najednou, nýbrž postupem doby, ale s určitým sledováním vytknutého přesně cíle. Máme totiž na mysli prodloužení Václavského náměstí až k nábřeží. ... A co by byla radiální třída peštská proti prospektu václavskému, jenž by na jedné straně ohraničen byl monumentální budovou musejní a na straně druhé skýtal pohled na smaragdové pozadí Letné a jenž by ovšem musil býti též architektonicky upraven co nádherná třída reprezentační. Představmež si tuto třídu ovroubenou po celé délce a po obou stranách elegantními arkádami s terasami nad nimi, a nádhernými krámy, elegantními kavárnami, představmež si zdánlivou jednotvárnost a délku prospektu umírněnou a oživenou bosquetty s hernami uprostřed, představmež si, že by to byl prospekt, jenž neležel by mimo vlastní velkoměstský ruch jako jmenovaná třída peštská, vídeňská Ringstrasse a z části též některé pařížské boulevardy, nýbrž že byla by to třída protínající část Prahy, v níž nejlavnější soustřeďuje se život – a potom směle se tažme, zdaž některé druhé město mohlo by se vykázati třídou podobnou?“⁵⁵

Zajímavostí je např. řešení kadetní školy, pozdějšího staveniště Obecního domu, kam inž. Hurtig navrhuje umístit **městskou bibliotéku a veřejnou čítárnu**.

Na druhém místě se umístil projekt inž. **J. Kaftana**. Jeho podoba se do dnešních dnů bohužel nezachovala, jistou představu si však můžeme udělat z dobových komentářů. V Národních listech⁵⁶ byl projekt oceněn za několik přínosných myšlenek, avšak zároveň bylo podotknuto, že se jedná spíše o plán pro zcela nové město, nežli o asanaci stávajícího území. Inž. Kaftan projektoval nové ulice v šířce pouze 12-14 m (na rozdíl od Hurtigových 18-20 m) s vysvětlením, že přílišná šířka ulic činí dojem prázdnoty a podporuje zdraví škodlivý průvan.

⁵³ R.: „Finis Ghetto“. *Zlatá Praha*. 1887, roč. 4, číslo výtisku 21, s. 350

⁵⁴ [B. a.]: Staré město pražské a čtvrť josefovská. *Národní listy*. Roč. 27, výtisk 64 ze dne 6. 3. 1887

⁵⁵ [B. a.]: Staré město pražské a čtvrť josefovská. *Národní listy*. Roč. 27, výtisk 64 ze dne 6. 3. 1887

⁵⁶ [B. a.]: Staré město pražské a čtvrť josefovská. *Národní listy*. Roč. 27, výtisk 67 ze dne 9. 3. 1887

Nábřeží pak projektuje v šířce 18 m. V místě přívozu za Občanskou plovárnou projektoval inž. Kaftan řetězový most (tedy zhruba v místech pozdějšího Čechova mostu).

Dalším zdrojem informací o druhém soutěžním projektu byla přednáška právě inž. Kaftana, která proběhla na schůzi Staroměstského klubu občanského⁵⁷ již v lednu 1887 (tedy ještě před vyhlášením výsledků soutěže). Inž. Kaftan zevrubně informoval o zásadách svého návrhu i o obecných přístupech k regulaci starých a upravení nových částí měst (soustava obdélníková, trojúhelníková a radiální). Velký důraz kladl na splavnění Vltavy a provedení nové kanalizační soustavy. Vzhledem k faktu, že po dokončení regulace Vltavy měl být v VII. části Prahy zřízen ochranný a obchodní přístav a překladiště, nepovažoval inž. Kaftan za správné zřizovat další přístav v srdci Starého Města, kde jsou všechny pozemky cenné a je jich málo. Zabýval se i myšlenkou, kam přemístiti chudší obyvatelstvo Josefova. Navrhuje zřídit kolonie pro dosavadní dělnické obyvatelstvo na obvodu Prahy.

Největší váhu však inž. Kaftan přikládá usnesení vlády o osvobození od činžovní daně a přírůžek na dobu 20 let: „... padla konečně i poslední z oněch bašt, kteréž dosud Josefovské a Staré město těsně svíraly, volně bude prouditi vzduch v budoucích světlých a ladných ulicích Starého a Josefovského města, čilý obchodní ruch zavládne opět v místech, odkud před věky neblahým osudem vypuzen byl, a Staré a Josefovské město – tato tmím zakrytá a zakletá dívka probudí se opět z temného sna k jasnému dnu života.“⁵⁸

Třetí cenou byl vyznamenán projekt inž. **Lišky a Vosyky**. Projekt byl přijat s pochvalou:

„Také v tomto návrhu shledáváme několik velmi pěkných myšlenek, zejména líbí se nám úprava nábřeží, až na to, že na některých místech je poněkud úzké, a praktické spojení Staroměstského náměstí jednak s břehem vltavským a s Novým Městem na straně druhé. Ulice projektovány jsou ve šířce dostatečné, komunikace je pohodlná, ba zdá se nám, že na mnohých místech až příliš pohodlná, neboť projektanti navrhují zřízení několika zcela nových ulic, z nichž některé zdají se nám býti zbytečné a vzhledem k rozsáhlosti stavebních ploch a konfiguraci jejich ne dosti praktické. S proražením ulice ze Staroměstského náměstí přes starou mincovnu a ulici Cikánskou na Janské náměstí bychom ovšem souhlasili, jenom kdyby se byli projektanti postarali též o pohodlnější spojení s mostem Františka Josefa, jenž v důležitosti co komunikační prostředek mezi vzrůstající čtvrtí sedmou a ostatní Prahou ode dne ke dni roste.“⁵⁹

Pochvaly se dočkala myšlenka na zrušení areálu kadetní školy (místa pozdějšího staveniště Obecního domu), kde navrhují umístit **budovu Zemského výboru a sněmovny**.

„Projektanti navrhují zrušení kralodvorských kasáren, kde se nyní nalézá kadetní škola a zřízení sadu v těchto místech s budovou zemskou a sněmovní uprostřed. Aby co nejdříve tato část projektu se uskutečnila, přejeme si nejvíce. Kde ve kterém velkém městě strpěla by se stará hnusná budova bez historické i architektonické ceny s ohromným dvorem, jenž obehnán zdí ne lepší, než jakou v nejmizernější vesnici obehnána jsou humna? V samém středu města kasárna s celým příslušenstvím a jdoucí s ohromnými svými průčelími neméně než do pěti ulic!“⁶⁰

⁵⁷ [B. a.]: O regulaci Josefova a Starého města. *Národní listy*. Roč. 27, číslo výtisku 47 ze dne 17. 2. 1887

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ [B. a.]: Staré město pražské a čtvrť josefovská. *Národní listy*. Roč. 27, výtisk 70 ze dne 12. 3. 1887

⁶⁰ Tamtéž

Projekt byl vytýkány dvě chyby: přílišné drobení stavebních ploch a malý respekt k památným a stavitelsky cenným budovám, které projekt kvůli rozšíření uličních pozemků nemilosrdně boří. Z této poznámky můžeme usuzovat, že z hlediska ochrany památek nebyl projekt inž. Lišky a Vosyky příliš šetrný.

Projekt s heslem „**Památce Libušině**“ nebyl v dobovém tisku příliš komentován. Ze strohých zmínek však víme, „že ačkoli tu i tam dobrou prozrazuje myšlenku, trpí neznalostí místních poměrů. Kdyby vyskytla se nějaká akciová společnost, koupila Židovské město a přilehající část Starého města, zbořila všechno a zříditi chtěla na ploše té město zcela nové, potom dalo by se s návrhovatelem mluvíti.“⁶¹

Na posledním projektu s heslem „**Zákonem vyvazovacím k cíli!**“ byl oceňován především název jako takový, připomínající, že bez vyvlastňovacího zákona nemůže projekt asanace zdárně dojít svého cíle:

„Všechna snaha nyní k tomu nésti se musí, aby vymožen byl pro assanační obvod zákon expropiční. Až to se stane, potom – a o tom nejmenší nemáme pochybnosti – uchopí se věci také spekulace soukromá a bude vydatně pomáhati při řešení otázky tak palčivé, jakou jest upravení nezanedbanější části města na prospěch obyvatelstva a v zájmu rozkvětu i vzrůstu hlavního města českého království.“⁶²

Z této poznámky je více než zřejmé, že soukromá stavební spekulace nebyla prvotní příčinou vzniku asanačních snah, ale naopak, že její zapojení bylo očekáváno a vítáno.

Zajímavé je, že již bezprostředně po zveřejnění výsledků soutěže se v tisku ozvaly **první protesty** varující proti schematicnosti regulačních plánů a varovaly před nenahraditelnou ztrátou uměleckých i kulturních hodnot. Kromě ironického fejetonu **Jana Nerudy**⁶³ to byl především článek **Renaty Tyršové**⁶⁴, který varoval před bezmyšlenkovitou realizací soutěžních plánů. „Celkové vyznění článku je mimořádně varovné, bohužel tento osamocený hlas nedosáhl ve své době odezvy, která tehdy, šest let před přijetím asanačního zákona a devět před prvními asanačními demolicemi, mohla zabránit mnohým památkovým ztrátám v oblasti vně i mimo asanační obvod Starého Města. „Mrštíkova“ kampaň z let 1896-1899, která naopak velké odezvy dosáhla, přišla příliš pozdě.“⁶⁵

3.4. Stručný popis asanačních událostí

Asanační regulační plán [Obr. 8] byl zpracován s přihlédnutím ke všem oceněným projektům. Výsledná podoba asanační reality však byla naštěstí mnohem mírnější. Do asanačního okrsku nebylo zahrnuto celé Staré Město a mnoho významných domů a historicky a umělecky cenných památek bylo zachováno [Obr. 9]. Plán byl předložen městské radě v únoru 1888 (tedy cca 1 rok po skončení konkurzu) a teprve v listopadu 1889 byl schválen Zemským

⁶¹ [B. a.]: Staré město pražské a čtvrť josefovská. *Národní listy*. Roč. 27, výtisk 70 ze dne 12. 3. 1887

⁶² Tamtéž

⁶³ J. Neruda: Feuilleton. *Národní listy*. 1887, roč. 27. výtisk 71 ze dne 13. 3. 1887. Fejeton je datovaný dnem 12. 3. 1887.

⁶⁴ R. Tyršová: K regulaci Starého města a Josefova. *Národní listy*. Roč. 27, výtisk 83 ze dne 25. 3. 1887

⁶⁵ K. Bečková: Asanace – zatracovaný i obdivovaný projekt obce Pražské. *Příspěvek k dějinám pražské asanace*. Dostupné online: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/pragensia/asanace/beckova.htm> Cit. 1. 12. 2015

výborem. Zákony nutné k zahájení celé akce byly schváleny **11. února 1893** pod čísly 22 a 23 říšského zákoníku⁶⁶. V platnost vstoupily 7. dubna 1893.

Zákon č. 22 ř. z. přesně vymezuje hranice asanačního obvodu na základě návrhu městské rady již z roku 1887 a propůjčuje městské obci pražské vůči nemovitostem v asanačním obvodu ležícím **vyvlastňovací právo** na dobu deseti let ode dne, kdy zákon nabude platnosti. Obec pražská může převést toto právo se svolením místodržitelství na jiné osoby, tedy podnikatele⁶⁷. Mezitím 16. března 1893 zahájila činnost asanační kancelář.

Asanační okrsek byl na základě asanačního plánu rozdělen do **38 stavebních skupin [Obr. 6, Obr. 7]** a majitelé dotčených domů byli postupně vyzýváni k uvedení svého objektu do souladu s plánem. Z pohledu veřejnosti se tak více jak dva roky nedělo vůbec nic. Asanační kancelář však zatím pilně pracovala na podrobném realizačním plánu asanačních zásahů. Jeho návrh (prozatím omezený pouze na staroměstský a josefský obvod) byl po projednání asanační komisí, technickou komisí a městskou radou schválen sborem obecních starších 28. listopadu 1895. Předpokládal vykoupení či vyvlastnění všech domů, jejich následnou demolici a prodej stavebních parcel vytýčených dle plánu realizace. Tato fáze byla rozpočítána do osmi fází do konce platnosti zákona (tedy do roku 1903).

Mezitím stále přibývalo hlasů na obranu ohrožených památek. V jejich důsledku vznikla už 13. června 1893 „**soupisná komise**“, která měla za úkol sestavit inventář památek, které byly ohroženy regulací, přestavbou či zanedbáním. Dobrozdání komise však nemělo žádnou moc zboření samotné památky zvrátit, bylo pouhým podkladem při rozhodování městské rady. Mezi hlavní zásluhy soupisné komise patří kromě podrobné inventarizace stavebního fondu i pořízení důkladné fotografické dokumentace všech bouraných domů.

V dubnu 1896 vyeskalovaly snahy obránců pražských památek a mizející staré Prahy v podobě **Mrštíkova Velikonočního manifestu**, který spustil celý řetězec událostí, vrcholící vznikem **Klubu Za starou Prahu** v lednu 1900. Jedním z bezprostředních dopadů masové podpory Velikonočního manifestu bylo zřízení **Umělecké komise** v listopadu 1896. Ta měla být zvláštním útvarem stavební komise, která pracovala mimo jiné na změnách pražského stavebního řádu. Komise se zaměřila nejen na asanační regulační plán, ale i na ostatní pražské kauzy. Změnu plánu polohy v asanačním obvodu představila městské radě v červnu 1897. Návrh byl však městskou radou zamítnut s odvoláním na výsledky veřejné soutěže z počátku roku 1897. Komise, ve složení Zítek (předseda), Stibral (jednatel), Schulz, Fanta, Koula, Ohmann, Polívka, Roštlapil, Herain, Materna, Mocker, Klouček, Wiehl a Bělský, nesla vyhýbavý postoj městské rady těžce a na základě všech předchozích zklamání v lednu 1898 na svůj úřad **režignovala**.

„... komisse umělecká při radě král. hlav. města jakožto poradný orgán ve věcech uměleckých, najmě architektonických, vzhledem k památkám starobylým a objektům novodobým zabývala se mimo četné jiné otázky skrovnějšího dosahu změnou polohopisného plánu pro asanačný obvod Starého města. Městská rada neschválila však návrhů komisse učiněných v té

⁶⁶ Zemským sněmem pod čísly 23 a 27 zemského zákoníku. K. Bečková: *Asanace – zatracovaný i obdivovaný projekt obce Pražské. Příspěvek k dějinám pražské asanace*. Dostupné online: <http://stary-web.zastarouprahu.cz> Cit. 1. 12. 2015

⁶⁷ Tamtéž.

příčině po pilných studiích a pracích i důkladných úradách, načež komisse podala radě následující spis, v němž podrobně precizuje své stanovisko vůči námítkám městské rady.⁶⁸

K 1. prosinci roku 1896 bylo prvních 28 domů převážně v Josefovském okrsku prázdných a připravených k demolici. Bourání bylo dokončeno v dubnu 1897 a připraveno pro výstavbu budoucí Mikulášské (Pařížské) třídy. Další bourání následovalo. Největší vlnu nevole však vyvolalo zbourání tří domů severní strany Staroměstského náměstí, které byly určeny k výstavbě paláce Městské pojišťovny (viz kapitola č. 5 PALÁC MĚSTSKÉ POJIŠŤOVNY). Do konce prvního desetiletí od schválení asanačních zákonů tak bylo zbořeno celkem 150 domů a vystavěno bylo 67 novostaveb⁶⁹.

V dubnu 1903 byla prodloužena platnost zákonů o dalších deset let, tedy do roku **1913**. Platnost asanačních zákonů pak byla opakovaně prodlužována vždy v desetiletých intervalech až do dubna roku **1943**. Největší část původních asanačních záměrů byla dokončena v prvních 20 letech platnosti zákonů, tedy zhruba do příchodu první války. V období první republiky již probíhaly pouze menší akce na východním okraji staroměstského obvodu. V Haštalské čtvrti nebyl asanační program nikdy plně naplněn.

3.5. Závěr

Problém asanace je kontroverzní téma, které i po více než sto letech vzbuzuje silné emoce. Na jedné straně vidíme upřímně míněnou snahu o ozdravení katastrofálních hygienických poměrů v samotném srdci Prahy, v bezprostřední blízkosti centra městské reprezentace. Na druhé straně však nemůžeme prominout ztrátu nejen mnoha významných uměleckých a historických objektů, ale i jedné celé kompaktní a autentické čtvrti s mystickou středověkou atmosférou, jakkoliv odpuzující a nebezpečné.

Z dnešního odstupu je třeba ocenit hlavně snahu zastánců krás starobylé Prahy o její záchranu. Velkým štěstím v neštěstí byl především fakt, že pražské asanační snahy měly v porovnání s ostatními evropskými městy několik desetiletí zpoždění. Mohlo tak dojít k určitému vystřízlivění z opojení novými, pravoúhlými a trochu sterilními městy. S velkým časovým odstupem můžeme dnes konstatovat, že ztráta původního stavebního fondu v důsledku asanace je obrovská, na jeho místě však vzniklo komplexní hodnotné dílo, které má v rámci dnešní památkové rezervace své nezastupitelné místo.

⁶⁸ [B. a.]: O změně polohopisného plánu pro asanační obvod Starého města v Praze. *Technický obzor*. 1898, roč. VI., s. 17

⁶⁹ K. Bečková: *Asanace – zatracovaný i obdivovaný projekt obce Pražské. Příspěvek k dějinám pražské asanace*. Dostupné online: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/pragensia/asanace/beckova.htm> Cit. 1. 12. 2015

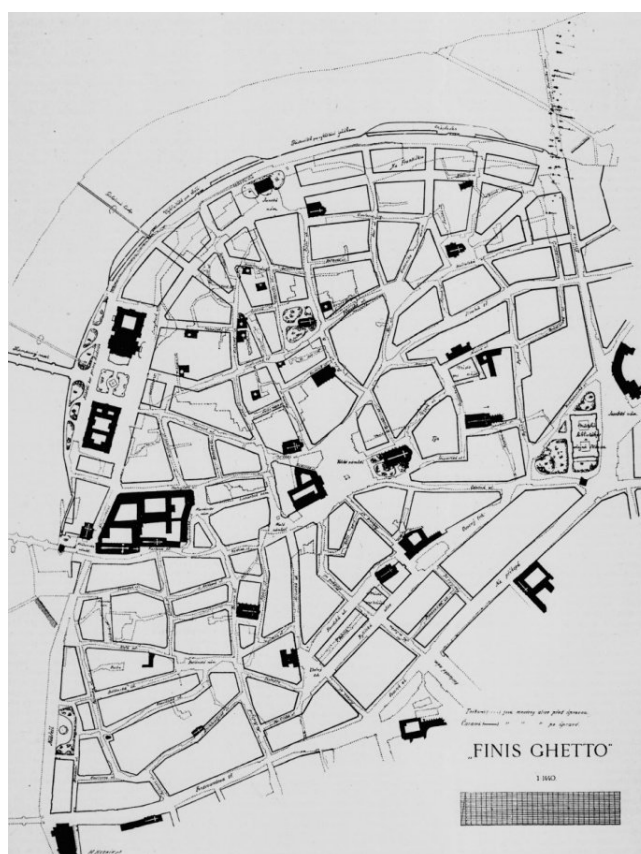
3.6. Zdroje:

- R.: „Finis Ghetto“. *Zlatá Praha*. 1887, roč. 4, číslo výtisku 21, s. 348, 350
- [B. a.]: K regulování Josefova. *Národní listy*. Roč. 27, číslo výtisku 14 ze dne 15. 1. 1887
- [B. a.]: O regulaci Josefova a Starého města. *Národní listy*. Roč. 27, číslo výtisku 47 ze dne 17. 2. 1887
- [B. a.]: Vyznamenané plány na regulování Josefova a části Starého města. *Národní listy*. Roč. 27, číslo výtisku 53 ze dne 23. 2. 1887
- [B. a.]: Staré město pražské a čtvrť josefovská. *Národní listy*. Roč. 27, výtisk 64 ze dne 6. 3. 1887
- [B. a.]: Staré město pražské a čtvrť josefovská. *Národní listy*. Roč. 27, výtisk 67 ze dne 9. 3. 1887
- [B. a.]: Staré město pražské a čtvrť josefovská. *Národní listy*. Roč. 27, výtisk 70 ze dne 12. 3. 1887
- R. Tyršová: K regulaci Starého města a Josefova. *Národní listy*. Roč. 27, výtisk 83 ze dne 25. 3. 1887
- J. E. Svoboda: *Praha 1891-1918: kapitoly o architektuře velkoměsta*. Vyd. 1. Praha: Libri, 1997, 303 s. ISBN 80-859-8320-6.
- J. Hrůza: *Praha v plánech a projektech: od středověku po současnost*. katalog výstavy. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 1999, 127 s. ISBN 80-239-9015-2.
- K. Bečková: *Asanace – zatracovaný i obdivovaný projekt obce Pražské. Příspěvek k dějinám pražské asanace*. Dostupné online: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/pragensia/asanace/beckova.htm> Cit. 1. 12. 2015
- J. Kodíčková: *Staroměstská asanace 1893-1908*. Praha, 2007. Rigorózní práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/50721/>. Cit. 2. 12. 2015
- S. Voděra: Architektonicko-urbanistické zhodnocení výsledků asanace. Dostupné online: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/pragensia/asanace/vodera.htm> Cit. 2. 12. 2015
- R. Wurzer: „Zákon, daný dne 11. 2. 1893, čís. 22 ř. z., o vyvlastňování k úpravě asanačního obvodu královského hlavního města Prahy“ – jeho význam pro obnovu měst. Dostupný z <http://stary-web.zastarouprahu.cz/pragensia/asanace/wurz.htm> Cit. dne 3. 12. 2015
- E. Orián: *Židovské město pražské na vedutách, fotografiích a pohlednicích*. 2., opravené vyd. Praha: Epoque 1900, 2004, 343 p. ISBN 80-239-2425-7.

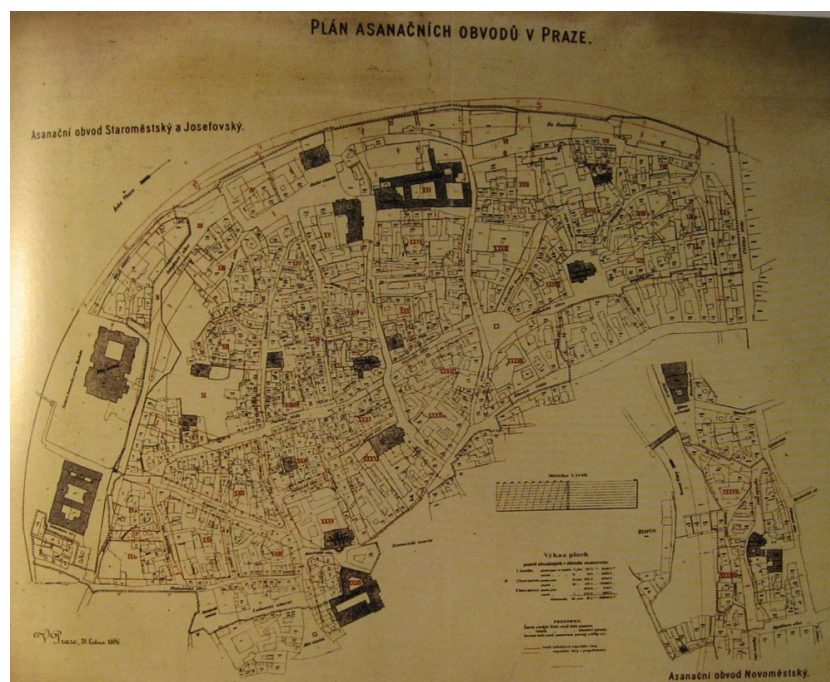
3.7. Obrazová příloha:

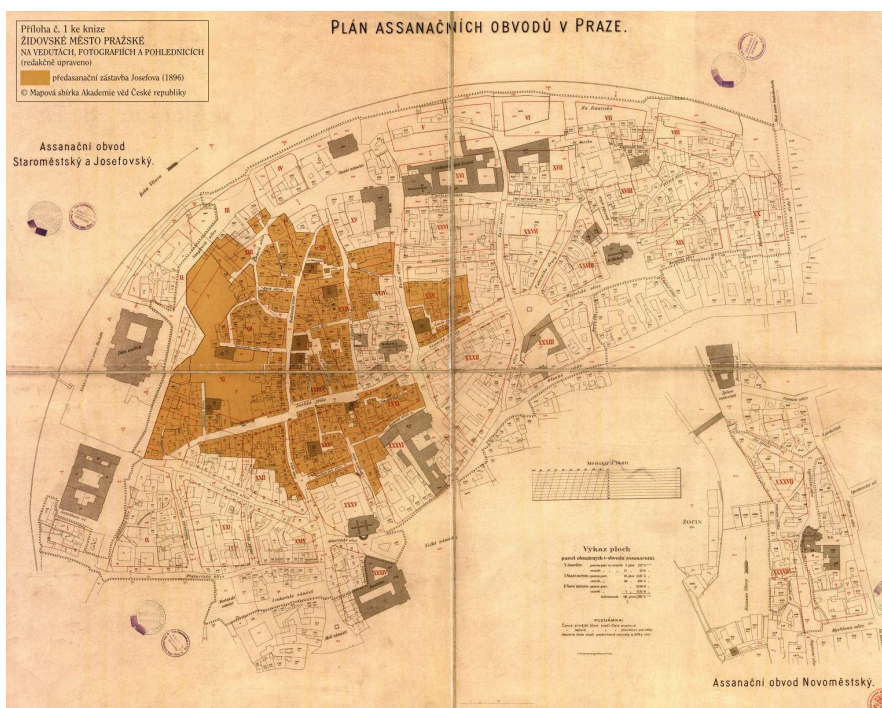
Obr. 4: Hurtigův plán Prahy – Staré Město a Josefov. Stav před asanací. Zdroj: <http://mapy.vugtk.cz/praha/>

Obr. 5: Projekt „Finis Ghetto“ inž. Hurtiga, Štrunce a Heidy. *Zlatá Praha*. 1887, roč. 4., číslo výtisku 21, s. 348

Obr. 6: Plán asanačních obvodů z roku 1896. Zdroj: J. Hruža: *Praha v plánech a projektech: od středověku po současnost*. katalog výstavy. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 1999, 127 s. ISBN 80-239-9015-2. s. 33

Obr. 7: Plán asanačních obvodů v Praze z roku 1896 s vyznačením předasanační zástavby Josefova. Zdroj: E. Orián: *Židovské město pražské na vedutách, fotografiích a pohlednicích. 2.*, opravené vyd. Praha: Epoque 1900, 2004, 343 p. ISBN 80-239-2425-7.

Obr. 8: Plán polohy týkající se asanačního rayonu Josefova a dolejší části Starého Města. Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pra%C5%BESk%C3%A1_asanace. Cit. 3. 12. 2015

Obr. 9: Dnešní stav Josefova a dolní části Starého Města. Zdroj: <https://www.google.cz/maps>

Obr. 10: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – Průlom „U Klíčů“

4. PRŮLOM „U KLÍČŮ“

„Aby se umožnilo vésti elektrickou dráhu ulicí Karmelitskou na náměstí Radeckého, zakoupila obec pražská r. 1895 domy čp. 269, 270 a 296/III. („u Klíčů“ a „u Hamouzů“), nařídívši jejich sbourání. Děsivý výsledek ukázal, jaký spáchán byl nepředložený skutek, ano, možno říci, hřích na starém rázu Prahy!“

4.1. Původní zástavba a vznik průlomu

Průlom „U Klíčů“ [Obr. 13] vznikl postupným zbouráním **čtyř domů v jižní frontě náměstí Radeckého** v místě vyústění Karmelitské uličky (dnes vyústění Karmelitské ulice na Malostranské náměstí) mezi lety 1896 a 1904. Důvody vedoucí k demolici předmětných domů byly přítomny již v polohopisném plánu pro levý břeh, který byl vypracován městským stavebním úřadem v roce 1888 a schválen Zemským výborem r. 1891 [Obr. 14]. Byla to především snaha o komunikační propojení Újezdu s Malou Stranou a o zavedení **tramvajové tratě**. Zbourání prvního domu U Klíčů v roce 1896 odstartovalo mnohaletou kauzu, která předznamenala soutěž na regulaci Malé Strany v roce 1900.

Problém byl v místě vyústění Karmelitské ulice do náměstí [Obr. 12]. Poměrně široká ulice se zde zužovala na úzkou **Karmelitskou uličku**, která byla průchozí pouze pro pěší. Domy č. 269, 270 a 296-III („u Klíčů“ a „u Hamouzů“) [Obr. 11] zakoupila pražská obec již v roce 1895 a k jejich zbourání došlo v roce 1896. K demolici domu č. 286 (sousedící s domem u Klíčů) došlo až v roce 1904. Jak se při bourání ukázalo, dům byl stavebně poměrně zachovaný a měl značnou uměleckou hodnotu, především ve své fasádě do náměstí, opatřené dole loubím a nahoře malebnými štíty.

Téměř okamžitě po demolici prvních domů došlo k reakci nedávno vytvořené Umělecké komise, která se bezpodmínečně vyslovila pro uzavřenost náměstí a navrhla opětovné zastavení domem s podjezdy.

„Dle návrhu jejího má býti pasáž tato jak z ulice Karmelitské, tak i z náměstí Radeckého překlenuta a průlom z obou stran zacelen tím, že se provedou stavby, které oddělené nyní od sebe části spojí opět v jeden celek, čímž se docílí při volné komunikaci v přízemí dřívější dojem uzavřeného náměstí s loubím a zachován bude onen pěkný pohled na věž a kopuli kostela sv. Mikuláše z ulice Karmelitské.“⁷⁰

Od té doby to byl zápas dvou návrhových principů – domu s podjezdy a široké otevřené ulice.

4.2. Soutěž na zástavbu průlomu v roce 1897

Na základě reakce veřejnosti a požadavků Umělecké komise vypsala městská rada v roce 1897 soutěž na zastavení průlomu. Soutěž byla vyhlášena **31. března 1897** s termínem odevzdání návrhů do 11 hod **17. května 1898**. Byly stanoveny odměny pro I. cenu 600 zl. a pro II. cenu 400 zl. Soutěžní podmínky byly zpracovány Uměleckou komisí. Porota byla složena z členů Umělecké komise (Herain, Klouček, Koula, Materna, Mocker, Polívka, Roštlapil, Schulz a Stibral).

Nejasná stylizace konkurenčních podmínek, v nichž byly určeny dvě lhůty pro odevzdání návrhů, byla příčinou, že po uplynutí první stanovené lhůty městská rada oznámila, že konkursu se nezúčastnil žádný z architektů a že vypsání konkursu bylo bezúčelné. Po uplynutí druhé definitivní lhůty bylo oznámeno, že došly celkem pouze **4 návrhy**. Důvodů pro nízkou účast v soutěži mohlo být několik.

⁷⁰ [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 25

„Jedna z příčin je častokráte opakovaný úkaz, že provedení zadává se pak na základě jiných cest, než jak by výsledek konkurence žádal (ku př. divadlo v Plzni, Živnostenská banka atd.), jednak také tím, že pro nynější městskou radu, v které nejeví se opravdivost provést Uměleckou komisí navržené zastavění průlomu, že pro tuto městskou radu nechtěli umělci, obávající se, že pracují nadarmo, návrhů svých podati.“⁷¹

Konkurenční podmínky požadovaly navržení **dvou domů** – jednoho do náměstí, druhého do Karmelitské ulice. Domy měly být v horních patrech spojeny, v přízemí pak měly umožňovat **volný průjezd**. V přízemí objektů měly vzniknout obchodní plochy, v patrech byty různých velikostí. Důležitým bodem bylo zachování pohledu na chrám sv. Mikuláše, s čímž souvisela nutnost výškového omezení nově navrhovaných budov. Vnější i dvorní fasády se měly podřídit poměrům, rázu a výzdobě okolních budov.

„Aby zachován byl pěkný pohled na věž a kopuli skvostného chrámu sv. Mikuláše z ulice Karmelitské aspoň tou měrou, jak jeví se před sbořením domu „u Klíčů“, je nutno obmeziti výšky obou budov a nebude proto možno navrhnouti na straně ulice Karmelitské víc než dvě patra a na straně Radeckého náměstí však takový počet pater, jak toho vyžaduje ladný poměr k budovám sousedním.“⁷²

První cenu a odměnu 600 zl. získal projekt s heslem „**Pražské motivy**“, jehož autorem byl Josef Podhajský. Druhou cenu a odměnu 400 zl. získal návrh s heslem „**Vanitas**“ autorů R. Kříženeckého a J. Hrádka. Ostatní projekty nebyly v tisku uvedeny.

I. cena 600 zl. – „Pražské motivy“ - Josef Podhajský [Obr. 15, Obr. 16, Obr. 17]

V přízemí budov byly navrženy průjezdy a průchody pro pěší. Obě budovy odděloval dvůr obdélníkového tvaru. V přízemí byly umístěny obchody a byt domovníka. V každém patře byly 4 byty o max. 4 pokojích. Prostornějším bytům byly přiděleny arkády, které spojovaly pavlače pro přístup k vedlejším prostorám ve dvorních traktech. Fasády volil autor ve stylu **české renesance**, variantně pak směrem do Karmelitské ulice ve slohu českého baroku.

„Pro vnějšek volil navrhovatel ladné formy domácí renaissance, neboť bývalý pivovar „u Klíčů“ dle starých vyobrazení byl stavbou renaissanční. Na příhodných místech proponovány motivy k osvěžení fačady jako: balkon, arkýř, event. i loggia ze předu a terassa v zadu. Dvůr jest komponován se sgraffitovaným vnějškem, který jest v české renaissanci velmi oblíben. Ku konci podotýkáme, že autor navrhnul pro budovu při náměstí Radeckého další alternativu se třemi patry, kterou obmyslil formami pražského baroku v souhlase s četnými vůkolními budovami téhož slohu.“⁷³

Porota ocenila Podhajského návrh pro účelně zpracovaný půdorys a ladné připojení ke stávající zástavbě.

⁷¹ [B. a.]: Soutěže umělecké. Soutěž na upravení průlomu u Klíčů. *Volné směry*. 1897, roč. I., s. 388.

⁷² J. Podhajský: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 293.

⁷³ Tamtéž. S. 295.

„Návrh „Pražské motivy“ koncipován jest velmi účelně co do půdorysu i vnějšku. V architektonické umírněnosti, jakož i v použití jednoduchých motivů vidí porota nejlepší záruku ladného připojení se k budovám stávajícím.“⁷⁴

II. cena 400 zl. – „Vanitas“ - R. Kříženecký a J. Hrádek [Obr. 18, Obr. 19]

Přízemí bylo upraveno průjezdy a průchody pro pěší, které měly výšku 5,2 m směrem do Karmelitské ulice a 4,7 m směrem do náměstí. V patrech byly budovy rozdělené do dvou traktů o hloubce 5,8 m, resp. 7,0 m do dvora a to i přes to, že značná hloubka staveniště sváděla k vydatnějšímu využití drahé stavební plochy. V patrech byly navrženy byty. Fasády volili autoři taktéž ve stylu **české renesance**.

„V koncepci česko-renaisančního vnějšku vyniká soutěžný návrh pp. R. Kříženeckého a J. Hrádka uměleckou kvalitou vůbec a bohatstvím motivů architektonických zvláště. Obě průčelí hlavní (do náměstí Radeckého a do ulice Karmelitské), jakož i fačady dvorní vyřešeny jsou jednotně a působí celkovým zjevem i podrobným rozčleněním velmi malebně a vyrovnaně.“⁷⁵

Bylo to však právě pro přílišnou bohatost architektonických motivů, proč se členové poroty rozhodli udělit první cenu jednoduššímu projektu J. Podhajského.

„Porotě zamlouvala se v té příčině jednodušší architektonická tvorba J. Podhajského patrně lépe; dlužno však podotknouti, že v návrhu R. Kříženeckého a J. Hrádka snadno bylo lze dosíci jednodušší úpravy částečným neb úplným vynecháním sgraffit.“⁷⁶

4.3. Výsledky soutěže

Dne 15. září 1897 byla na náměstí Radeckého odbývána komise, mající definitivně rozhodnout o zastavění průlomu. Vyjímaje zástupce Umělecké komise, vyslovili se všichni přítomní jednomyslně **proti zastavění průlomu**, a to z důvodů komunikačních, které prý v tomto případě nikterak nejsou vyváženy důvody estetickými. Na to však reagovali především zástupci Umělecké komise, kteří se konečné rozhodnutí snažili zvrátit.

„Důkladné zprávy členů umělecké komise na týdenních schůzích „Spolku architektův a inženýrů“ poučily bohdá nejen kruhy odborné, nýbrž i širší veřejnost, jež se o podobné otázky zajímá, o nedostatečnosti důvodu, jež komise místní tak vysoko cení. Konečně jest možno proponováním jediného mohutného oblouku podjezdového místo dvou učiniti potřebám komunikace zadosť měrou nejvydatnější.“⁷⁷

O dalším vývoji měl na základě pověření městské rady a technické komise rozhodnout **stavební úřad**. Tomu bylo ještě před vyhlášením soutěže v srpnu 1896 uloženo, aby vypracoval návrh, jakým způsobem má být rozšířena úzká Karmelitská ulička. Roku 1898 I. odbor městského stavebního úřadu předložil městské radě **4 alternativy** zastavění, vesměs s otevřenou ulicí. Veřejnost však návrhy stavebního úřadu neschválila, a městská rada se proto usnesla počkat na výsledky soutěže na upravení Malé Strany (podrobněji kapitola č. 7 REGULACE MALÉ STRANY).

⁷⁴ J. Podhajský: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 295.

⁷⁵ R. Kříženecký, J. Hrádek: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. *Technický obzor*. 1898, roč. VI., s. 13.

⁷⁶ Tamtéž. S. 13.

⁷⁷ Tamtéž. S. 15.

4.4. Soutěž na regulaci Malé Strany 1900 a Městská regulační kancelář

V soutěži na regulaci Malé Strany byl problém zastavění průlomu „U Klíčů“ jedním z klíčových. Do soutěže došlo celkem **9 projektů**, z nichž všechny řešily průlom **zastavěním**. Téměř všechny projekty se vyslovily pro celkové zastavění průlomu, tedy i směrem ke Karmelitské ulici a ve smyslu předchozích soutěžních návrhů. Pouze projekt oceněný první cenou zastavoval pouze část průlomu na náměstí.

„A zajisté ne poslední pohnutkou byl v každém směru korektní názor, že sluší vždy respektovati výsledek veřejné a kvalitativně tak dokonalé soutěže, jež vynesla nám před lety řad výborných návrhů na znovu upravení tak strašné a tak svévolně zohavené části nejkrásnějšího náměstí Malostranského.“⁷⁸

První cenu v soutěži obdržel návrh s heslem „**Atlantis**“ A. Balšánka. Jak již bylo výše uvedeno, návrh řešil otázku zastavění průlomu odlišně od soutěže z r. 1897 v tom smyslu, že zastavoval pouze frontu do náměstí (domem s podjezdy), kdežto ostatní část tvořilo pokračování Karmelitské ulice v šířce 18 m. Druhou cenu obdržel autorský tým arch. Sakaře a akad. malíře K. Klusáčka (heslo „**Menší město Pražské**“). Třetí cenu získal arch. R. Kříženecký (heslo „**Malá Strana**“), který v předchozí soutěži v roce 1897 obsadil druhé místo.

Na základě výsledku soutěže byl Balšánek pověřen vedením **městské regulační kanceláře** pro Malou Stranu a Hradčany, jež měla za úkol na základě výsledků soutěže vypracovat definitivní návrh na úpravu obou těchto čtvrtí. První návrh na zastavění průlomu vypracovaný městskou regulační kanceláří byl zpracován v roce 1902 a vyložen v roce 1903 [Obr. 20, Obr. 21]. Měl jeden podjezd o šířce 6,8 m s dvěma podchody pro pěší.

V roce 1903, ještě před zakončením projektu, však nastala závažná změna. Pražská obec zakoupila sousední dům čp. 268/III s výslovným určením „za účelem rozšíření komunikace“. Balšánek navrhoval pečlivý průzkum budovy, protože se správně domníval, že dům má značnou hodnotu. Jednalo se o dům z doby pozdní renesance, který měl 2 výrazné štíty velmi ušlechtilých forem. Magistrát však urychleně nařídil vyklizení domu, jemuž v zápětí následovala kvapná **demolice**.

Balšánek pak představil dvě nové varianty na úpravu průlomu s ulicí 20 m širokou, do náměstí se dvěma podjezdy o světlé šířce 2x5,2 m a dvě loubí pro pěší [Obr. 22, Obr. 23, Obr. 24, Obr. 25].

Finální regulační plán Malé Strany byl vyložen až v roce 1907.

4.5. Návrh Klubu Za starou Prahu z r. 1908

Po vystavení definitivního návrhu městské regulační kanceláře v roce 1907 se do záležitosti vložil **Klub Za starou Prahu**, který vyložený návrh kritizoval a zpracoval vlastní návrh. Jeho autorem byl arch. **Otakar Vondráček** a byl prvně vyložený na Jubilejní výstavě v roce 1908. Počítal se zastavěním průlomu domy s podjezdy [Obr. 28, Obr. 29].

⁷⁸ L. Jeřábek, B. Franta: *Malá Strana a problém její upravení*. Praha: Klub Za starou Prahu, 1904. s. 36

Poté Balšánek předložil další variantu, která navrhovala prosté rozšíření Karmelitské uličky a zástavbu průlomu činžovním domem (bez podjezdů) [Obr. 26, Obr. 27]. Toto řešení by však znamenalo dvojitou ostrou zatáčku a byla proto vyslovena obava, že tyto nepříznivé komunikační poměry na tak frekventované trati by v budoucnu mohly vyvolávat snahy po jejich odstranění, což by nepochybně vedlo k demolici barokního domu čp. 5/III před kostelem sv. Mikuláše. Toto Balšánkovo řešení je základem pozdějšího skutečného řešení zastavění.

4.6. Návrhy stavebního úřadu a rozhodnutí Zemského výboru

V létě roku 1909 se k problému znovu vyslovil I. odbor **stavebního úřadu**. Představil dvě varianty. První byla modifikací Balšánkova předchozího návrhu na rozšíření Karmelitské uličky [Obr. 33], druhá navrhovala zastavění průlomu blokem domů s průjezdy na obou stranách. Tento návrh byl vypracován za vedení stavebního rady J. Holuba arch. **St. Sochořem** [Obr. 30, Obr. 31, Obr. 32] a byl plně podporován Klubem Za starou Prahu.

Ke konečnému rozhodnutí byly tedy **Zemskému výboru** předloženy tři varianty (dvě vypracované stavebním úřadem, jedna arch. Balšánkem). Přípisem ze dne 31. ledna 1911 oznámil Zemský výbor král. Českého, že ve shodě s c. k. místodržitelstvím král. Českého usnesl se pro návrh arch. **Balšánka** (rozšíření uličky Karmelitské a zastavění průlomu domy bez podjezdů).

„Zemský Výbor, který se doposud vždy svými rozhodnutími stavěl na stranu zásad zachování rázu a krásy měst, který reguloval tak vždy záslužně často jen prospěchářskou stavební politiku a administrativu a v který tedy skládána byla oprávněně téměř jistá naděje, že rozhodne i tentokráte ve smyslu ideálnějších zásad pro variantu I, rozhodl se na základě dobrozdání přizvaných znalců prof. Fanty a prof. Kotěry — pro variantu druhou, uváděje za důvody zejména — předpisy stavebního řádu mluvící částečně proti variantě I a — přání místního obyvatelstva.“⁷⁹

Rozhodnutím Zemského výboru byla zakončena téměř patnáctiletá snaha zastánců staré Prahy o nápravu brutálního zásahu do malostranského organismu. Na nároží rozšířené Karmelitské uličky (dnes Karmelitské ulice) a Malostranského náměstí byla v letech 1911-1913 postavena novostavba činžovního domu a doprava je od té doby vedena rozšířenou Karmelitskou uličkou ve dvojitém oblouku na Malostranské náměstí [Obr. 34].

Proti novostavbě v „asanačním charakteru“ se ostře vymezil také Klub Za starou Prahu:

„Autorem novostavby „U Klíčů“ není nikdo z členů domácí rady Klubu. Prohlašujeme na tomto místě veřejně a jednou pro vždy, že Klub neměl s projektem nového nárožního domu, postaveného nyní na místě starého domu „U Klíčů“, nic společného a že odmítá za tento dům veškeru zodpovědnost v ohledu jakémkoliv.“⁸⁰

⁷⁹ [B. a.]: Průlom „U Klíčů“ před konečným rozhodnutím. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 49

⁸⁰ Ch.: K novostavbě nárožního domu „U Klíčů“. *Za starou Prahu*. 1913, roč. IV., s. 54

4.7. Závěr

Demoliční zásah do jižní fronty Malostranského náměstí byl současníky vnímán jako brutální čin a dlouhý souboj, který svedli za jeho napravení, to jasně dokládá. Těžko si dovedeme v dnešní době představit, že by k podobné situaci mohlo dojít znovu. Komunikační propojení Újezdu s Malou Stranou však bylo nevyhnutelné a v jiném místě téměř neproveditelné. Navrhované projekty na zástavbu průlomu domy s podjezdy představovaly v očích jejich tvůrců kompromis mezi neodvratitelným pokrokem a požadavkem na zachování historicky kompaktního rázu Malostranského náměstí. Komunikačně krkolomné řešení, kdy tramvaj musí při vstupu na náměstí projet dvojí ostrou zatáčkou, přetrvalo do současnosti. S odstupem 120 let od prvních demolic tuto situaci již nevnímáme tak skandálním způsobem, přesto je jizva v ucelené frontě náměstí dodnes patrná a nezbývá než litovat, že nedošlo k zástavbě dle původních návrhů.

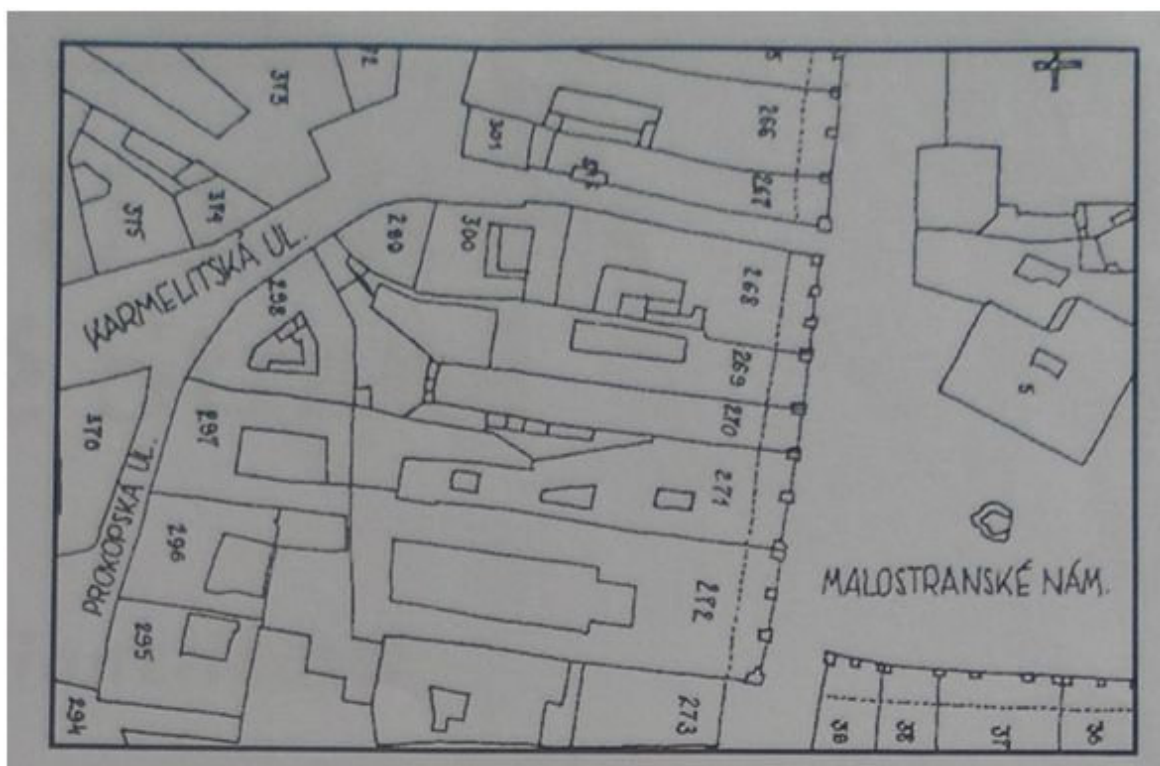
4.8. Zdroje:

- [B. a.]: Výstavy. Průlom „U Klíčů“. *Architektonický obzor*. 1910, roč. IX.
- A. Balšánek: Otázky malostranské. *Architektonický obzor*. 1911, roč. X., s. 96-99, 106-107, tab. č. 52, 53, 55
- K. Hanzlíková: Průlom U Klíčů na Malé Straně. in: K. Bečková (ed.): *Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník*. Praha: Schola ludus - Pragensia, 2000. ISBN 80-902-5050-5. s. 112-116
- L. Jeřábek, B. Franta: *Malá Strana a problém její upravení*. Praha: Klub Za starou Prahu, 1904.
- [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*, 1896, roč. IV., s. 201, 234
- [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*, 1897, roč. V., s. 25, 50, 53.
- J. Podhajský: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 293, 294, 295.
- [B. a.]: Zprávy o týdenních schůzích spolkových. *Technický obzor*, 1896, roč. IV., s. 307.
- R. Kříženecký, J. Hrádek: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. *Technický obzor*. 1898, roč. VI., s. 1, 2, 3, 13, 14, 15.
- [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*, 1899, roč. VII., s. 166.
- [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*, 1900, roč. VIII., s. 16, 224.
- S. Sochor: Návrh nového domu „U klíčů“. *Umělecký měsíčník*. 1912, roč. II.
- [B. a.]: Soutěže umělecké. Soutěž na upravení průlomu u Klíčů. *Volné směry*. 1897, roč. I., s. 388, 444, 580
- ORV.: Klub usiluje o zastavení průlomu U Klíčů. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 10-12
- STS.: Historie průlomu... *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 12
- STS.: Návrh stavebního úřadu na zastavení průlomu U Klíčů. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 18-19
- [B. a.]: Průlom „U Klíčů“ před konečným rozhodnutím. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 49
- Ch.: K novostavbě nárožního domu „U Klíčů“. *Za starou Prahu*. 1913, roč. IV., s. 53
- K. Bečková: *Architekti jako ochránci památek? Žádný problém! Pohled do historie Klubu Za starou Prahu*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/ochrancim.htm>

4.9. Obrazová příloha:

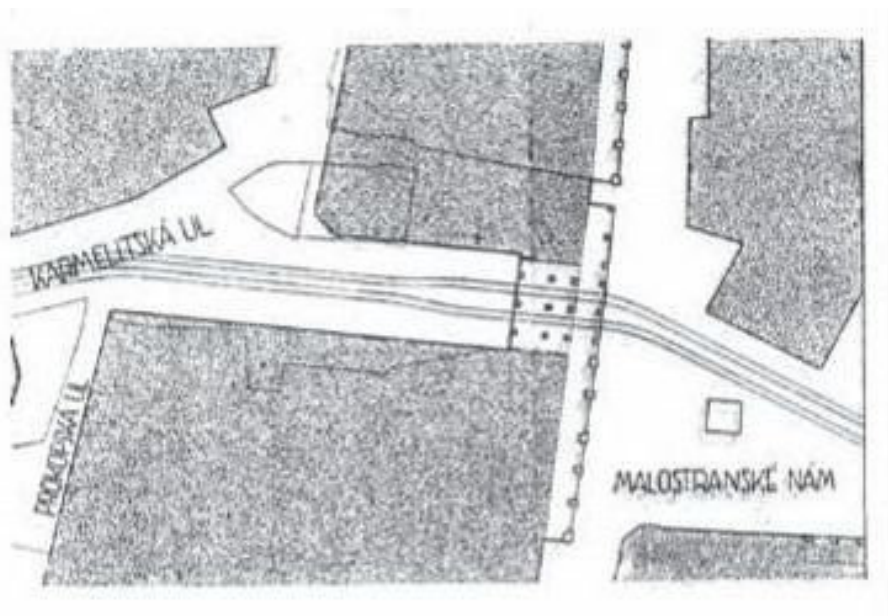
Obr. 11: Původní zástavba průłomu. Vlevo renesanční dům U Klíčů (U Goliáše), zbořený r. 1896. Vpravo renesanční Hrachovský dům čp. 268-III ze 17. století, zbořený r. 1904. Zdroj: ORV.: Klub usiluje o zastavení průłomu U Klíčů. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 10, 11

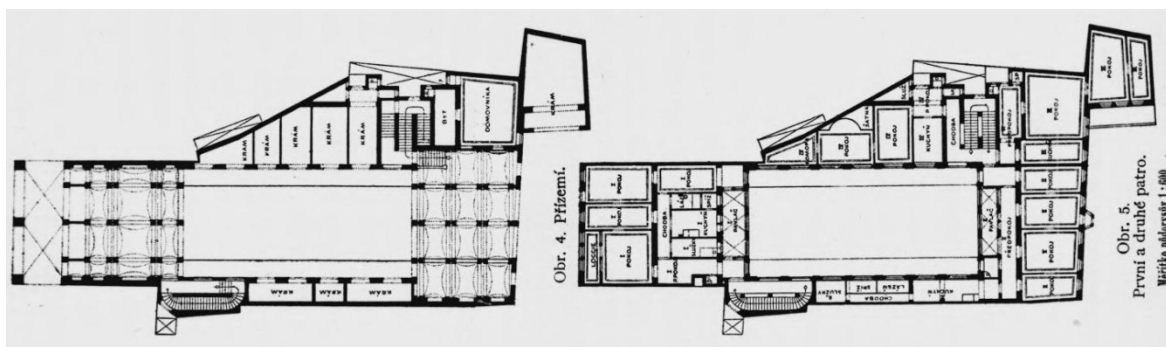
Obr. 12: Jižní fronta Malostranského náměstí před proražením průłomu. Zdroj: K. Hanzlíková: Průłom U Klíčů na Malé Straně. in: K. Bečková (ed.): *Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník*. Praha: Schola ludus - Pragensia, 2000. ISBN 80-902-5050-5. s. 112-116

Obr. 13: Průlom povstalý zbořením domu „U Klíčů“. Zdroj: L. Jeřábek, B. Franta: *Malá Strana a problém její upravení*. Praha: Klub Za starou Prahu, 1904. s. 37

Obr. 14: Návrh regulačního plánu na otevřenou ulici průlomem s 1 podjezdem. Zdroj: ORV.: Klub usiluje o zastavení průlomu U Klíčů. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 10.

Obr. 15: J. Podhajský: Soutěžní návrh na zástavbu průłomu U Klíčů. Půdorys přízemí, prvního a druhého patra. Zdroj: J. Podhajský: Úprava průłomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 294

Obr. 16: J. Podhajský: Soutěžní návrh na zástavbu průłomu U Klíčů. Perspektivní pohled z Karmelitské ulice. Zdroj: J. Podhajský: Úprava průłomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 293.

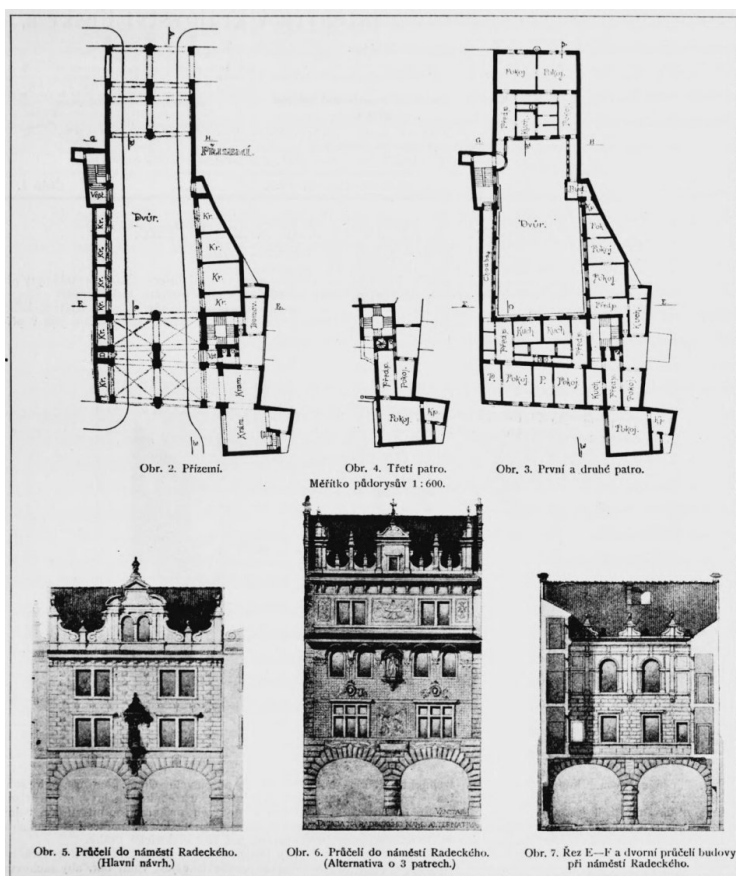

Obr. 2. Průčelí do náměstí Radeckého. (Alternativa I.)

Obr. 3. Průčelí do náměstí Radeckého. (Alternativa 2.)

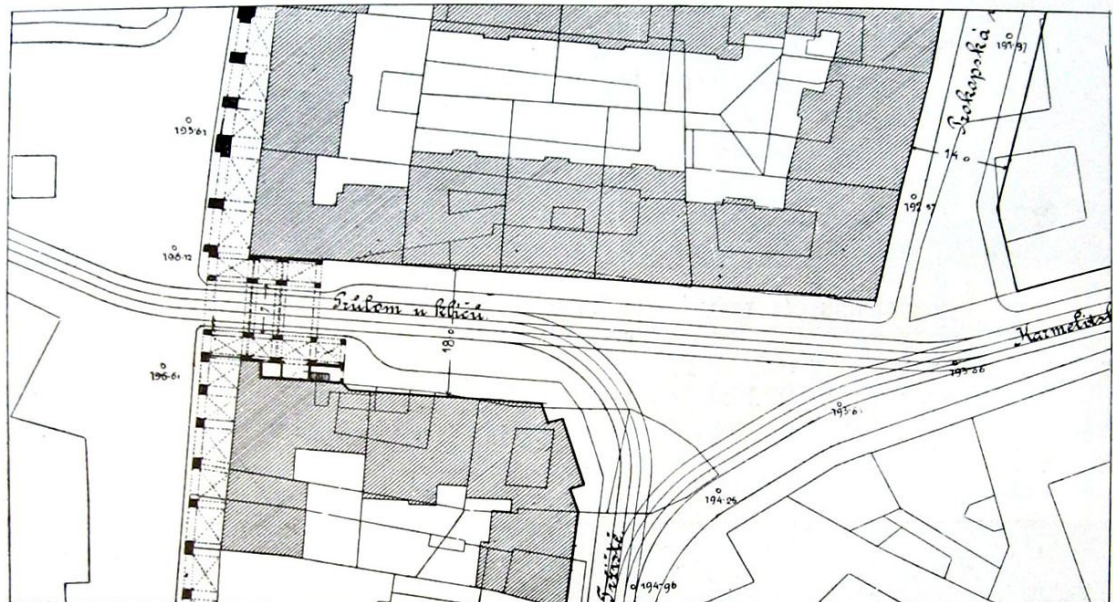
Obr. 17: J. Podhajský: Soutěžní návrh na zástavbu průlomu U Klíčů. Varianty průčelí do náměstí. Zdroj: J. Podhajský: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 294

Obr. 18: R. Kříženecký, J. Hrádek: Soutěžní návrh na zástavbu průlomu U Klíčů. Půdorysy, fasády. Zdroj: R. Kříženecký, J. Hrádek: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. *Technický obzor*. 1898, roč. VI., s. 2

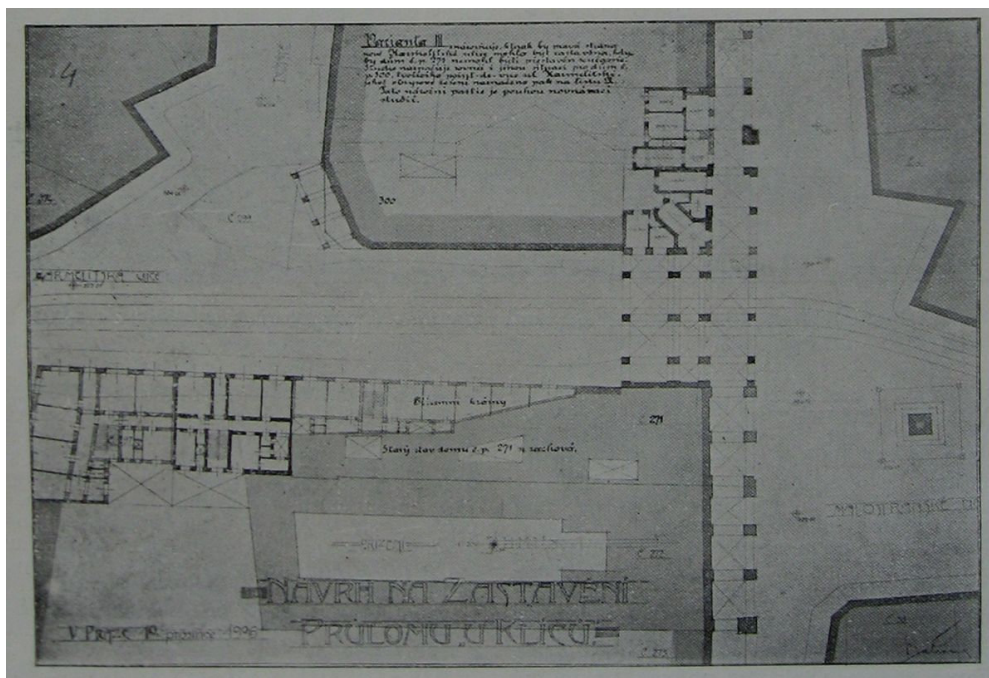
Obr. 19: R. Kříženecký, J. Hrádek: Soutěžní návrh na zástavbu průlomů U Klíčů. Půdorysy, fasády. Zdroj: R. Kříženecký, J. Hrádek: Úprava průlomů „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. *Technický obzor*. 1898, roč. VI., s. 1

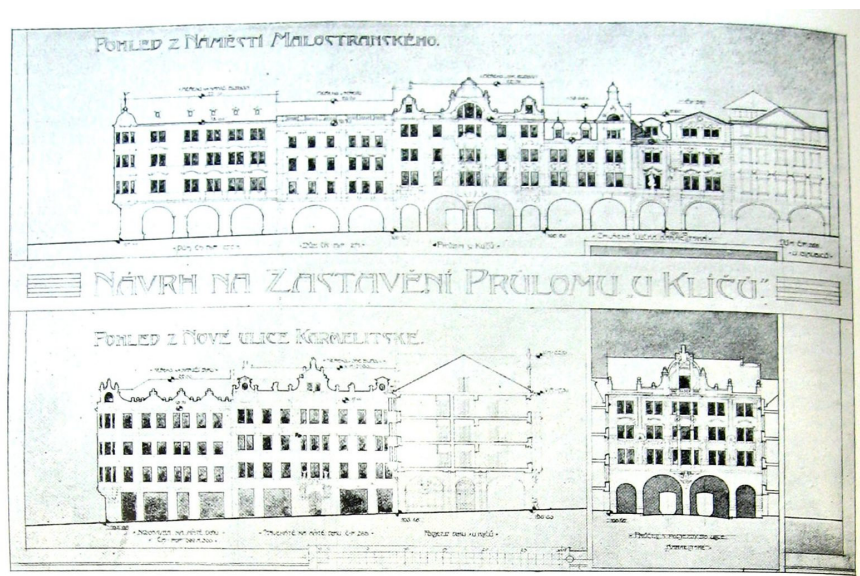
Obr. 20: A. Balšánek: Návrh na zastavění průlomů U Klíčů z r. 1903. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. *Architektonický obzor*. 1911, roč. X., s. 100

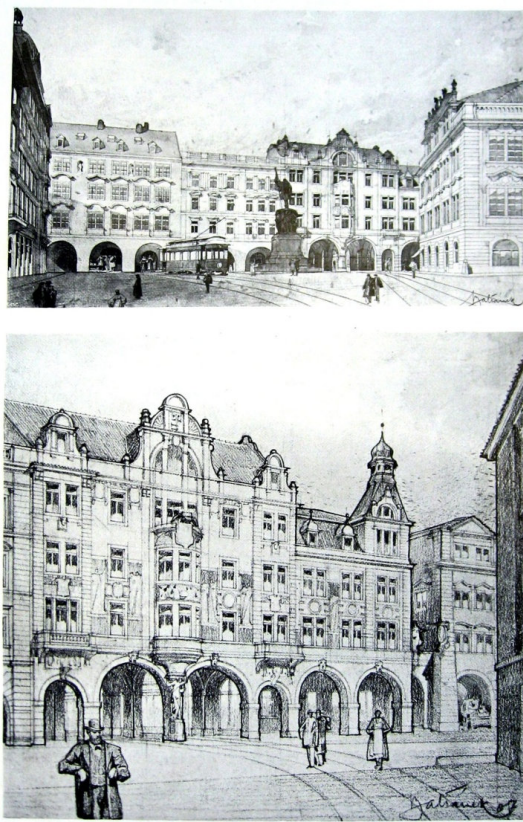
Obr. 21: A. Balšánek: Návrh na zastavění průlomů U Klíčů z r. 1903. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. *Architektonický obzor*. 1911, roč. X., s. 102

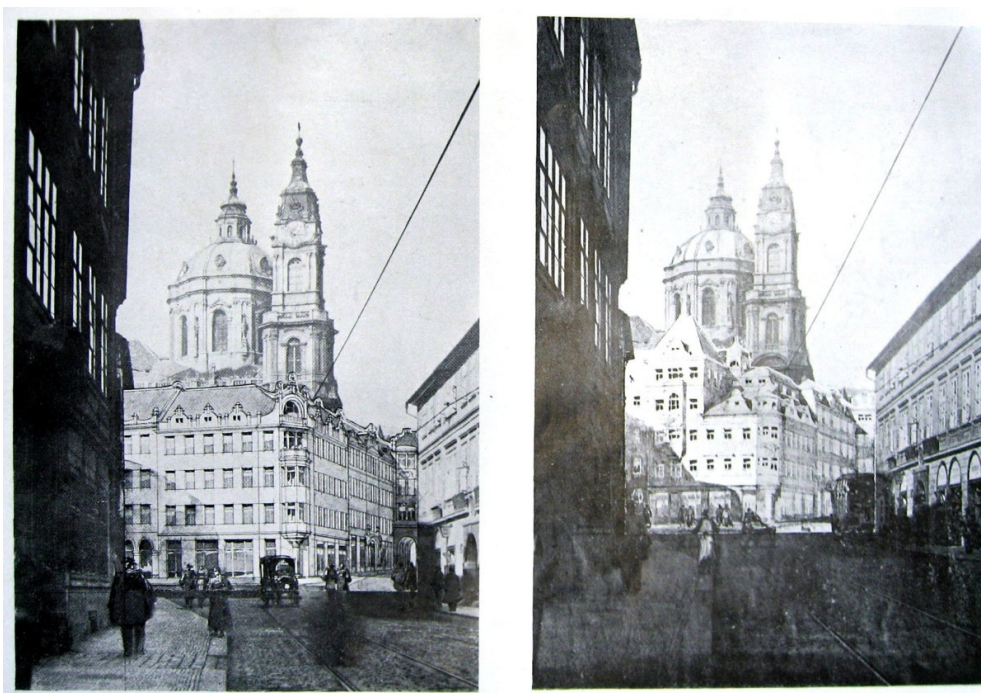
Obr. 22: A. Balšánek: Návrh na zastavění průlomů U Klíčů z r. 1906. Alternativa I. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. *Architektonický obzor*. 1911, roč. X., s. 101

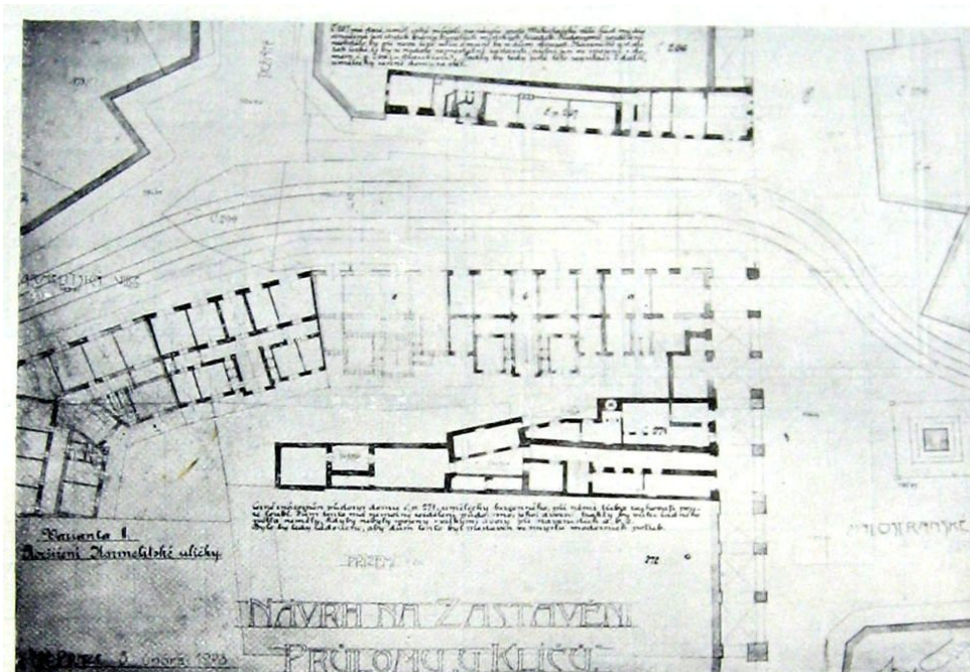
Obr. 23: A. Balšánek: Návrh na zastavení průlomu U Klíčů z r. 1906. Alternativa I. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. *Architektonický obzor*. 1911, roč. X., s. 108

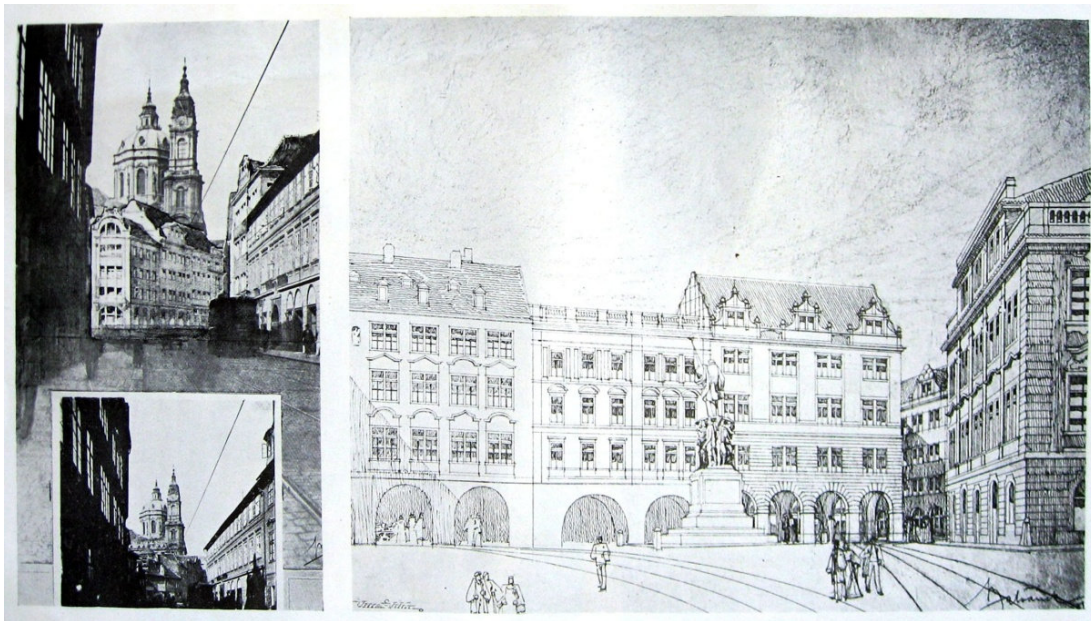
Obr. 24: A. Balšánek: Studie na zastavení průlomu. Alternativa I. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. *Architektonický obzor*. 1911, roč. X., tab. č. 52

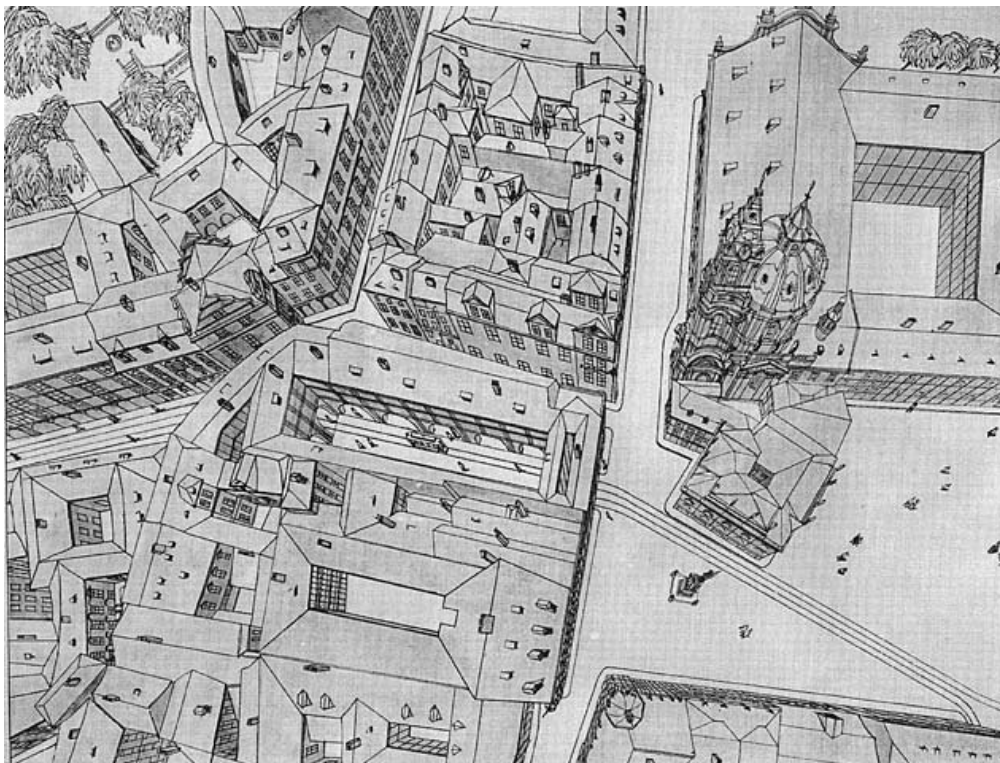
Obr. 25: A. Balšánek: Studie na zastavení průlomu. Alternativa I. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. *Architektonický obzor*. 1911, roč. X., tab. č. 55

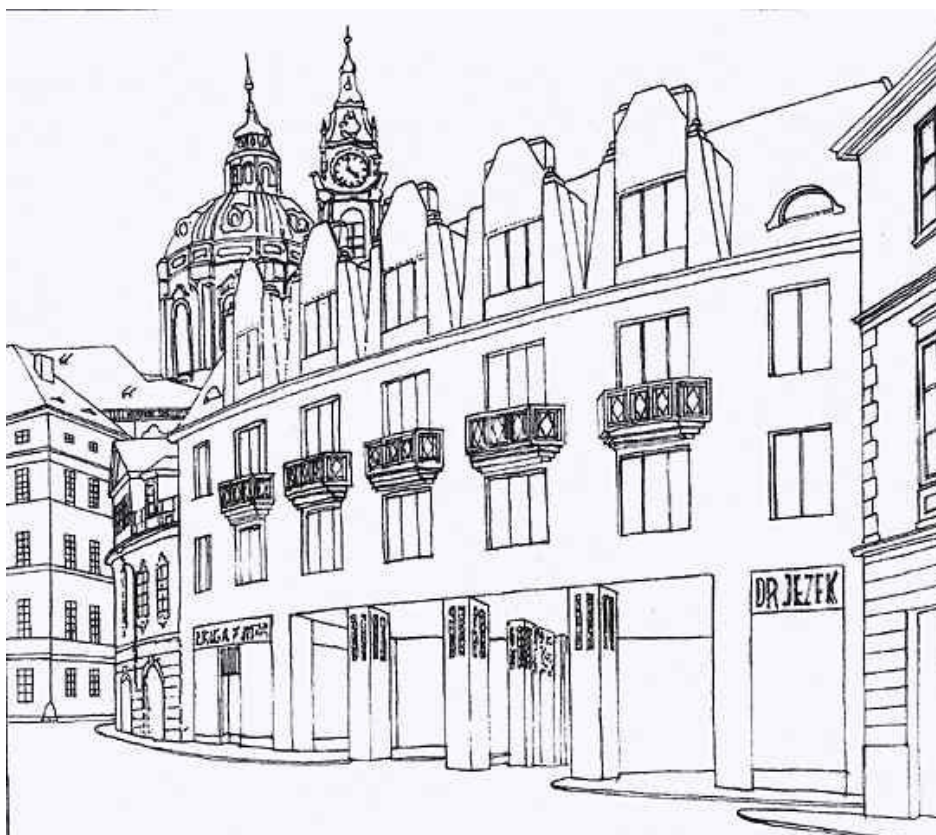
Obr. 26: A. Balšánek: Návrh na zastavení průlomu U Klíču z r. 1907. Alternativa II – rozšíření Karmelitské uličky. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. *Architektonický obzor*. 1911, roč. X., s. 109

Obr. 27: A. Balšánek: Studie na zastavění průlomu. Alternativa II – rozšíření Karmelitské uličky. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. *Architektonický obzor*. 1911, roč. X., tab. č. 53

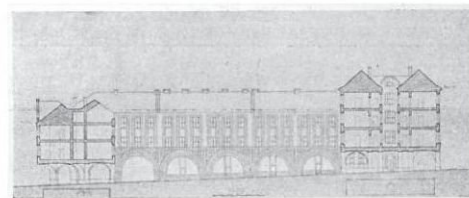
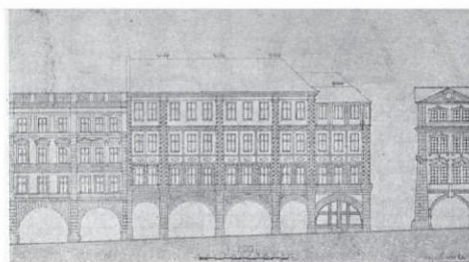
Obr. 28: O. Vondráček: Návrh stavebního úřadu na zástavbu průlomu. Zdroj: K. Bečková: Kateřina. *Architekti jako ochránci památek? Žádný problém! Pohled do historie Klubu Za starou Prahu*. [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/ochranci.htm>

Obr. 29: O. Vondráček: Návrh stavebního úřadu na zástavbu průlomů. Zdroj: K. Bečková: Kateřina. *Architekti jako ochránci památek? Žádný problém! Pohled do historie Klubu Za starou Prahu.* [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/ochrancim.htm>

31. NÁVRH STAV. ÚŘADU NA ZASTAVĚNÍ PRŮLOMU U KLÍČŮ. POHLED Z ULICE KARMELOVSKÉ.

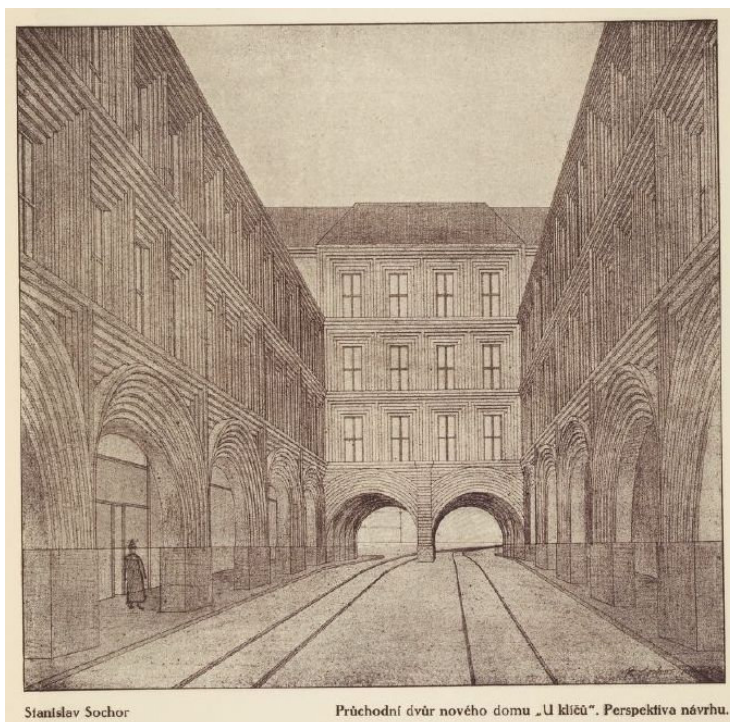

32. 33. NÁVRH STAV. ÚŘADU NA ZASTAVĚNÍ PRŮLOMU. PRŮČELÍ DO NÁM. MALOSTRANSKÉHO A ŘEZ PODJEZDY.

Obr. 30: S. Sochor: Návrh stav. úřadu. Zdroj: STS.: Návrh stavebního úřadu na zastavění průlomů U Klíčů. *Za starou Prahu.* 1910, roč. I., s. 18

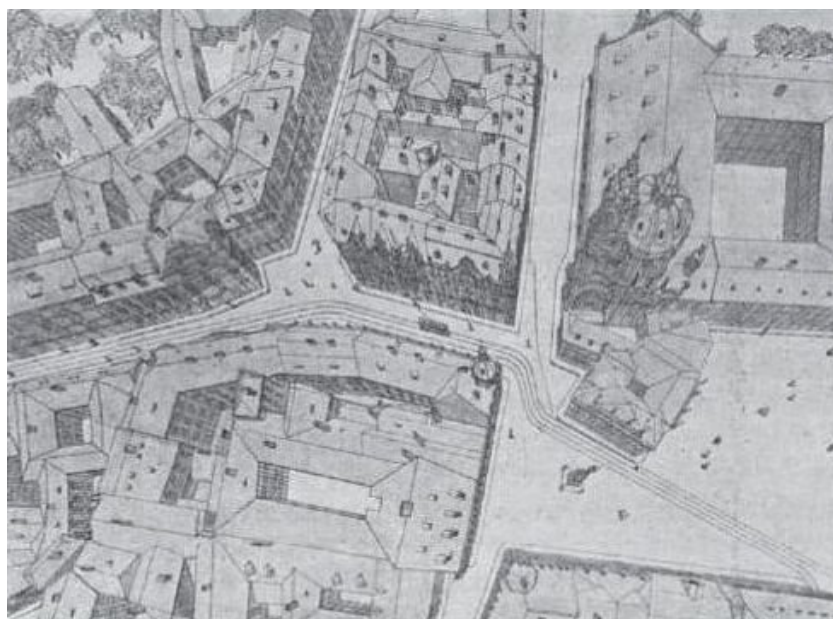
Obr. 31: Návrh stavebního úřadu na zastavění průlomu. Zdroj: STS.: Návrh stavebního úřadu na zastavění průlomu U Klíčů. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 19

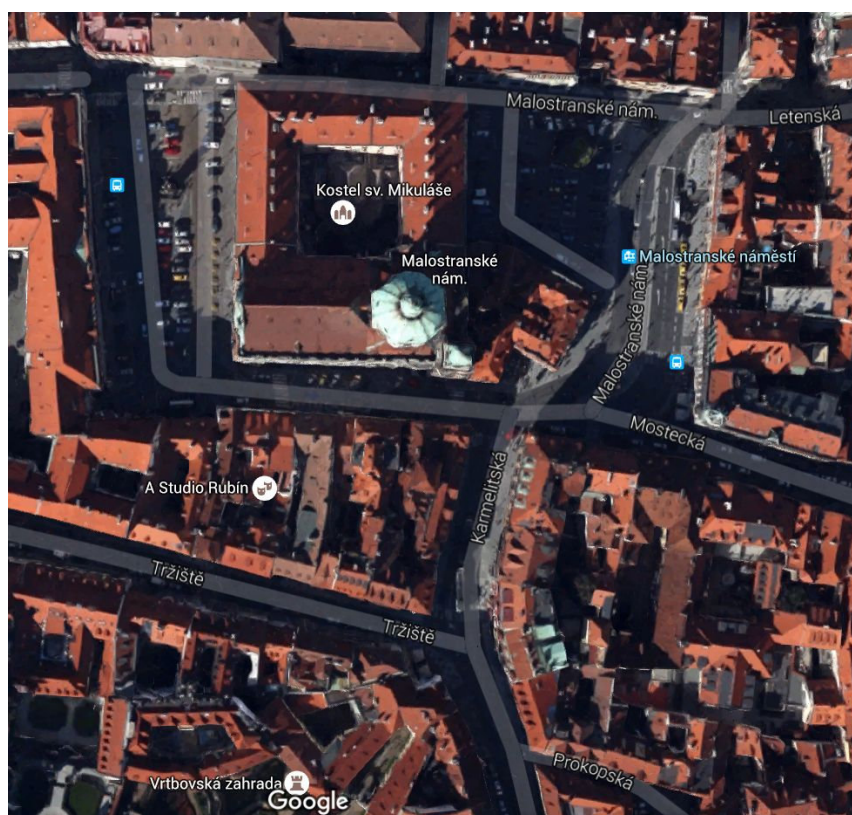
Stanišlav Sochor

Průchodní dvůr nového domu „U klíčů“. Perspektiva návrhu.

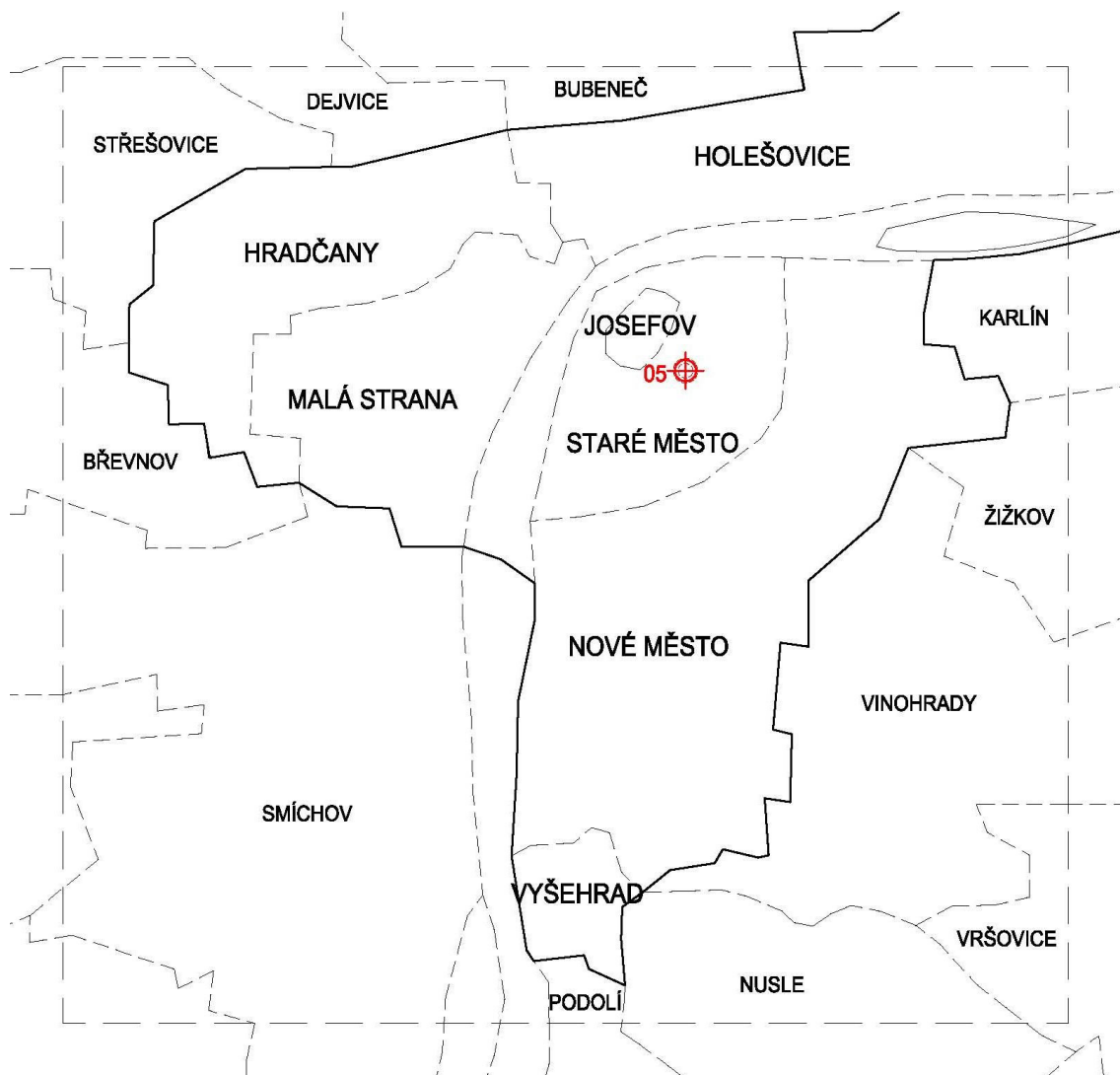
Obr. 32: S. Sochor: Návrh stav. úřadu. Zdroj: S. Sochor: Návrh nového domu „U klíčů“. *Umělecký měsíčník*. 1912, roč. II.

Obr. 33: Návrh stav. úřadu na zastavění průlomu. Varianta s rozšířením Karmelitské uličky. Zdroj: [B. a.]: Průlom „U Klíčů“ před konečným rozhodnutím. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 49

Obr. 34: Dnešní stav Karmelitské ulice a Malostranského náměstí. Zdroj: www.googlemaps.cz

Obr. 35: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – Palác Městské pojišťovny

5. PALÁC MĚSTSKÉ POJIŠŤOVNY

„Dozorstvo pražské městské pojišťovny chovajíc obavu, že, jak známo, podobné konkursy úplného výsledku nemívají, objednalo si u bývalého člena umělecké komise mimo konkurs rovněž návrh na skizzu takové budovy, která by použita býti měla, kdyby uvedená obava se měla uskutečniti.“

5.1. Severní fronta Staroměstského náměstí a pražská asanace

Budova původní Městské pojišťovny a soutěž spojená s její výstavbou je neodmyslitelně spjatá s tématem pražské asanace a demolicí původní **severní fronty Staroměstského náměstí** tvořenou původně šesti domy. Na místě budoucí pojišťovny stály tři historické domy [Obr. 36], o jejichž záchranu se vedl dlouhý a marný boj.

Jako první byla demolována rozlehlá palácovitá budova v barokním slohu čp. 935 (rohový objekt proti kostelu sv. Mikuláše). Když došlo k bourání druhého objektu čp. 934 (U Zlaté trouby), zvedla se ostrá vlna kritiky a petic pro zachování ostatních domů tvořící severní stranu náměstí. Byl napadán samotný smysl asanace a vyskytl se i návrh na změnu regulačního plánu. Průhled na kostel sv. Mikuláše a vstup do Mikulášské ulice (hlavní asanační třídy) měl být zachován, ale bez nutnosti bourání protějšího Krennova domu⁸¹. Tento návrh však nakonec nebyl přijat, Krennův dům byl zbourán a na místě domů čp. 935 a 934 vznikl nový obytný dům (Schierův dům dle návrhu arch. O. Materny a R. Kříženeckého) v regulační čáře určené původním asanačním plánem.

Budova Městské pojišťovny vznikla na místě původních domů čp. 931-⁸², 932-⁸³ [Obr. 38] a 933-⁸⁴. Asanační demolice budov proběhla v roce 1899. Tyto domy byly stejně jako původní objekty v místě Schierova domu již roku 1886 zahrnuty do asanačního obvodu jakožto součást **zátopového území**. Otázka jejich zboření se v roce 1898 stala předmětem sporu mezi Zemským výborem (v čele se zemským maršálkem knížetem Lobkoviczem⁸⁵) a městskou radou, která pozemky již o dva roky dříve slíbila Městské pojišťovně. Zemský výbor městskou radu vyzval, aby pozastavila usnesení o zboření domů, neboť je považoval za umělecky cenné. „*Městská rada rozhodla v nedávné své schůzi, aby tři domy na severní straně Staroměstského náměstí honem se zbořily, ale zemský výbor vyslovil svoje veto dopisem, v němž nebylo za mák úřední suchosti, ale za to plno britkého posouzení nynějších poměrů na pražské radnici, dopisem, v němž zemský výbor jakožto nejvyšší úřad stavební kategoricky prohlásil vzhledem ke zprávám denních listů v chystaném bourání na Staroměstském náměstí, aby pražský primátor „usnesení městské rady o zboření domů čp. 931, 932 a 933/I, stalo-li se skutečně, bez odkladu zastavil, neboť usnesení to je takového rázu, že by obci způsobiti mohlo podstatnou a k tomu i nenahraditelnou škodu“.*⁸⁶

Zásah **Zemského výboru** se u obránců pražských památek setkal s bouřlivým nadšením, avšak městská rada nakonec zvítězila a na jaře roku 1899 došlo k demolicí všech tří historických domů (demoliční práce vedl stavitel Ferdinand Korba). Poslední snahou byl kompromisní návrh Zemského výboru, aby byl zachován jen dům U Stříbrné hvězdy (č. 932), případně alespoň jeho umělecky cenná fasáda, avšak ani tato varianta nebyla nakonec přijata. Jediným výsledkem

⁸¹ Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy, Praha, 1904, s. 21-22

⁸² Dům č. 933 (Olbramovský, U Podušky nebo též Řeháčkovský) byl třípatrový se sedlovou střechou bez štítu a s jednoduchou architekturou bez ornamentálních ozdob.

⁸³ Dům č. 932 (U Korábu, U Zlaté nebo Stříbrné hvězdy) byl čtyřpatrový, zdobený sochou sv. Václava a s fasádou bohatě zdobenou v barokním stylu. V přízemí byl portál z červeného českého mramoru ve slohu pozdní renesance, s alegorickými figurami ve výklencích.

⁸⁴ Dům č. 931 (U Modré růže, Hollanovský nebo též U Tří mouřenínů) byl čtyřpatrový a ze všech domů v původní severní frontě nejmenší nejen v šířce průčelí, ale i v zastavěné ploše. Pod okny prvního patra byla umístěna tři částečně polychromovaná poprsí mouřenínů.

⁸⁵ K. Bečková: Sto let Klubu Za starou Prahu v sedmi kapitolách. In: *Sto let Klubu Za starou Prahu*. Praha: Klub Za starou Prahu, 2000, s. 31. ISBN 80-902505-0-5

⁸⁶ J. K.: Co stane se s náměstím Staroměstským? *Zlatá Praha*. 1899, roč. XVI., s. 59.

těchto snah se stal návrh starosty Jana Podlipného, aby byl do nové fasády budovy Městské pojišťovny architektem zakomponován ráz a motivy z průčelí zmíněného domu, který byl považován za architektonicky nejcennější.

5.2. Sídlo Městské pojišťovny a myšlenka na novou budovu

Sídlo Městské pojišťovny bylo až do roku 1890 ve **Staroměstské radnici**, později v prvním patře původního obecního domu na rohu **Malého náměstí** proti radnici. Krátce po nastěhování však začaly být tyto prostory nedostačující, a to nejen kapacitně, ale i z reprezentačních důvodů a Městská pojišťovna začala myslet na výstavbu vlastní reprezentační budovy.

V březnu 1897 schválila městská rada návrh na odkoupení vhodných pozemků a vyzvala ředitelstvo Městské pojišťovny, aby začalo s přípravami. Ředitelstvo oslovilo arch. **Bedřicha Münzbergera**, osvědčeného autora mnoha pražských staveb včetně mostu F. Palackého nebo Průmyslového paláce, aby pro tyto potřeby vyhotovil stavební program a orientační skici. Až v červenci 1898 vznikla zvláštní **technická komise** pro stavbu Městské pojišťovny, skládající se ze čtyř členů (stavitelé R. Tereba, F. Tichna, V. Beneš a ing. Stuchlík). Hlavním úkolem této komise byla organizace veřejné soutěže k získání soutěžních plánů a později i stálý dohled nad prováděním stavby samotné.

5.3. Architektonická soutěž

Již na první schůzi technické komise konané na začátku srpna 1898 se začalo řešit, jakým způsobem by měly být získány plány pro novou budovu. Komise se usnesla, aby byl vypsán **veřejný konkurz**, ale aby souběžně byly za konkurenčních podmínek objednány plány i od arch. **Osvalda Polívky** za 1 500 korun (na příměluvu člena komise a stavitele F. Tichny). Veřejná soutěž byla vypsána dne **13. srpna 1898** se lhůtou odevzdání do dvou měsíců. Situační plánek a podmínky bylo možné obdržet v kanceláři pojišťovny. Byly vypsány tři ceny (1 500 korun, 800 korun a 500 korun) za nejlepší tři návrhy, z nichž pak měl být dle potřeby doplněn projekt arch. Polívky. Oceněné projekty se měly stát majetkem Městské pojišťovny. Již v samotném zadání soutěže lze hledat důvody pozdější nespokojenosti ze strany konkurujících architektů a jejich výzvy k bojkotu soutěže.

„Dozorstvo pražské městské pojišťovny chovajíc obavu, že, jak známo, podobné konkursy úplného výsledku nemívají, a že zdržením od početí stavby důchodům ústavu by nastati mohla ztráta, objednalo si u bývalého člena umělecké komise mimo konkurs rovněž návrh na skizzu takové budovy, která by použita býti měla, kdyby uvedená obava se měla uskutečniti.“⁸⁷

První patro nové budovy mělo obsahovat kanceláře pojišťovny s velkou čekárnou pro návštěvníky, v druhém patře měly být místnosti pro budoucí ústav k pojišťování proti škodám z ohně. Ve třetím a čtvrtém patře měly být byty pro soukromníky, z jejichž výnosu měly být hrazeny náklady na provoz budovy. V přízemí měla být lékárna a obchod. Náčrtky půdorysů sklepů, přízemí a všech pater, řezy a fasády v měřítku 1:200 měly být společně se zapečetěnou obálkou obsahující jméno a adresu navrhovatele podány na ředitelství Městské pojišťovny nejdéle do 12 hod **14. října 1898**.

⁸⁷ [B. a.]: Hlas z radnice o uměleckých soutěžích veřejných. *Volné směry*. 1899, roč. III., s. 47-50

Již samotné vyhlášení zvedlo **obrovskou vlnu nevole** a otevřeného bojkotu ze strany mnoha spolků. Hlavním důvodem bylo údajné **porušení konkurenčního řádu** (konkurenční řád byl vypracován a podepsán všemi technickými spolky obou národností a Uměleckou Besedou, tedy např. Spolkem architektů a inženýrů, výtvarným odborem Umělecké Besedy, Spolkem stavitelů, Inženýrskou komorou apod.) a to ve třech hlavních bodech:

1. nebylo uveřejněno složení poroty současně s vyhlášením soutěže
2. stanovené soutěžní ceny byly vnímány jako velmi nízké
3. vedle soutěže byl objednan zvláštní návrh⁸⁸

Mnoho z těchto spolků důrazně vyzývalo své členy, aby se soutěže neúčastnili, a dali tak svým **bojkotem** podnět k zlepšení situace. „*Představenstvo Jednoty stavitelů v království Českém upozorňuje v zájmu důstojnosti stavu pány členy Jednoty, aby se neúčastnili nesprávně vypsané a nikoli doopravdy míněné konkurrence na opatření náčrtků na stavbu nové budovy pro Pražskou městskou pojišťovnu na Staroměstském náměstí. ... Pánům kolegům, kteří toto nesprávné vypsaní konkursu umožnili, vyslovuje představenstvo Jednoty své politování.*“⁸⁹

Všechny výše uvedené protesty měly za následek rezignaci z technické komise V. Beneše (nahrazen obecním starším prof. Fialkou) a velmi slabý výsledek soutěže – pouhých **pět soutěžních projektů**. Všech pět projektů bylo odevzdáno až dopoledne v poslední den soutěže.

Jednalo se o tyto projekty:

- s heslem „V půdorysu kapitál“
- s heslem „Fylax“
- s heslem „Sv. Florian“
- se značkou „trojúhelník v kruhu“
- se značkou „kruh“

Architekt **Osvald Polívka** předložil celkem 37 listů obsahujících 6 fasád, 11 různých půdorysů a 4 řezy [**Obr. 40**].

Všechny soutěžní projekty počítaly s jednotnou fasádou (jako tomu bylo u sousední novostavby Schierova domu), nedodrží tak původní členění historických domů a tedy i soutěžní podmínky. Návrh arch. Polívky jako jediný obsahoval dům se dvěma fasádami.

Porota se usnesla následovně:

„Návrhy relativně nejlepší, pokud se týče půdorysu, jsou následující a projekt se značkou „Trojúhelník v kruhu“ obdrží honorář korun 1500, se značkou „V půdoryse kapitál“ korun 1000 a se značkou „Sv. Florian“ korun 800. Poněvadž žádný z projektů, pokud se týče fasády, nesrovnával se s podmínkami soutěže, nebyly tyto honoráře jako ceny ku poctě přiznány. Honorář K 1500 připadl p. Josefu Příhodovi, asistentu architektury v Praze, honorář K 1000 pr.

⁸⁸ V zahraničí i v českých zemích však bývalo u velkých soutěží občas zvykem, že významní umělci byli do konkursu již od začátku zváni, aby svůj soutěžní projekt do soutěže odevzdali za předem stanovený honorář (např. konkurs na sochu sv. Václava).

⁸⁹ [B. a.]: P. T. pánům stavitelům v království Českém. *Technický obzor*. 1898, roč. VI., s. 219.

*Em. Roháčkovi, předsedovi spolku stavbyvedoucích v království Českém a honorář K 800 arch. p. Frant. Sanderovi v Praze*⁹⁰“.

Výsledek soutěže byl v tehdejším tisku přijat s **rozhořčením** navazujícím na předchozí výzvy k bojkotu soutěže a stesky na porušování konkurenčního řádu.

*„... právem odsouzený nezpůsob, svrchovaně nekorektního a nesprávného řízení konkurenčního, které pozůstává v tom, že při veřejné všeobecné soutěži přiojednány jsou proti honoráři práce u zvláště vyvolených umělců, který nezpůsob v případě vypsaní soutěže na městskou pojišťovnu hledá u nás těžko sobě rovného.“*⁹¹

Bylo poukázáno na to, že všichni ocenění patří k mladé generaci architektů a projektantů, kteří se teprve připravují pro své budoucí povolání. Dle názoru tisku se právě takoví tvůrci „*mají úzkostlivě vyhýbat všemu, co maří snahy starších a zkušených předvojův. Výsledky snah a práce těchto předvojů právě dorostu nejvíce budou na prospěch, a mělo by tedy jim velice na tom záležeti, aby nastoupíce někdy prakticky své povolání, našli poměry raději lepší nežli horší*“⁹²

5.4. Návrh Osvalda Polívky

Ředitelstvo Městské pojišťovny si z negativních ohlasů soutěže nedělalo velkou hlavu a 5. května 1899 po návrhu technické komise a souhlasu městské rady schválilo **návrh arch. Osvalda Polívky [Obr. 38, Obr. 39]**.

Podmínkou zadání bylo, aby nová budova byla rozsahem a vnější podobou maximálně přizpůsobena dosavadnímu rázu Staroměstského náměstí, sousedního Schierova domu na levé a historické mincovně na pravé straně.

Osvald Polívka situaci řešil rozdělením průčelí do dvou celků: levá, užší část přímo vycházela ze vzhledu původního domu čp. 932 U Stříbrné hvězdy, a to jak základním rozvrhem, tak dekorativními prvky⁹³. Je však kuriózní, že zatímco původně byl dům čp. 932 prostřední ze tří historických domů, v nové situaci ho Polívka posunul na kraj do těsného sousedství Schierova domu. Širší, pravá část průčelí je již vlastním Polívkovým dílem, spojujícím neobarokní a secesní prvky [Obr. 41, Obr. 42, Obr. 43]. Arch. Polívka se však musel vypořádat s velkým výškovým rozdílem na obou stranách své novostavby. Původní objekt č. 932 byl čtyřpodlažní. Měl však malou výškou podlaží, která by nevyhovovala moderním požadavkům ani předpisům tehdejšího stavebního řádu, bylo proto nutné výšku pater upravit. Dále bylo nutné vypořádat se s výškovým rozdílem mezi novým čtyřpatrovým Schierovým domem a značně nižší třípatrovou budovou bývalé mincovny. Arch. Polívka toho dosáhl především tím, že čtvrté patro obou částí fasády částečně zakomponoval do střechy, takže budova působí dojmem třípatrového domu se středním risalitem.

Předložené definitivní Polívkovy plány byly schváleny městskou radou dne **18. září 1899**. Provedení stavby bylo na základě usnesení městské rady z října 1899 svěřeno staviteli

⁹⁰ [B. a.]: Soutěž v příčině náčrtků na stavbu budovy městské pojišťovny. *Technický obzor*. 1898, roč. VI., s. 285.

⁹¹ [B. a.]: Hlas z radnice o uměleckých soutěžích veřejných. *Volné směry*. 1899, roč. III., s. 47-50

⁹² [B. a.]: Soutěž v příčině náčrtků na stavbu budovy městské pojišťovny. *Technický obzor*. 1898, roč. VI, s. 285.

⁹³ Nejvýraznější změnou oproti původnímu domu je jiné rozložení říms, které nově navazuje na úroveň říms sousedního Schierova domu, a také redukované použití korintských pilástrů.

Františkovi Schlafferovi s podmínkou, že budova bude dokončena do srpna 1901. Tento termín byl splněn a Městská pojišťovna se začátkem **srpna 1901** stěhovala do nových prostor⁹⁴.

Velmi zajímavá a hodnotná je i ornamentální a sochařská výzdoba budovy. Jedná se např. o alegorické figury fakult filosofie, lékařství, teologie a právnictví dle návrhu Ladislava Šalouna⁹⁵, autora nedalekého pomníku mistra Jana Husa, který byl na Staroměstském náměstí slavnostně odhalen v roce 1915.

Již v roce **1909** se Osvald Polívka k projektu Městské pojišťovny vrátil, když projektoval obytný dům s průčelím do **Salvátorské ulice**. Tento dům v současnosti tvoří s budovou bývalé Městské pojišťovny jeden komplex (včetně kovové a prosklené dvorany). V letech 1933–1934 byly při Salvátorské ulici přistavěny další kancelářské i obytné objekty podle návrhu **Františka Roitha**.

5.5. Závěr

Příklad budovy Městské pojišťovny v Praze nám přibližuje nejen svět tehdejších architektonických soutěží, ale v souvislosti s celou severní frontou Staroměstského náměstí i obrovský problém právě probíhající asanace. Období před rokem 1900 bylo momentem, kdy si širší odborná i laická veřejnost začala uvědomovat, jaké bezprostřední i dalekosáhlé důsledky bude projekt asanace znamenat. Kromě vidiny moderního a zdravějšího velkoměsta začínali bolestně vnímat i nenahraditelné škody, které se s každým zbořeným domem zvětšovaly. S velkým časovým odstupem můžeme dnes konstatovat, že ztráta původního stavebního fondu v důsledku asanace je obrovská, na jeho místě však vzniklo komplexní hodnotné dílo, které má v rámci dnešní památkové rezervace své nezastupitelné místo.

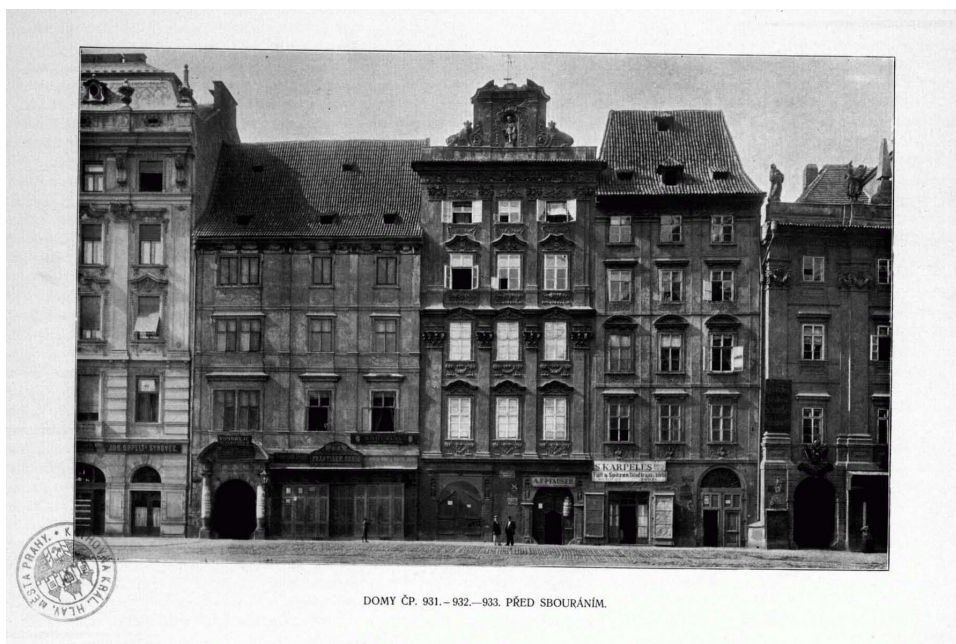
⁹⁴ Více o celkových nákladech na stavbu budovy viz [B. a.]: Budova městské pojišťovny v Praze. *Architektonický obzor*. 1902, roč. I, s. 20.

⁹⁵ Více o umělecké výzdobě budovy např. P. Šámal, A. Rymarev: *Výzdoba průčelí budovy Pražské městské pojišťovny* [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/mpojist.htm>

5.6. Zdroje:

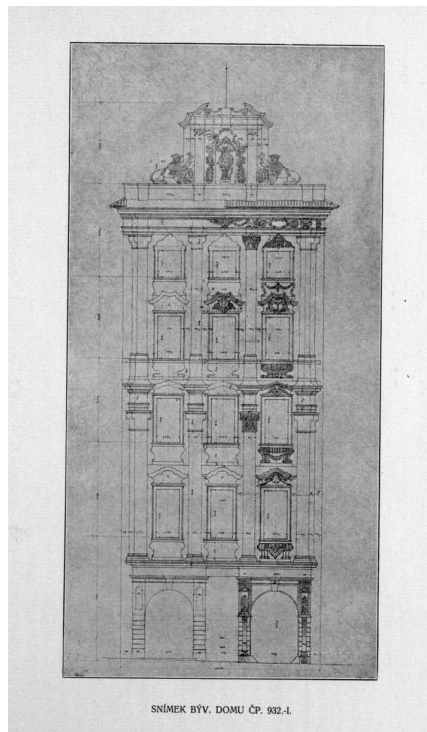
- [B. a.]: Budova městské pojišťovny v Praze. *Architektonický obzor*. 1902, roč. I., s. 20, 21
Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy. Praha 1904, s. 26.
- K. Bečková (ed.): *Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník*. Praha: Schola ludus - Pragensia, 2000. ISBN 80-902-5050-5.
- J. E. Svoboda: *Praha 1891-1918: kapitoly o architektuře velkoměsta*. Vyd. 1. Praha: Libri, 1997, 303 s. ISBN 80-859-8320-6
- P. Šámal, A. Rymarev: *Výzdoba průčelí budovy Pražské městské pojišťovny* [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/mpojjist.htm>
- Umělecké památky Prahy*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996, 639 s. ISBN 80-200-0563-3.
- [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1898, roč. VI., s. 219, 260, 268, 269, 285
- F. Péro, R. Jahn: K soutěžnému řízení ve příčině budovy Pražské pojišťovny městské. *Technický obzor*. 1899, roč. VII., s. 57
- [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1899, roč. VII., s. 284
- [B. a.]: Pražská městská pojišťovna. *Volné směry*. 1898, roč. II., s. 528 - 531, 580
- [B. a.]: Hlas z radnice o uměleckých soutěžích veřejných. *Volné směry*. 1899, roč. III., s. 47-50
- [B. a.]: K soutěži na palác městské pojišťovny. *Volné směry*. 1899, roč. III., s. 64, 253
- J. K.: Co se stane s náměstím Staroměstským? *Zlatá Praha*. 1899, roč. XVI., s. 59

5.7. Obrazová příloha:

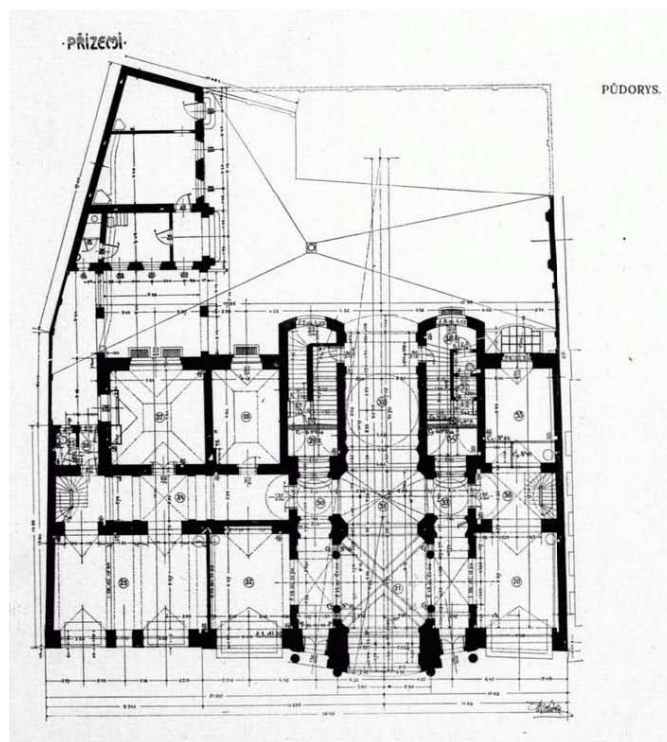
DOMY ČP. 931. – 932. – 933. PŘED SBOURÁNÍM.

Obr. 36: Domy čp. 931, 932 a 933 před zbouráním. Dům čp. 932 U Stříbrné hvězdy je prostřední ze tří domů. Po levé straně nový Schierův dům, po pravé straně značně nižší objekt původní mincovny. Zdroj: *Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy*, Praha 1904, s. 43

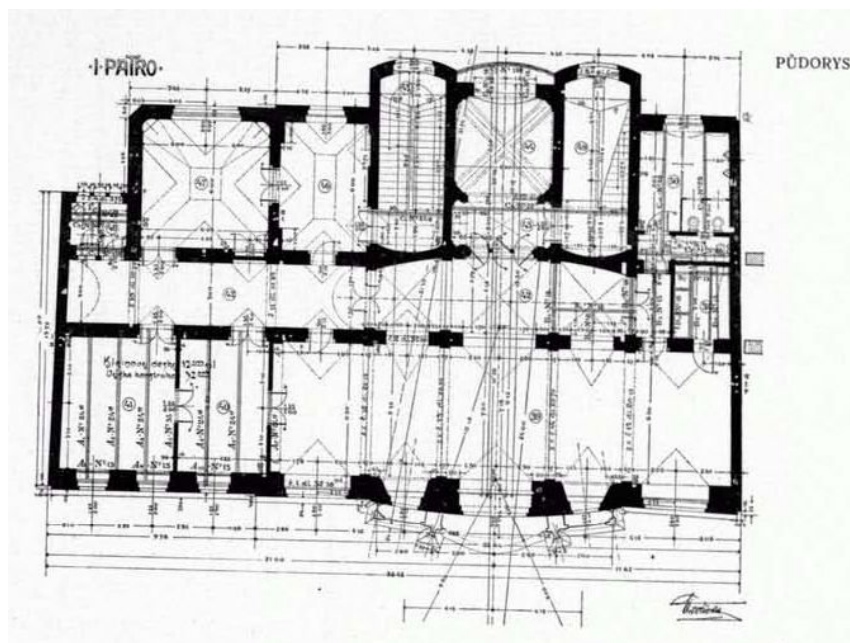

SNÍMEK BÝV. DOMU ČP. 932-I.

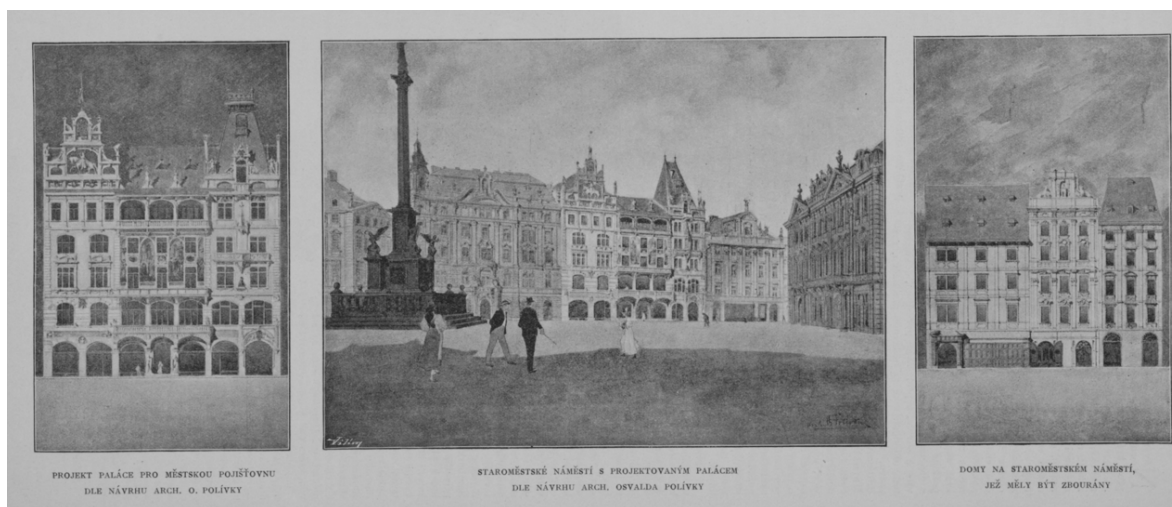
Obr. 37: Bývalý dům čp. 932 U Stříbrné hvězdy, Zdroj: *Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy*, Praha 1904, s. 44

Obr. 38: O. Polívka: Půdorys přízemí. Zdroj: *Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy*, Praha 1904, s. 25

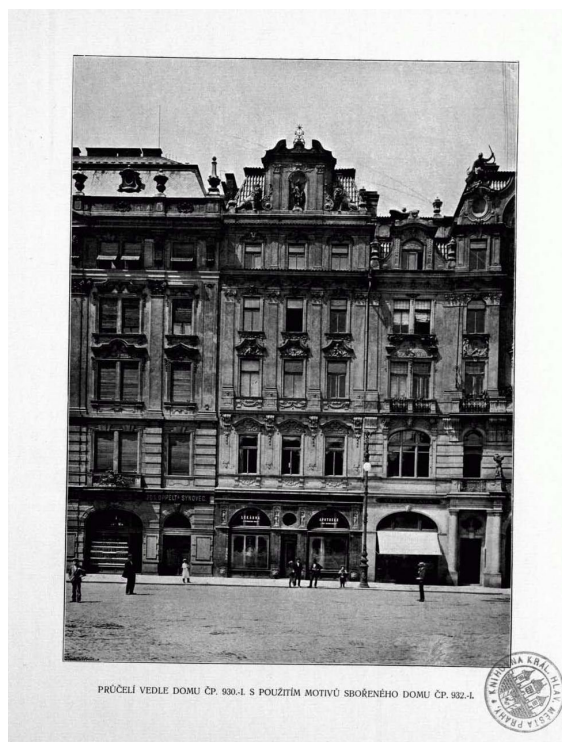
Obr. 39: O. Polívka: Půdorys patra. Zdroj: *Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy*, Praha 1904, s. 27

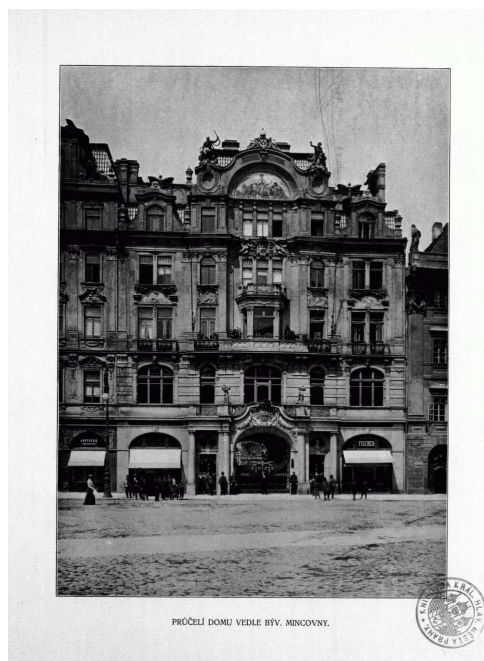
Obr. 40: Soutěžní návrh arch. Osvalda Polívky, Zdroj: *Zlatá Praha*. 1899, roč. XVI, s. 59.

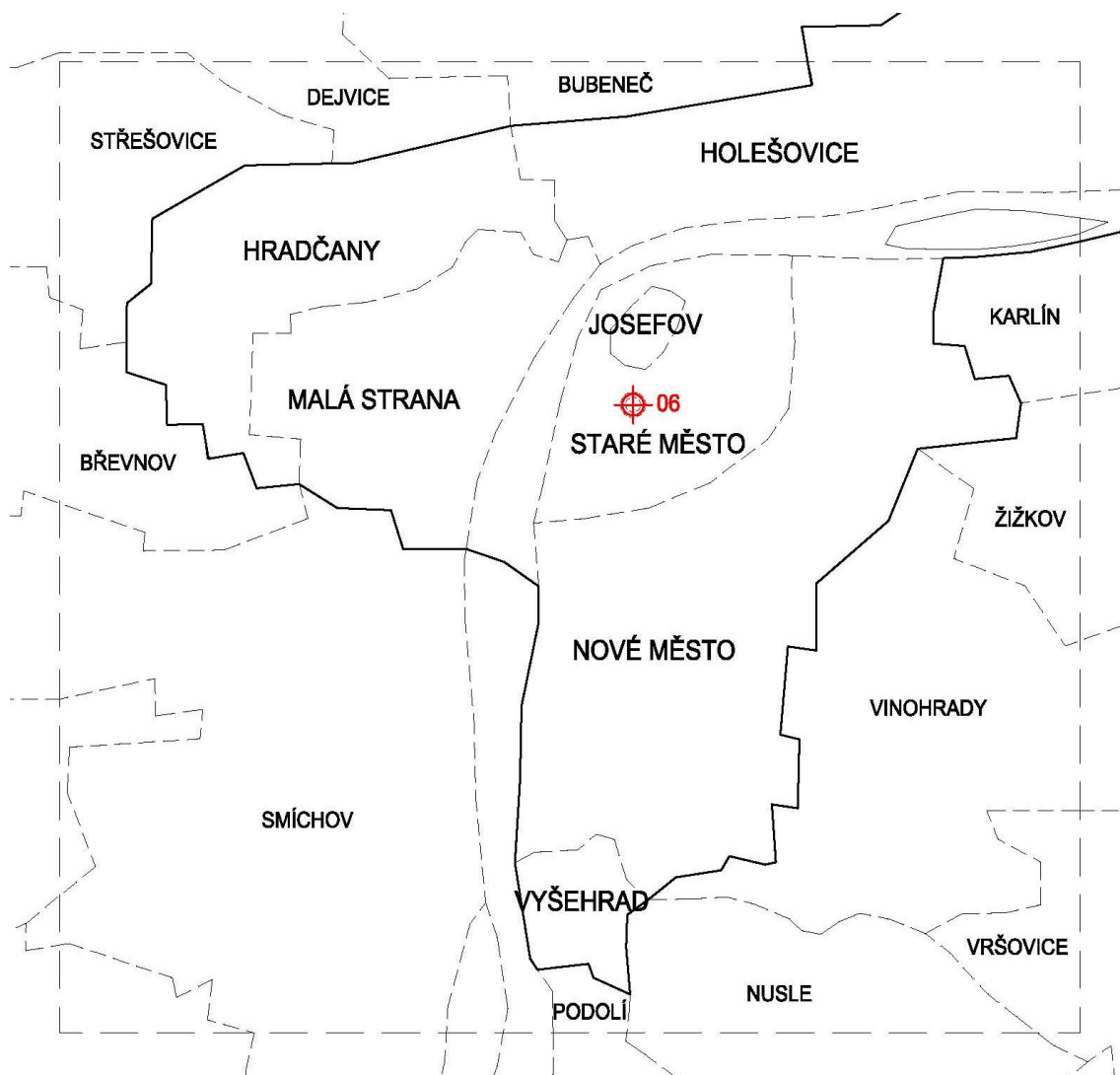
Obr. 41: Nový pohled na severní stranu náměstí s domem Schierovým a palácem Městské pojišťovny, Zdroj: *Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy*, Praha 1904, s. 45

Obr. 42: Levá část domu (fasáda dle původního domu č. 932 U Stříbrné hvězdy), Zdroj: *Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy*, Praha 1904, s. 47

Obr. 43: Pravá část domu (novobarokní návrh arch. Polívky), Zdroj: *Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy*, Praha 1904, s. 46

Obr. 44: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – Staroměstská radnice

6. STAROMĚSTSKÁ RADNICE

„Přestavba radnice staré je příliš velikým problémem architektonickým, než abychom si mohli ho troufati zmoci dnes, v době všeobecného kvasu a zmatku... aby přestavba starého bloku radničního byla posunuta časově do doby výtvarně šťastnější, nežli je dnešek, který by mohl znamenat skutečnou pohromu.“

6.1. Důvody vedoucí k potřebě přestavby Staroměstské radnice

Obrovský dopad pro radnici mělo rozhodnutí císaře Josefa II. z roku 1784, v jehož důsledku došlo ke **spojení čtyř pražských měst** (Starého, Nového, Malé Strany a Hradčan). To mělo za následek přesun veškeré administrativy právě do Staroměstské radnice. Bylo tedy jasné, že stávající budovy nemohou novému provozu stačit [**Obr. 45**]. Při následné **přestavbě východního křídla prováděné v letech 1784-1787** stavitelem Matějem Hummelem došlo k první nenapravitelné ztrátě a k devastaci původní gotické podoby radnice, která vyvrcholila při přestavbě v roce 1838. Došlo ke snesení původní visuté gotické klenby, přestropení reprezentační síně a spojení s domkem porybného jednotnou fasádou.

Události první poloviny 19. století tyto ztráty dokonaly. S rozhodnutím z roku 1821 o umístění **oblastní trestnice** v prostorách radnice došlo k novému rozhodnutí celý komplex radničních budov znovu upravit a přestavět. K tomuto účelu byly přikoupeny sousední domy (r. 1830 čp. 24 „U dvou divých mužů“, r. 1832 čp. 938 Šmerhov a čp. 937 Zlatá koruna). V roce 1834 byl zbořen dům čp. 24.

V roce **1838 započala rozsáhlá přestavba**. Nejdříve bylo úplně strženo původní gotické východní křídlo, které mělo být nahrazeno větší a dispozičně lépe vyhovující novostavbou. Původní záměr byl provést stejně dramatický krok i v případě **jižního křídla**, avšak naštěstí se tomu tak pro velký odpor veřejnosti nestalo. Stejně tak byla nakonec opuštěna myšlenka o zřízení oblastní trestnice.

Výstavba nového křídla započala dle plánů vídeňského dvorního rady **Petra Nobileho**, ačkoliv své návrhy předložili i zástupci české strany, architekti Josef Esch [**Obr. 46**] a Josef Schöbl [**Obr. 47**]. Stavební rada Nobile měl původně Esheho a Schöblův návrh pouze posoudit, na konec ale oba projekty zamítl a sám vypracoval nový návrh radničního průčelí (s použitím Schöblova dispozičního řešení) [**Obr. 48, Obr. 49**]. Esch i Schöbl do svých návrhů začleňovali pouze věž s kaplí, vedle východního křídla mělo být zbořeno i křídlo jižní.

V roce 1841 musela být výstavba zastavena pro velmi silný **odpor veřejnosti**, která zásadně nesouhlasila s nespřímně zvolenými tvary objevujícími se pod stavebním lešením. Nové křídlo radnice tak čekalo na své dokončení další čtyři roky. Ujal se ho věhlasný vídeňský architekt **Pavel Sprenger**, s detaily zpracovanými dle návrhu Heřmana Bergmana.

„Sotva však novostavba odkryta, zmocnilo se všeho občanstva pravé zděšení nad ohyzdností postavené budovy. Museum král. Českého spolu s Krasoumnou Jednotou podalo k císaři ohrazení, v němž vytčeny všechny architektonické i esthetické nedostatky prováděné stavby. ... Budova... na podaný protest zastavena. ... Nobili podal ohrazení, ale i gubernium uznalo, že stala se chyba a další stavba zastavena, a nepracováno až do roku 1846... Roku 1846 přijel do Prahy stavební rada Springer ku stavbě státního nádraží a při té příležitosti nabídl se vypracovati nový plán, jenž byl také přijat. ... Budovu pak počali stavěti stavitelé Krammer a Jedlička, kteří ji roku 1848 dokončili, a to tak, jak podnes ji vidíme.“⁹⁶

V roce 1848 tak bylo nové křídlo dle Sprengerových plánů dokončeno [**Obr. 50**], avšak severní křídlo do uličky proti Krennovu domu a sv. Mikuláši zůstalo dle původních Nobileho plánů,

⁹⁶ B. K.: Zprávy o týdenních schůzích „Spolku architektův a inženýrů v král. Českém“. *Technický obzor*. 1899, roč. VII., s. 297, 298, 299

s lomenými okny ve všech podlažích. **Kontrast a nesoulad** dvou křídel jedné budovy se plně projevil po zbourání **Krennova domu** r. 1901 [Obr. 51]. Došlo tak k odhalení pitoreskního nároží, které jakoby nepatřilo jedné budově, ale dvěma naprosto odlišným.

Nobileho, resp. Sprengerovo východní křídlo nikdy Pražanům nepřirostlo k srdci. Již v roce **1897** (tedy necelých 50 let od jeho dokončení) se objevily první myšlenky na nápravu. Padl návrh, aby byly zbořeny domy na Malém náměstí a na jejich místě aby bylo postaveno nové křídlo radnice. Tato myšlenka rychle získávala své příznivce, a to především s ohledem na chtěný a plánovaný vznik Velké Prahy, o které bylo vážně uvažováno již od 80. let 19. století.

„Ve schůzi městské rady dne 5. t. m. poukázal náměstek starostův p. dr. Srb k nutnosti, aby radnice vystavěním nového křídla na místě domů, jež obec Pražská zakoupila v sousedství Staroměstské radnice na straně k Malému náměstí, byla rozšířena, vhodným způsobem zaokrouhlena a doplněna. Za účelem brzkého uskutečnění této myšlenky učinil návrh, aby stavební úřad sestavil seznam všech potřebných místností a aby příslušný stavební program posouzen a prozkoumán byl technickou komisí po případě i komisí uměleckou; dále, aby komise tyto podaly návrhy, jakým způsobem mělo by se vyslati konkurenční řízení na podání skizz na projektované rozšíření staroměstské radnice, zejména se zřetelem na starobylý ráz nynější budovy radnice i celého okolí.“⁹⁷

Již v té době se však objevily první hlasy požadující zachování všech historicky a umělecky cenných domů, tedy celého Malého náměstí. **Dr. Luboš Jeřábek** v časopise Lumír⁹⁸ dával za příklad postup Zemského výboru na Malé Straně. Ten pro své potřeby skoupil okolní domy a příkladně je rekonstruoval na úřední účely⁹⁹. Navrhoval tedy i v případě radnice postupovat obdobně - zakoupit všechny domy na Malém rynku a upravit je pro potřeby jednotlivých odborů. Pro novou budovu radnice doporučoval některý z vhodných pozemků na Rudolfském nábřeží (např. pozemek po Lannově pile).

Záležitostí se zabývala komise sestávající z obecních starších arch. Münzbergra, prof. J. Fialky a zástupců stavebního úřadu. Ta na schůzi městské rady 18. června 1897 předložila výsledky svého šetření:

1. Dle podrobného výkazu místností pro všechny úřady obecní a magistrátní, sestaveného úřadem stavebním, jest potřebná plocha stavebná taková, že nelze veškeré tyto úřady stěsnati do jedné budovy byt' i čtyřpatrové, nynější radnice i s domy sousedními. Nutno tudíž vzíti v úvahu: 2. decentralisaci úřadův a 3. do budovy na bloku nynější radnice projektované umístiti pouze ony, jichž centralisace obecní správy nezbytně potřebuje, a 4. pro ostatní úřady a místnosti obecní správy zbudovati novou, zcela samostatnou budovu, v níž měl by se míti náležitý zřetel ku potřebám budoucího sloučeného velikého města. 5. V příčině otázky zachování nynější radnice jest komise toho náhledu, že zachovati, ale současně adaptovati bude třeba jižní a východní části její a to se značnými změnami uvnitř a s úpravami na zevnějšku, zejména v části jižní, kde mimo to na př. vestibul a schodiště hlavní bude nutno úplně rekonstruovati. 6. Zcela sbourati doporučují se severní a západní části radnice a dvorní křídlo i schodiště traktu jižního. 7. Tvar skupiny nové radnice v mezích regulačních souvisí úzce s požadavky pohodlné komunikace, esthetiky a hygieny, jaké se kladou na veřejnou budovu prvního řádu.

⁹⁷ [B. a.]: Stavební záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 33

⁹⁸ L. Jeřábek: Feuilleton. Přístavba Staroměstské radnice. *Lumír*. 1898, s. 179, 180, 190, 191, 215, 216

⁹⁹ Tento postup však měl i své negativní dopady v podobě vyliďňování Malé Strany.

Bylo zřejmé, že na počátku úvah o budoucnosti Staroměstské radnice se počítalo nejen s kompletním odstraněním Nobileho křídla, ale i s výraznými zásahy do historického jižního křídla.

6.2. První soutěž 1899-1901

Po předběžných jednáních vypsala městská rada veřejnou soutěž¹⁰⁰ s původní lhůtou podání návrhů do **1. října 1900** do 12. hod. Za nejlepší projekty byly stanoveny 3 ceny (10.000 K, 6.000 K a 4.000 K). O všech věcech vypsání konkurenčního jednání měla rozhodovat pětičlenná porota (J. Hlávka, Č. Gregor, K. Chytil, B. Münzberger a A. Wiehl). V konkurzu byla vyslovena zásada, aby ráz Malého náměstí byl co nejvíce zachován a aby se přestavba organicky pojila se starou radnicí. Novému projektu měly padnout nejen domy nejbližší radnici (dům „U Lva“ a rohový dům na Malý rynek), ale i všechny domy směrem ke kostelu sv. Mikuláše. Slohové pojetí bylo vytyčeno následovně:

„V příčině přístavby radnice staré netrvá se na slohu jednotném, nýbrž lze použití všech slohů typických pro Prahu, budou-li k sobě ladně připojeny ... budova nová však měla by býti slohu jednotného a střízlivěji držena ve formách, připomínajících as formy kostela Mikulášského. Při frontě východní části, která se má zachovati, budiž pamatováno na oživení této, z novější doby pocházející gotické fasády.“¹⁰¹

Dle názoru starší generace to však rozhodně neznamenalo možnost stavět ve stylu „moderním“:

„Radnice ve slohu vídeňské moderny vystavěná v srdci Čech, v královské Praze, nebyla by zajisté na místě. Rozřešení velké úlohy, konkursem dané, musí pojato býti ne snad toliko v duchu nové doby, nýbrž v duchu našem.“¹⁰²

Vyhlášení soutěže však brzy strhlo lavinu kritiky. Již pouhý fakt, že podmínky k tak důležitému projektu byly vypracovány pouze městskou technickou komisí, bez účasti veřejnosti a odborných kruhů, vzbudilo nelibost. Také spěch, se kterým byla soutěž vypsána, budilo podezření. Především Spolek architektů a inženýrů vytykal mnohé nedostatky - povahy technické, komunikační i umělecké. Podal proto městské radě dne 28. listopadu 1899 memorandum, ve kterém shrnoval podněty k **upravení konkurzu**¹⁰³. Žádal mimo jiné upravení regulačních čar, zachování Malého náměstí a napravení situace po plánovaném odbourání Krennova domu (tedy uzavření náměstí směrem ke kostelu sv. Mikuláše).

„Odbor architektury žádá: 1. Za polohopisnou úpravu Mariánského a Linhartského náměstí, jakož i ulice Platněřské a ulice před kostelem sv. Mikuláše, jak ji své doby určila k vůli jednoduché přímé komunikaci Komisse umělecká, an se tak poskytne možnost ku zachování rázu celé přilehající části Staroměstské čtvrti a Malého náměstí Staroměstského. 2. Malé náměstí Staroměstské budiž úplně zachováno v dosavadním stavu od domu »u zelené žáby« až s

¹⁰⁰ Soutěž na podání návrhů pro přístavbu staroměstské radnice a pro novou, spojenou s ní radnici na skupinách XXXIV. a XXIX. asanačního obvodu.

¹⁰¹ [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1898, roč. VI., s. 316

¹⁰² B. K.: Zprávy o týdenních schůzích „Spolku architektů a inženýrů v král. Českém“. *Technický obzor*. 1899, roč. VII., s. 297, 298, 299

¹⁰³ Obrázek – tři polohopisné plány okolí radnice – původní plán asanační (obr. 1) vypracovaný městskou stavební kanceláří a schválený zemským výborem, asanační plán vypracovaný uměleckou komisí (obr. 2) a plán, dle něhož byl vypsán konkurz na přestavbu radnice. Nový plán však v době vypsání soutěže nebyl schválen zemským výborem, takže šlo o nelegální podklad.

domem »u Iva«, s podloubím i rozvržením fačad, vnitřky pak, pokud toho třeba, budtež přestavěny k potřebám radnice. 3. Linhartské-Mariánské náměstí nebudiž pro ten čas zastavováno a annex radnice budiž raději postaven na bloku 29. a 21. tak, že Žatecká ulice posunuta by byla dle potřeby se svého místa dále a ústila by při Klementinu. Annex ten měl by pak na Linhartské náměstí možnost provedení monumentálního průčelí. 4. K vůli zachování uzavřeného celku Velkého náměstí Staroměstského mělo by se pomýšletí na jakýsi risalit jako náhradu za Grennův dům, aby zamezen byl otevřený průhled do assanačné hlavní třídy.“¹⁰⁴

O memorandu bylo jednáno na schůzi obecních starších dne 11. prosince 1899 a na následné schůzi městské rady 20. února 1900 bylo na podmínky memoranda přistoupeno. Došlo k úpravě soutěžních podmínek a k prodloužení konkurzní lhůty o 6 měsíců (do konce **června 1901**). Podmínky soutěže se upravily takto:

„1. Původní situačný plán Staroměstské radnice a okolí, který přiložen byl k vypsáním podmínkám soutěžným, proměňuje se v tom smyslu, že na místě ustanovené tam černě tečkované stavebné čáry pro zamýšlenou přestavbu a přístavbu Staroměstské radnice platí červeně naznačený obrys celé stavebné plochy, věnované na tuto přestavbu a přístavbu radnice Staroměstské... Při návrzích na přestavbu a přístavbu bude úlohou navrhovatelovou, aby co možná zachován byl ráz Malého náměstí, co se týče charakteristicky zakřivené stavební fronty, a aby přístavba organicky se pojila se starou částí radnice, jež má býti zachována. 2. Vzhledem k této změně prodlužuje se lhůta soutěžná k podání dotčených návrhův o šest měsíců, tudíž až do 1. dubna 1901 (do 12. hod. polední).“¹⁰⁵

Ke změně polohopisného plánu [**Obr. 52**] dle návrhu Umělecké komise (a tím i ke změně staveniště pro novostavbu radnice) došlo až při vypsání druhé soutěže.

Do ukončení soutěžní lhůty (tedy do 1. dubna 1901) bylo podáno **třináct návrhů**. V porotě k posouzení plánů zasedal p. president Hlávka, Dr. Chytil, arch. Münzberger, vrchní stavební rada Wiehl a arch. Gregor. Dne 4. května 1901 byl vynesena rozsudek, jímž bylo jednohlasně uznáno, že žádný ze zaslanych projektů nebyl absolutně způsobilý k provedení a že tedy bylo možno jednat jen o relativním přisouzení vypsanych cen.¹⁰⁶

- I. cena - „Město vidím veliké, jehož sláva hvězd se dotýká“ – 10.000 K, J. Vejrych [**Obr. 53, Obr. 54, Obr. 55**]
- první II. cena - „Loď v kruhu“ – 5.000 K - K. Hilbert [**Obr. 56, Obr. 57, Obr. 58**]
- druhá II. cena – „P v kruhu“ – 5.000 K – J. Koula [**Obr. 59, Obr. 60, Obr. 61**]
- první III. cena – „Zlatá Praha“ – 3.000 K – F. Blažek [**Obr. 62, Obr. 63, Obr. 64**]
- druhá III. cena – „P+C+R“ – 3.000 K – A. Dlabač [**Obr. 65, Obr. 66, Obr. 67**]
- IV. cena – „Rejsek Bakalář“ – 2.000 K – A. Balšánek [**Obr. 68, Obr. 69, Obr. 70**]

Novostavba byla projektovaná do trojúhelníkového bloku mezi ulicemi Kaprova, Žatecká, Platnéřská (oproti druhé soutěži, ve které bylo staveniště přesunuto na Linhartské náměstí) a s původním objektem Staroměstské radnice bylo propojena **anexem** do Linhartského náměstí.

¹⁰⁴ B. K.: Zprávy o týdenních schůzích „Spolku architektův a inženýrů v král. Českém“. *Technický obzor*. 1899, roč. VII., s. 297, 298, 299

¹⁰⁵ [B. a.]: Doplněk k podmínkám soutěže... *Technický obzor*. 1900, roč. VIII., s. 76

¹⁰⁶ Poslední (čtvrtá) cena nemohla být přiznána, protože projekt s nejbližším počtem hlasovacích známek nedosáhl minima 25 jednotek, aby mu mohla být přisouzena cena.

Obě budovy se řešily současně (ne jako v druhé soutěži, kde se mohl odevzdat každý projekt zvlášť).

Stylově byly zastoupeny snad všechny domácí slohové úpravy. Jako nevhodnější byla na základě výsledku soutěže uznána **vladislavská gotika a česká renesance**. Naopak barokní tvary nesklidily úspěch a jejich další použití v otázce přestavby Staroměstské radnice bylo vnímáno jako nevhodné.

Soutěž byla v rozsahu i významu jedna z největších, jaké se za předešlé století kdy konaly. Přesto byla zpětně hodnocena jako **neúspěšná**, a to hned z několika důvodů. Často bylo kritizováno již zadání soutěže, požadující přestavbu původní radnice a zároveň novostavbu nové administrativní budovy. Převládal názor, že tyto soutěže mohou (a měly by být) vypsány samostatně. Také docházelo ke kritice samotných stavebních čar. Podivný a špatně využitelný tvar staveniště určeného pro novostavbu i požadavek na anex do Linhartského náměstí zamezovaly smysluplné využití obou parcel, natož monumentálními budovami.

Největší kritiku však odnesl verdikt poroty a samotné projekty. Obrovská soutěž neměla vítěze a bylo jasné, že další vývoj Staroměstské radnice nebude snadno rozřešen.

6.3. Druhá soutěž 1904-1905

Po zveřejnění výsledků první soutěže a po vychladnutí vášní začínalo být jasné, že soutěž neměla žádný konstruktivní výsledek. V průběhu a těsně po dokončení soutěže došlo k plánovanému **odbourání Krennova domu**, kterým byl završen smysl asanační Mikulášské třídy. Došlo tak nejen k odhalení hmoty kostela sv. Mikuláše směrem do náměstí (tedy do situace, do které nebyl komponován), ale také k odhalení pitoreskního nároží východního a severního křídla Nobileho radnice.

Bylo tedy jasné, že situace se musí dále řešit. Sbor obecních starších se proto 2. května 1904 usnesl o vypsání druhé veřejné architektonické soutěže na přestavbu a novostavbu radnice. Oproti minulé soutěži bylo staveniště pro novostavbu zadáno přímo na Linhartském náměstí (z programu tak byl vypuštěn třetí blok mezi ulicemi Platněřskou, Kaprovou a Žateckou, který se mohl s výdělkem prodat). Soutěž byla přístupna architektům české národnosti. Lhůta pro podání návrhů byla stanovena do **31. března 1905** do protokolu městské rady na Staroměstské radnici.

Na ceny a odměny byl městskou radou určen úhrnný obnos 24.000 korun (pro přestavbu) a 8.000 korun (pro novostavbu). Porota (ve složení starosta JUDr. Vladimír Srb, architekti Josef Hlávka, Josef Schulz, Josef Zítek, Antonín Wiehl, Čeněk Gregor a inženýr Bedřich Kovařovič) měla rozhodnout do 4 týdnů od konce podací lhůty.

Podmínky soutěže upravovaly využití staré i nové radnice – původní radniční blok měl být vyhrazen reprezentačním účelům a úřadům, jež byly s presidiem v stálém styku, a druhá budova měla pojmout ostatní úřady, především finančního charakteru.

V ustanovenou lhůtu došlo **11 projektů** na přestavbu radnice a v závěrečné schůzi poroty 31. května 1905 (v níž Josef Roštlapil nahradil nemocného J. Hlávku), bylo rozhodnuto po vyloučení tří projektů, že žádný z osmi ostatních nevyhovuje plně podmínkám a nemá proto nároku na cenu. Všem projektům byla udělena odměna z povoleného obnosu 24.000 K.

Oceněnými autory byli Antonín Cechner, Antonín Engel, Jan Koula a Antonín Balšánek, Kamil Hilbert, Viktor Beneš a Josef Pospíšil, Alois Dlabač a František Mikš.

V soutěži na novostavbu radniční budovy (podrobněji viz kapitolu č. 11 BUDOVA NOVÉ RADNICE) došly celkem pouze **tři** návrhy. Jejich autory byli Osvald Polívka, Viktor Beneš a Josef Pospíšil, Bedřich Bendelmayer a Emil Weichert. Ani v tomto případě nebyla udělena první cena. Nejvýše byli oceněni O. Polívka a V. Beneš s Josefem Pospíšilem, kteří obdrželi shodně odměnu po 2.500 K. Projekt B. Bendelmayera a E. Weicherta byl odměněn cenou 1.500 K. Duo Beneš + Pospíšil odevzdalo projekty do obou soutěží.

Také druhá soutěž na přestavbu radnice sklidila po svém ukončení značnou **kritiku**. Již po oznámení soutěžních podmínek se mnoho odborníků pozastavovalo nad nezvyklým způsobem ocenění vybraných projektů, bez specifikování jednotlivých cen. Oceněné návrhy pak ani nebyly nijak relativně očíslovány, ale pouze seřazeny dle čísel podacího protokolu. Porotou bylo výslovně konstatováno, že výše odměn nijak neodpovídá velikosti projektu.

Tento nezvyklý postup byl kritizován především z toho důvodu, že neodpovídal konkurenčnímu řádu. Ten stanovoval, že I. cena měla obnášet 0,5% z předpokládaného nákladu na přestavbu (tedy cca 20.000 K), II. cena 75% první ceny (15.000 K) a III. 50% ceny první (10.000 K).

Oceněné projekty:

- A. Cechner – návrh ve stylu Vladislavské gotiky s moderním detailem [**Obr. 71**]
- A. Engel – modernistický návrh
- J. Koula a A. Balšánek – odměna 4.000 K [**Obr. 72, Obr. 73**]
- K. Hilbert
- V. Beneš a A. Pospíšil – odměna 2.400 K [**Obr. 74, Obr. 75**]
- A. Dlabač - odměna 2.400 K. Navrhoval dostavět v západní frontě náměstí naproti chrámu sv. Mikuláše věž, symetrickou vůči stávající středověké věži. [**Obr. 76, Obr. 77**]
- F. Mikš - odměna 2.400 K [**Obr. 78, Obr. 79**]

Po skončení soutěže se objevily hlasy, že druhá soutěž byla ještě méně úspěšná nežli první. Kritici postrádali projekty s velkou tvůrčí myšlenkou. Zaznamenali také malou účast **nejmladší generace architektů**. Jejich neúčast již byla předzvěstí generačního rozkolu, který se plně projevil v následujících letech a především při třetí soutěži.

„Jaký je důvod jejich abstinence? Tažte se, a oni vám sami řeknou: Nač se namáhat, víme-li předem, že soudcové, v jejich rukou leží rozhodování o naší práci, nám nebudou a nechtějí rozumět, že nás odmítnou zásadně, už a priori? Co platno, když kruhy rozhodující — ať komise, úřady nebo korporace — ovládnuty jsou snahami tendenčními a mnohdy zájmy osobními? ... Pánové, kteří jsou dnes u nás u vesla, jsou z té zhýčkané generace let sedmdesátých a osmdesátých, která rostla za tak neobyčejně výhodných podmínek v době, kdy jsme vítali každý talent s dychtivým nadšením — ale která časem příliš lehce uvěřila své vlastní neomylnosti a bohorovnosti a utlačuje nyní každou mladší a živější snahu.“¹⁰⁷

¹⁰⁷ Em. Sušický: K našim poměrům v architektuře. *Volné směry*. 1904, roč. VIII., s. 217.

Jediným výsledkem druhé soutěže tak byla výstavba nové budovy radnice dle návrhů O. Polívky.

6.4. Třetí soutěž 1908-1909

Vzhledem k významnosti a naléhavosti tématu přestavby radnice se městské zastupitelstvo odhodlalo v roce 1908 k opětovnému vypsání veřejné soutěže. Soutěž byla vypsána jako **ideová** a byla přístupná pouze architektům slovanské národnosti. Ceny byly stanoveny: I. 4.000 K, II. 3.000 K, III. 2.000 K.

„Obec pražská vypisuje veřejnou ideovou soutěž na návrh pro přestavbu a přístavbu staroměstské radnice na prostranství mezi náměstím Velkým, Malým, novou budovou radniční na náměstí Linhartském a kostelem sv. Mikuláše, a to ve slohu monumentálním, s účelným rozřešením půdorysným trvalé ceny umělecké se lhůtou do 31. května o 12. hodině polední.“¹⁰⁸

V porotě zasedali starosta Dr. Groš, Josef Zítek, Josef Schulz, Josef Bertl, za městskou stavební radu V. Pasovský a V. Hodek, za Spolek arch. a inž. Alois Čenský, za Mánes Jan Kotěra, za Klub Za starou Prahu Jaroslav Goll. I. odbor městského stavebního úřadu měl v porotě jednoho zástupce. Lhůta pro odevzdání projektů končila **31. květnem 1909**.

Oproti dvěma předchozím soutěžím došlo také ke změnám v soutěžních podmínkách. Na základě výsledků druhé soutěže byl osloven O. Polívka, který se měl ujmout výstavby nové budovy radnice na Linhartském náměstí. Nově vypsána soutěž se proto týkala pouze radničního bloku původních budov. Soutěžící měli brát ohled k Staroměstskému náměstí a jeho přeměnám posledních let, zvláště k průčelí sv. Mikuláše a uzavření náměstí. Také charakter Malého náměstí neměl být podstatně měněn, ač mělo být vyřešeno spojení s Polívkovou radniční budovou. Bezpodmínečně měla být zachována věž s kaplí a celá jižní část až po síň sboru obecních starších.

Lhůta končila 31. května 1909, a došlo celkem **20 projektů**. Porota svým výrokem ze dne 25. července 1909 přisoudila první cenu 4.000 K návrhu tehdy třiašedesátiletého stavebního rady **Antonína Wiehla**. Z porotců proti němu hlasovali pouze historik J. Goll a pochopitelně J. Kotěra. Druhou cenu 3.000 K získal mladý architekt **Theodor Petřík** a třetí cenu 2.000 K arch. **Bohumil Hübschmann**. Na první pohled tak překvapí silná účast i vysoké ocenění mladší generace.

Kromě oceněných projektů se z mladší generace soutěže zúčastnili také Antonín Engel, Jaroslav Vondrák, Otakar Novotný, Stanislav Sochor, Joža Gočár nebo Pavel Janák.

Časopis Styl, srovnávaje právě ukončenou soutěž se dvěma staršími konkursy, konstatoval: *„Třemi soutěžemi bylo vyvoláno na čtyřicet návrhů a mezi celým tím počtem najde se málo, co by bylo paralelně, souhlasně a neodvisle sjednoceně myšleno. Prvé dvě soutěže byly na př. výhradně v historických slozích, třetí soutěž byla již svou převahou moderní; v prvých dvou soutěžích nebylo ojedinele navrhováno, aby nová část byla stavěna uměle malebně se štíty, věžemi o různých fačadách a v celé sbírce slohů s patrným úmyslem po docílení téže složitosti celku, která při radničních budovách vznikla jen součinností staletí; poslední soutěž naopak většinou návrhů mluvila pro sjednocenou stavbu v jediném koncentrovaném slohu; v soutěžích objevily se vedle sebe návrhy, které z ohledu vyžádaného programem k staré složité situaci*

¹⁰⁸ [B. a.]: Soutěže. Styl. 1909, roč. I.

rozvínovaly půdorysně stavbu ještě složitějším způsobem, a návrhy, které naproti tomu nebraly k ní vůbec ohledu. Tyto kontrasty — výslovně — vystupují ostře proti sobě jen v souhrnu všech tří soutěží; poslední soutěž o sobě uvažovaná jest v mnohém sjednocená.¹⁰⁹

Společným znakem všech projektů ze třetí soutěže je, že do řešení nezahrnovali pouze stávající radniční blok, ale také prostor celého Staroměstského náměstí.

Vítězný návrh **A. Wiehla** [Obr. 80] se nesl v duchu renesanční syntézy (Z. Wirthem označené za moderní renesanci). S trochou nadsázky ho můžeme označit za „poslední svobodný triumf historismu“¹¹⁰.

Druhou cenou byl oceněn návrh **T. Petříka** [Obr. 81, Obr. 82], který tak na sebe poprvé výrazně upozornil. Na jeho projektu nás na první pohled zaujme pečlivá práce s celým Staroměstským náměstím a s jeho kontextem. Petřík svůj návrh tvořil v těsném sepejetí s již existujícími skutečnostmi. Monumentalizující ráz dosáhl konkávním prohnutím do náměstí.

Třetí cenu obdržel **B. Hübschmann** [Obr. 83, Obr. 84], který se zúčastnil již první soutěže z let 1899-1901. Průčelí do náměstí řešil podobně jako T. Petřík a konkávně ho prohnul směrem do náměstí. Hübschmann se nepřímo zúčastnil také soutěže v roce 1838 (návrhem mimo soutěž z roku 1939). V soutěži z roku 1946 se zúčastnil společným projektem se svým synem a arch. O. Topinkou.

Ostatní projekty zástupců mladší generace, ač neoceněné, nezůstaly nedoceněné. **A. Engel** [Obr. 85, Obr. 86] se soutěže zúčastnil s projektem ve stylu moderního monumentalismu s prvky secesní a antikizující ornamentiky. Sám však svůj projekt vnímal jako nedokonalý:

„Po stránce výtvarné zůstal tento projekt bohužel daleko za chytěním. Řím, kde tento projekt byl pracován, byl příliš nepříznivé prostředí pro koncepci projektu, ve své myšlenkové rozervanosti a fyzické malichernosti tak čistě pražského.“¹¹¹

Zajímavým příspěvkem k tématu se stal projekt **P. Janáka** [Obr. 89, Obr. 90], který svým projektem razantně upravuje celé Staroměstské náměstí. Motiv arkády rozšiřuje i na severní stranu náměstí, kde navrhuje adaptaci nebo přestavbu Schierova domu monumentální budovou. Dosahuje tím téměř pravoúhlého tvaru náměstí. Částečně tím také nahrazuje hmotu Krennova domu.

Velký zájem vzbudil fantastický projekt **J. Gočára** [Obr. 87, Obr. 88], který však byl pro nedodržení konkurzních podmínek ze soutěže vyloučen. Přesto jeho projekt dodnes láká a provokuje, ať už představoval „předobraz nové katedrály“ nebo byl ozvukem futurismu v české architektuře.

¹⁰⁹ [B. a.]: Kronika. Radnice. *Styl*. 1910, roč. II., s. 25.

¹¹⁰ L. Zikmund-Lender: Památkové přístupy na vrcholu moderny: Třetí soutěž na přestavbu Staroměstské radnice v roce 1909. *Zprávy památkové péče*. 2015, roč. 75, s. 215.

¹¹¹ [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 36

6.5. Závěr

Ani třetí soutěž však neměla skutečný dopad na budoucnost radnice a náměstí. Přestože bylo především zástupci starší generace doporučováno, aby byl vážně a bedlivě uvážěn vítězný projekt Ant. Wiehla, **selhala úplně i třetí soutěž**. Do věci zasáhl nepříznivý finanční stav města a především světová válka. Dle názoru skeptických představitelů mladé nastupující generace to bylo znamením nevyspělého stavu architektury jejich doby.

„Přestavba radnice staré, (jak o tom svědčí všechny tři dosavadní soutěže), je příliš velkým problémem architektonickým, než abychom si mohli ho troufatí zmoci dnes, v době všeobecného kvasu a zmatku... aby přestavba starého bloku radničního byla posunuta časově do doby výtvarně šťastnější, nežli je dnešek, který by mohl znamenat skutečnou pohromu.“¹¹²

Před vypuknutím druhé světové války se ještě konala v pořadí již čtvrtá soutěž na přestavbu radnice. Ačkoliv Nobileho křídlo Pražanům nikdy k srdci nepřirostlo, byla Staroměstská radnice i ve válečných letech srdcem českého národa. Vnímali to tak i nacističtí okupanti, kteří nechali zpracovat několik návrhů na totální přestavbu radnice [Obr. 91, Obr. 92, Obr. 93].

Události posledních válečných dní v roce 1945 zcela změnilly situaci. Při ústupu německých vojsk došlo k ničivému požáru radnice a celé východní a severní křídlo muselo být **zbořeno** [Obr. 94]. Dodnes tak západní strana náměstí zůstává smutným a zmrzačeným torzem [Obr. 95]. V průběhu následujících desetiletí bylo vypsáno ještě několik soutěží na dostavbu východního křídla, žádná z nich však nedošla naplnění.

První tři soutěže na přestavbu Staroměstské radnice jsou skvělým příkladem proměny architektonické scény před první světovou válkou. Celkem bylo shromážděno téměř 40 návrhů. První soutěž byla vyhlášena v rozháraném období, kdy asanační polohopisný plán ještě nebyl usazen. Reflektuje to prapodivný tvar pozemku určeného pro novostavbu radnice a nepraktický způsob spojení s původním radničním blokem, který značně omezoval budoucí využití Mariánského náměstí. Soutěž ovládly návrhy v historizujících slozích, především ve slohu vladislavské gotiky a české renesance. Návrhy s druhou radniční věží nebyly ojedinělou výjimkou.

Druhá soutěž reflektovala přechodné období, kdy „tradiční“ architektura již nedokázala přijít se silnou nosnou myšlenkou a „moderní“ architektura ještě neměla dorostlé sebevědomé talenty. Přesto se dá druhá soutěž považovat za úspěšnější než jiné, protože na jejím základě došlo k výstavbě novostavby radniční budovy dle návrhu O. Polívky.

Třetí soutěž byla svou převahou již moderní. Ovládli jí zástupci mladé generace. Jejich elegantní, monumentální, silné návrhy patří mezi to nejlepší, co bylo za celou historii soutěží na přestavbu nebo dostavbu Staroměstské radnice navrženo.

Po stržení východního křídla radnice po konci druhé války se začaly pořádat soutěže na dostavbu radnice. Celkem bylo již uspořádáno 8 velkých soutěží na přestavbu nebo dostavbu radnice, nepočítaje množství neoficiálních studentských soutěží. Staly se specifickým žánrem architektonické soutěže, při které se tak trochu přestalo očekávat, že by některý vítězný projekt skutečně došel realizace. Česká veřejnost se je spíš naučila vnímat jako spolehlivou přehlídku momentálního stavu české architektonické scény.

¹¹² A. Engel: Mariánské náměstí. Styl. 1913, roč. IV.

I dnes se téma dostavby radnice těší kontinuálnímu zájmu odborníků i veřejnosti. Pro jakékoliv další pokusy bude klíčový rozsáhlý archeologický průzkum v místě bývalého východního křídla radnice a Krennova domu.

6.6. Zdroje:

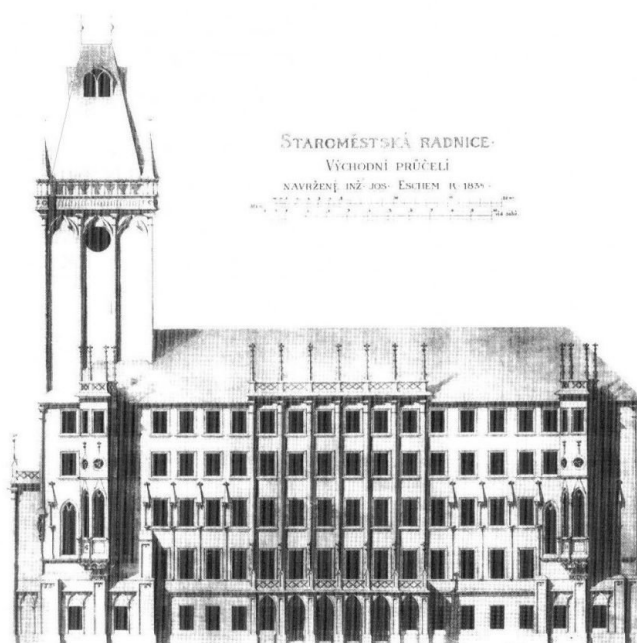
- A. Balšánek: Glossy ke konkursu návrhů na přestavbu radnice. *Architektonický obzor*. 1902, roč. I., s. 3, 4, 5, 9, 10, 11
- ský: Druhá soutěž na projekty radnice pražské. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 25, 26
- A. Cechner: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 32
- V. Beneš a A. Pospíšil: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 35
- A. Dlabač: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 48
- F. Mikš: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. *Architektonický obzor*. 1906, roč. V., s. 2
- J. Koula a A. Balšánek: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. *Architektonický obzor*. 1905, roč. V., s. 20
- K.: Ještě k soutěži na radnici Staroměstskou. *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII., s. 25
- L. Jeřábek: Feuilleton. Přístavba Staroměstské radnice. *Lumír*. 1898, s. 179, 180, 190, 191, 215, 216
- [B. a.]: Soutěž na přestavbu radnice. *Styl*. 1909, roč. I.
- [B. a.]: Soutěže. *Styl*. 1909, roč. I.
- [B. a.]: Pražské záležitosti. *Styl*. 1909, roč. I.
- [B. a.]: Soutěže. *Styl*. 1910, roč. II., s. 8
- [B. a.]: Kronika. Radnice. *Styl*. 1910, roč. II., s. 25-32
- Z. Wirth: Staroměstská radnice. *Styl*. 1910, roč. II., s. 33, 34, 35
- [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 35-40
- A. Engel: Mariánské náměstí. *Styl*. 1913, roč. IV.
- [B. a.]: Zprávy stavebné. Stavební záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 33, 166, 230, 263
- [B. a.]: Zprávy stavebné. Stavební záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1898, roč. VI., s. 115, 315, 316
- B. K.: Zprávy o týdenních schůzích „Spolku architektů a inženýrů v král. Českém“. *Technický obzor*. 1899, roč. VII., s. 297, 298, 299
- [B. a.]: Zprávy stavebné. Stavební záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1900, roč. VIII., s. 17, 54, 76
- [B. a.]: Zprávy stavebné. Stavební záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1901, roč. IX., s. 110, 126
- J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903.
- B. Hypšman, V. Vojtíšek, E. Poche: *Sto let staroměstského rynku a radnice*. Praha: V. Poláček, 1946. 78 s. + 2 přílohy
- Šest set let Staroměstské radnice v Praze: Zvláštní číslo Věstníku hlavního města Prahy k oslavám 600 let Staroměstské radnice. Příprava vydání Václav Vojtíšek. Praha: Rada hlavního města Prahy, 1938.

- J. Herain, J. Teige: *Staroměstský rynek v Praze*. Praha: Společnost přátel starožitností českých, 1908.
- [B. a.]: Zprávy a poznámky. *Volné směry*. 1904, roč. VIII.
- E. Sušický: K našim poměrům v architektuře. *Volné směry*. 1904, roč. VIII., s. 217, 218, 219
- K.: K soutěži na plány radnice král. hlav. města Prahy. *Zprávy Spolku architektův a inženýrů v království Českém*. 1901, roč. XXXV., s. 124-126
- K. B. Mádl: K soutěži o pražskou radnici. *Zlatá Praha*. 1900, roč. XVII., s. 8, 10, 240
- L. Zikmund-Lender: Památkové přístupy na vrcholu moderny: Třetí soutěž na přestavbu Staroměstské radnice v roce 1909. *Zprávy památkové péče*. 2015, roč. 75, s. 211-218.
- M. Hořejš: *Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1.

6.7. Obrazová příloha:

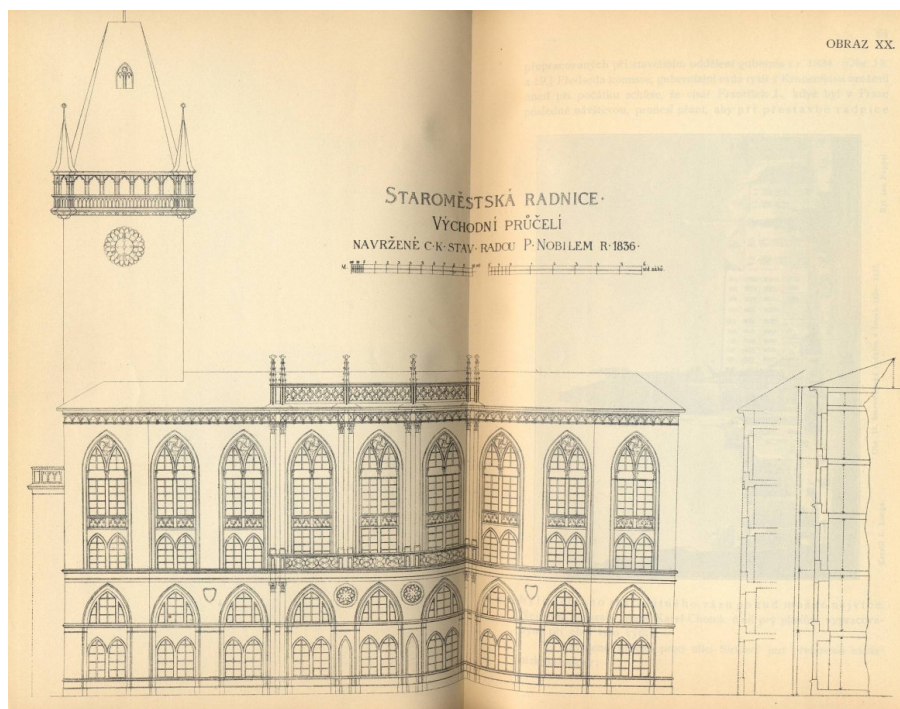
Obr. 45: Východní křídlo před přestavbou 1784-1787. Zdroj: *Šest set let Staroměstské radnice v Praze*: Zvláštní číslo Věstníku hlavního města Prahy k oslavám 600 let Staroměstské radnice. Příprava vydání Václav Vojtíšek. Praha: Rada hlavního města Prahy, 1938. tab. č. IV.

Obr. 46: Josef Esch: Návrh na přestavbu radnice z roku 1836. Zdroj: *Srdce města. Historický, urbanistický a archeologický vývoj Staroměstského náměstí a soutěže na přestavbu a dostavbu radnice 1899-1988*. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 2008. ISBN: 978-80-254-2512-1. S. 163-165.

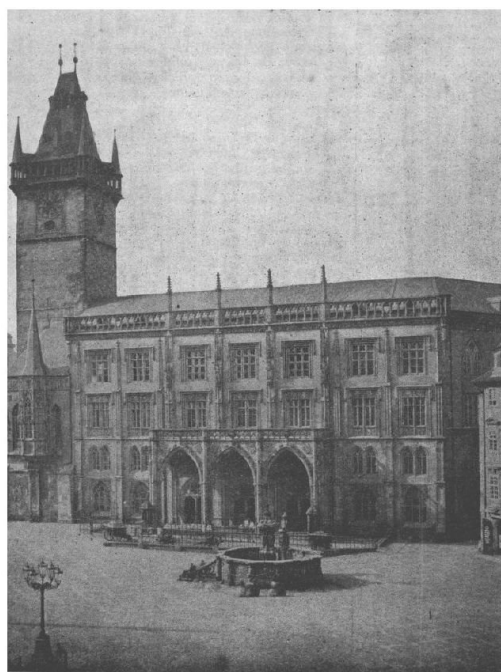
Obr. 47: Jan Schöbl: Návrh na přestavbu radnice z roku 1836. Zdroj: *Srdce města. Historický, urbanistický a archeologický vývoj Staroměstského náměstí a soutěže na přestavbu a dostavbu radnice 1899-1988*. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 2008. ISBN: 978-80-254-2512-1. S. 163-165.

Obr. 48: Původní návrh Petra Nobile na východní průčelí z roku 1836 (zahmující přestavbu kaple i arkýře). Zdroj: J. Teige, J. Herain: *Staroměstský rynek v Praze*. Praha.

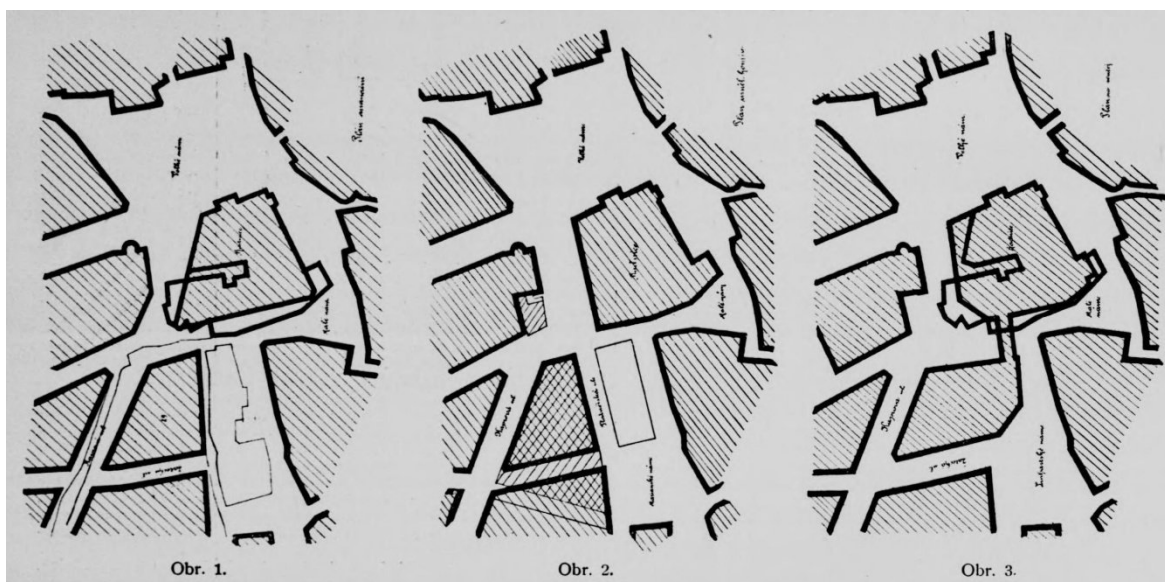
Obr. 49: P. Nobile: Návrh na přestavbu radnice z roku 1836. Zdroj: *Srdce města. Historický, urbanistický a archeologický vývoj Staroměstského náměstí a soutěže na přestavbu a dostavbu radnice 1899-1988*. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 2008. ISBN: 978-80-254-2512-1. S. 163-165.

Obr. 50: Východní strana radnice po přestavbě 1838-48. Zdroj: *Šest set let Staroměstské radnice v Praze: Zvláštní číslo Věstníku hlavního města Prahy k oslavám 600 let Staroměstské radnice*. Příprava vydání Václav Vojtíšek. Praha: Rada hlavního města Prahy, 1938. tab. č. X.

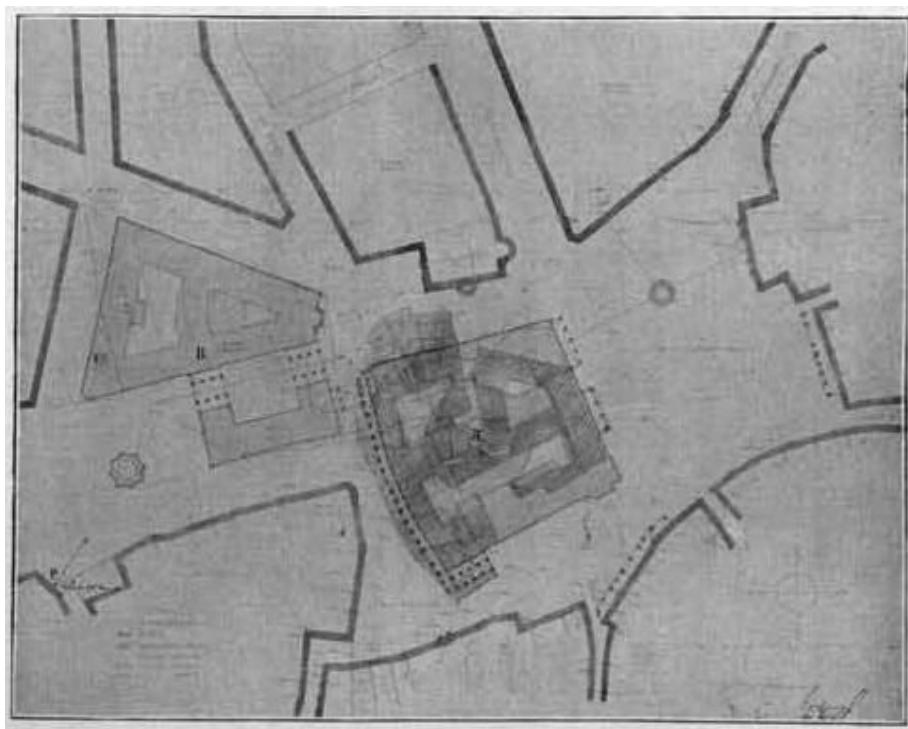

Obr. 51: Východní křídlo radnice po odbourání Krennova domu. Zdroj: www.prahaneznamy.cz

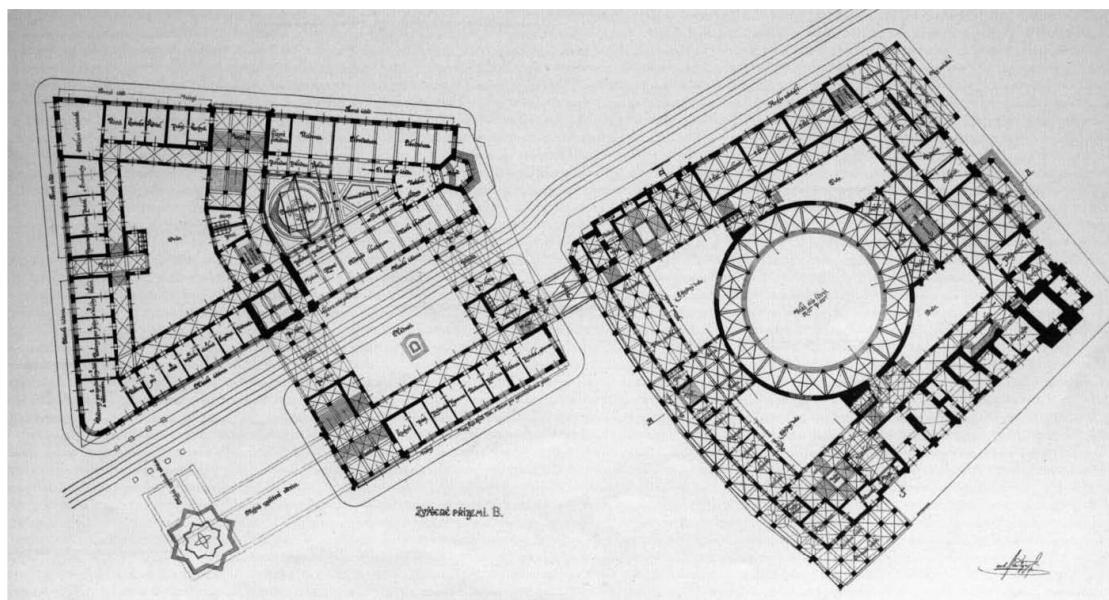

Obr. 52: Návrh úprava stavebních čar před první soutěží. Obr. 1 – původní asanační plán, obr. 2 – asanační plán navržený Uměleckou komisí, obr. 3 – plán, dle něhož byla vypsána první soutěž na přestavbu radnice. Zdroj: B. K.: Zprávy o týdenních schůzích „Spolku architektův a inženýrů v kral. Českém“. *Technický obzor*. 1899, roč. VII., s. 298.

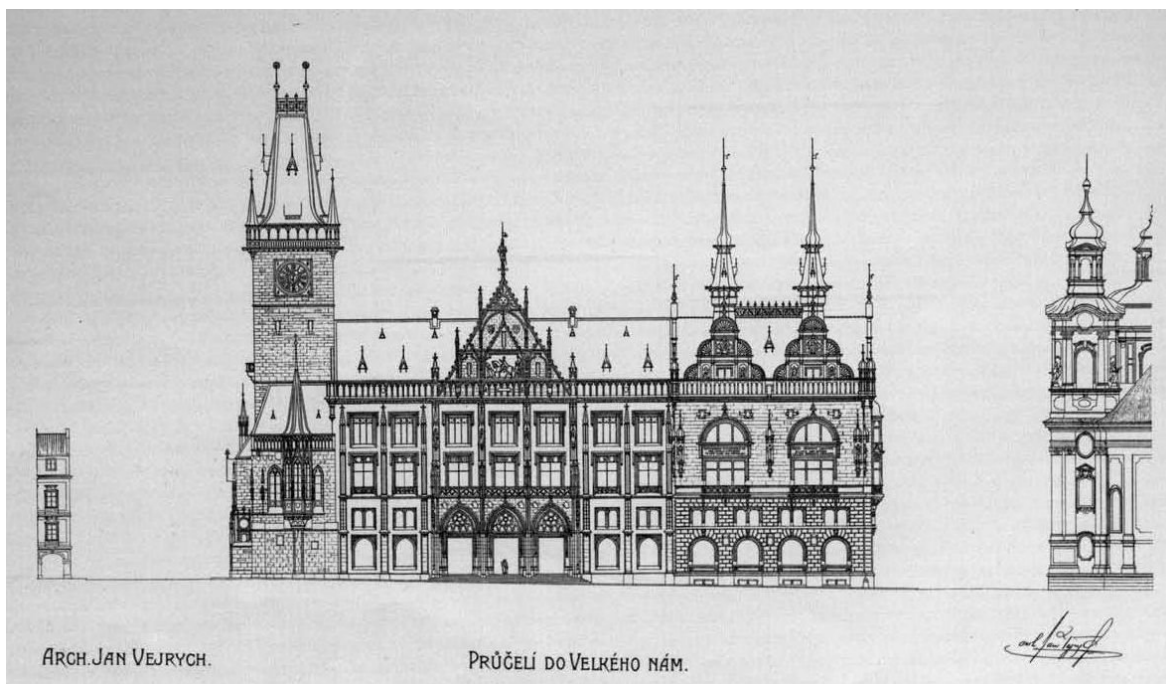
PRVNÍ SOUTĚŽ 1899-1901

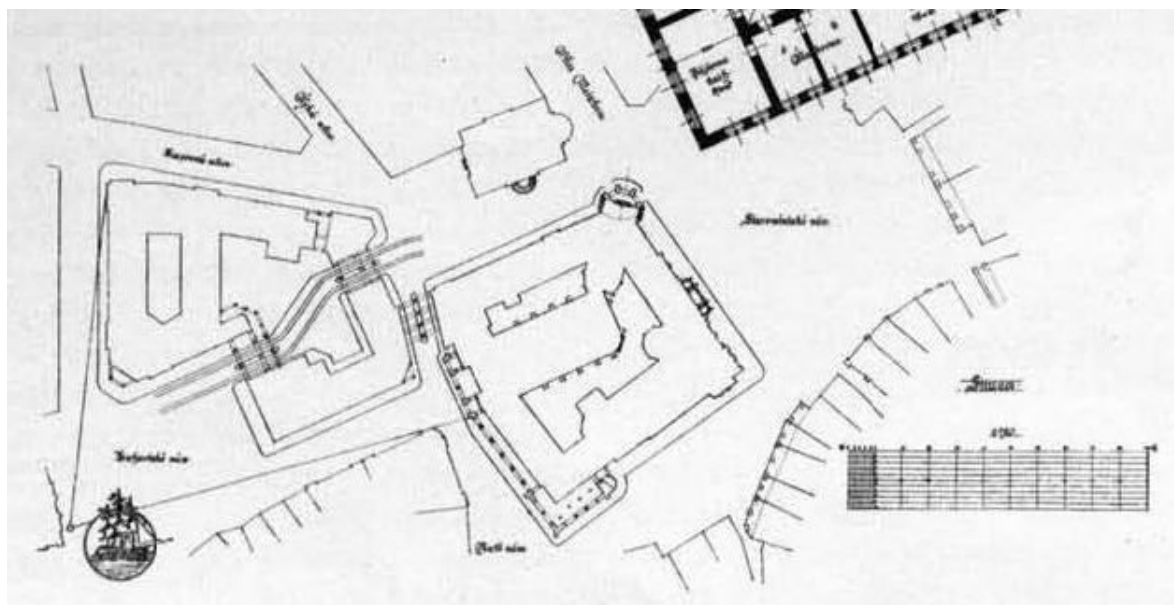
Obr. 53: J. Vejrych: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 8.

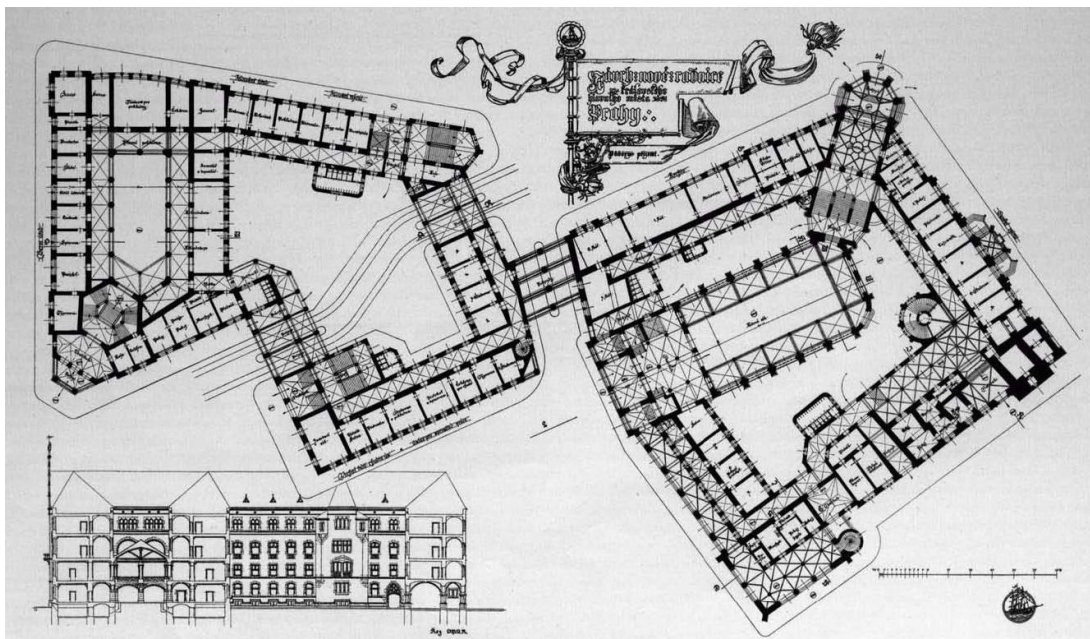
Obr. 54: J. Vejrych: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Půdorys přízemí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 16.

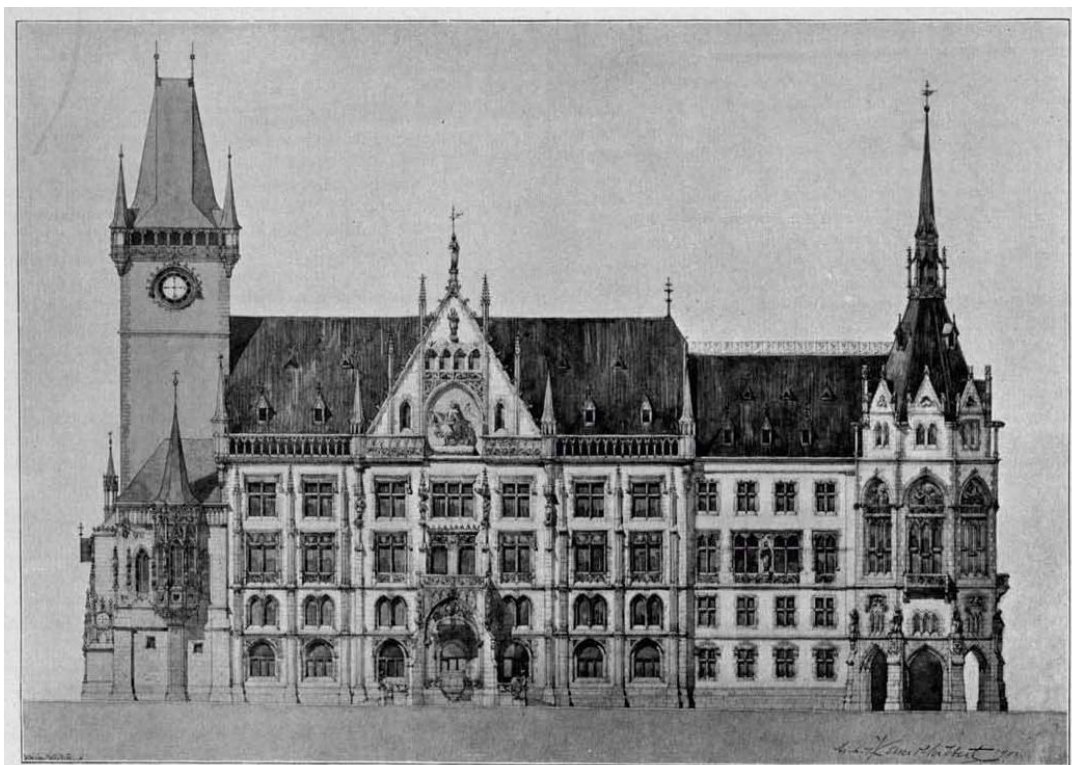
Obr. 55: J. Vejrych: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Východní průčelí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 21.

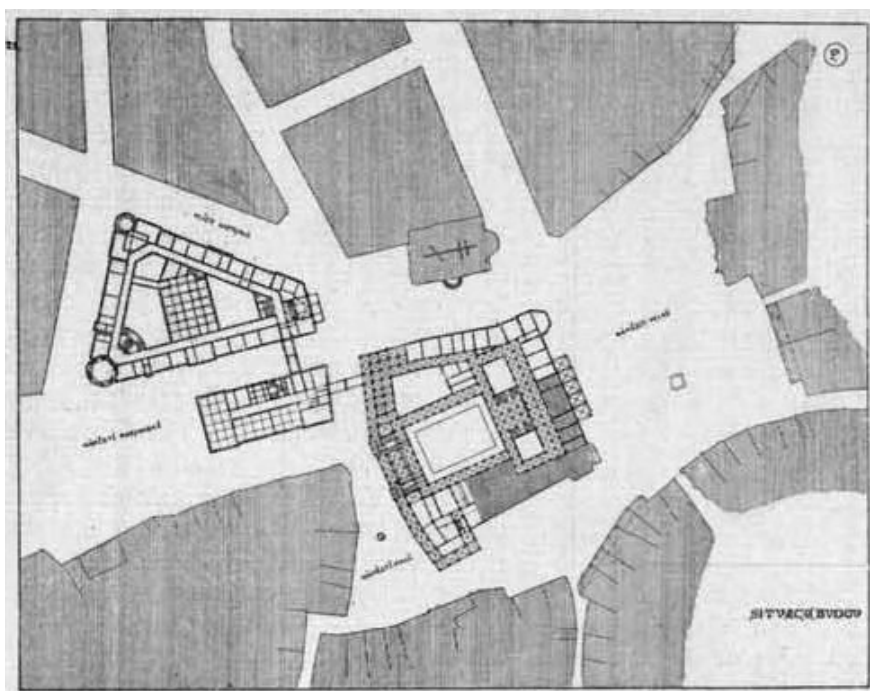
Obr. 56: K. Hilbert: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 29.

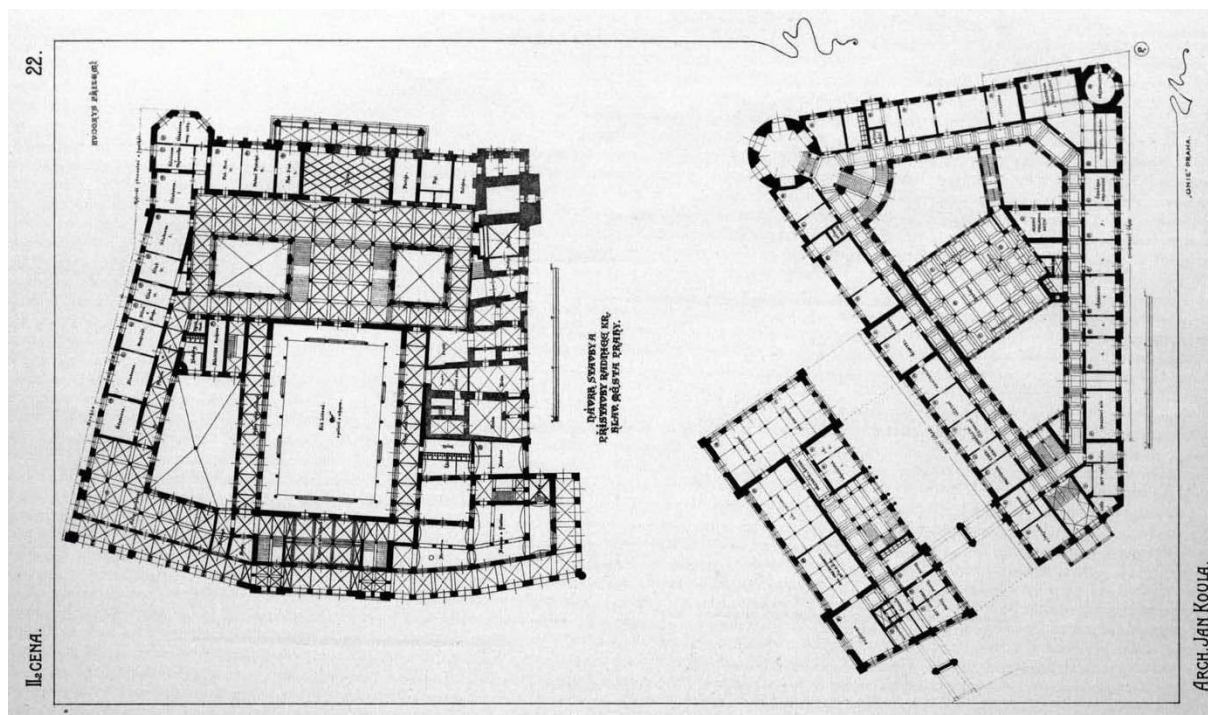
Obr. 57: K. Hilbert: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Půdorys přízemí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 28.

Obr. 58: K. Hilbert: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Východní průčelí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 33

Obr. 59: J. Koula: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 10

Obr. 60: J. Koula: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 38

ПЕРСПЕКТИВА.

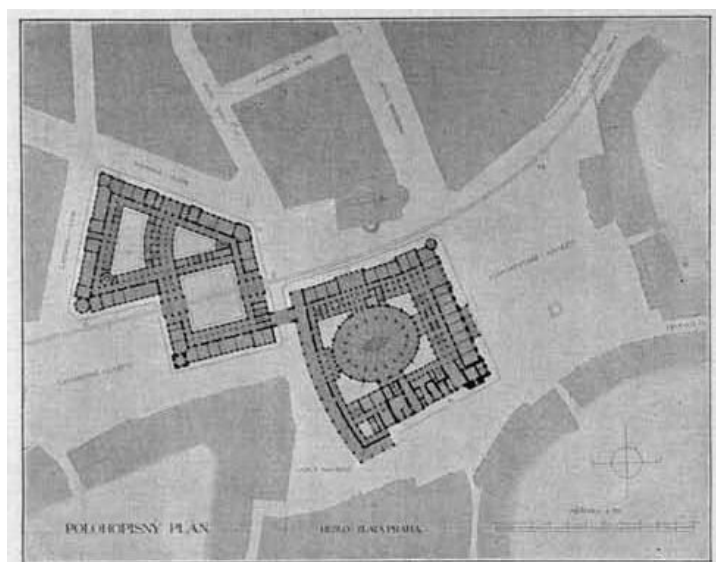

ARCH. JAN KOULA.

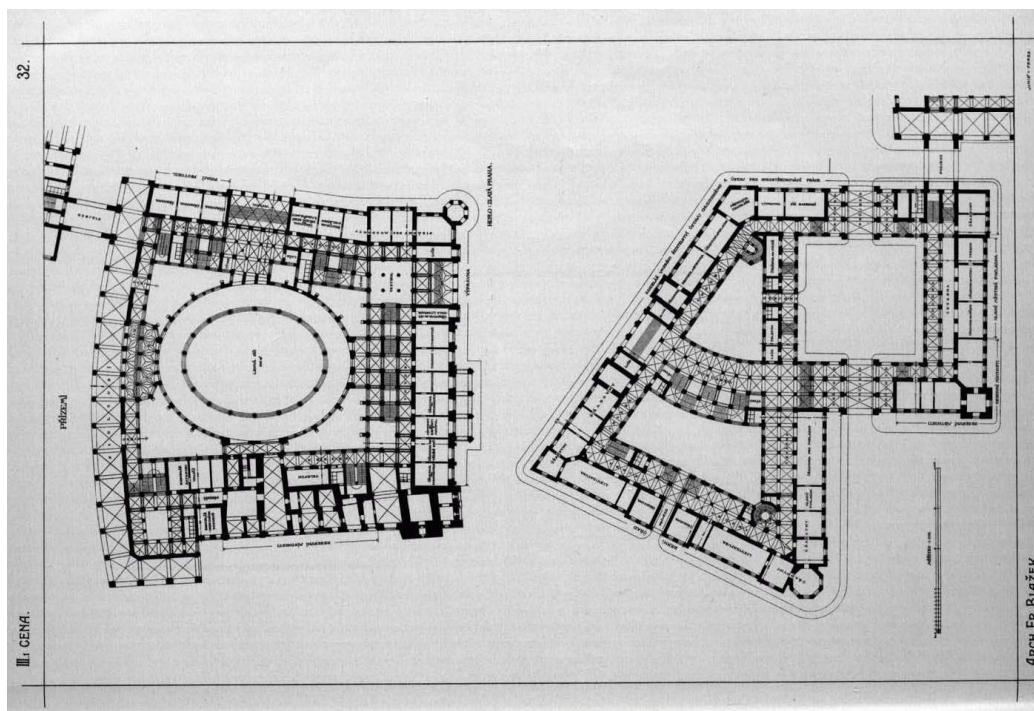
„UNIK“ PRAHA.

PERSP. POHLED Z VELKÉHO NÁM.

Obr. 61: J. Koula: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 37

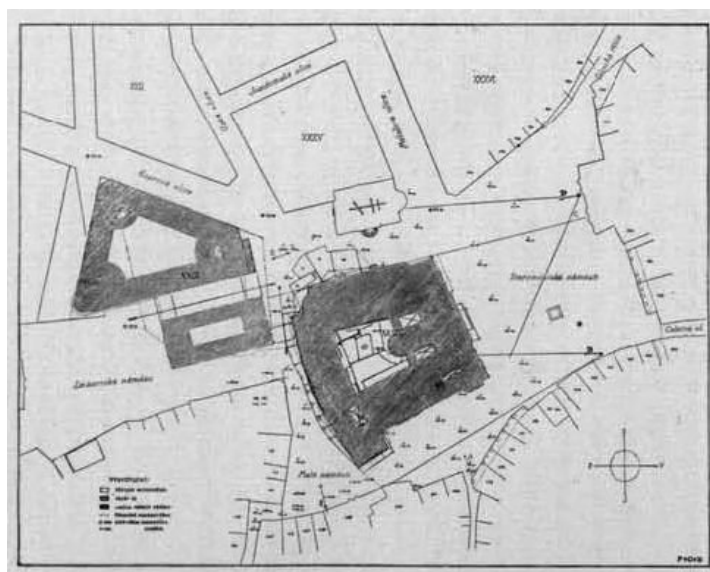
Obr. 62: F. Blažek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 11

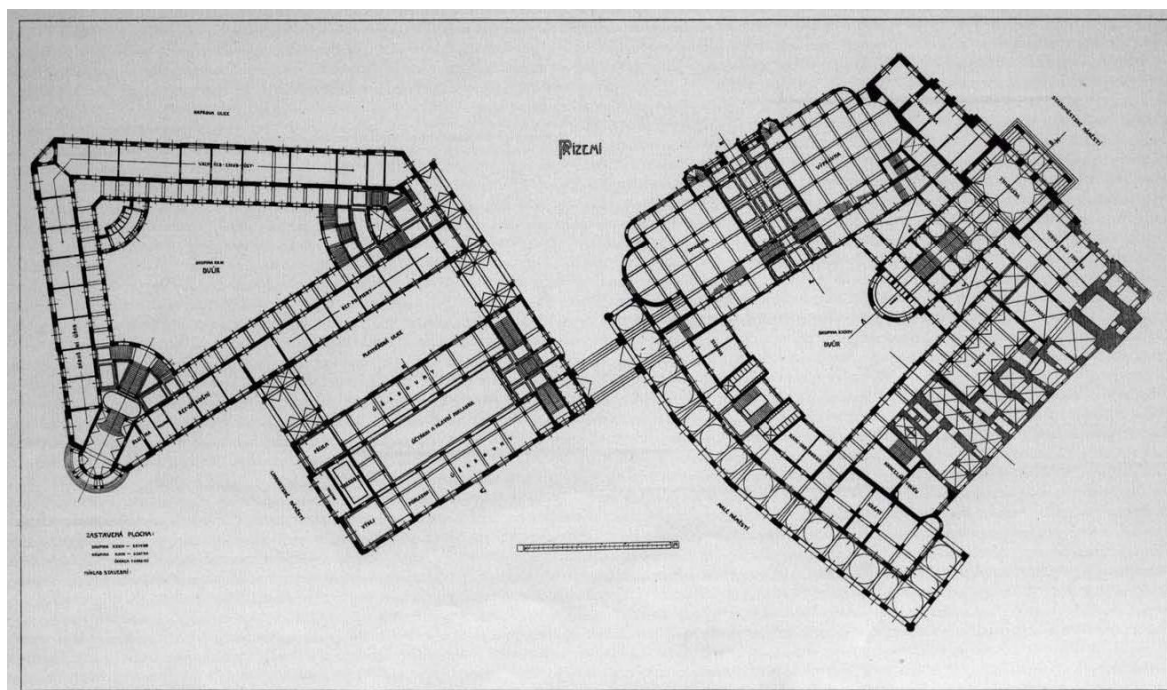
Obr. 63: F. Blažek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: VEJRYCH, Jan. *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 49

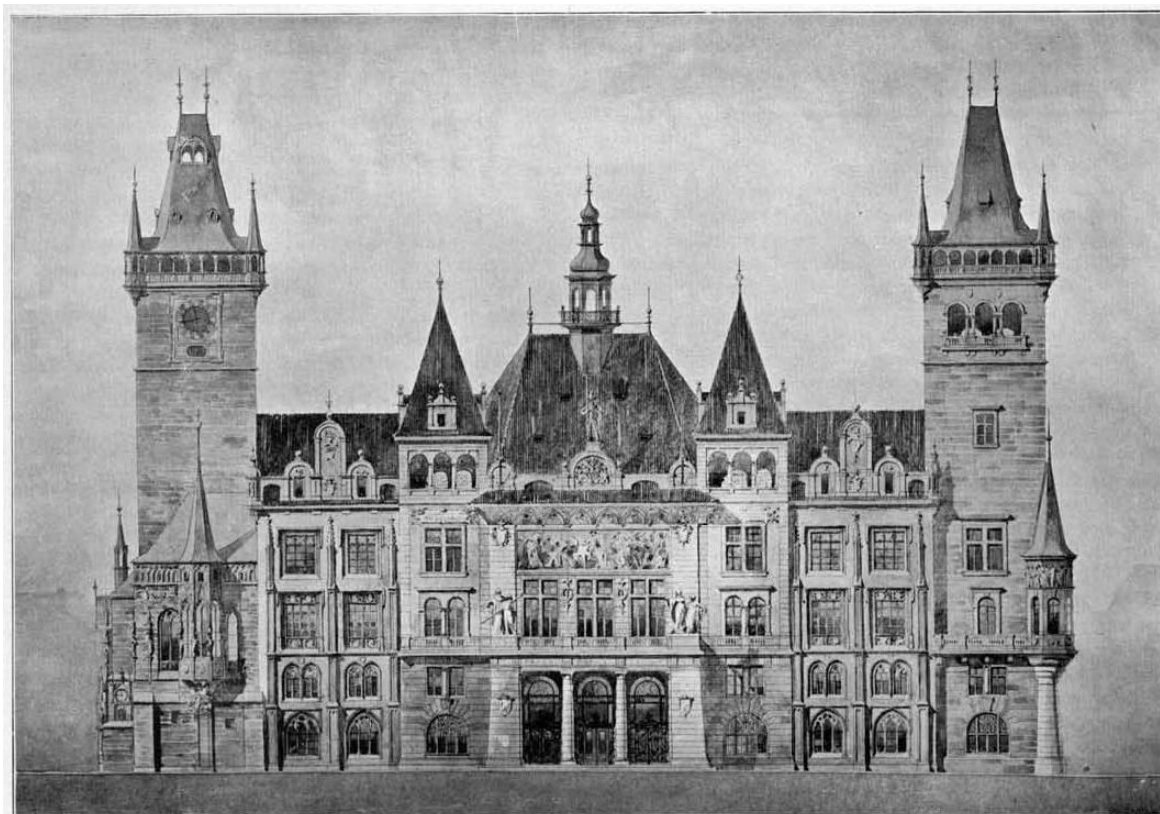
Obr. 64: F. Blažek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 48

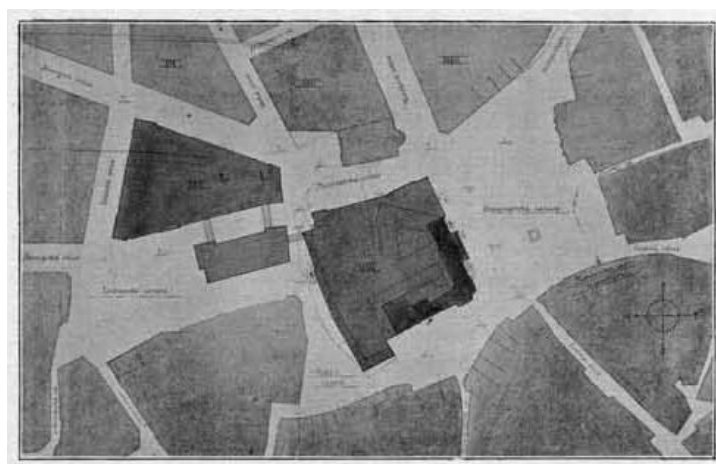
Obr. 65: A. Dlačbač: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 11

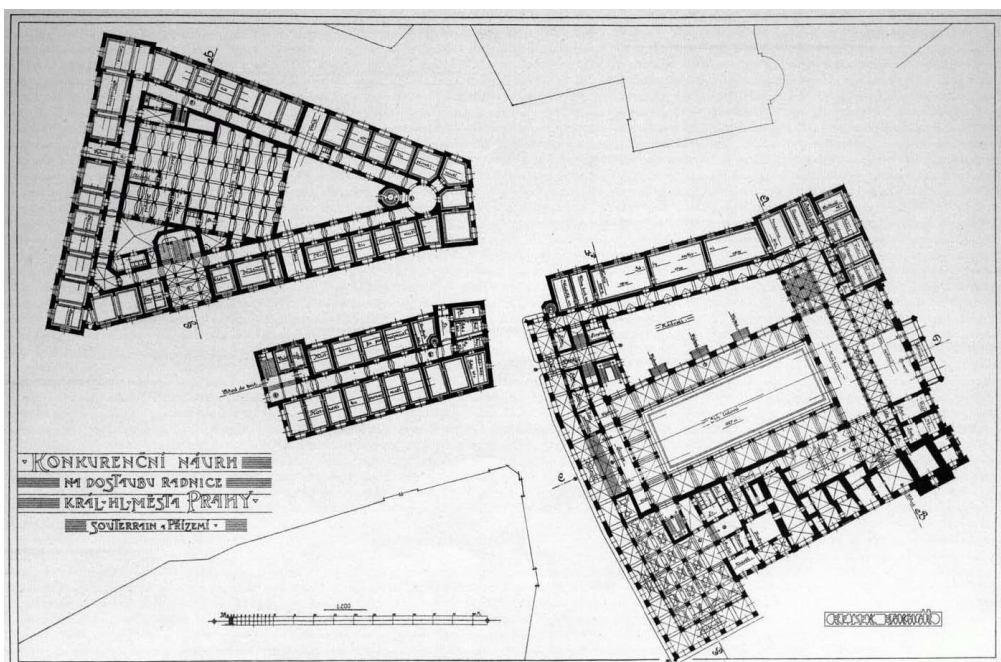
Obr. 66: A. Dlačbač: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 60

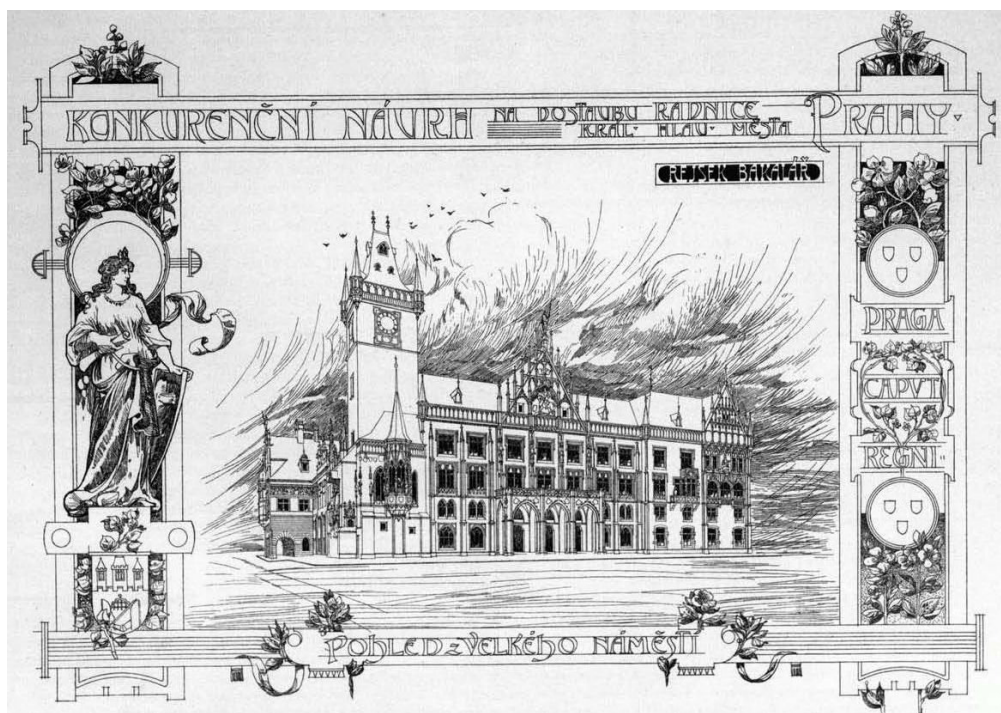
Obr. 67: A. Dlača: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Východní průčelí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 64

Obr. 68: A. Balšánek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 12

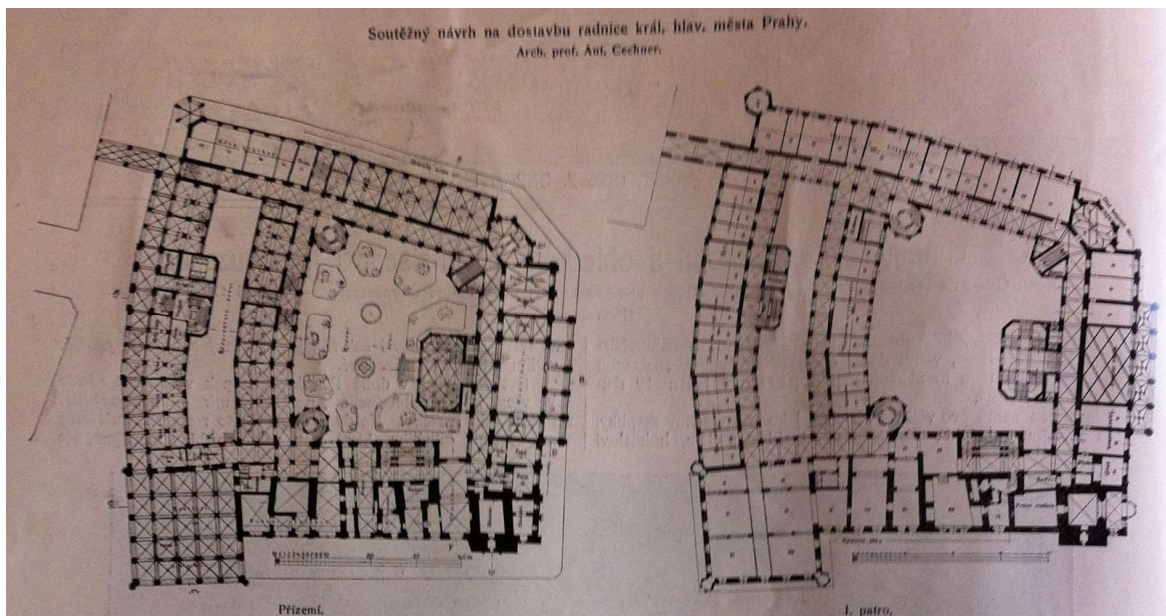

Obr. 69: A. Balšánek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 71

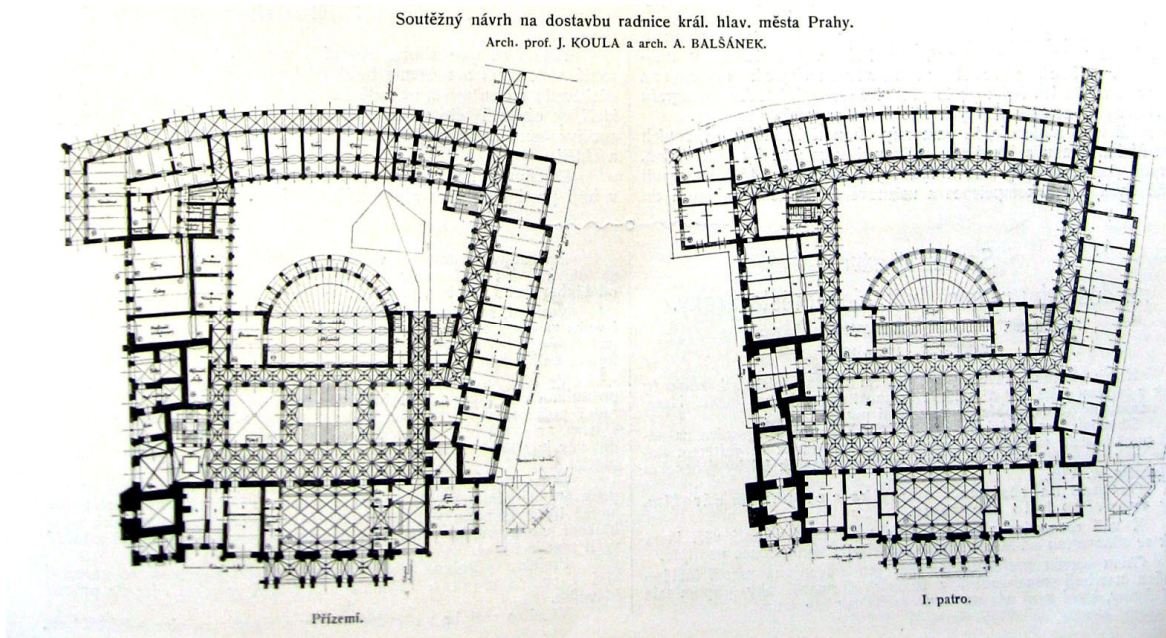

Obr. 70: A. Balšánek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 70

DRUHÁ SOUTĚŽ 1904-1905

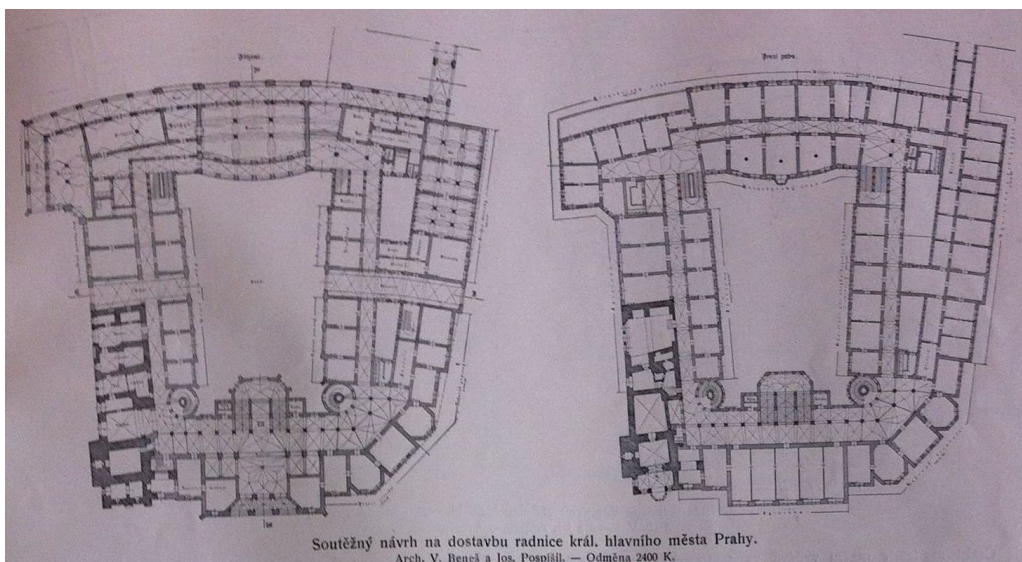
Obr. 71: A. Cechner: Soutěžní návrh na dostavbu radnice. **Druhá soutěž.** Zdroj: A. Cechner: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 30

Obr. 72: J. Koula a A. Balšánek: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Přízemí, I. patro. *Architektonický obzor*. 1905, roč. V., s. 19

Obr. 73: J. Koula a A. Balšánek: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Perspektiva. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. V., tab. č. 16

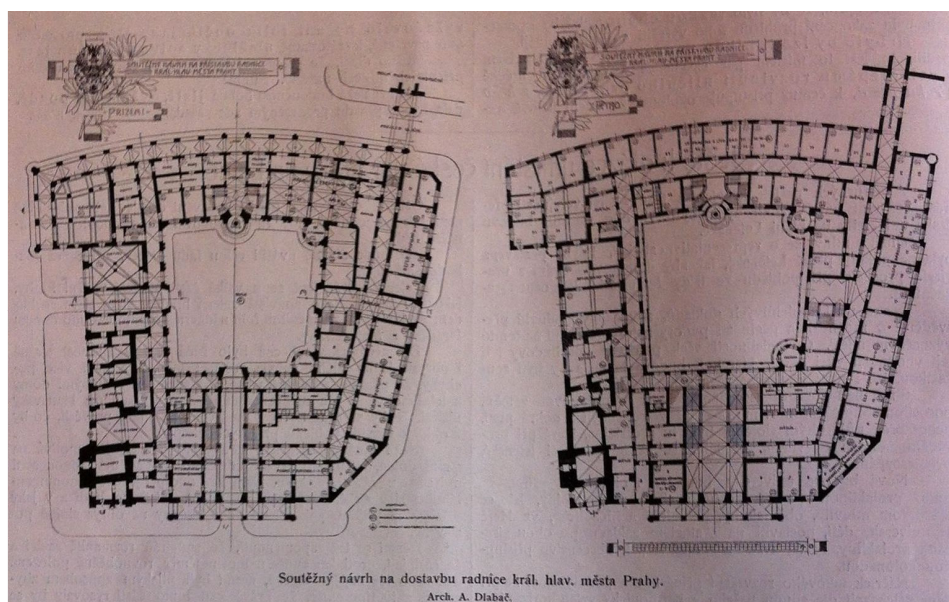

Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlavního města Prahy.
Arch. V. Beneš a Jos. Pospíšil. — Odměna 2400 K.

Obr. 74: V. Beneš a A. Pospíšil: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Přízemí a I. patro. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 35

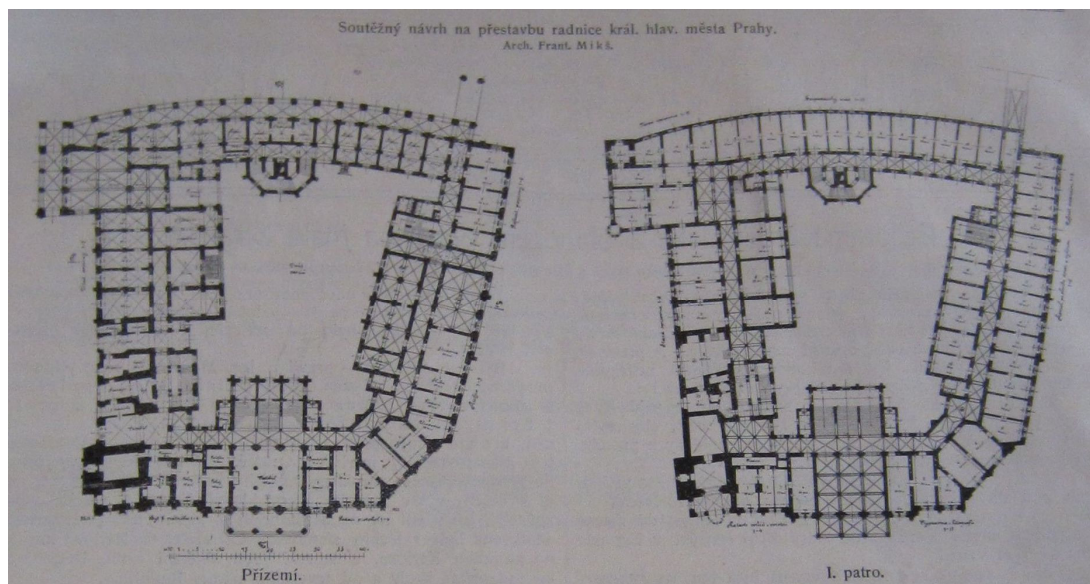
Obr. 75: V. Beneš a A. Pospíšil: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Perspektiva. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., tab. č. 41

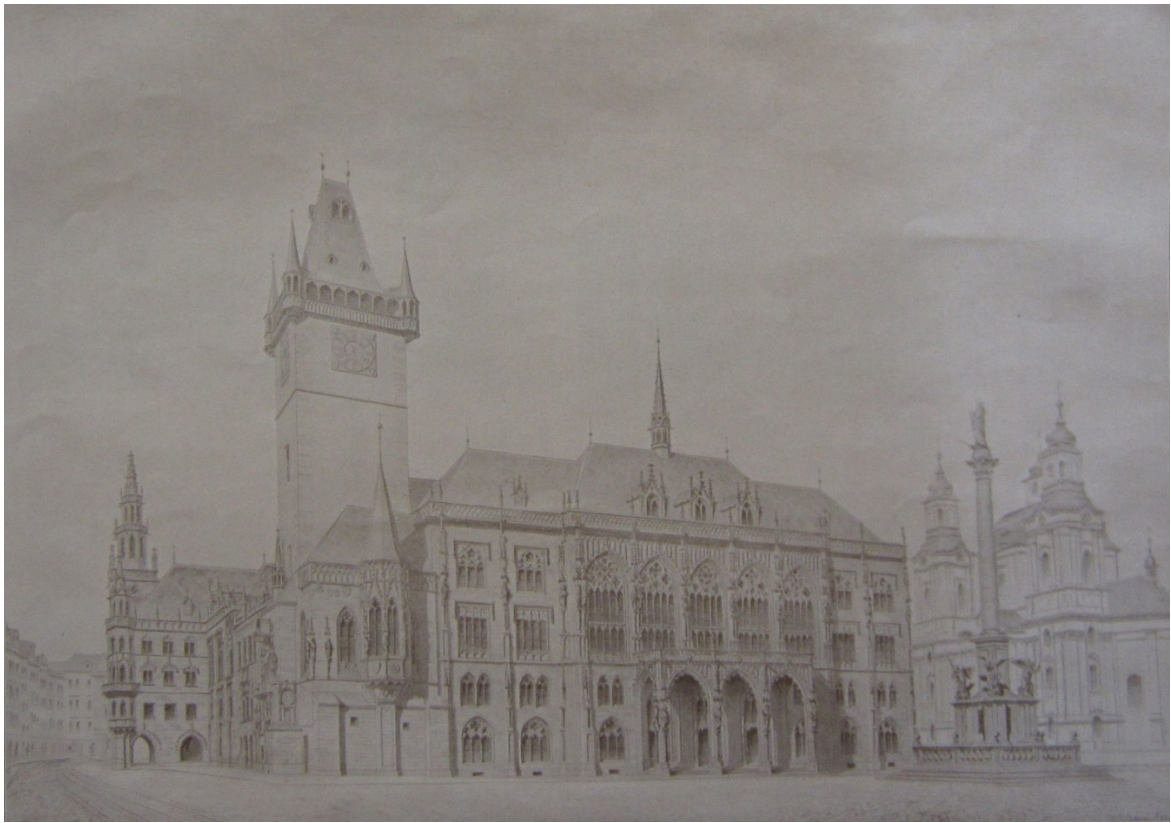
Obr. 76: A. Dlabáč: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Přízemí a I. patro. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 48

Obr. 77: A. Dlabač: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Perspektiva. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., tab. č. 56

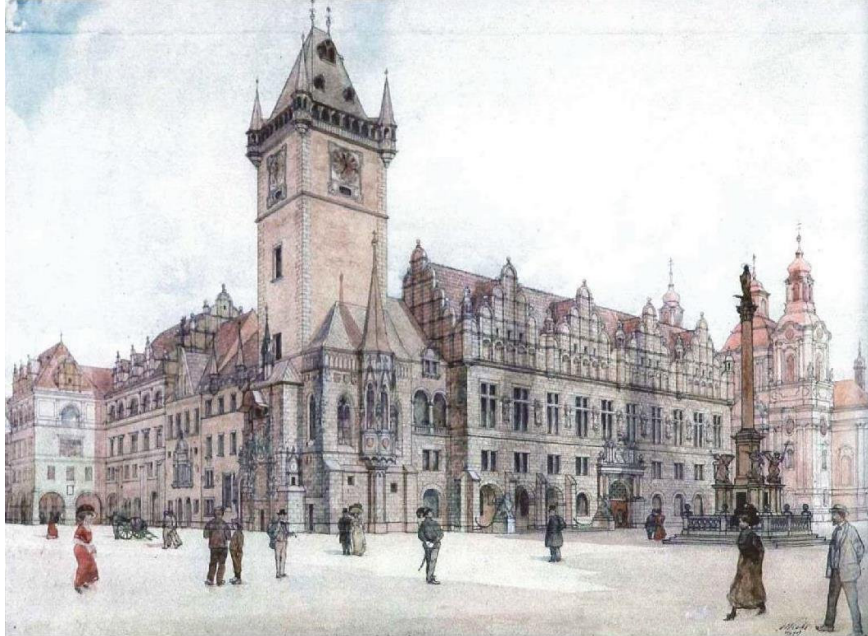

Obr. 78: Fr. Mikš: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Přízemí, I. patro. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1906, roč. V., s. 2

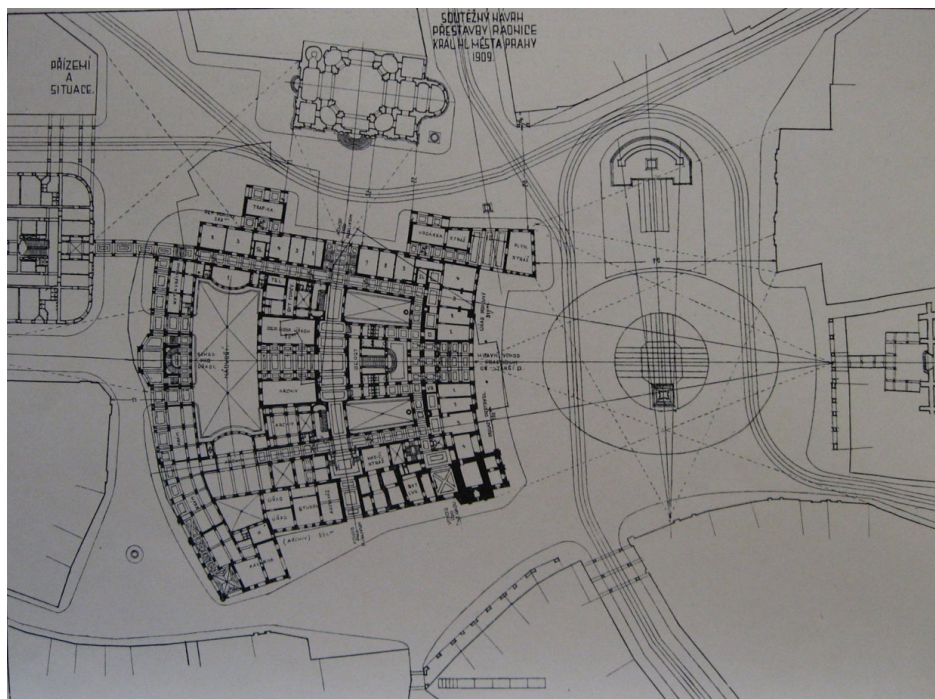

Obr. 79: Fr. Mikš: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Přízemí, I. patro. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1906, roč. V., tab. č. 2

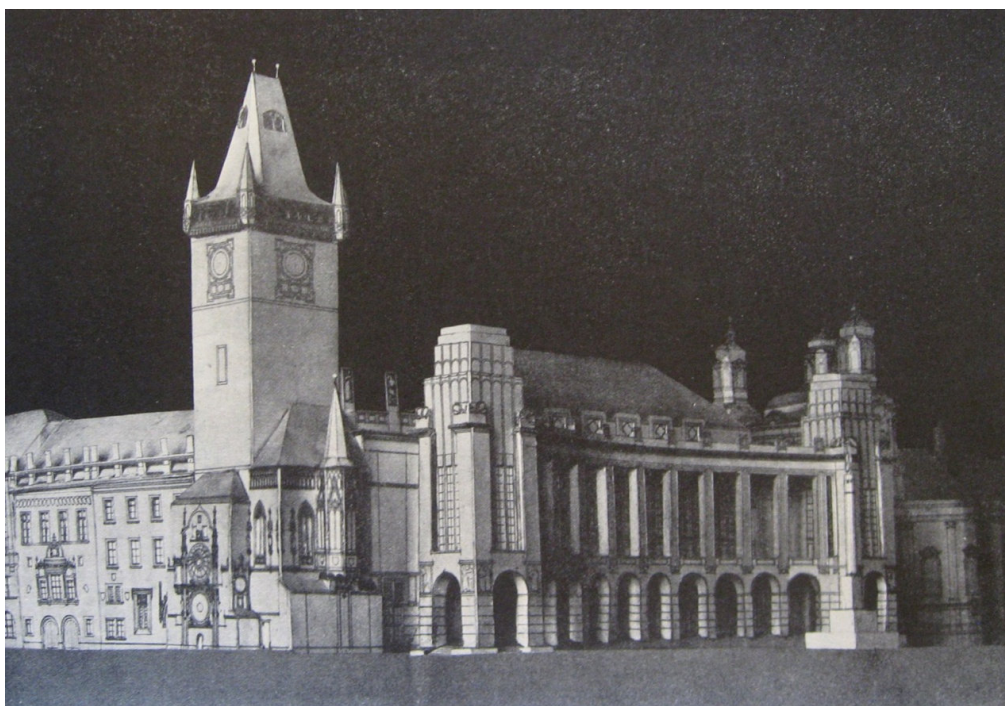
TŘETÍ SOUTĚŽ 1908-1909

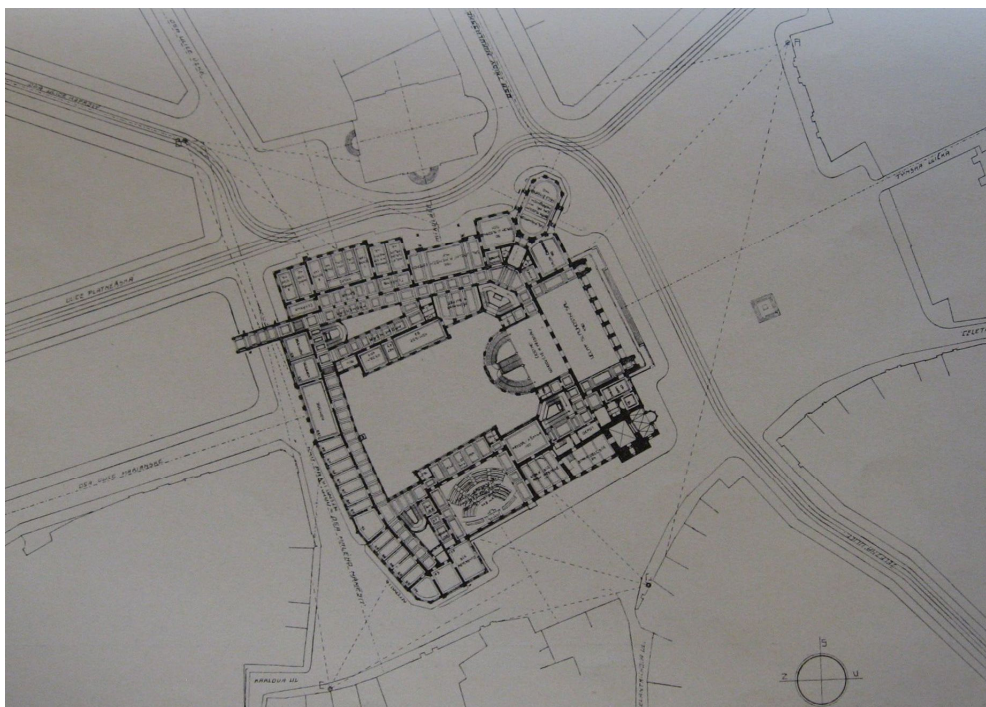
Obr. 80: A. Wiehl: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Třetí soutěž. Perspektiva. Zdroj: <http://www.archiweb.cz/>

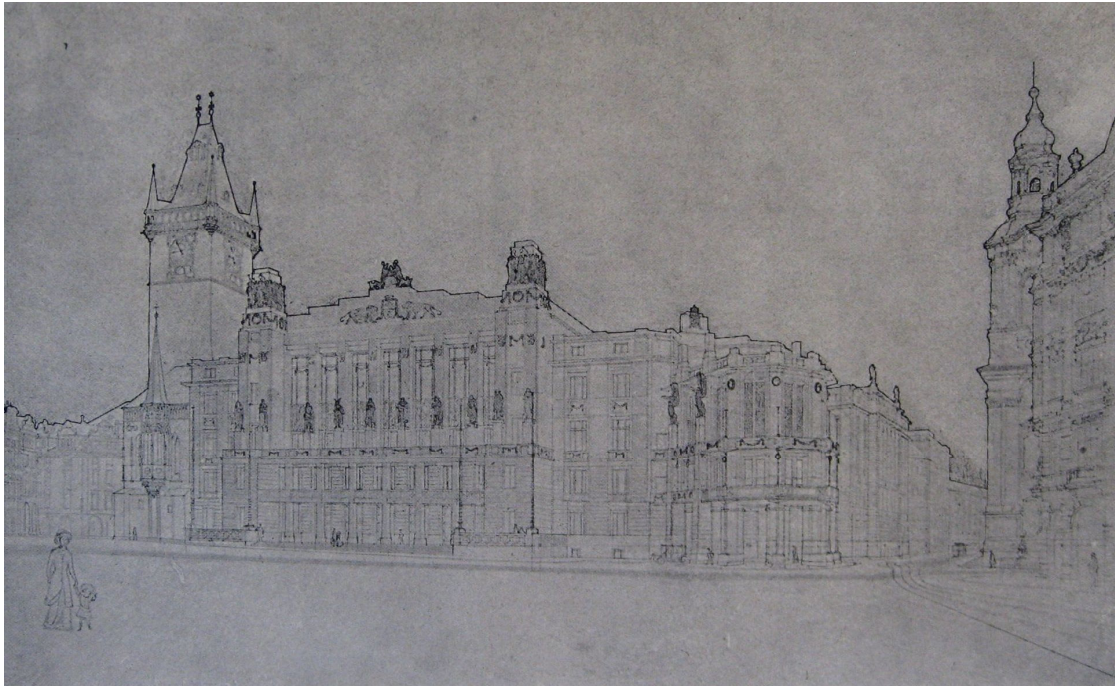
Obr. 81: T. Petřík: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 52

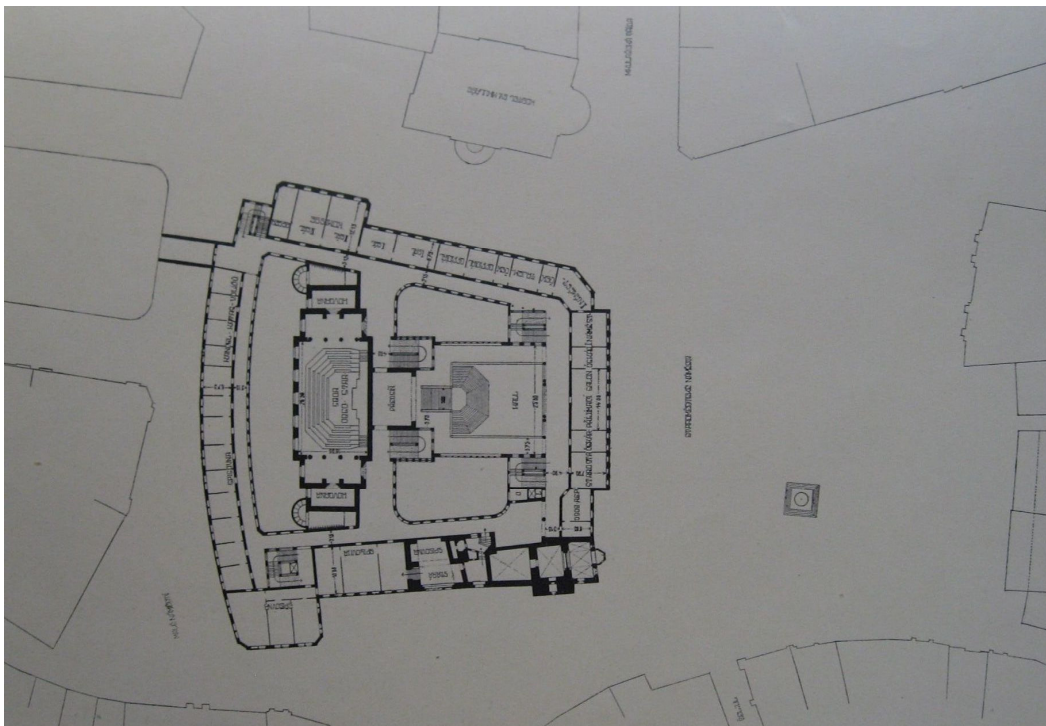
Obr. 84: B. Hübschmann: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 46

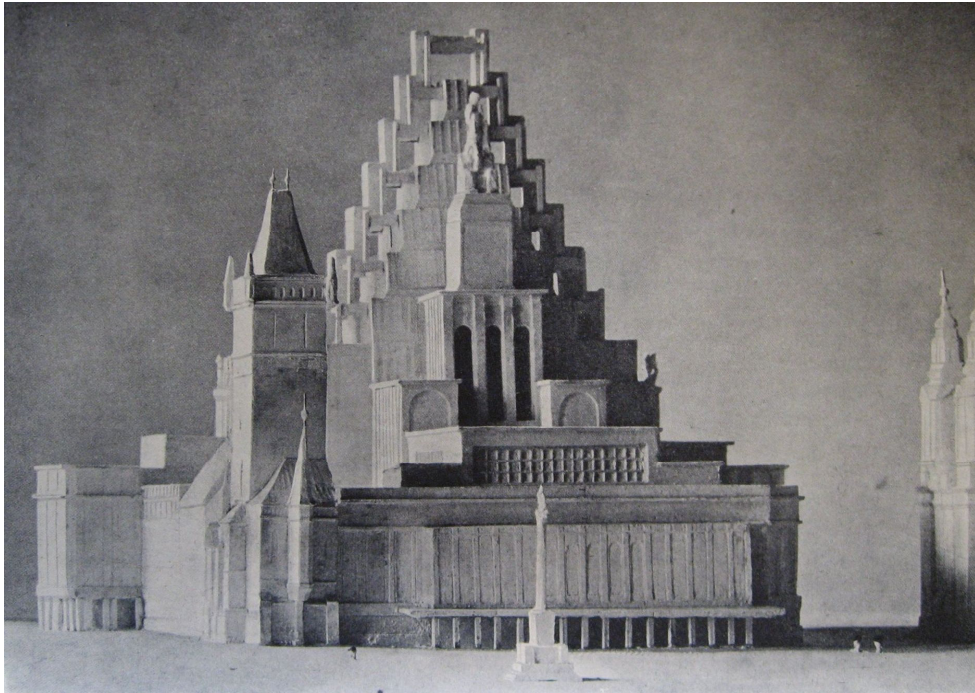
Obr. 85: A. Engel: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 42

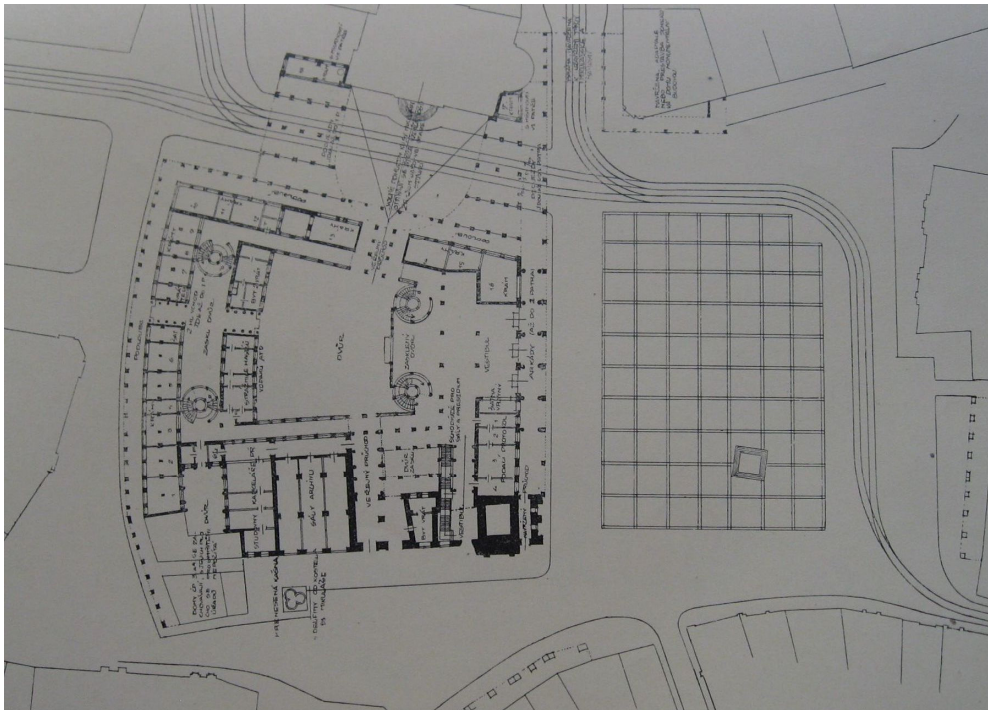
Obr. 86: A. Engel: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. Styl. 1910, roč. II., s. 41

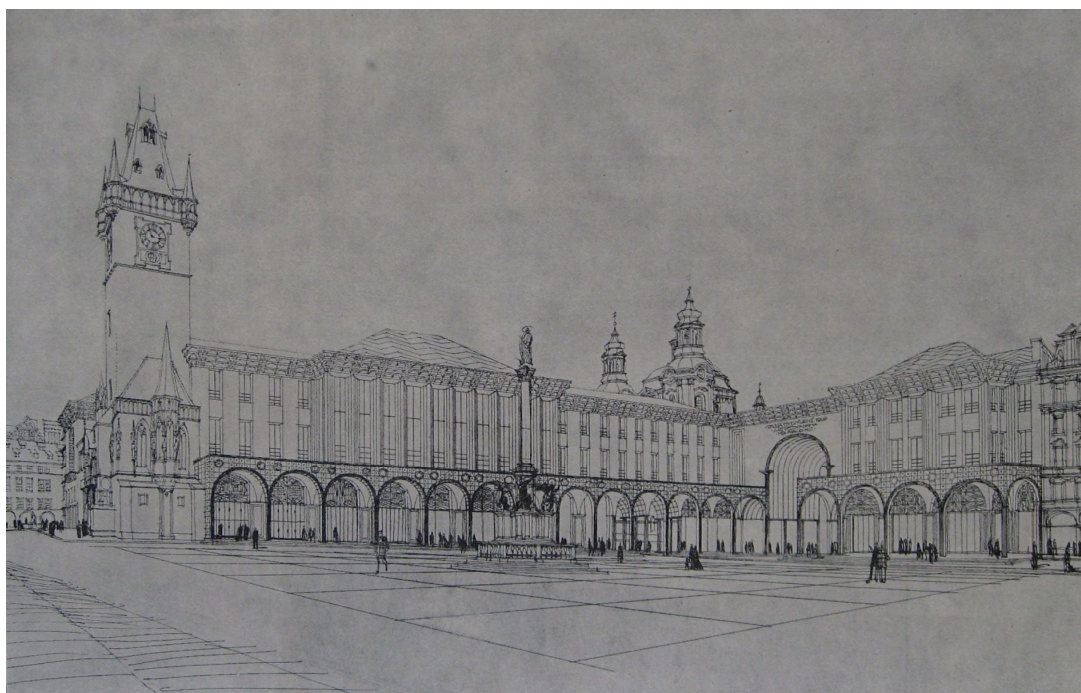
Obr. 87: J. Gočár: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. Styl. 1910, roč. II., s. 58

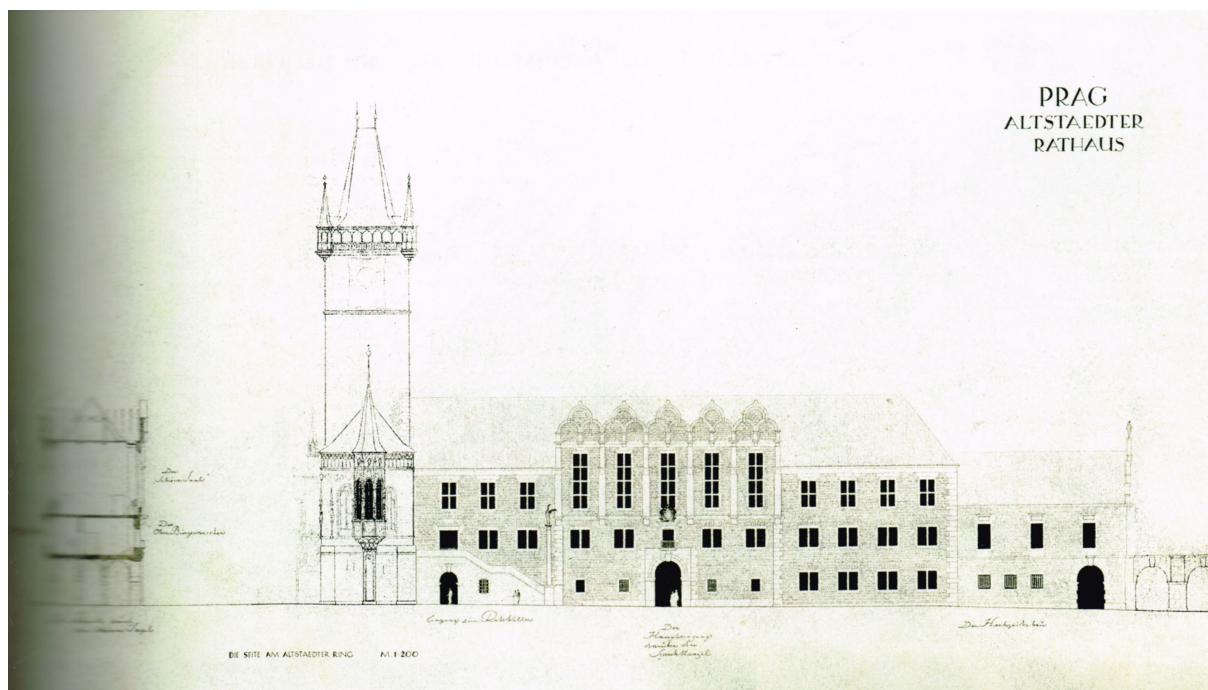
Obr. 88: J. Gočár: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 57

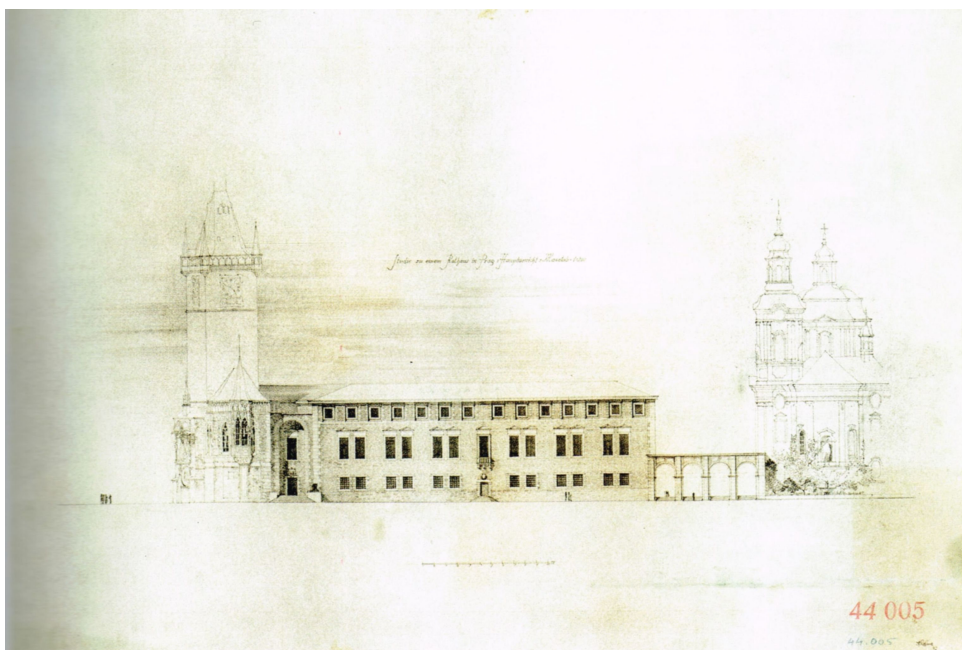
Obr. 89: P. Janák: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 62

Obr. 90: P. Janák: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. Styl. 1910, roč. II., s. 60

Obr. 91: P. Schmitthenner: Návrh na dostavbu Staroměstské radnice v archaickém duchu. Zdroj: M. Hořejš: *Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1. s. 201

Obr. 92: E. Langhammer: Návrh na dostavbu Staroměstské radnice. Zdroj: M. Hořejš: *Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1. s. 201

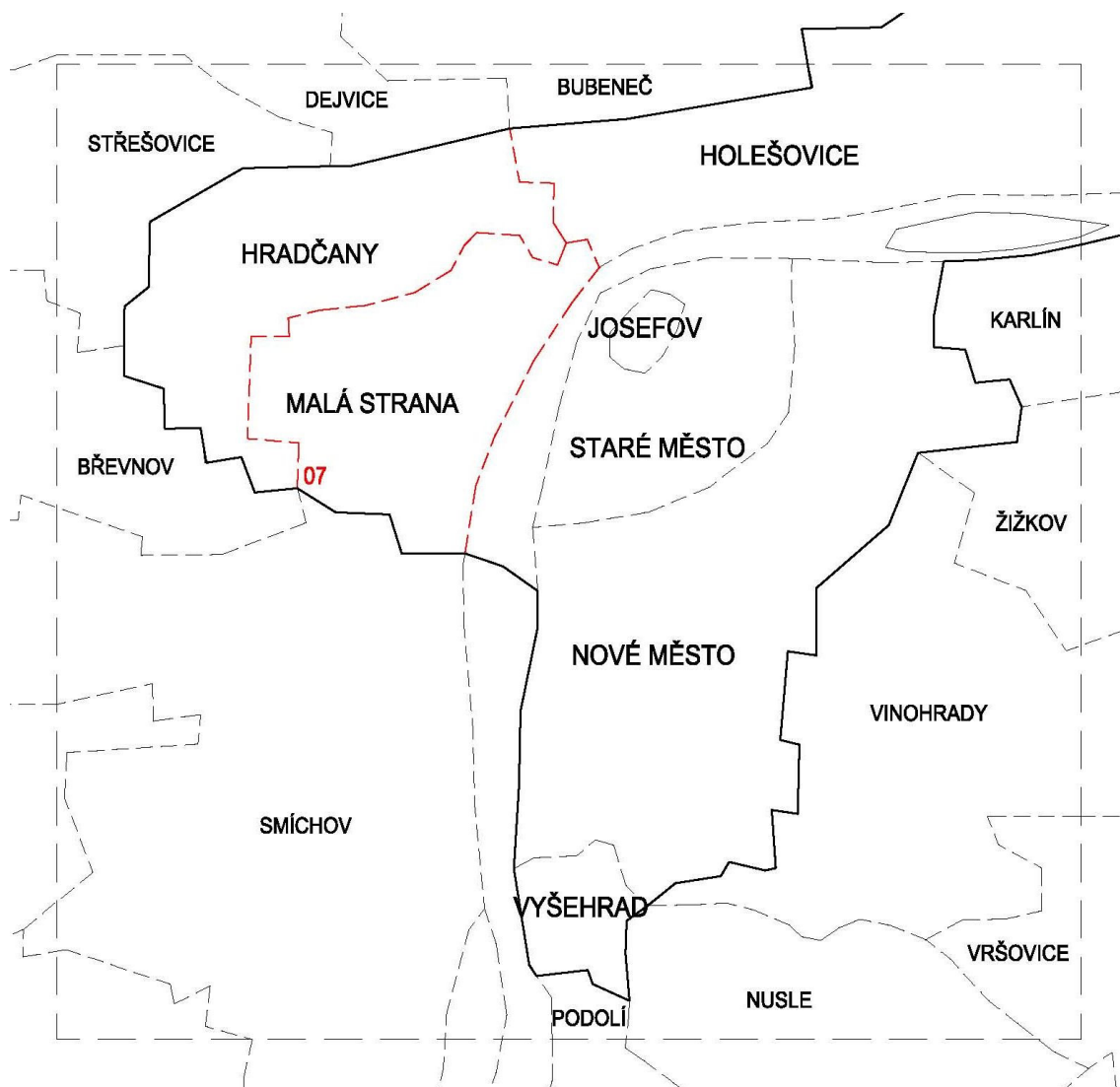
Obr. 93: E. Langhammer: Návrh na dostavbu Staroměstské radnice (akvarel vypracovaný výtvarníkem Hecimovičem). Zdroj: M. Hořejš: *Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1. s. 202, 203

Obr. 94: Východní křídlo radnice po roce 1945. Zdroj: www.smirice.eu

Obr. 95: Sprengerovo torzo. Západní strana Staroměstského náměstí dnes. Zdroj: <http://turistickyatlas.cz/>

Obr. 96: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – Malá Strana

7. REGULACE MALÉ STRANY

„Umělecký úkol, sám o sobě nesnadný, stížen nesmírně tím úsilím, aby světoznámé naše pohledy malostransko - hradčanské nedoznaly újmy nejmenší. Dospějeme nutně v době nejbližší k zápasu dvou velkých ideí: konservativní na jedné, pokrokové na straně druhé. Není pochyby, že poslední na konec ze zápasu vyjde vítězně: právem živoucího nad tím, co odumírá, právem doby nové, které nedostačuje pouze to, co nám věky zašlé zanechaly.“

7.1. Malá Strana v druhé polovině devatenáctého století

Malá Strana zůstávala v 2. pol. 19. století bez výraznějších změn. Čtvrť si zachovávala svůj rázovitý charakter, založený na středověké parcelaci s barokními sakrálními dominantami ohraničenými přírodním neupraveným břehem a skvostným panoramatem Hradčan [Obr. 97, Obr. 98]. Tento vžitý obraz byl v myslích současníků jednou z **nejpřednějších devíz Prahy**. Uvědomovali si jeho unikátnost a vysokou hodnotu a zachování tohoto rázu pro ně byla prioritou číslo jedna.

Pro vývoj Malé strany v 19. století byla důležitá **výstavba mostů** – prvně řetězového mostu Františka I. (výstavba v letech 1838-1841, v letech 1898-1901 byl nahrazen novým mostem dle návrhu arch. Balšánka) a železné lávky pro pěší (výstavba v letech 1868-1869, v letech 1911-1914 nahrazen dnešním Mánesovým mostem, viz kapitola č. 13 MOST ARCIVÉVODY FRANTIŠKA FERDINANDA D'ESTE). Tyto investice si vyžádaly i úpravu předmostí obou mostů, a tak v jejich okolí začaly vznikat nové činžovní domy, v okolí řetězového mostu bylo dokonce provedeno tehdy moderní **nábřeží** (Ferdinandovo, dnes Janáčkovo).

Podobu Malé Strany a Hradčan na počátku 90. let 19. stol nám přibližuje polohopisný plán pražského zeměměřiče **Alfreda Hurtiga** (1850-1912) z roku 1891 [Obr. 97]. Na jeho základě byl v roce 1893 zpracován tzv. upravovací plán, který byl schválen v roce 1897¹¹³. Ten počítal se vznikem vysokého nábřeží po celé délce malostranského břehu. Tento regulační návrh byl typickým produktem své doby, nesl se v duchu naprostého nerespektování stávající urbanistické struktury. Regulace dle upravovacího plánu nakonec nebyla plošně provedena¹¹⁴.

7.2. Soutěž na úpravu Malé Strany s přiléhající částí Hradčan

V té době již započaly první kroky spojené s **asanací** Starého Města a Josefova, které postupně ukazovaly nevýhodnost takto pojatých plošných zákroků. Postupující asanace měla za následek vznik Umělecké komise a posléze i Klubu Za starou Prahu, které se významným způsobem začaly podílet na probíhající asanaci a i na ostatních pražských kauzách. Umělecká komise zasáhla do vývoje Malé Strany již ve svých začátcích, kdy po vzniku průlomu U Klíčů v roce 1896 doporučila vypsání veřejné architektonické soutěže na jeho zastavění (viz kapitola č. 4 PRŮLOM „U KLÍČŮ“).

Na základě všech těchto událostí si městská rada uvědomila, že problematika Malé Strany vyžaduje nové komplexní řešení a rozhodla proto na budoucí podobu Malé Strany uspořádat **veřejnou architektonickou soutěž**. Ta byla vypsána v **lednu 1900** se lhůtou k podání návrhů původně do **30. září 1900**, později prodlouženou do **konce prosince roku 1900**¹¹⁵. Podmínky soutěže byly zpracovány městským stavebním úřadem. Každý projektant měl předložit dva projekty (varianta se zasypáním nebo se zachováním Čertovky).

Do soutěže došlo celkem **9 projektů**, které byly vyloženy v síni č. 14 na Staroměstské radnici. Porota (obecní starší Gregor, Pasovský, Vlček, vládní rada Zítek, arch. Wiehl, prof. Koula

¹¹³ V. Hlavsa, J. Vančura: *Malá Strana – Menší Město pražské*, Praha 1983, s. 132.

¹¹⁴ Jako důvod, proč nebyla regulace dle upravovacího plánu provedena, se v literatuře uvádí kapitálová insolventnost majitelů malostranských domů.

¹¹⁵ Jedním z důvodů prodloužení lhůty byl i nově upravený seznam stavitelských památek, náměstí a ulic zpracovaný soupisnou komisí (c. k. konzervátorem Herainem), který byl k dispozici až v září 1900. Kuriózní je však fakt, že prodloužení lhůty pro odevzdání návrhů bylo odsouhlaseno až 18. října.

a arch. Bělský) se měla vyjádřit do šesti neděl¹¹⁶. Ocenila všechny došlé projekty, které byly zpracovány s velkou pílí a bohatými zkušenostmi. První cena byla jednomyslně udělena projektu „**Atlantis**“ (cena 5 000 K), druhá projektu „**Měší město Pražské**“ (cena 3 000 K) a třetí projektu „**Malá Strana**“ (cena 2000 K). Dále bylo doporučeno, aby byl zakoupen i další projekt s heslem „**Praha**“. Po otevření obálek bylo shledáno, že autorem prvního oceněného projektu je arch. **Antonín Balšánek**, druhého autorská dvojice akad. malíře **Karla Klusáčka** a arch. **Josefa Sakaře** a třetí arch. **R. Kříženecký**. Autorem čtvrtého projektu doporučeného k zakoupení byl adept architektury **B. Hübschmann**, tehdy studující ve Vídni. Všechny čtyři oceněné projekty jsou zevrubně popsány ve spisu Dr. Luboše Jeřábka *Malá Strana a problém její upravení*¹¹⁷.

Porota se usnesla, že žádný z projektů není možné provést bez výhrad a pověřila proto výherce konkurzu vypracováním **definitivního plánu**. U druhého soutěžního projektu komise zpochybnila velké množství plošných asanací, které se nesly příliš v duchu právě probíhající staroměstské asanace.

Na základě výsledku soutěže komise doporučila několik obecných **zásad**. Patřilo mezi ně zastavení průlomu U Klíčů, nutnost zachování malostranského panoramatu, rázovitosti a památek a v neposlední řadě zachování Čertovky (oproti jedné ze soutěžních variant, při které měla být Čertovka zasypána). Pro novou zástavbu upozorňovala na nutnost výškové regulace a rozmanitost nové zástavby, aby nedošlo k poškození pitoreskního charakteru čtvrti. Překvapí i jasně a silně formulovaná myšlenka na zachování a ochranu městské zeleně a to nejen v rozsáhlých celcích, ale i jednotlivých stromů. Stejná myšlenka se objevuje i ve spisu Dr. Jeřábka.

7.3. Městská regulační kancelář

Výsledkem konkurzu bylo ustanovení **městské regulační kanceláře v roce 1902**, jež měla za úkol (s přihlédnutím ke všem oceněným projektům) zpracovat definitivní regulační plán Malé Strany a Hradčan a v jejímž čele stanul výherce soutěže **arch. Balšánek**¹¹⁸.

Nový regulační plán [Obr. 99] byl zpracován během následujících 13 měsíců a v březnu roku 1903 byl vystaven veřejnosti. Plán upravoval 3 základními důvody nutnosti regulace Malé Strany – **inundaci, vylidňování a komunikační řešení**.

Téměř polovina Malé Strany byla v té době v **inundačním obvodě**, což bylo zejména ve spojitosti s velkými povodněmi v letech 1845 a 1890 vnímáno jako prioritní problém. Regulační plán navrhoval zřízení inundační hráze po celé délce ostrova Kampy. Toto řešení bylo pravděpodobně zvoleno na základě předchozího návrhu schváleného v roce 1896 ve vodoprávním řízení.

Druhým malostranským problémem bylo soustavné **vylidňování**. Vidina Malé Strany jako vládní čtvrti tento problém do určité míry prohlubovala, neboť mnoho bytů a posléze i celé domy byly zabírány a přetvářeny na kancelářské budovy. To Balšánek řešil výstavbou nových veřejných budov, jejichž potřeba zejména v devadesátých letech značně stoupla.

¹¹⁶ Porotě byla na radnici vzhledem k rozměrnosti plánů určena zvláštní místnost, protože jejich přenášení by činilo značné potíže.

¹¹⁷ L. Jeřábek: *Malá Strana a problém její upravení*, Praha: Klub Za starou Prahu, 1904

¹¹⁸ Balšánek měl plán vypracovat za honorář 10 000 K.

Malá Strana potřebovala řešit **komunikační napojení** na ostatní městské části a pražská předměstí v obou směrech – **severojižním i v příčném**. Severojižní komunikace přes Malou Stranu měla zlepšit spojení se Smíchovem a Holešovicemi¹¹⁹. Nabízely se dvě možnosti – stará cesta vedoucí Újezdem přes Malostranské náměstí (tehdy Radeckého) a nová nábrežní komunikace využívající navrhovanou inundační hráz kolem ostrova Kampa. Stará cesta byla podpořena již zmíněným průlomem U Klíčů, který rozšiřoval Karmelitskou uličku v místě vjezdu na Malostranské náměstí a který Balšánek navrhoval zastavět. Zejména druhá možnost, tedy nové spojení pomocí vysoké nábrežní zdi, se stala předmětem budoucích ostrých debat a četných intervencí ze strany Klubu Za starou Prahu.

Radiální komunikace měly za cíl spojit Malou Stranu s centrem. Byly to tedy především stávající i nově navrhované **mosty** a ulice v jejich pokračování. Nejvýznamnějším problémem se tak stala budoucí výstavba mostu u Rudolfiny (dnešního Mánesova mostu), jehož podoba však byla známa až po samostatné soutěži, která měla dlouhého trvání. V regulaci Malé Strany bylo předmostí rudolfínské mostu jedním z klíčových momentů a dosud nezastavěné pozemky (nebo pozemky budov určených k demolici) v jeho blízkosti se staly místem mnoha variantních řešení. Ostatně právě atypické řešení mostu u Rudolfiny v soutěžním projektu mladého B. Hübschmanna bylo jedním z důvodů, proč se městská rada rozhodla jeho projekt také zakoupit. Nutno uvést, že právě předpolí Mánesova mostu zůstávalo přes mnohé varianty na jeho zastavění dlouho nedořešeno a žádná z plánovaných veřejných budov zde nikdy postavena nebyla.

7.4. Veřejné stavby

Balšánek považoval Malou Stranu za ideální místo pro výstavbu několika veřejných budov, které byly v Praze již několik let plánovány. Doufal tím zlepšit i problém Malé Strany s vylidňováním. O celém tématu se Balšánek rozsáhle rozepsal ve stati Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy¹²⁰. S přihlédnutím ke skutečným potřebám nejbližší budoucnosti očekával výstavbu především **vládních, reprezentačních a školních budov**: sněmovny král. Českého, úřadovny Zemského výboru, budovy c. k. místodržitelství král. českého, galerii moderního umění a budovu českého gymnázia a dalších školních budov.

Sněmovna

Nová sněmovní budova byla plánována již od sněmu v roce **1892**. Pro správné umístění takto významné budovy bylo potřeba odhadnout velikost a nutnou kapacitu vyhovujícího pozemku. Stavební program ani jedné z veřejných vládních budov nebyl znám, a tak Balšánek postupoval na základě hypotetických výpočtů. Pro tak obrovskou budovu navrhoval několik lokalit. Jako **první možnost** zvažoval **stávající umístění** ohraničené Malostranským náměstím, Tomášskou ulicí, Valdštýnským náměstím a Sněmovní ulicí [**Obr. 100**]. Tuto lokalitu však obratem zavrhnul, protože výsledné prostory by nikdy nemohly nabídnout potřebný komfort a reprezentaci, jako by tomu bylo v případě novostavby.

Jako **druhou variantu** pro umístění sněmovny Balšánek uvádí **zahradu c. k. Zbrojnice** [**Obr. 101**]. V této variantě by silniční inundační hráz v délce cca 65 m musela vytvořit tunel pod

¹¹⁹ Smíchov byl tehdy samostatné město, ačkoliv jednání o připojení již probíhala dlouhá léta.

¹²⁰ A. Balšánek: Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy. *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII., s. 1-4, 5-7, 9-10, 13-15, 20-22

budovou sněmovny. Sám si však uvědomuje, že ačkoliv po technické stránce by provedení této varianty bylo možné, vzhledem k závažnosti malostranského nábřeží ji nedoporučuje. Ve variantní studii navrhuje budovu sněmovny posunout až na břeh Čertovky a malostranskou nábřežní komunikaci vést před ní po vysokém nábřeží až k zahradě Odkolkově¹²¹. Podotýká však, že toto místo je vyhlédnuto jako staveniště pro budovu moderní galerie.

Ve **třetí variantě** umísťuje budovu sněmovny do **zahrady anglických panen** (dnešní Vojanovy sady) [Obr. 102, Obr. 103, Obr. 104, Obr. 105, Obr. 106, Obr. 107]. Uvědomuje si, že získání tak rozlehlého komplexu by nebylo snadné, avšak v potřebnosti a důležitosti sněmovny spatřuje naději na rozřešení nesnadného a obtížného úkolu. V případě zastavení zahrady by se také usnadnilo propojení dosud funkčně oddělené části Malé Strany za Karlovým mostem (od Strakovy akademie). „*Místo toto jest ideální, co do polohy, reprezentativní v míře nejvyšší, a tak veliké, že připustilo by stavbu rozměrů největších. Z tohoto důvodu byla situace tato technickou i stavební komisí pro sbor i radou městskou schválena a pojata vzdor neurčitému stanovisku zemského výboru do plánu polohy*¹²².“ K této variantě připojuje Balšánek pohledy z nábřeží před Rudolfinem, z osy plánovaného mostu u Rudolfinu a ze sadu před umělecko-průmyslovou školou dokazující, že přiměřeným rozčleněním obrysů budovy ji lze vhodně zakomponovat do stávajícího panoramatu Malé Strany.

Jako **čtvrtou alternativu** pro umístění sněmovny Balšánek navrhuje lokalitu při **Lužické ulici** (dnešní Klárov) na náměstí u plánovaného rudolfínského mostu [Obr. 108]. Při zbourání stávajícího bloku mezi Lužickou a Cihelnou ulicí by vzniklo rozsáhlé náměstí lichoběžníkového tvaru, které by mohlo být použito pro umístění alespoň tří veřejných budov – sněmovny, místodržitelství a gymnasia. Tuto variantu však ve výsledku také nedoporučuje, a to především kvůli nedostatečné stavební ploše pro budovu místodržitelství a zachování pohledu na Hradčany.

Jako **pátou variantu** pro umístění budovy sněmovny Balšánek navrhuje blok domů v ulici u Železné lávky [Obr. 109]. Variantu nedoporučuje vzhledem k nepravidelnému tvaru vzniklého bloku a také pro nedostatečnou stavební plochu.

V **šesté variantě** se zabýval **předpolím nově navrhovaného Rudolfínského mostu** [Obr. 110, Obr. 111].

K otázce výstavby nové sněmovní budovy se znovu vrátil ve stati „**Studie o Velké Praze II.**“¹²³ v politicky mnohem nadějnější době po vzniku samostatné republiky. Jako velmi vhodné místo znovu uvádí **zahradu anglických panen**, od které však z důvodu silného nesouhlasu a kritiky upouští. Kromě již zmíněné polohy proti mostu u Rudolfinu navrhuje převratnou a dosud nepublikovanou myšlenku na umístění budovy sněmovny **na svazích Petřína** [Obr. 112, Obr. 113].

Pro novou budovu **místodržitelství** Balšánek uvádí podobné lokality jako pro budovu sněmovny, protože obě budovy jsou svým rozsahem a stavebním programem podobné. Stávající umístění místodržitelství v pronajatých a adaptovaných budovách kolem Thunovské ulice považuje za naprosto nevhodné a s ohledem na blízkou budoucnost i nedostatečné.

¹²¹ Odkolkův, původně Sovův mlýn, byl v roce 2000 rekonstruován na budovu galerie Sovových mlýnů.

¹²² A. Balšánek: Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy. *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII., s. 6

¹²³ A. Balšánek: Studie o Velké Praze II. *Architektonický obzor*. 1920, roč. XIX.

Moderní galerie

Balšánek se jako jeden z prvních zamýšlel nad možnostmi umístění budovy galerie. Učinil tak prvně na stránkách Architektonického obzoru v lednu 1903. Považoval to za důležitý úkol své generace. „*Pro sbírky tyto — pokud budou v počátcích — najde se snadno místa v některé ze starších budov, řekněme paláců pražských. Teprve až rozsah jich vzroste tou měrou, že umístění jich bude činiti obtíže, bude možno pomýšletí na stavbu nové, samostatné, vhodné budovy. Avšak otázka místa jest dnes již naléhavá a řešení její jest povinností nynější generace*“¹²⁴. Správně si již tehdy uvědomoval důležitost této otázky.

Pro novou budovu nachází v podstatě čtyři možná stavenišť. **Prvním místem** je blok vzniklý mezi Újezdem a novou ulicí **na úpatí Petřína** [Obr. 114, Obr. 115]. Sám si však uvědomuje negativa, která tuto lokalitu činí nevhodnou: budova nebude tvořit point-de-vue ve vztahu k nově zbudovanému mostu císaře Františka I. (dokončeném v roce 1901 dle Balšánkova návrhu) a hlavně nevýhodné výškové poměry petřínského svahu. Budova galerie by mohla být pouze jednopatrová a přízemní patro by na své zadní straně bylo zcela utopené v terénu, což Balšánek považuje z ohledů praktických (vlhko, špatné světlo) i estetických za naprosto nepřijatelné. V neposlední řadě si uvědomuje, že zatímco Újezd byl již tehdy frekventovanou a rušnou ulicí, budova galerie vyžaduje tiché a klidné umístění.

Druhou alternativou byl **komplex tehdejší c. k. zbrojnice**. Přicházela v úvahu budova sama (zdevastovaný Michnovský palác, později odkoupený a adaptovaný Českou obcí sokolskou na dnešní Tyršův dům) anebo komplex skladiště a nádvoří k ní náležejících. První možnost [Obr. 116] pokládá Balšánek za vhodnou za předpokladu, že budovy by odkoupil a adaptoval přímo císař František Josef I., ne obec Pražská. Předvídavě si uvědomoval možné budoucí komplikace, kdyby celý projekt mělo financovat město samo.

Za velmi výhodnou však považuje **zahradu zbrojnice** [Obr. 117], která by byla vhodná ke stavbě zcela nové budovy. Vznikla by zde monumentální palácová stavba segmentově vykrojená podle ohybu Čertovky, s velkolepým středním křídlem a bočními rizality. Konkávní průčelí směřující k nábřeží Vltavy by vytvořilo „point-de-vue“ přes ostrov Kampu.

Jako **třetí** variantu pro umístění budovy galerie navrhuje Balšánek místo v ose tehdejší **Novodvorské ulice** mezi palácem hraběte Chotka a ramenem Čertovky [Obr. 118]. Budova na výrazně podélném půdorysu byla dělena na ústřední část a dvě křídla s nárožními rizality. Jako největší hodnotu této lokality uvádí, že nová budova by mohla být navržena na zcela pravidelném půdoryse a v porovnání s ostatními variantami i při největší zastavěné ploše. Její nevýhody spatřuje v příliš úzkém nově vzniklém nábřeží vedle Čertovky a nepříznivých vlastnických vztazích (rozprostírá se přes pozemky zbrojnice, hraběte Chotka a císařského rady Eckerta).

Jako poslední, **čtvrtou variantu**, uvádí náměstí při nově plánovaném **mostě u Rudolfinu** (dnešní Mánesův most) [Obr. 119], projektovaném v místě původní Železné lávky v ose náměstí před Rudolfinem. Konstatuje, že na malostranském břehu nelze vytvořit obdobně pravidelné náměstí, jako je tomu na protějším břehu u náměstí před Rudolfinem. Vzniká tam prostranství tvaru převýšeného lichoběžníku určené k zástavbě veřejnými budovami. Galerii navrhl v blízkosti nábřeží na půdorysu lichoběžníku, obrácenou hlavním průčelím směrem k jihu. Jedinou nevýhodu

¹²⁴ A. Balšánek: Kam postaviti budovu Gallerie moderního českého umění? *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 2-3, 5-7, 9-11.

této lokality spatřuje Balšánek ve výškovém omezení (vzhledem k zachování pohledu na Hradčany). Lokalita naopak nabízí mnohá pozitiva – blízkost Rudolfiny a snadné spojení s centrem.

Na konci svého článku Balšánek rekapituluje všechny nabízené alternativy a doporučuje je v následujícím pořadí – zahrada tehdejší zbrojnice, náměstí při novém mostě u Rudolfiny a bývalý palác hraběte Michny (ovšem při účelné adaptaci spojené s dostavbou).

6. března **1905** byla na žádost kuratoria Moderní galerie svolána komise, která měla za úkol vyhledat vhodné staveniště. Této komisi předložil Balšánek všechny své postřehy, uveřejněné již v druhém ročníku Architektonického obzoru (tedy tři výše doporučené lokality). K tomu předložil **novou studii** s umístěním budovy galerie na **zahradě zbrojnice** mezi Čertovkou a projektovanou inundační hrází.

Tato nová poloha má dle Balšánka mnoho výhod – izolovaná poloha uprostřed zeleně (srovnatelná se situací muzejního ostrova v Berlíně nebo Musée de Luxembourg), osový vztah k Františkovu nábřeží i k tehdejší Novodvorské ulici, možnost vyvinutí monumentálního sestupu na podběří Vltavy nebo schopnost budoucího rozšiřování pavilónovým způsobem.

Ke svému článku připojuje i **architektonický návrh [Obr. 120, Obr. 121]**, který se tak stal prvním veřejně publikovaným zobrazením budoucí možné podoby budovy Moderní galerie. Věřil, že tento návrh svými výškovými rozměry i úpravou, kterou ve svém okolí vyvolá, znamenitě zapadá do malostranského panoramatu, nahrazujíc tak malebný dojem ruiny Odkolkova mlýna novou architektonickou hodnotou.

Navrhovanou budovu Moderní galerie spojil Antonín Balšánek těsněji s tokem Čertovky, umístil ji na jejím pravém břehu přímo na Kampě. Budovu zamýšlel rovnoběžně s říčním ramenem a v místech monumentálního rizalitu říční tok segmentově rozšířil do jakéhosi bazénu. Budova tak získala dvě průčelí – monumentální vltavské a vstupní, propojené s Malou Stranou přemostěním Čertovky. Hlavní budova je doplněna o dva menší pavilóny na severní a jižní straně. Na nábřeží je doplněna prvkem monumentálního schodiště, jakoby přímo vystupujícím z Vltavy.

Komise pro vyhledání vhodného staveniště po uvážení všech okolností uznala toto místo jednohlasně za nejvhodnější a kuratorium Moderní galerie vážně uvažovalo o koupi tohoto pozemku.

Balšánek se tématu Moderní galerie opětovně věnoval v roce **1909** ve svém článku *Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na břehu Vltavy*¹²⁵, kde se znovu zamýšlí nad otázkou umístění veřejných staveb a malostranským panoramatem. Do začátku první světové války však nedošlo k žádným reálným krokům. Po vzniku samostatné republiky byla **v roce 1922 vyhlášena soutěž na budovu Státní galerie**. Antonín Balšánek však umřel v únoru roku 1921 a soutěže se již nemohl zúčastnit.

¹²⁵ A. Balšánek: *Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na břehu Vltavy*. *Architektonický obzor*. 1909, ročník VIII., str. 1, 2, 5, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 19, 20, 21, 22, 31, tab. č. 8,

Školní budovy

Velkou pozornost věnuje Balšánek školním budovám, jejichž potřebu vnímá jako bezprostřední. Nejprve rekapituluje místa, o kterých bylo uvažováno v souvislosti s výstavbou malostranského gymnázia v minulosti (r. 1896 malostranské nábřeží nebo r. 1905 nároží Novodvorské ulice¹²⁶ a nové ulice pod Petřínem). Jako vhodné doporučuje lokalitu na místě domu čp. 515-III na **Kampě [Obr. 122]**. Zároveň však poukazuje na nepravidelný půdorys staveniště a na významnost celého místa z pohledu budoucí regulace Kampy, a proto doporučuje vypsát **veřejnou soutěž**. Mezi další možné lokality pro umístění malostranského gymnázia uvádí **Valdštyňskou zahradu**, nově vzniklé náměstí na Rybářích [Obr. 123, Obr. 124] (vlevo od plánovaného rudolfínského mostu), při nové ulici pod Petřínem nebo adaptaci bývalého paláce hraběte Michny.

V další kapitole se zamýšlí nad možnostmi umístění **obecních škol** a shledává, že možnosti jsou stejné nebo podobné jako v případě malostranského gymnázia. Zároveň však rozvíjí myšlenku na vznik celé **školní čtvrti na úpatí Petřína [Obr. 125]** v prodloužení ulice Novodvorské. Jako nezanedbatelné výhody tohoto staveniště uvádí mírný svah, klidnou polohu a umístění uprostřed zeleně, které by dovolovalo založení školních parků a hřišť.

V závěru svého rozsáhlého pojednání se Balšánek zamýšlí nad všemi úkoly, které nejbližší doba přinese, a rekapituluje je. Uvědomuje si, že nové úkoly spočívají ve správném začlenění nových dominant do stávající situace tak, aby panorama Malé Strany a především Hradčan zůstalo zachováno.

„Umělecký úkol, sám o sobě nesnadný, stížen nesmírně tím úsilím, aby světoznámé naše pohledy malostransko - hradčanské nedoznaly újmy nejmenší. Dospějeme nutně v době nejbližší k zápasu dvou velkých ideí: konservativní na jedné, pokrokové na straně druhé. Není pochyby, že poslední na konec ze zápasu vyjde vítězně: právem živoucího nad tím, co odumírá, právem doby nové, které nedostačuje pouze to, co nám věky zašlé zanechaly. Nemůže býti sporu o tom, že nesnadné úkoly tyto zaměstnávají budoucí myslí celých generací, než dospějí ku zdárnému uskutečnění, a že ty obavy, které dnes se pronášejí, jakoby stavba monumentálních budov na pobřeží Malé Strany nutně musila přivoditi ohrožení našich panoramat, dalším vývojem budou rozptýleny. Stavby, jež tu z potřeb doby vzniknouti mají, jsou určením i významem svým tak velkolepé, že pro ně v Praze musíme vyhledati místa nejpřednější, nenajdeme lepších mimo pobřeží Malé Strany¹²⁷.“

Znovu tak poukazuje na nutnost omezení výšek veškeré budoucí výstavby na Malé Straně a na bezpodmínečnost estetického ztvárnění nově regulovaných částí.

7.5. III. odbor městského stavebního úřadu

Balšánkuv regulační plán, který byl zpracován za dobu jeho působení v městské regulační kanceláři, byl **veřejně vystaven nejprve v roce 1903**, z důvodu četných připomínek opakovaně **přepracován** a znovu vystaven v letech **1906 a 1908**. Ani mnohé změny však nepřinesly všeobecný souhlas a Balšánek se nakonec své práce v městské regulační kanceláři **na nátlak**

¹²⁶ dnešní Hellichova ulice

¹²⁷ A. Balšánek: Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy. *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII., s. 21

veřejnosti vzdal. Celou záležitost poté převzal III. odbor městského stavebního úřadu, který plán přepracoval a znovu vyložil v roce 1911 [Obr. 128].

Jeho základem však stále zůstávala regulační čára z vodohospodářského řízení z roku 1897 a s tím i záměr vybudovat vysoké malostranské nábřeží [Obr. 126, Obr. 127] a navždy tak změnit malebný pohled na neupravený břeh Kampy. Proti úřednímu plánu z roku 1911 se hlasitě postavil především **Klub Za starou Prahu** a to, že k úpravě malostranského břehu nakonec opravdu nedošlo, je z velké míry jeho zásluhou.

Klub celou záležitost opakovaně veřejně připomínkoval a dokonce k jednání na městském stavebním úřadě zplnomocnil svého delegáta, arch. B. **Hübschmanna**. Své připomínky k úřednímu projektu shrnul do osmi bodů:

„1. Čára regulační zbytečně narovnává břeh, jehož nynější pohnutost tvoří působivé krajinářské popředí světoznámého panoramatu a jest nutno především ustanovení této čáry podrobiti revisi.

2. Podbřeží neslouží potřebě, jsou tedy zbytečná a protože jsou i esteticky škodlivá, mělo by se od nich docela upustiti.

3. Umístění nábřežního tělesa na břehu u mostu Karlova vyžaduje vykácení stromů na břehu Kampy a v zahradě Pinkasově, vytvořuje pevnou hráz vysokou 6 m., s parapetem, šikmými plochami a rampami, zvláště velmi širokou a mohutnou, kontrastující příkře s idylickým břehem malostranským jak v pohledu od Starého města, tak v pohledu mostu, odkudž by nahota těchto ploch byla pro Malou Stranu dílem přímo herostratským. Cena komunikace pobřežní takto nově vzniklé jest nepoměrná k nákladu, jež vyžaduje a vedle toho odpývá tuto komunikaci krása Prahy. Uvážíme-li, že spojuje dva body, které jsou již dnes spojeny bez zajižděk a obtíží, objeví se její úplná bezcennost, měla by býti vynechána a doprava vedena ve svém přirozeném pokračování přes Kampu do ulice Lužické.

4. Tutéž problematickou cenu mají i obojstranné rampy na podbřeží u mostu Karlova a mohou býti beze všeho vypuštěny.

5. Ochrana proti velké vodě dá se zříditi podobně jako navrhuje stavební úřad v části podél zahrady zbrojovky tím, že se zřídí v místech nynější ohradní zdi zahrádek na Kampě zeď, a při vjezdech na břeh vrata nebo zvýšený terrain. Vraty, umístěnými nenápadně dále od vyústění, uzavřela by se Čertovka proti zpětné vodě.

6. Výběžek u Hergetů budiž zachován, jak navrženo v alternativě stavebního úřadu.

7. Část nábřeží od Hergetů k lávce není naléhavě nutná, neboť není v těchto místech objektů velkou vodou snadno ohrožovaných. Proto je záhodno a možno studovati tuto otázku v souvislosti s budovami na břehu stojícími.

8. Ke Smíchovu by měla býti připojena komunikace přes Kampu dále od pobřeží na třídu Královskou, jako třídu průběžnou, do středu Smíchova přes Jakubské náměstí vedoucí, nikoliv především na nábřeží, jež je slepou komunikací. Tím odpadne nutnost pokračovati v známém

převýšeném nábřeží smíchovském. Nynější náplavka mohla by se pak pouze poněkud rozšířit a případně vyvésti do ulice Říční podjezdem, vraty uzavřeným¹²⁸.“

Dále požadoval, aby byl plán zpracováváný městským úřadem podroben **veřejné anketě**, složené z odborníků i laiků široké odborné i umělecké veřejnosti. K tomu nakonec skutečně došlo, avšak stavební úřad po počáteční spolupráci otočil a výsledky ankety (vesměs negativní ohlasy především v souvislosti s výstavbou nábřeží, ale i zřízení podbřeží nebo výstavbou plavební komory mezi Střeleckým ostrovem a levým vltavským břehem) odmítal akceptovat. Dalším požadavkem Klubu bylo skutečné **vytyčení výšky budoucího nábřeží**. Celá záležitost se poté změnila ve frašku, kdy k vytyčení skutečně došlo, avšak bylo sklizeno ještě tentýž den v poledne a zástupci Klubu a ostatní odborníci neměli šanci ho vyhodnotit.

„... Slíbili tak učiniti po předchozím vytyčení, jež mělo býti dle dohodnutí a na žádost některých delegátů několik dní na místě ponecháno. Vytyčení však bylo tentýž den v poledne strženo po nezávazné schůzce delegátů, již někteří přítomni býti nemohli a dva delegáti Spolku architektů a inženýrů ani o vytyčení ani o této jediné schůzi ankety vůbec zpraveni nebyli. ...¹²⁹“

Úloha Klubu však nespočívala v pouhé kritice úředního návrhu. Odborníci klubu sami zpracovávali a předkládali nová, šetrnější řešení. Jedním z příkladů, kdy jejich práce skutečně napomohla lepšímu provedení, je právě **plavební komora [Obr. 129]**, která na návrh Klubu nevznikla mezi Střeleckým ostrovem, ale ve výhodnější poloze na Židovském ostrově (dnešní Dětský ostrov), kde byla roku 1916 komora skutečně postavena [Obr. 130]. Velkým přínosem celé záležitosti i jejímu poválečnému vývoji byl zajisté fyzický **model Malé Strany**, který na své náklady Klub dlouhá léta zpracovával.

V úředním návrhu byl Střelecký ostrov prodloužen až k staroměstskému jezu umělou zdí (výše než 90 m dlouhou a 3 m vysokou). Bylo jasné, že tato zeď by z pohledu z protějšího břehu zakryla pohled na malostranský břeh a zároveň zúžila Vltavu asi o 100 m, což je z hydrotechnického hlediska velkou překážkou. Výsledkem navrhovaných úprav by kromě estetických škod bylo i poklesnutí hladiny Vltavy a obnažení dřevěného pilového roštu před Karlovým mostem a hrozilo by jeho zetlení.

V konkurenčním návrhu Klubu Za starou Prahu je pouze 1 m vysoká zeď vedena od severního konce Židovského ostrova až ke Staroměstskému jezu, vzdálena od Kampy pouze na vzdálenost funkční plavební komory. Tím odpadá nutnost zrušení Staroměstského jezu a nákladných úprav Střeleckého ostrova.

Moment převzetí záležitosti městským stavebním úřadem se časově kryje s počátkem vydávání **Věstníku Klubu Za starou Prahu**, a tak je pochopitelné, že celá záležitost v něm má významné místo.

Stavební úřad nakonec v některých záležitostech podlehl, úřední projekt přepracoval a v roce **1914 znovu vystavil**. Klub Za starou Prahu s potěšením kvitoval, že téměř všechny pozitivní změny byly založeny na připomínkách jeho odborníků. Po celou dobu boje Klub prosazoval myšlenku vypsání veřejné architektonické soutěže na pruh malostranského pobřeží,

¹²⁸ [B. a.]: Nové nábřeží je nebezpečné malostranskému panoramatu. *Za starou Prahu*. 1911, roč. II., s. 28, 29

¹²⁹ B. Hübschmann: Za krásu Malé Strany. *Za starou Prahu*. 1912, roč. III., s. 67

kteřou vřak stejně jako další projednávání a případnou realizaci úředního návrhu zastavila válka, která vypukla v létě 1914 a znamenala konec mnohých předválečných projektů.

7.6. Další vývoj

Po první válce dořlo v rámci konstituce nového státu ke zřizení **Státní regulační komise**, která měla na starost vypracování přehledného regulačního a zastavovacího plánu Velké Prahy. Tím se i úvahy o regulaci Malé Strany dostaly do nové fáze.

Celé téma bylo znovu uchopeno již v roce **1922 v rámci ideové soutěže na upravovací plán pobřežní části Malé Strany**¹³⁰, organizátorsky vedený Státní regulační komisí. Splnil se tak vlastně požadavek Klubu Za starou Prahu a jiných spolků, vznesený v předválečné anketě o úpravě malostranského nábřeží.

Téměř paralelně byla v roce **1923**¹³¹ vypsána **soutěž na umístění Státní galerie** (původně Moderní galerie), již se svým návrhem ovládl arch. Gočár.

V roce 1927 byl zpracován oficiální návrh na regulaci Klárova, zpracovaný Státní regulační komisí. V roce 1929 byla vypsána ideová soutěž na umístění budov poslanecké sněmovny a senátu.

Otázka úpravy Malé Strany se periodicky opakovala nejen v rámci historie první republiky, ale i po celou druhou polovinu dvacátého století. I dnes chápeme mimořádnou cenu malostranského a hradčanského panoramatu a právě v souvislosti s nerealizovanými projekty na jeho úpravu si uvědomujeme, že nutnost jeho zachování je stejně aktuální, jako byla na počátku dvacátého století.

7.7. Závěr

Malá Strana byla v období před první světovou válkou předmětem mnoha návrhů a projektů a nutno dodat, že ve většině případů našťestí nerealizovaných. Balšánkovy šlechtné, avřak megalomanské návrhy by zcela jistě znamenaly konec světoznámému malostranskému panoramatu. Na druhou stranu nám vřak připomínají, že některým myřlenkám jsme dodnes zůstali dlužní. Platí to především pro budovu Moderní galerie, která přes mnohé snahy zejména v období první republiky dodnes nevznikla.

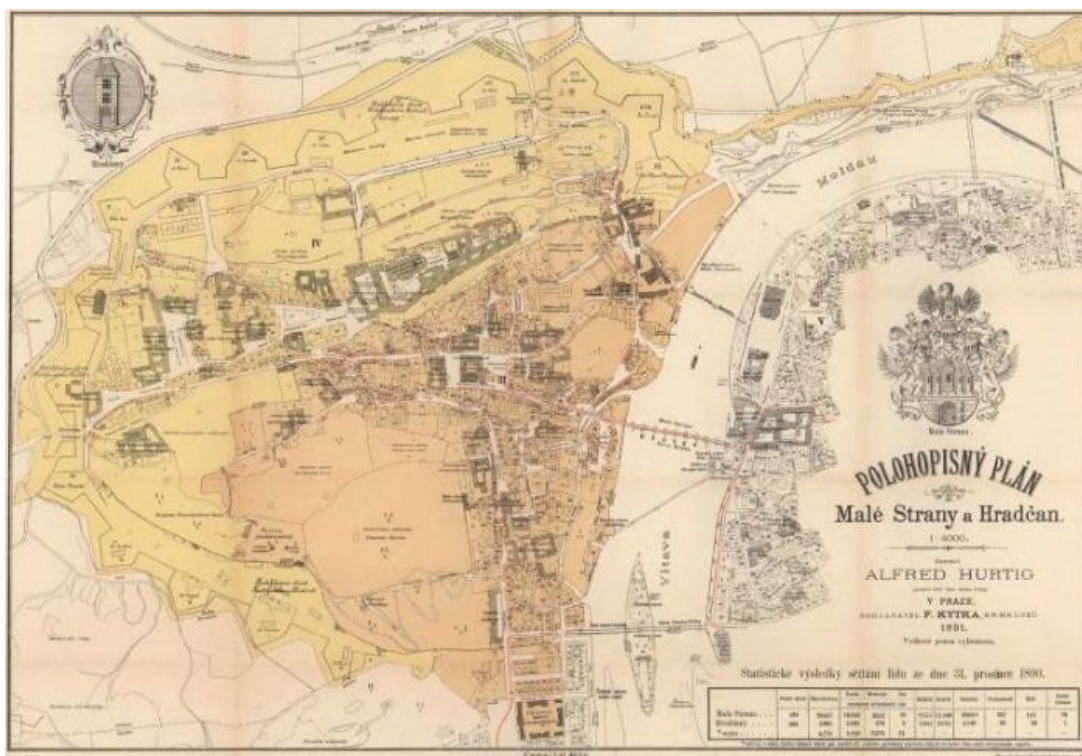
¹³⁰ Soutěže v roce 1922 se účastnili např. A. Dryák, F. Lehmann, K. Pecánek, F. Fiala, V. Wallenfels, M. Vaněček.

¹³¹ Soutěže v roce 1923 se účastnili např. J. Gočár, P. Janák, K. Rořkot, B. Hübschmann, O. Novotný, Kubíček, Mezera, Pecánek.

7.8. Zdroje:

- A. Balšánek: O splavnění Vltavy uvnitř Prahy v ohledu architektonickém, *Architektonický obzor*. 1903, roč. II, str. 34-36, 37-39
- A. Balšánek: Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy, *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII., str. 1-4, 5-7, 9-10, 13-15, 20-22
- A. Balšánek: Otázky malostranské, *Architektonický obzor*. 1911, roč. X., str. 96-99, 106-107, tab. č. 52, 53, 55
- A. Balšánek. Panorama hradčanské a obmezení výšek na Malé Straně: Předneseno ve schůzi Spolku architektův a inženýrů v král. Českém dne 17. listopadu 1905. Praha: Spolek architektův a inženýrů v království Českém, 1906.
- A. Balšánek. Vylidňování Malé Strany a nutnost staveb veřejných: Předneseno v týd. schůzi Spolku arch. a inž. v král. Českém dne 12. února 1909. Praha: vl. n., 1909.
- L. Jeřábek: *Malá Strana a problém její upravení*. Praha: Klub Za starou Prahu, 1904
- M. L. Krejčí: Malá Strana 1890-1950. Město mezi asanací a regenerací. in: K. Bečková (ed.): *Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník*. ISBN 80-902505-0-5.
- M. Krise: Malostranské nábřeží a splavnění Vltavy. in: K. Bečková (ed.): *Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník*. ISBN 80-902505-0-5.
- P. Janák: Moderní regulace a regulace Malé Strany, *Styl*. 1909, roč. I.
- B. H.: Kronika. Malostranské nábřeží. *Styl*. 1911, roč. III.
- [B. a.]: Kronika. V anketě o úpravu nábřeží malostranského. *Styl*. 1912, roč. IV.
- [B. a.]: Zprávy stavebné. Úprava Malé Strany. *Technický obzor*. 1901, roč. IX., s. 71
- A. Balšánek: O regulačních plánech Malé Strany. *Technický obzor*. 1903, roč. XI., s. 74, 75, 84, 85
- K: Soutěž na plány na regulaci Malé Strany. *Zprávy Spolku architektův a inženýrů*. 1901, roč. XXXV., s. 94, 95
- VLH: Regulace části Malé Strany pod Petřínem. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 46.
- H. Madelmayer: Co znamená projektované nábřeží pro Malou Stranu. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 83, 84, 85, 86
- [B. a.]: Nové nábřeží je nebezpečné malostranskému panoramatu. *Za starou Prahu*. 1911, roč. II., s. 27, 28, 29
- B. Hübschmann: Za krásu Malé Strany. *Za starou Prahu*. 1912, roč. III., s. 28, 29, 30, 38, 39, 45, 66, 67, 68, 69, 75, 76, 81, 85, 86, 87
- [B. a.]: Malostranské nábřeží. *Za starou Prahu*. 1914, roč. V., s. 25, 26, 27, 28
- V. Huml: *Plány a projekty pro malostranský břeh v první polovině 20. století*. Praha, 2011. Univerzita Karlova, Ústav dějin umění. Vedoucí práce Richard Biegel.
- R. Musil (et al.): *Moderní galerie tenkrát: 1902-1942: Národní galerie v Praze, Klášter sv. Anežky české, únor - duben 1992*. Vyd. 1. Praha: Národní galerie, 1992. 83 s. ISBN 80-7035-034-2.
- A. Balšánek: Kam postaviti budovu Gallerie moderního českého umění? *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 2-3, 5-7, 9-11.
- Volné směry*. 1901, roč. V., str. 167, 168, 169
- Zlatá Praha 1902*
- M. Šolc: *Cesta od Moderní galerie ke Státní galerii*. 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří Kroupa.

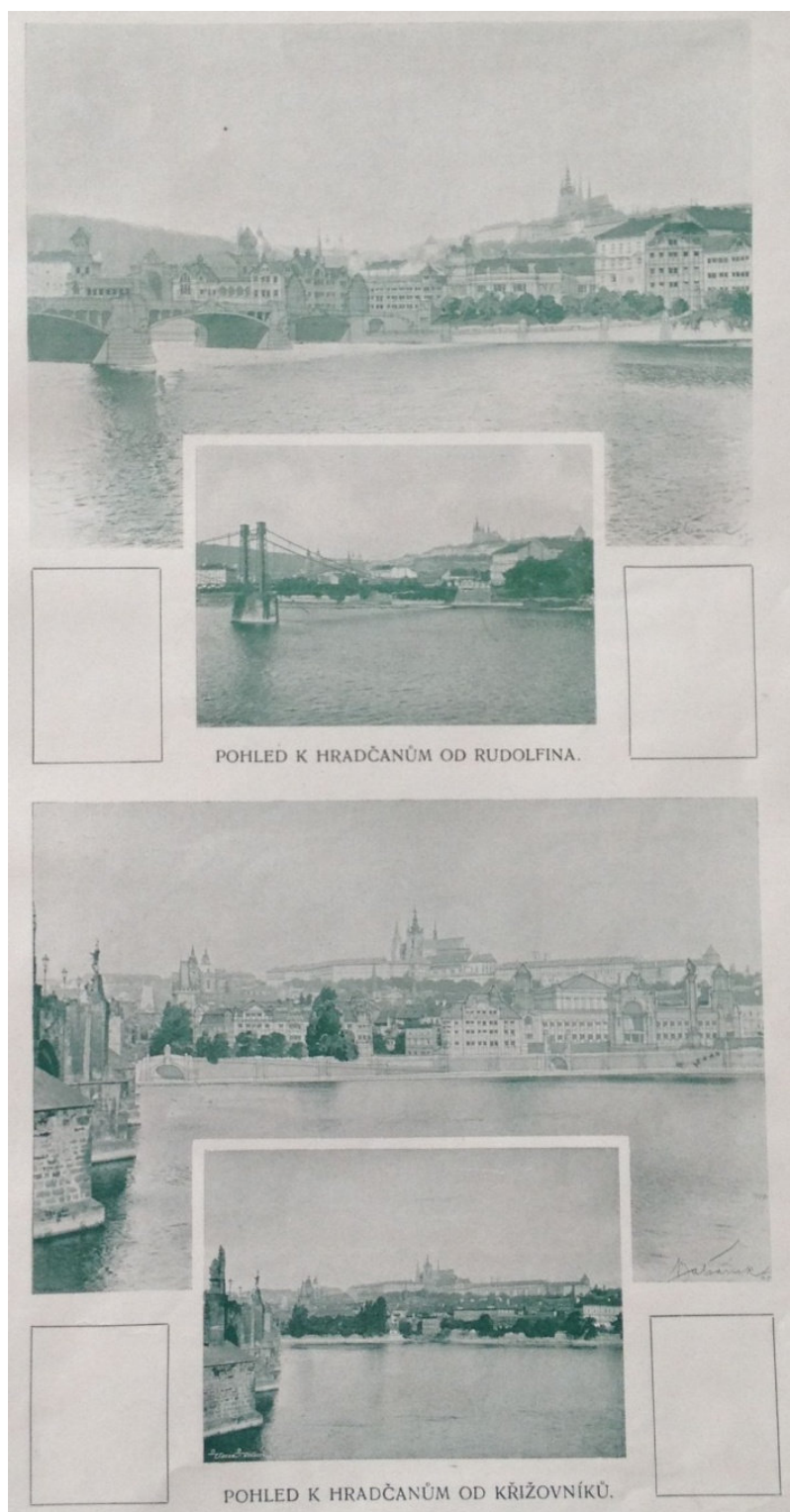
7.9. Obrazová příloha:

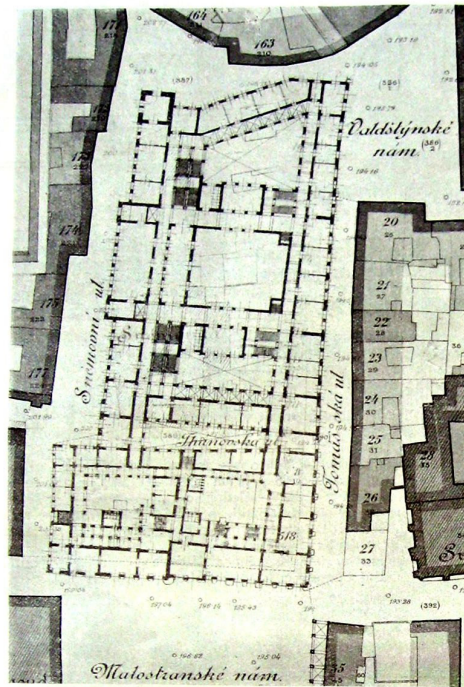
Obr. 97: A. Hurtig: Polohopisný plán Malé Strany a Hradčan. 1891, zdroj: <http://mapy.vugtk.cz/>

Obr. 98: Panorama Malé Strany a Hradčan kolem roku 1875. Foto F. Fridrich. Zdroj: M. L. Krejčí: Město mezi asanací a regenerací, in: K. Bečková (ed.): *Sto let klubu Za starou Prahu*

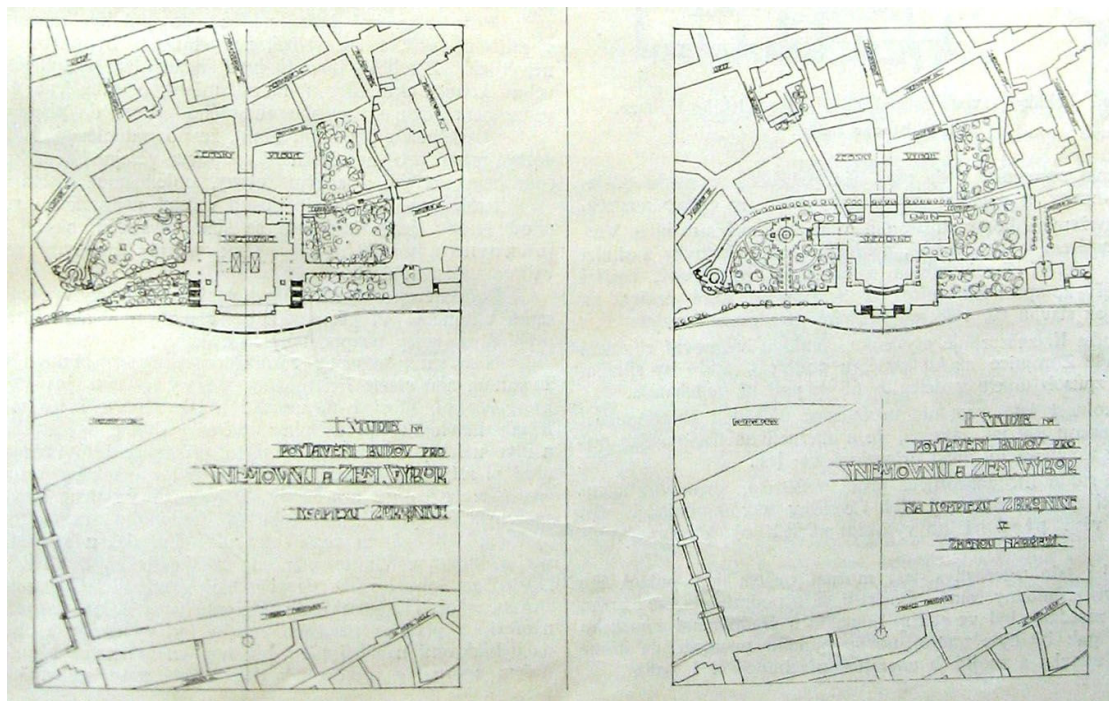

Obr. 99: A. Balšánek: Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na Malé Straně, zdroj: *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII, tab. 8

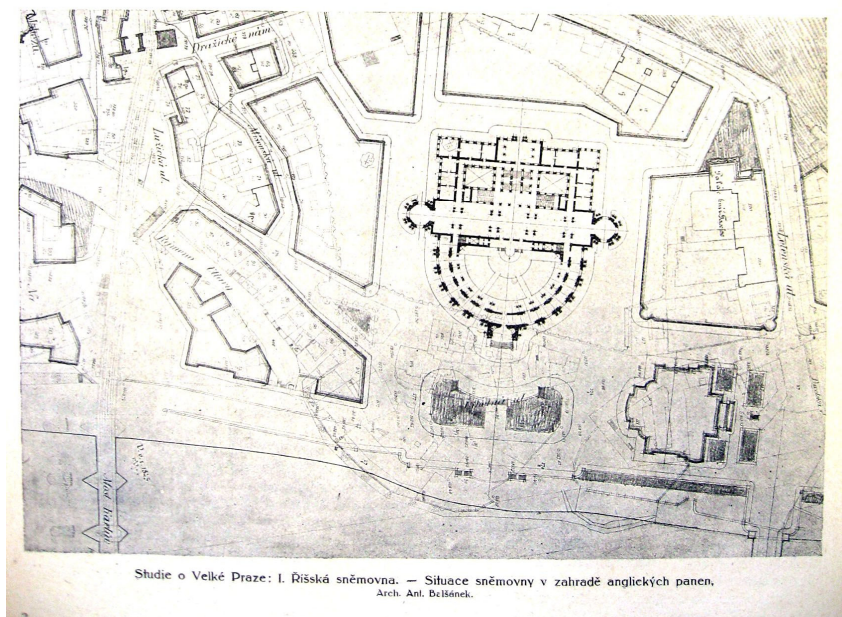

Obr. 1. Půdorys sněmovny.
(Ku článku arch. Balšánka.)

Obr. 100: A. Balšánek: Sněmovny na stávajícím půdoryse. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII, s. 2

Obr. 101: A. Balšánek: Sněmovna a budova Zemského výboru v komplexu Zbrojnice. Zdroj: *Architektonický obzor*, 1909, roč. VIII, s. 5

Obr. 102: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1920, roč. XIX., s. 2

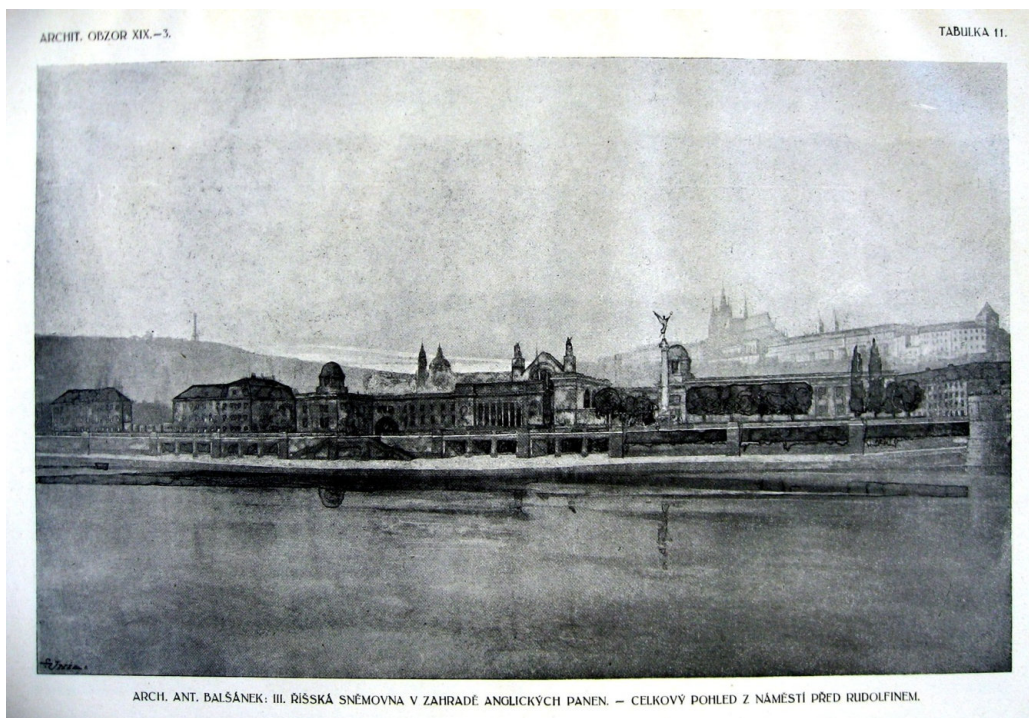
Obr. 103: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1920, roč. XIX., s. 22

Obr. 104: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1920, roč. XIX., tab. č. 9

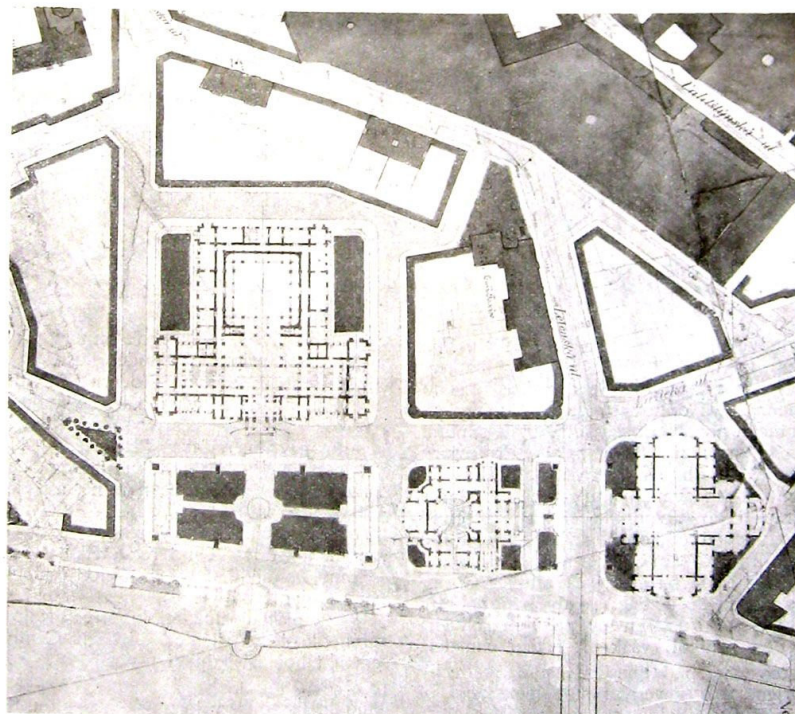
Obr. 105: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1920, roč. XIX., tab. č. 10

Obr. 106: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1920, roč. XIX., tab. č. 11

Obr. 107: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1920, roč. XIX., tab. č. 12

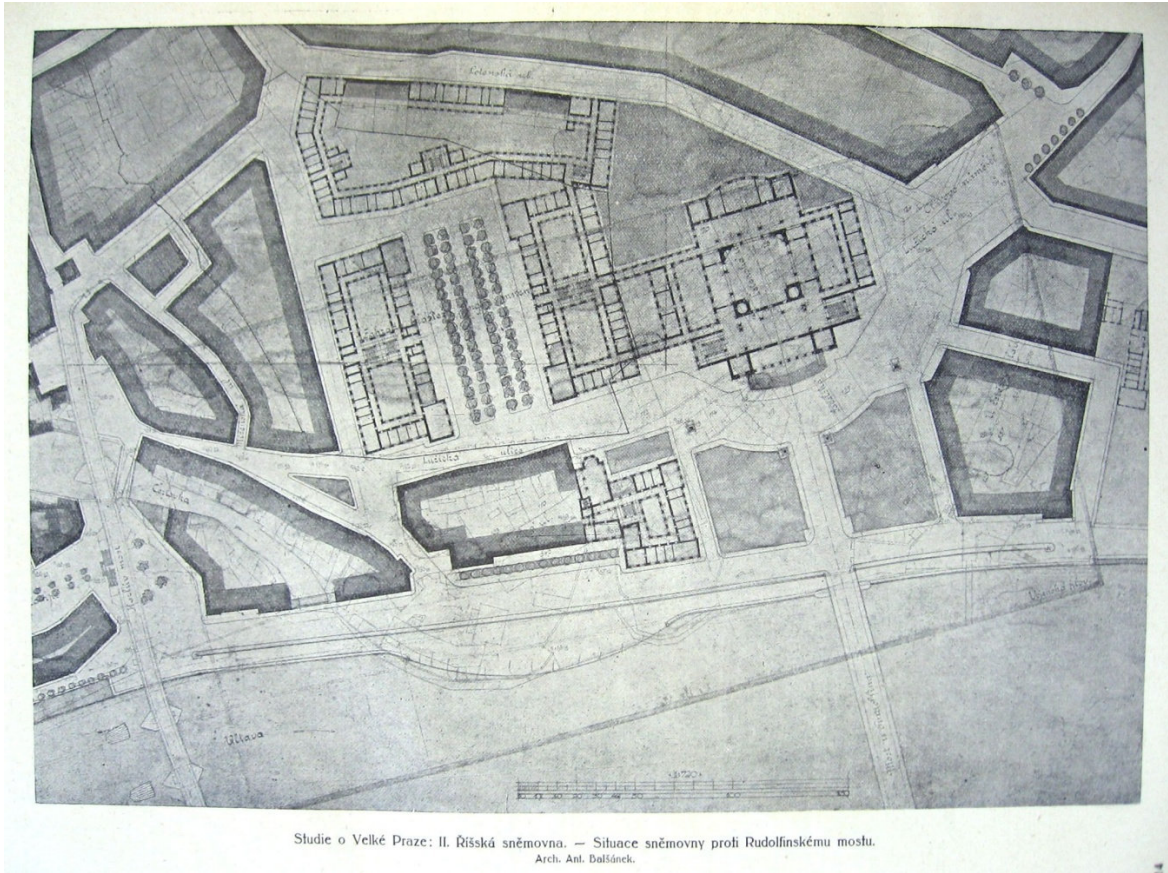

Studie 4. Umístění sněmovny při ulici Lužické na náměstí, u mostu Rudolfinského.

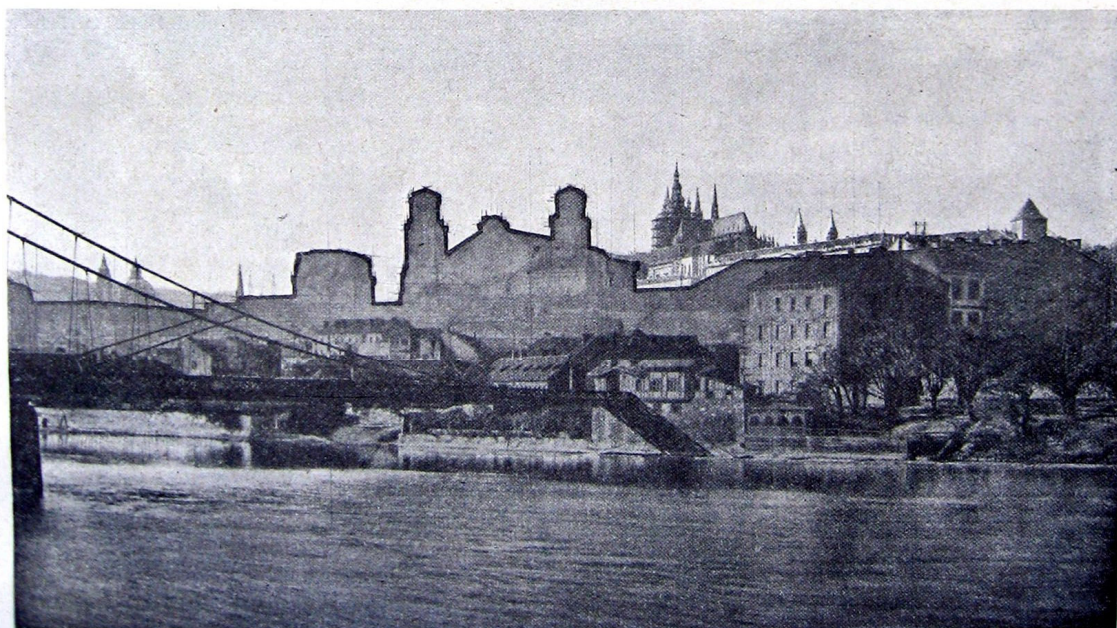
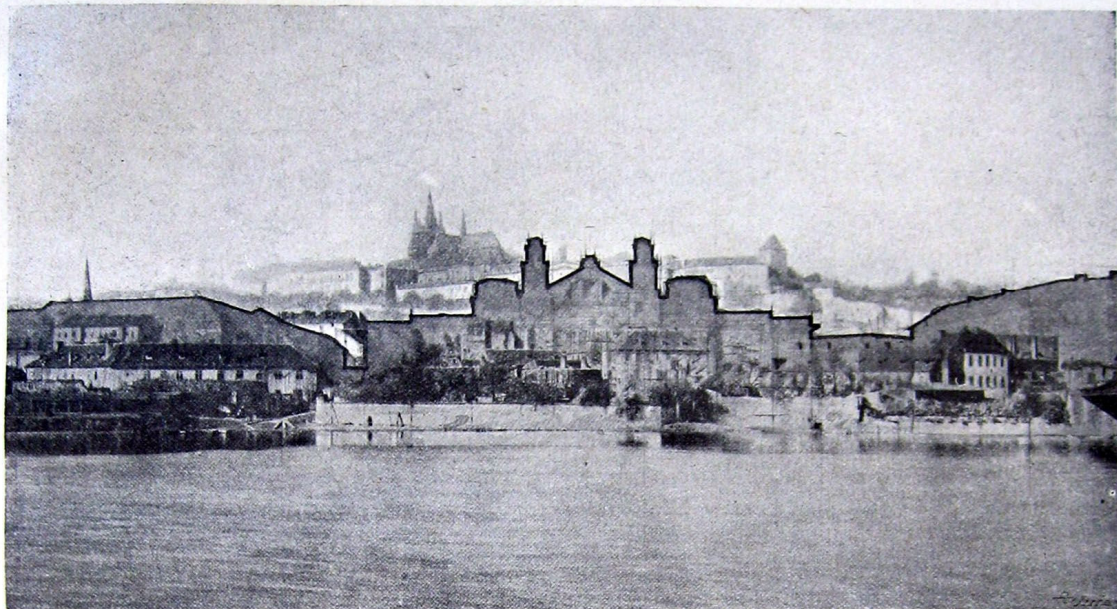
Obr. 108: A. Balšánek: Sněmovna při Lužické ulici na náměstí u Rudolfinského mostu. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII, s. 9

Obr. 109: A. Balšánek: Sněmovna při ulici u Železné lávky. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII, s. 10

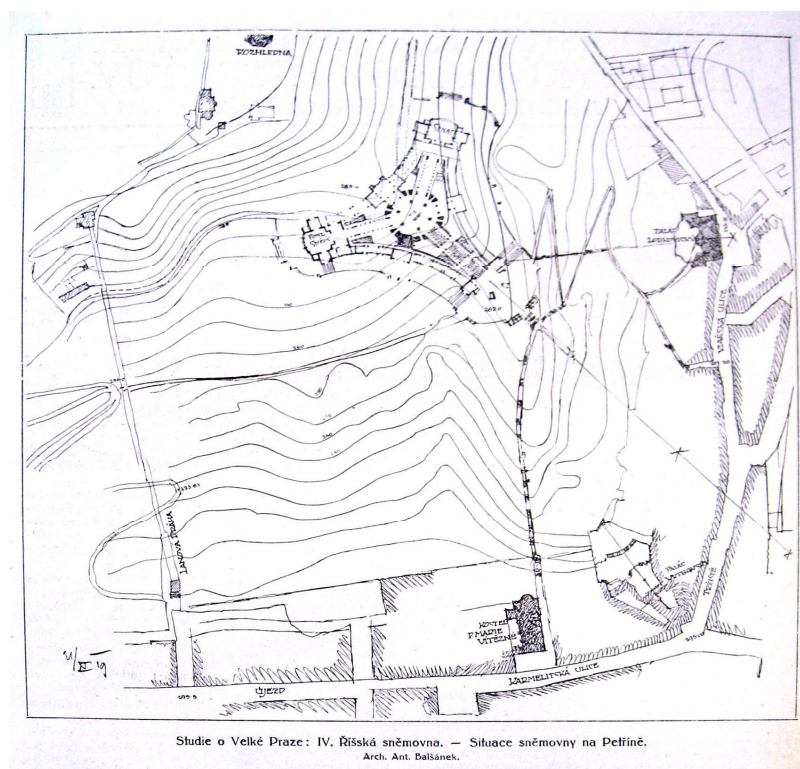

Obr. 110: A. Bašánek: Sněmovna proti Rudolfskému mostu. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1920, roč. XIX., s. 14

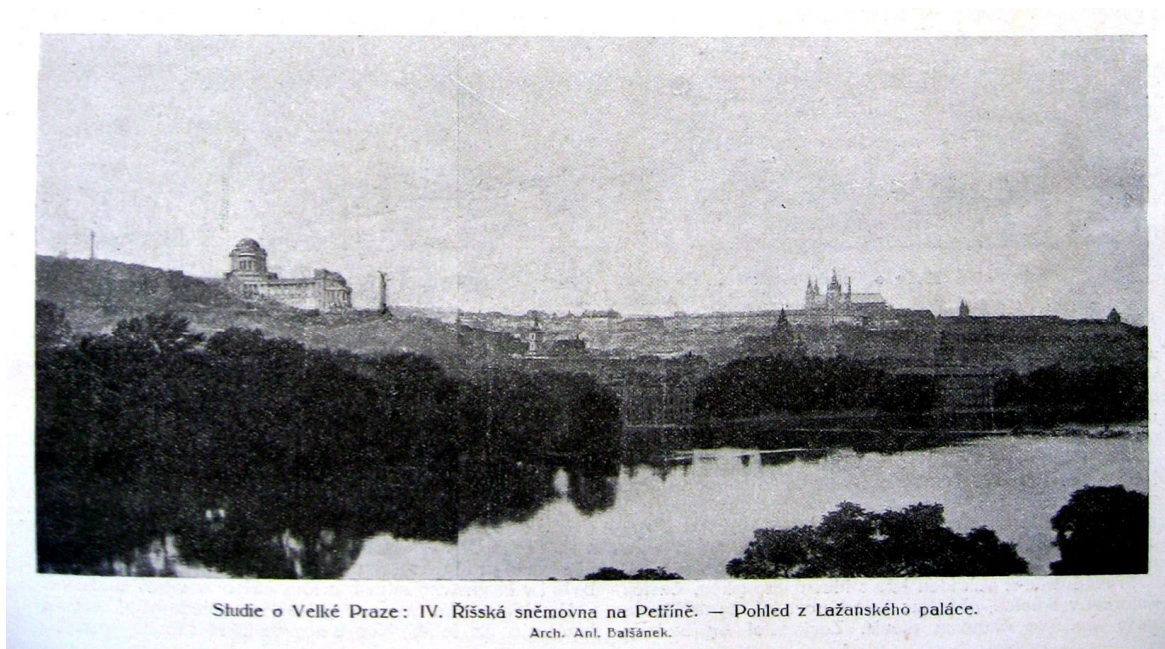

ARCH. ANT. BALŠÁNEK: STUDIE O VELKÉ PRAZE — OBRYSOVÉ POHLEDY SNĚMOVNY, UMÍSTĚNÉ PROTI RUDOLFÍNSKÉMU MOSTU.

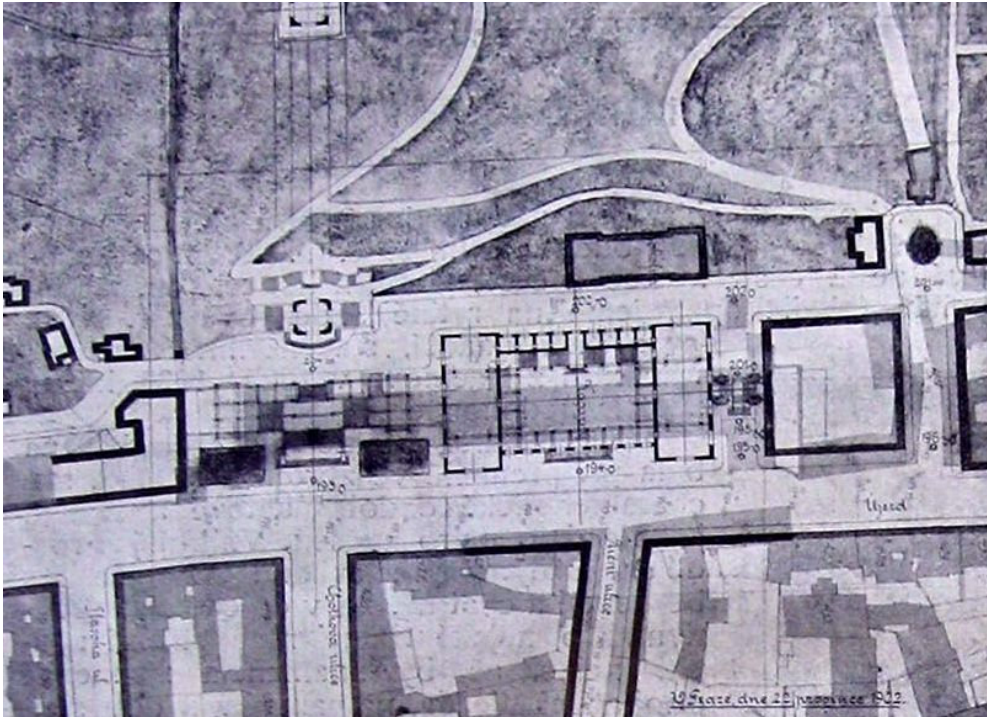
Obr. 111: A. Balšánek: Sněmovna proti Rudolfínskému mostu. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1920, roč. XIX., tab. č. 5

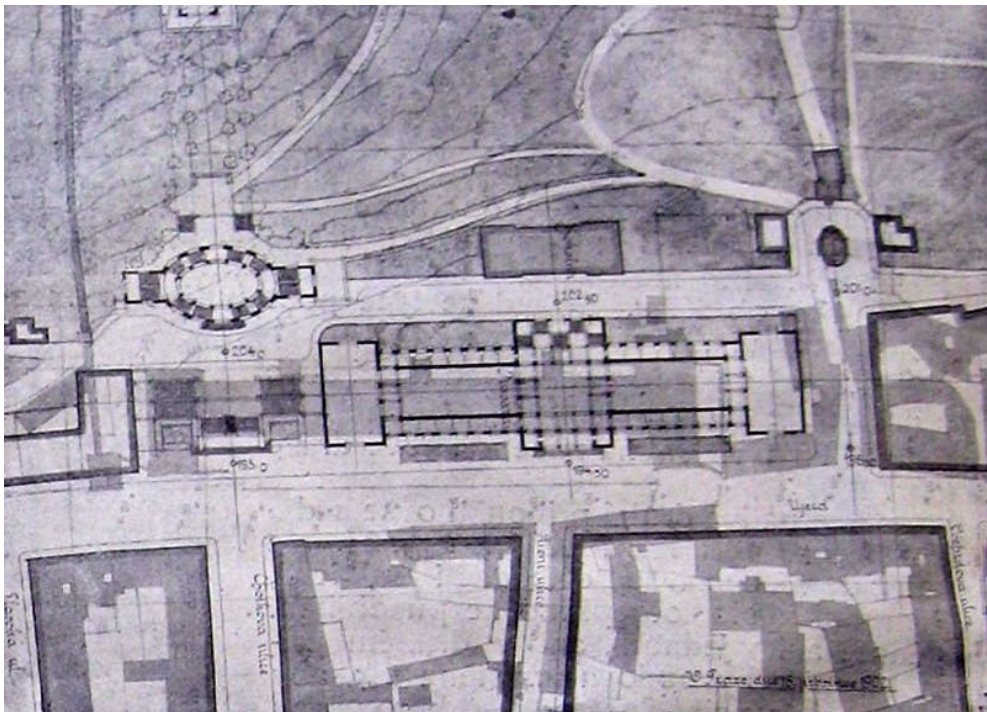
Obr. 112: A. Balšánek: Sněmovna na Petříně. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1920, roč. XIX., s. 30

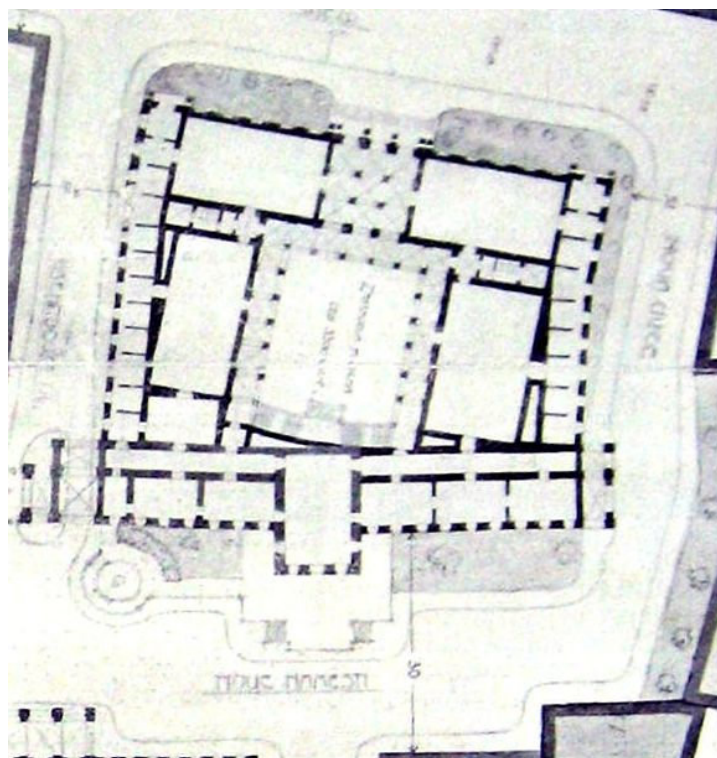
Obr. 113: A. Balšánek: Sněmovna na Petříně. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1920, roč. XIX., s. 29

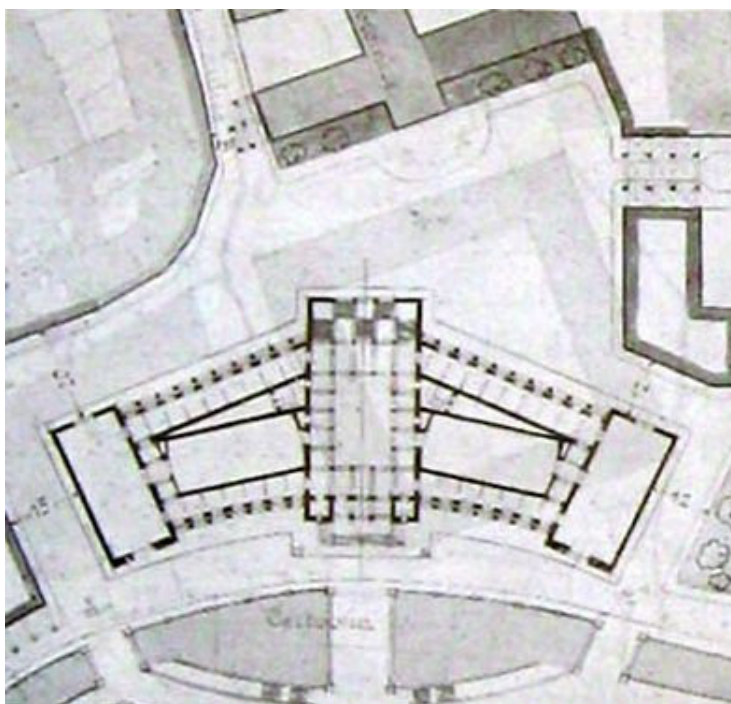
Obr. 114: A. Balšánek: Moderní galerie na Újezdě (varianta 01). Zdroj: *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 6.

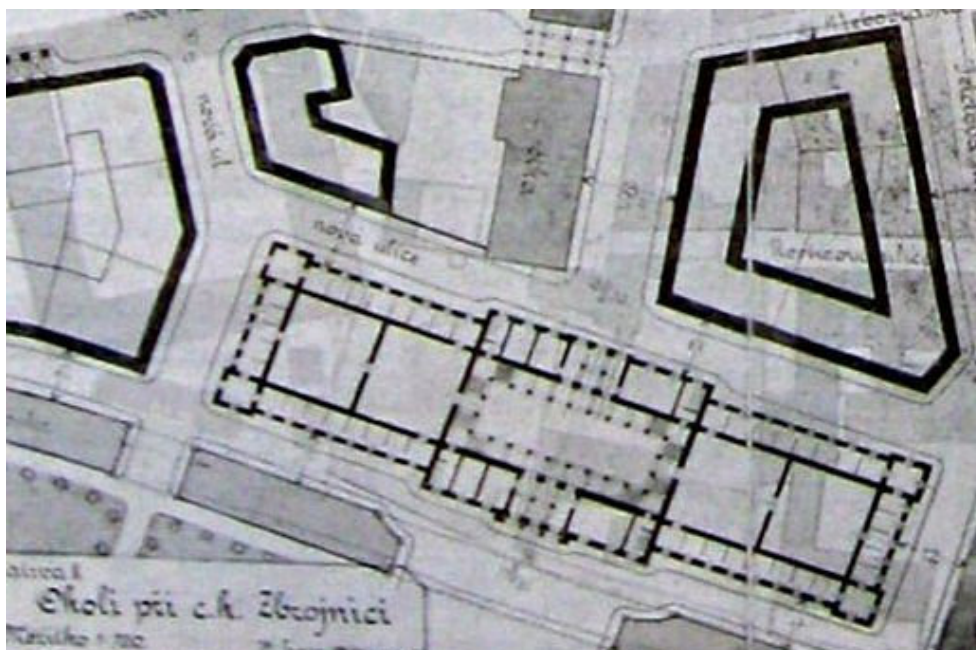
Obr. 115: A. Balšánek: Moderní galerie na Újezdě (alternativa k variantě 01). Zdroj: *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 6.

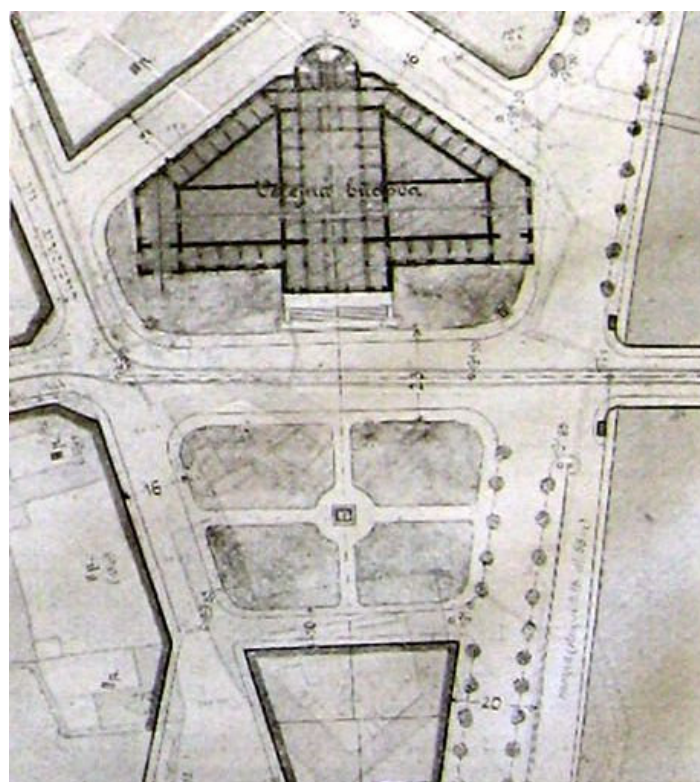
Obr. 116: A. Balšánek: Adaptace Michnova paláce pro Moderní galerii. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 7.

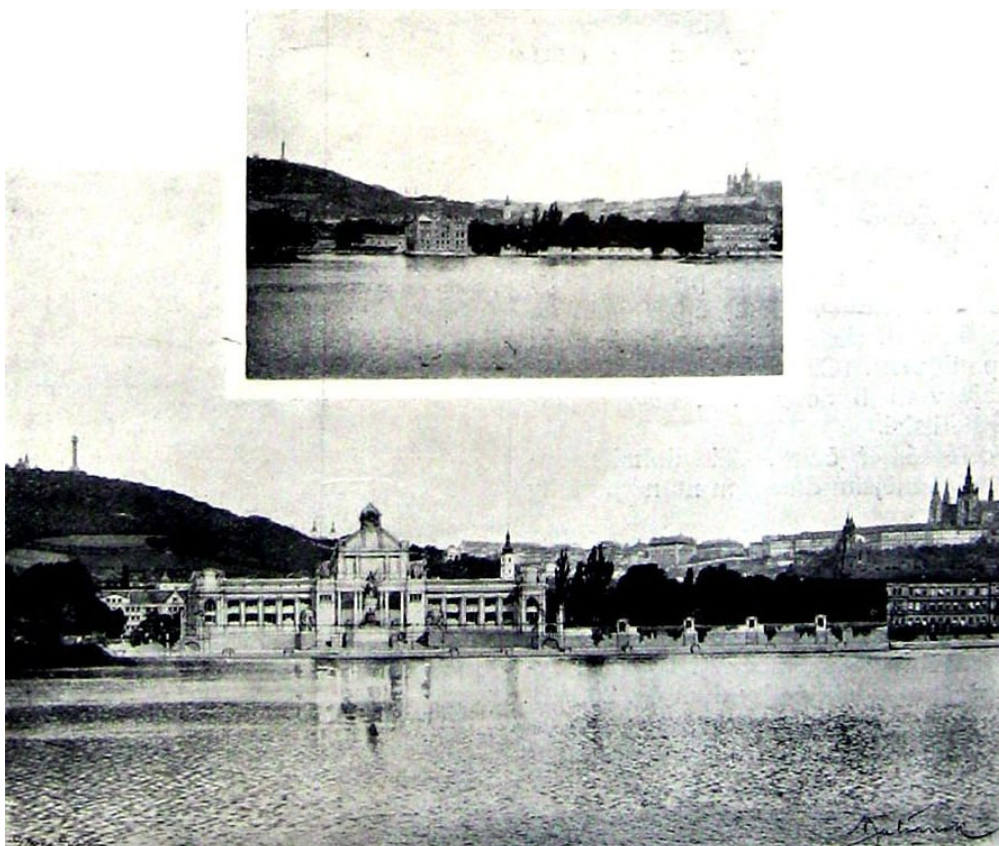
Obr. 117: A. Balšánek: Moderní galerie v zahradě zbrojnice u Čertovky. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 10.

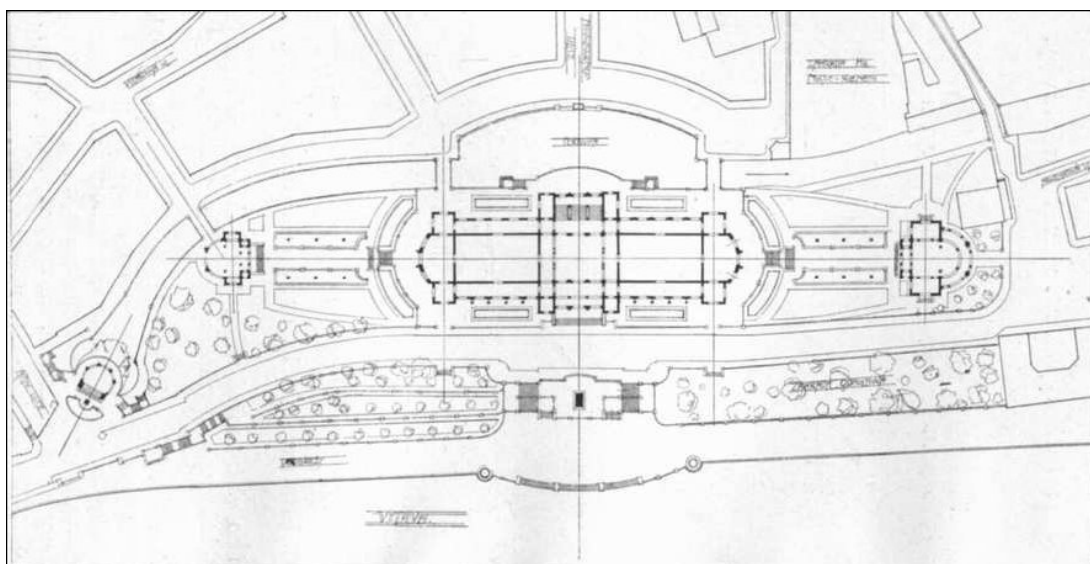
Obr. 118: A. Balšánek: Moderní galerie v zahradách u Čertovky. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 10.

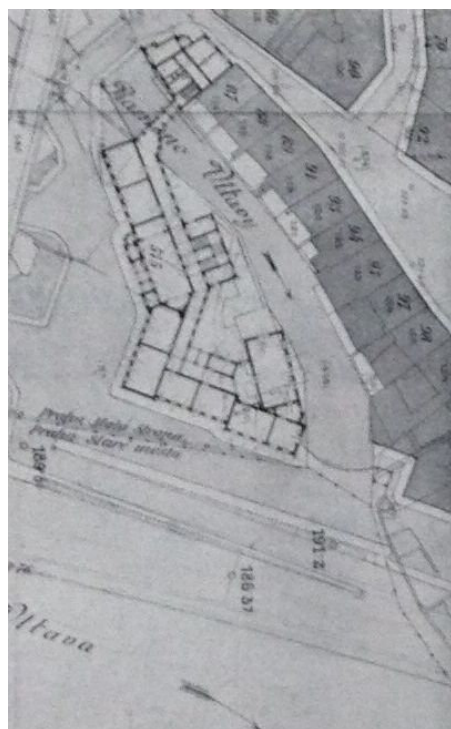
Obr. 119: A. Balšánek: Moderní galerie v místě nového mostu u Rudolfina. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 10.

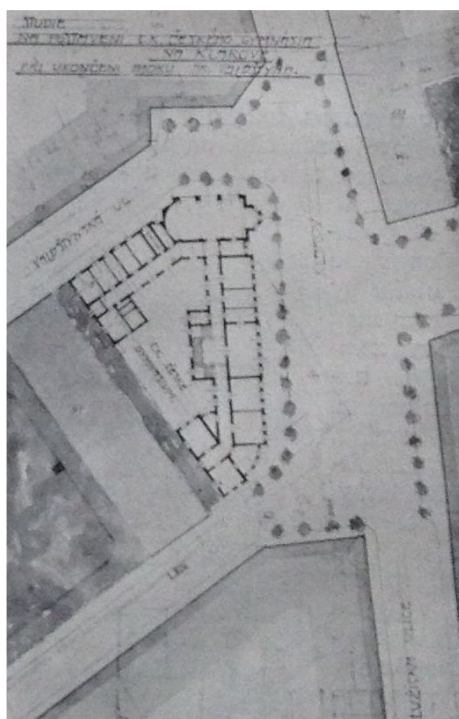
Obr. 120: A. Balšánek: Moderní galerie na Kampě. Zdroj: A. Balšánek: *Vylidňování Malé Strany a nutnost staveb veřejných*, Praha 1909, s. 21.

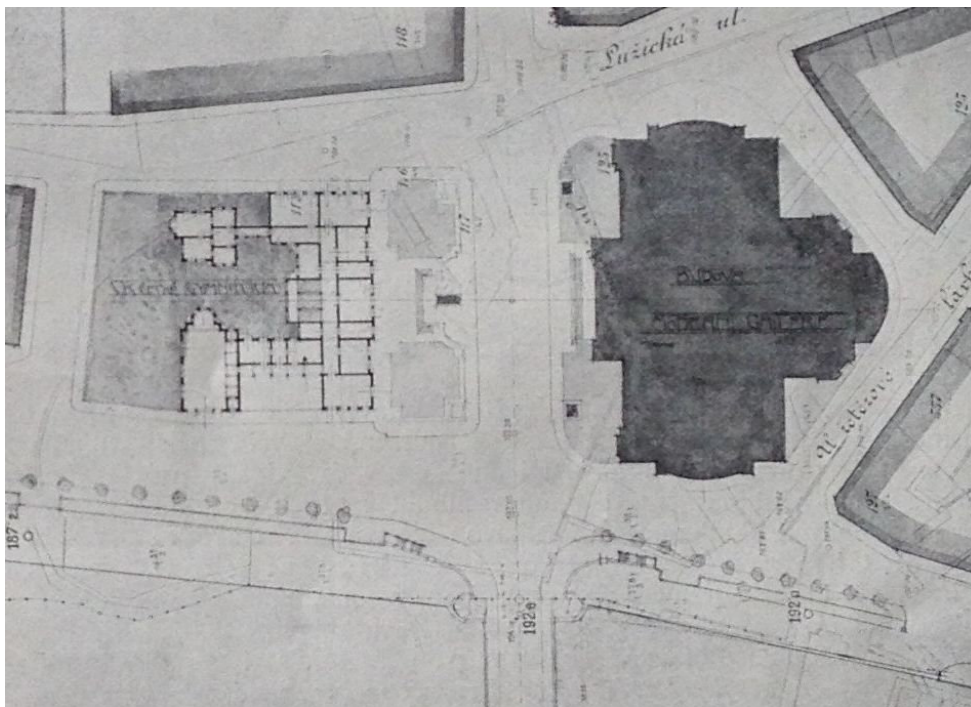
Obr. 121: A. Balšánek: Moderní galerie na Kampě. Zdroj: A. Balšánek: *Vylidňování Malé Strany a nutnost staveb veřejných*, Praha 1909, s. 20.

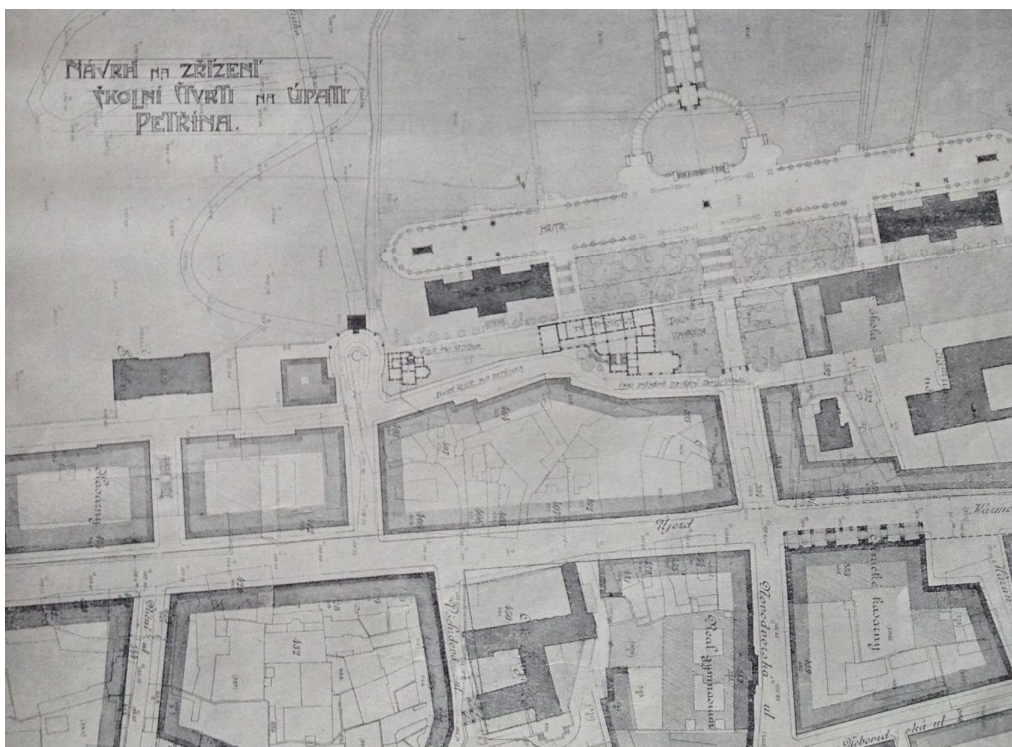
Obr. 122: A. Balšánek: Malostranské gymnázium na Kampě. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII, s. 14

Obr. 123: A. Balšánek: Malostranské gymnázium u Klárova. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII, s. 14

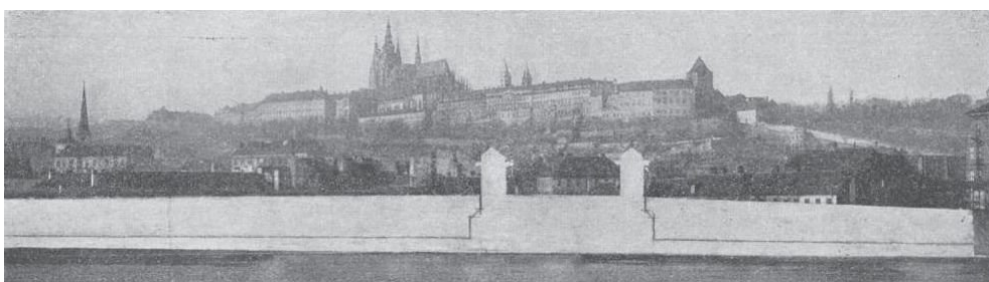
Obr. 124: A. Balšánek: Malostranské gymnázium na Rybářích. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII, s. 15

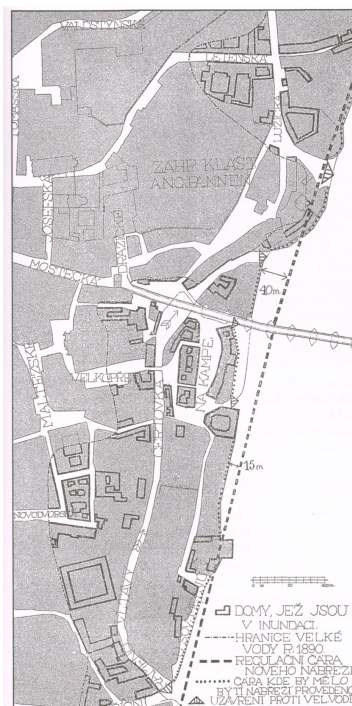
Obr. 125: A. Balšánek: Školní čtvrť pod Petřínem. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII, s. 29

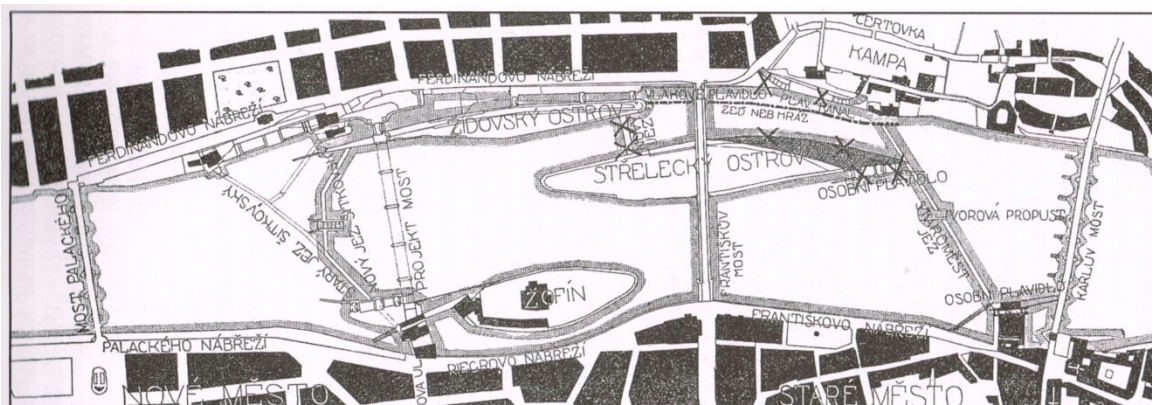
Obr. 126: Malostranské panorama v dochovaném původním rázu. Zdroj: B. Hübschmann: Co znamená projektované nábřeží pro Malou Stranu. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 84

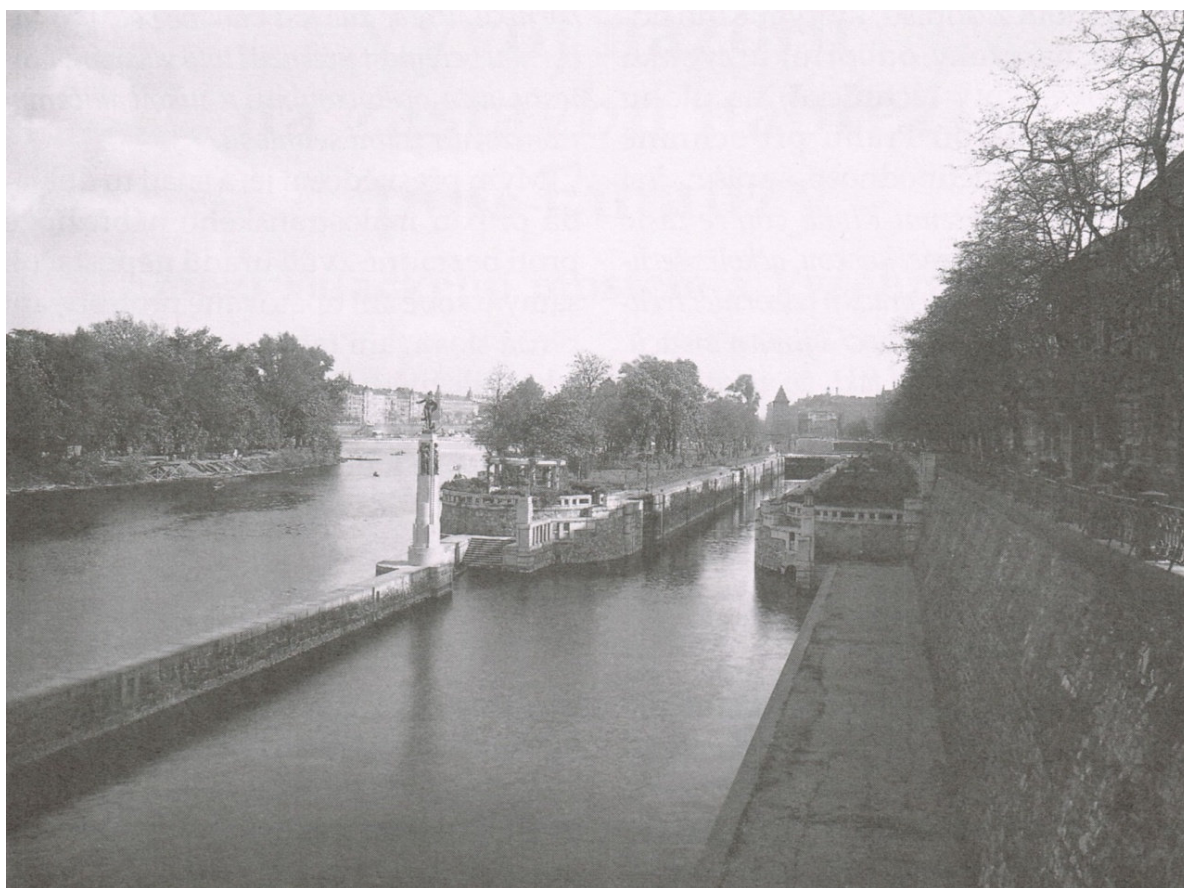
Obr. 127: Malostranské panorama po vystavění projektovaného nábřeží. Zdroj: B. Hübschmann: Co znamená projektované nábřeží pro Malou Stranu. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 85

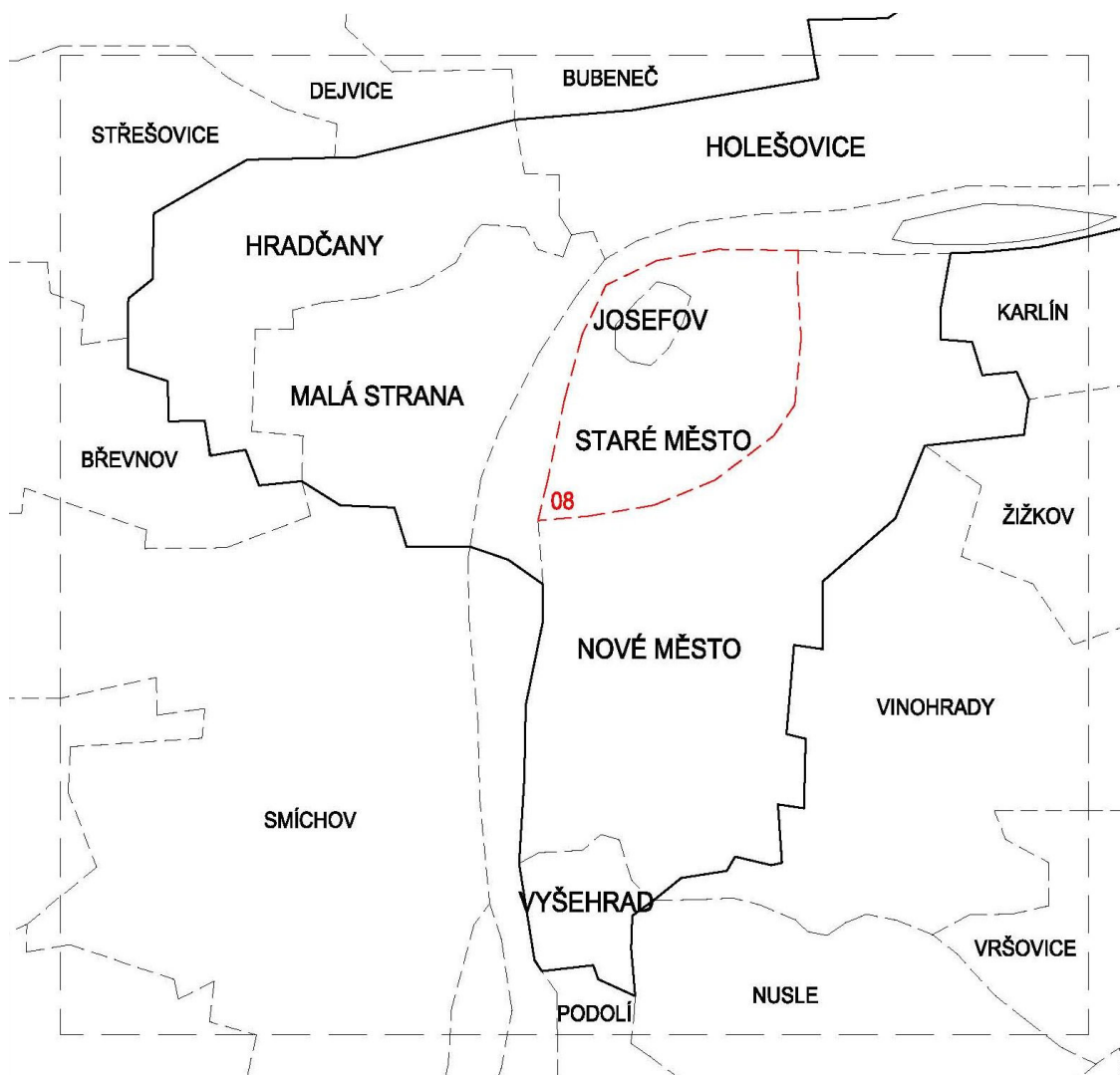
Obr. 128: Úřední projekt malostranského nábřeží. Zdroj: B. Hübschmann: Co znamená projektované nábřeží pro Malou Stranu. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 8

Obr. 129: Návrh Klubu Za starou Prahu na změnu zdymadla na Střeleckém ostrově. Zdroj: KRISE, Martin: Malostranské nábřeží a splavnění Vltavy. in: K. Bečková (ed.): *Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník*. ISBN 80-902505-0-5. s. 124

Obr. 130: Realizovaná plavební komora u Židovského (dn. Dětského) ostrova. Zdroj: KRISE, Martin: Malostranské nábřeží a splavnění Vltavy. in: K. Bečková (ed.): *Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník*. ISBN 80-902505-0-5. s. 125

Obr. 131: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – Staré Město

8. REGULACE STARÉHO MĚSTA

„Použilo by se k uspořádání přímého příchodu mezi koleje ze společné odjezdové budovy, jež stála by proti novému městskému museu v Poříčském parku. Přestupování obecnstva dělo by se tudíž v jedné budově. Jednotlivé přímé vagony dopravovaly by se pomocí hydraulických vytahovadel z jednoho niveau na druhé, celé vlaky pak po rampě poblíže Hrabovky.“

8.1. První soutěž na regulaci Starého Města

Do **asanačního obvodu** byla nakonec zahrnuta **pouze inundační část Starého Města**, i když většina soutěžních projektů počítala s regulací celého Starého Města. Kolem roku 1900, kdy se blížil konec platnosti asanačních zákonů, chtěla městská rada v rámci modernizačních regulačních snah upravovat i ostatní části města. Jako první přišla v roce 1900 na řadu Malá Strana (nutnost regulace byla vyvolána negativními dopady průlomu U Klíčů) a nedlouho poté i Staré Město.

Bezprostředním impulzem se stala zamýšlená **úprava pozemků finančního ředitelství** (areál bývalého kláštera Hybernů, tehdy hlavní celnice, dnešní Hyberské divadlo). Komise (ve složení Neubert, Fialka, Beneš a Münzberger) vypracovala **plán úprav pro část Starého Města** mezi Staroměstským náměstím, Celetnou ulicí, Josefským náměstím, Dlouhou třídou, Hyberskou ulicí a Poříčí, který předložila technické komisi. Ta však úpravy nedoporučila ke schválení a místo toho se usnesla na **vypsání veřejné architektonické soutěže**. Rozsah soutěže měl být rozšířen i na zbývající část Starého Města až k Ferdinandově třídě (dnešní Národní třída).

Soutěž byla vypsána **13. července 1900** s termínem odevzdání do **31. ledna 1901** [Obr. 132] v rozsahu od Národního divadla podél Františkova nábřeží (dnešní Smetanovo nábřeží), Staroměstskými mlýny konventem Křižovníků, Platnéřskou ulicí, Marianským a Linhartským náměstím, Staroměstskou radnicí v to pojímaje, Staroměstským náměstím, Dlouhou třídou a Eliščinou třídou, Novými, Lodními a Helmovými mlýny, pak ulicí ke Štvanici, Sadovou ulicí, Florencí, Havlíčkovou a Hyberskou ulicí, Příkopy a Ferdinandovou třídou zpět k Národnímu divadlu.

Za nejlepší návrhy byly stanoveny **tři ceny** (3 500 K, 2 500 K a 1 500 K). Podmínky soutěžního řízení vypracoval stavební úřad. Zvláštní pozornost se měla věnovat **okolí Prašné brány**, které mělo být upraveno nejen architektonicky, ale i komunikačně.

O něco dříve však již byla vypsána soutěž na úpravu **Malé Strany** a mnoho architektů se soutěže na úpravu Starého Města nemohlo z kapacitních důvodů zúčastnit. Z toho důvodu podal Spolek architektů a inženýrů v lednu 1901 **žádost o prodloužení soutěže** do konce června. Městská rada se však na schůzi 15. ledna usnesla, že lhůta bude prodloužena pouze v případě, že soutěž nebude úspěšná.

To se nakonec skutečně stalo. V ustanovené lhůtě došly pouze **dva projekty** – jeden s heslem „**Nové století – nová Praha**“ o osmi listech, ale bez průvodní zprávy, a druhý s heslem „**Markéta**“ o devíti listech s průvodní zprávou. Jejich autoři jsou neznámí. Porota, sestávající z dvorního rady J. Zítka, stavebního rady A. Wiehla, prof. J. Kouly, architekta Q. Bělského a obecních starších Č. Gregora, V. Pasovského a K. Vlčka, rozhodla, že ani jednomu z projektů nemůže být udělena žádná z cen a navrhla vypsání **nové soutěže**. Rozhodnutí poroty schválila městská rada.

Zároveň však městská rada začala řešit nejvíce diskutovanou problematiku **okolí Prašné brány** a požádala Spolek architektů a inženýrů o dobrozdání. Ten vypracoval obecné zásady řešení lokality a vypsání **užší konkurz** s vyzváním arch. **Kříženeckého, Podhajského a Vejrycha** (více o soutěži na úpravu okolí Prašné brány viz kapitola č. 10 REPREZENTACNÍ DŮM).

8.2. Druhá soutěž na regulaci Starého Města

Na upravení Starého Města (mimo asanační obvod) tak byla **5. března 1901** vypsaná nová soutěž s termínem do **31. května 1901** (do 12 hod do podacího protokolu městské rady na Staroměstské radnici). Na nejlepší návrhy byly znovu ustanoveny **tři ceny** – 3 500 K, 2 500 K a 1 500 K. Porota se měla skládat ze stejných odborníků jako v případě soutěže na úpravu Malé Strany (vládní rada prof. Zítek, zvolený za předsedu, stavební rada arch. Wiehl, arch. Q. Bělský, prof. Koula a v zastoupení rady městské stavební radové Pasovský, K. Vlček a arch. Č. Gregor).

Druhá soutěž již byla mnohem úspěšnější s **11 došlými projekty**. Soutěže se zúčastnili i mladí architekti B. Bendelmayer s A. Dryákem. Projekt s heslem „**Vidím město veliké**“ však byl ze soutěže vyloučen, protože nevyhovoval soutěžním podmínkám. Porota tak rozhodovala mezi **10 návrhy**, které rozsoudila následovně:

1. „**Minulým i budoucím**“ – 1. cena 3 500 K – J. Sakař + K. Klusáček
2. „**Bělomodrý štít**“ – 2. cena 2 500 K – R. Kříženecký
3. značka **Q v kruhu** – 3. cena 1 500 K - R. Klenka z Vlastimilu

Projekty byly po osm dní vystaveny v bývalém technologickém museu v Královodorské ulici. Poté byly odevzdány stavebnímu úřadu, který měl **za součinnosti autorů prvního projektu vyhotovit definitivní polohopisný plán** (s přihlédnutím ke všem cenou poctěným návrhům).

Při řešení úpravy Starého Města bylo sledováno několik klíčových lokalit. Kromě již výše zmíněné lokality v okolí Prašné brány to byla např. **křížovatka u Perštýna** (kvůli trati elektrické dráhy), problém odlehčení **Celetné ulice**, příchod k Staroměstskému náměstí ze strany Václavského náměstí, Karlova ulice nebo **Svatopetrská čtvrť**.

Vítězný projekt ani ostatní oceněné projekty bohužel nebyly publikovány v dobovém tisku (kromě lokality v okolí Prašné brány – viz kapitola č. 10 REPREZENTAČNÍ DŮM). V archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea je ve fondu č. 50 Soutěže uložen vítězný projekt J. Sakaře „**Minulým i budoucím**“ [Obr. 133]. Je to rozměrný polohopisný plán na tvrdém papíře s kresebně vyvedeným názvem. Na některých místech je značně potrhán a byl poškozen při povodních. I přesto je z něho Sakařův návrh jasně patrný.

Všechny projekty nám však přibližuje např. výklad oceněných autorů, který přednesli na schůzi Spolku architektů a inženýrů konané dne 11. října 1901. J. **Sakař** mimo jiné uvedl, že potřeba rozšiřování ulic (jak ji požadoval stavební řád z roku 1886) má být vždy doložena statistickými daty o skutečné frekvenci (jako se tomu dělo ve všech velkých městech), aby nedocházelo k zbytečnému porušování historického charakteru úzkých středověkých partií města.

Z výkladu autora třetího projektu R. **Klenky z Vlastimilu** vyčnívá myšlenka na vybudování **centrálního nádraží** – tedy spojení tehdejšího nádraží císaře Františka Josefa I. (dnešní Hlavní nádraží) a nádraží Spol. st. dráhy (dnešní Masarykovo nádraží). Společnou nádražní budovu Klenka umísťuje do Poříčského parku naproti Balšánkovu Městskému muzeu (dnešní Muzeum hl. města Prahy).

„Jak v jedné z letošních schůzí zde bylo proneseno, hlavní obtíž v jeho uskutečnění spočívá v tom, že rozdíl nivo nádraží Spol. stát. dráhy a nádraží císař. Frant. Jos. činí 15 m. Aby se tato překážka odstranila a na výhodu pro nádraží přeměnila, myšleno nádraží toto ve dvou

etážích. Nádraží c. Fr. Jos. prodloužilo by se v přímé čáře nad nádr. Sp. st. dráhy se sklonem 5700, s konečným snížením o 2 m. Nádraží Spol. stát. dráhy zvýšilo by se o 5 m, tak, že by pod ním mohlo jíti prodloužení Mariánské ulice na Florenc. Skupina drah, ústících nyní na nádr. c. Frant. Josefa, měla by perron nahoře, příjezd asi v místech poblíže divadla Variété, druhá skupina drah, ústících na nádr. Spol. st. dr., měla by příjezd v etáži nižší, částečně kryté hořejší etáží a příjezd do Havlíčkovy třídy. Oba příjezdy byly by v čele perronův a rozdíl niveau obou perronů činil by 8 m. Použilo by se k uspořádání přímého příchodu mezi koleje ze společné odjezdové budovy, jež stála by proti novému městskému museu v Poříčském parku. Přestupování obecnstva dělo by se tudíž v jedné budově. Jednotlivé přímé vagony dopravovaly by se pomocí hydraulických vytahovadel z jednoho niveau na druhé, celé vlaky pak po rampě poblíže Hrabovky. Dráha Severozápadní nemusila by se ani do centrálného nádraží sváděti, poněvadž její nádraží stálo by právě naproti nové budově odjezdové.¹³²

Vypracování definitivního plánu pro úpravu Starého Města tak byl svěřen arch. J. Sakařovi za honorář 8 400 K. Byl pověřen vedením Regulační kanceláře pro úpravu Starého a části Nového Města, obdobné instituce, která vznikla v případě Malé Strany a kterou vedl A. Balšánek. Zajímavé je, že za plán na úpravu Malé Strany byl arch. Balšánkovi přiznán honorář 10 000 K. Arch. Sakař měl při zpracovávání definitivního plánu přihlížet i k ostatním oceněným návrhům.

Návrh plánu polohy pro Staré Město proveden tak, aby pokud možno zachovány byly staré, cenné budovy, jakož i nynější půdorys a ráz některých ulic a částí města, zároveň však pamatováno pro budoucnost na potřebné rozšíření komunikací, zejména na spojení s asanačním obvodem i s ostatními částěmi Prahy a s plání Letenskou.

Plán byl zpracován v průběhu roku 1902 a začátkem roku 1903 předložen k posouzení porotou. V dubnu a v květnu roku 1904 byl podle platného stavebního řádu na 4 týdny veřejně vyložen. Na základě připomínek byl poté v následujícím roce upraven a v dubnu 1906 předložen sboru obecních starších ke schválení.

8.3. Připomínky Klubu Za starou Prahu

V rámci vyložení plánu v roce 1904 proběhla **velká připomínková akce** nejen ze strany vlastníků dotčených nemovitostí, ale také ze strany **Klubu Za starou Prahu**. Zástupci Klubu plán pečlivě zkoumali především z hlediska zachování starobylého rázu Prahy. Mezi nejvýznamnější kauzy, které Klub zviditelnil a tím se zasloužil o jejich zachování, patřil např. bývalý klášter sv. Anny, Pachtovský palác, Stará rychta na nároží ulic Rytířské a Na Můstku, dům U Minuty, oblast Skořepky a Perštýna nebo regulace Michalské, Jilské a Melantrichovy ulice.¹³³

¹³² B. K.: Zprávy o týdenních schůzích „Spolku architektův a inženýrů v král. Českém“. *Technický obzor*. 1901, roč. IX., s. 279-282

¹³³ Více o boji Klubu Za starou Prahu: F. Kašička: Regulační plán Starého Města v roce 1904. in: *Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník*. Editor Kateřina Bečková. Praha: Schola ludus - Pragensia, 2000. ISBN 80-902-5050-5.

8.4. Závěr

Kapitola o regulaci Starého Města znovu ukazuje, jak význam a vliv měl v období před první válkou nově utvořený Klub Za starou Prahu. Dnes můžeme konstatovat, že to bylo hlavně jeho zásluhou, že mnoho z původních architektonických, urbanistických a památkových hodnot Starého Města zůstalo zachováno i do dnešních dnů. Tím více je nutno obdivovat a podporovat jeho kontinuální snahy o zachování staré Prahy, které jsou dnes potřeba možná více než kdykoliv před tím.

8.5. Zdroje:

- F. Kašička: Regulační plán Starého Města v roce 1904. in: *Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000*: jubilejní sborník. Editor Kateřina Bečková. Praha: Schola ludus - Pragensia, 2000. ISBN 80-902-5050-5.
- [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1899, roč. VII, s. 28, 174
- [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1899, roč. VII, s. 232
- [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1901, roč. IX, s. 32, 33, 81, 82, 154, 196, 197, 234
- B. K.: Zprávy o týdenních schůzích „Spolku architektův a inženýrů v král. Českém“. *Technický obzor*. 1901, roč. IX., s. 279-282
- B. K.: Zprávy o týdenních schůzích „Spolku architektův a inženýrů v král. Českém“. *Technický obzor*. 1903, roč. XI., s. 57, 58
- [B. a.]: Zprávy a poznámky. *Volné směry*. 1901, roč. V., s. 281
- N. Machková: *Urbanismus Haštalské čtvrti ve 20. století*. Praha 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce PhDr. Richard Biegel, PhD.

8.6. Obrazová příloha:

KONKURS.

Rada král. hlavního města Prahy vypisuje tímto veřejnou soutěž, aby podány byly

**návrhy na upravení Starého města
vyjma obvod assanačný a přiléhající
část Nového města Pražského.**

Za nejlepší návrhy ustanovují se tři ceny:

I. cena	3500 korun
II. cena	2500 korun
III. cena	1500 korun

Práce konkurenčné, opatřené zvenčí heslem neb značkou, buďtež podány zapečetěné

nejděle do 31. ledna 1901 do 12. hodiny polední

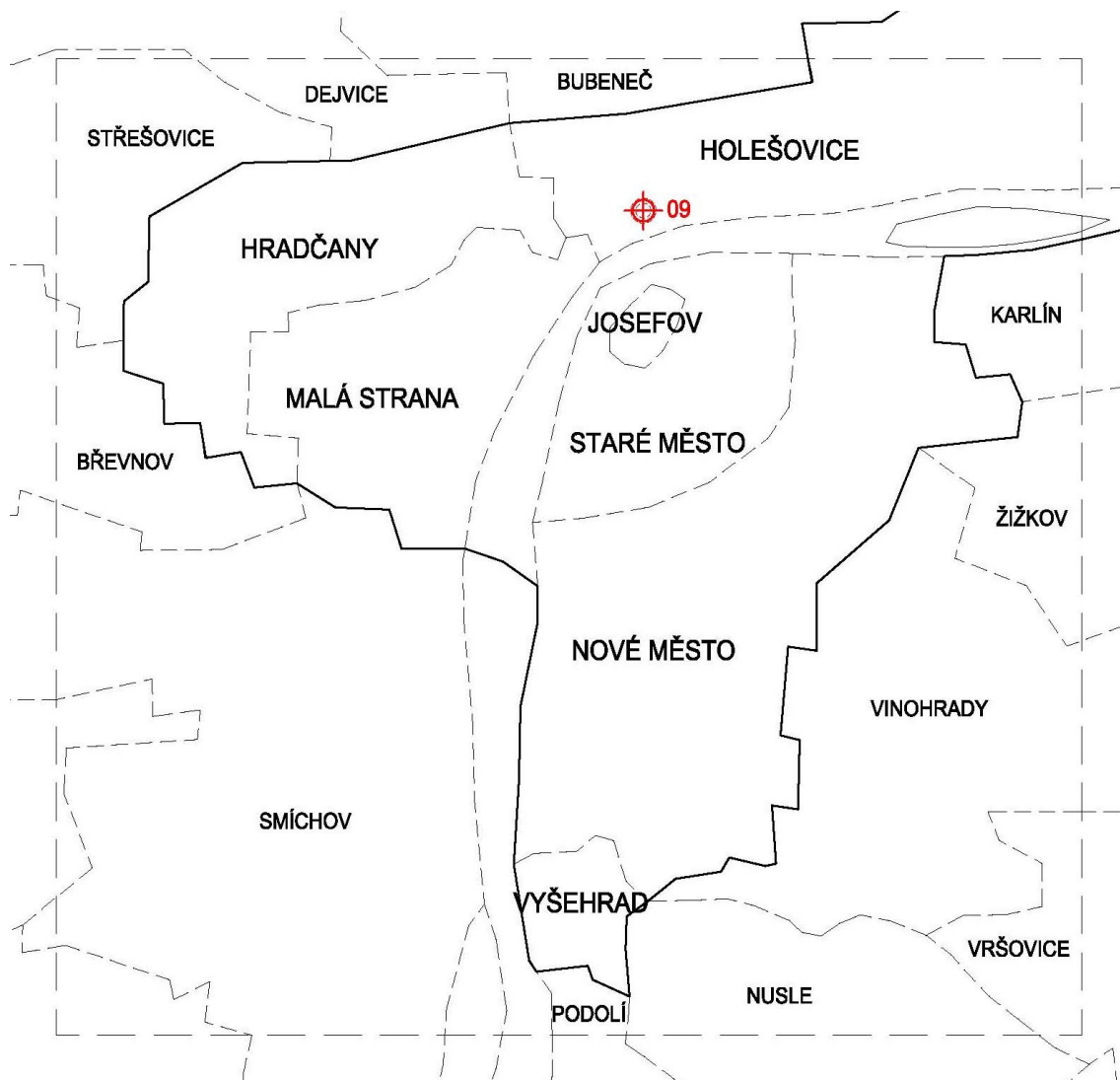
do podacího protokolu rady městské na radnici Staroměstské.

Potřebné pomůcky, jako plány, seznam domů, jež by bylo žádoucí zachovati atd., lze obdržeti v městském úřadě stavebním odbor II. v III. patře Staroměstské tržnice za peníz 10 korun, kdež projektantům též bližší litografované podmínky konkursní budou vydány.

Rada král. hlav. města Prahy,

dne 13. července 1900.

Obr. 132: Vyhlášení konkursu na upravení Starého Města. Zdroj: *Technický obzor*. 1900, roč. VIII., s. 201.

Obr. 134: Mapa s orientačním zobrazením soutěží – Průkop Letenskou plání

9. PRŮKOP LETENSKOU PLÁNÍ

„Letná do nedávna mnoho neznamena; teprve od té doby, kdy zřízeny tu obcí Pražskou sady, byla jí věnována pozornost stále rostoucí, a když vojenské cvičiště s pláně Letenské přeloženo k Dejvicům, přikročil stavebný úřad městský v roce 1899 k vypracování projektu na úpravu její. ... Tehda uznána důležitost spojení Starého města s Letnou a usneseno, podati městské radě žádost, aby na úpravu Letné vypsán byl veřejný konkurs.“

9.1. Návrhy arch. J. Zeyera a prof. K. Vosyky

Myšlenka na přímé spojení Starého Města s Letnou se prvně objevila již v **50. a 60. letech 19. století**. První, kdo toto spojení vyjádřil jako myšlenku na kombinaci mostu a silničních ramp byl v roce 1893¹³⁴ arch. **Jan Zeyer**¹³⁵ se společníky (JUDr. Ferdinand Tondr, stavební rada Fiegert a jednatel Jindřich Fischl). Chtěl zřídit novou, 24 m širokou asanační třídu vedoucí od Krennova domu až k Vltavě, v jejím pokračování most a silnici na Letenskou pláň. V nové třídě měla být zřízena elektrická dráha vedoucí až ke Stromovce.

*„Myšlenku spojení Staré Město Pražské s Letenskou plání za mostem v ose Mikulášské třídy nadhodil v září r. 1893 arch. J. Zeyer, když chtěl pomoci saského kapitálu kolem 16 milionů korun naráz vybudovati celou Mikulášskou třídu. Předpokládal, že by bylo nutno postavit i most v její ose a provést silnici od mostu na levém břehu s mírným stoupáním po Letenské stráni v oblouku vzhůru na Letenskou pláň tak, „aby po celé její délce z každého bodu byly nejkrásnější vyhlídky na Prahu od císařské louky až do Libně“. Náklad na uvedenou silnici odhadoval na 200.000 K“.*¹³⁶

Bylo to vyjádření monumentální myšlenky na vytvoření pohledové a komunikační osy, která měla vést z Letné přes most novou asanační třídu na Staroměstské náměstí, odtud na Můstek, přes Václavské náměstí k Muzeu, odkud by dále pokračovala dnešní Vinohradskou třídou.

Proti způsobu spojení Starého Města s Letenskou plání serpentinou se postavil **prof. K. Vosyka**. Zpochybňoval technickou proveditelnost takto navržené komunikace, která by dle jeho výpočtů byla příliš strmá s nepohodlnými poloměry zatáček. Uvědomoval si však důležitost tohoto spojení a na základě reakcí na Zeyerův návrh upozornil na myšlenku **tunelu pod Letenskou plání**:

*„Na druhé straně ale přímé a pohodlné spojení Letenské pláně se středem města jest nejen žádoucí, ale pro další rozvoj veliké části města v oněch končinách založeno být majícího, velmi důležitě. K tomuto spojení zamlouvala by se nám myšlenka, vyslovená po vniknutí do veřejnosti myšlenky p. arch. Zeyera ve veřejné hovorně „Hlasu Národa“. Neznámý autor navrhuje spojení Letenské pláně s mostem tunelem pod Letnou.“*¹³⁷

Tunel by byl asi **350 m dlouhý** a značně by zkracoval cestu ze Staroměstského náměstí na Letnou (vzdálenost k vyústění tunelu by byla pouhých 1 300 m). Komunikaci navrhoval jak pro povozy, tak pro elektrickou tramvaj. Uvědomoval si také výhodné spojení centra města se Stromovkou, které by se zkrátilo na pouhé 2 km. Na podpoření své myšlenky neváhal uvést podobné **příklady ze zahraničí**:

„Komunikace tunelem pod Letnou nebyla by žádnou zvláštností. V Pešti nacházíme pod vrchem, na kterém stojí královský hrad, v ose řetězového mostu tunel asi 350 m dlouhý. V

¹³⁴ [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1901, roč. IX., s. 21

¹³⁵ Jan Zeyer (1847-1903) Český architekt, představitel české neorenesance. Jindřich Vybíral, *Česká architektura na prahu moderní doby. Devatenáct esejů o devatenáctém století*, Praha 2002, s. 148.

¹³⁶ A. Čenský: O původním návrhu arch. prof. J. Kouly na komunikaci Letenskou průkopem. *Architektonický obzor*. 1910, roč. IX., s. 13

¹³⁷ Vosyka: K assanaci Starého města a Josefova. *Technický obzor*. 1893, roč. I., s. 279

Neapoli byl roku 1882 mezi městem samým a Puzzuoli hlavně pro tramway proražen tunel 734 m dlouhý, 12 m vysoký a 10 m široký.¹³⁸

9.2. Návrh prof. Jana Kouly

Prof. Koula byl však první, kdo tuto myšlenku propracoval a představil veřejnosti. Stalo se tak v lednu roku 1897¹³⁹ na schůzi městské rady a následovně na stránkách společenského časopisu **Světovzor**¹⁴⁰. Jeho projekt [Obr. 135, Obr. 136, Obr. 137] počítal s mostem v prodloužení nově budované asanační Mikulášské třídy (dnešní Pařížská třída) a s průkopem přemostěným monumentální branou. Hlavním důvodem bylo jednoduché a přímé spojení Starého Města s Holešovicemi, Bubenčem a Dejvicemi, které bylo v té době dlouhé a nelehké.

Zářez měl začínat u Vltavy při rotundě sv. Máří Magdaleny, odkud měla pokračovat 16 m široká silnice ve sklonu 1:21 (tedy ve sklonu mírnějším než má Václavské náměstí) vedoucí až k Belcrediho třídě (dnešní Milady Horákové) a buštěhradské dráze. Strany zářezu byly projektovány ve sklonu pod třiceti stupni (nebo mírnější) a měly být členěny stezkami a upraveny jako sady. Most překlenující vzniklý průkop měl železnou konstrukci a formu vítězného oblouku. Na konci celého prospektu bylo ponecháno místo pro monumentální veřejnou budovu. Letenská pláň byla v Koulově projektu pojata jako vilová čtvrť na principu zahradních měst. Celkové náklady na provedení své myšlenky Koula odhadl na 1 mil. zlatých.

Koula svým návrhem upoutal velkou **pozornost** a rozpoutal živou diskuzi mezi laickou i odbornou veřejností. Objevily se dokonce **další návrhy řešící spojení tunelem** (projekt inž. Lindleye a inž. Soukupa) nebo **šikmým železničním mostem** (projekt vrchního inženýra Petra Růžičky z Curychu).

Spolek architektů a inženýrů pak v červnu 1897 městské radě zaslal prememorium, ve kterém znovu shrnul všechny přednosti Koulova návrhu a vyzval městskou radu ke zvážení a popř. k brzkému provedení Koulova projektu. Městská rada však všechny projekty pro jejich **finanční a technickou náročnost odložila**, neboť byla v té době zaměstnána jinými naléhavějšími záležitostmi.

„Rada král. hl. města Prahy, podrobivši projekt pana prof. Kouly ve příčině průkopu Letenské stráně a pláň ve směru hlavní třídy assanačního obvodu důkladnému rozboru i pečlivé úvaze a vyslechnuvši dobrá zdání komise technické, finanční i umělecké, vyslovila se ve schůzi dne 14. ledna 1898, že projekt tento vzhledem k jiným nutným podnikům a vzhledem ku velikému napětí městských financí obec Pražská prováděti nemůže, ačkoliv dobrý základ myšlenky této nijak nelze zneuznati.“¹⁴¹

9.3. První soutěž na zástavbu Letenské pláň v roce 1902

Mezitím však pokračovalo projektování vilové čtvrti na Letné (**6 variant stavebního úřadu z roku 1899**), a potřeba spojení tak byla čím dál naléhavější. Městská rada proto na schůzi

¹³⁸ Vosyka: K assanaci Starého města a Josefova. *Technický obzor*. 1893, roč. I., s. 280

¹³⁹ Dle svých slov ho myšlenka první napadla na sklonku roku 1895 a propracoval ji během roku 1896.

¹⁴⁰ [B. a.]: Návrh prof. J. Kouly na prokopání Letenské stráně. *Světovzor*. 1897, roč. XXXI., s. 141, 142, 143

¹⁴¹ A. Čenský: O původním návrhu arch. prof. J. Kouly na komunikaci Letenskou průkopem. *Architektonický obzor*. 1910, roč. IX., s. 17.

4. ledna 1901 vyzvala stavební úřad, aby připravil podmínky a program pro vypsání veřejného konkurzu. 6. května 1901 byl přijat návrh na vypsání cen ve výši 6 000 korun.

„Letná do nedávna mnoho neznamenalá; teprve od té doby, kdy zřízeny tu obcí Pražskou sady, byla jí věnována pozornost stále rostoucí, a když vojenské cvičiště s pláně Letenské přeloženo k Dejvicům, přikročil stavební úřad městský v roce 1899 k vypracování projektu na úpravu její. Vypracováno bylo šest variant ... Varianta, vykazující hřiště 1 km dlouhé a 220 m široké, byla radou městskou i sborem schválena. Během projednávání věci ozvaly se proti projektu tomuto námitky, jež pak došly výrazu v roce 1900 v týdenní schůzi spolku našeho u příležitosti přednášky p. vrch. inž. Soukupa o novém mostě v assanaci. Tehda uznána důležitost spojení Starého města s Letnou a usneseno, podati městské radě žádost, aby na úpravu Letné vypsán byl veřejný konkurs. Městská rada žádosti této vyhověla a konkurs vypsala. Došlo celkem 6 návrhů, o nichž porota dne 21. dubna rozhodla.“¹⁴²

Soutěž na úpravu pláně Letenské a spojení téže se Starým Městem byla vypsána **6. května 1901** s termínem odevzdání do **31. prosince 1901** a došlo v ní celkem **6 návrhů**. Na ceny byl určen úhrnný obnos 6.000 K. Porota ve složení prof. Koula, prof. Schulz, Q. Bělský, cís. rada Jahn, Č. Gregor, A. Wiehl, J. Vlček rozhodla 21. dubna 1902 o udělení tří cen. První cenu 3.000 K obdržel arch. **Richard Klenka, rytíř z Vlastimilu** (heslo Manský znak), druhou cenu 2.000 K získala dvojice prof. **Karel Mašek** (profesor umělecko-průmyslové školy v Praze) a stavitel **Václav Autěřícký** (heslo 1:30) a třetí cenu 1.000 K obdržel stavební rada **Josef Václavek**¹⁴³ (heslo Regulace). Mimo to bylo vysloveno uznání projektu s heslem „Účelnosti“, jehož autorem byl vrchní městský inženýr v Plzni **Rudolf Březina**. Každý projekt řešil spojení Starého Města s Letnou jiným způsobem. Arch. Klenka navrhl tunel, a jeho projekt se tak podobal tunelovému řešení prof. Vosyky¹⁴⁴ nebo inž. Lindleye a Soukupa. Prof. Mašek a stavitel Autěřícký spojení řešili průkopem, a přiblížili se tak řešení Koulově. Stavební rada Václavek zvolil spojení serpentinou, stejně jako kdysi arch. Zeyer. První soutěže na úpravu Letenské pláně se zúčastnil i mladý B. **Hübschmann** se svým projektem „5 bílých kruhů v modrém poli“. Jeho projekt však nebyl oceněn a nebyl ani publikován v dobovém tisku.

Výsledek soutěže byl nejednoznačný a ani porota se na svém hodnocení neshodla. Jako oficiální závěr proto vydala **stanovisko majority** (Koula, Schulz, Bělský, Jahn), která se přiklápěla k tunelovému řešení, a **volání minority** (Gregor, Wiehl, Vlček), která upřednostňovala jiné řešení (serpentinu). Zajímavé je, že k řešení tunelem se přiklonil i prof. Koula. Byl to však příklon pouze dočasný a později se Koula vždy vracel ke svému řešení s průkopem.

„Připouštěl jsem pouze dočasně, když se věc jako kompromis umlouvala, k urychlenému vybudování průkopu po případě co nejkratší tunelový vstup, předpokládaje, že by si rozvoj milionové Prahy sám záhy vynutil úplné uvolnění takového vstupu.“¹⁴⁵

Ačkoli porota ve většině projektů shledala mnoho dobrých a zdařilých myšlenek, neuznala žádný z nich za schopný k provedení. Městská rada proto pověřila stavební úřad, aby na základě

¹⁴² [B. a.]: Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1902, roč. X., s. 340

¹⁴³ Václavek byl spoluautorem konkurenčního projektu na provedení nového kanalizačního systému z roku 1891 (s inž. Ryvolou).

¹⁴⁴ Prof. K. Vosyka se s inž. Liškou v roce 1887 zúčastnil regulační soutěže pro asanační zákon (s návrhem „Srdce země České“).

¹⁴⁵ J. Koula: Projekt arch. prof. J. Kouly na komunikaci Letenskou s doplňky z r. 1909 a 1910. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 42.

cenou poctěných projektů zpracoval definitivní návrh regulace Letné, jakož i komunikace se Starým Městem.

9.4. První mezidobí 1903-1909

V následujících letech se proto řešil hlavně způsob vstupu na Letenskou pláň. Nejméně příznivců mělo spojení **serpentinou**. Hlavním argumentem bylo, že Letenský svah nedovoluje navrhnout serpentinu s pohodlným sklonem a s mírnými poloměry zatáček a že by se pouze opakovalo nedokonalé a nepraktické řešení s Chotkovou ulicí. Není proto divu, že někdy kolem roku 1905 se o serpentíně přestává definitivně uvažovat.

„Praha na levém břehu od 50tých let jest spojena Chotkovou silnicí s venkovem. Silnice ta nepřivedla končinám, do nichž vede, nijakého oživení a to proto, že má značné stoupání. Serpentina tu je, ale jest tak příkrá, že zejména v zimě jest nesjízdná. Jestliže nejsme s to, zříditi něco lepšího, než serpentinu novou se stejnými vadami, pak by bylo lépe starou zlepšiti.“¹⁴⁶

V té samé době došlo k rozhodnutí o stavbě **asanačního mostu**. Na vyhotovení konstrukčního projektu mostu nebyla vypsána veřejná soutěž, ale byl zadán stavebnímu úřadu. Projekt byl vyhotoven za vedení stavebního rady Jiřího Soukupa s architektonickým řešením od prof. Kouly (podrobněji viz kapitola č. 12 MOST SVATOPLUKA ČECHA). Most byl vybudován v letech 1905-1908. V Koulových návrzích Čechova mostu se objevuje náhradní řešení ve formě tunelu, tedy varianta, kterou Koula krátce zastával po soutěži v roce 1902. Most byl již od počátku chápán jako první fáze celého spojení s Letnou, a byl tedy projektován s 2 % stoupáním, aby se tak ulehčilo výškovému rozdílu mezi Starým Městem a Letnou.

23. listopadu 1905 vyšel v Národních listech článek významného českého archeologa prof. **Lubora Niederleho**, který upozorňoval na myšlenku postavit na hraně Letenské pláně v prodloužení Mikulášské třídy budovu české **univerzity**.

Myšlenka umístit na Letnou monumentální budovu zaujala mnoho architektů. Arch. A. Wiehl¹⁴⁷ zveřejnil svou představu [**Obr. 140**] o umístění budov univerzity (filosofické a právnické fakulty), zatímco prof. Koula si na stejném místě představoval budovy techniky [**Obr. 139**] (taktéž zobrazenou ještě s tunelem). Představa arch. Wiehla nám ukazuje až formálně pojatou parkovou úpravu se symetricky umístěnými schodišti a monumentální budovou univerzity navrženou v historizujícím stylu. V roce 1906 se dokonce spojily dvě populární témata, a to návrhem arch. **Vejrycha** [**Obr. 141, Obr. 142**] na umístění budovy moderní galerie¹⁴⁸. Vejrych argumentoval tím, že budovu univerzity denně navštěvuje velké množství posluchačů a obtížný výstup od Čechova mostu by byl překážkou. Proto přišel s myšlenkou Moderní galerie, která má menší počet návštěvníků. Navíc oceňoval blízkost budovy galerie a plánované budovy Akademie výtvarných umění. Vejrych spojení navrhuje ve formě dlouhého tunelu. Ústí tunelu je překlenuto symetricky umístěným schodištěm, které vede až k budově galerie na vrcholu Letenské pláně.

Po celou dobu se zástavbou Letné také zabýval **stavební úřad** (pod vedením Ing. Proška), který zveřejnil několik návrhů z let 1903-1909 [**Obr. 138**]. V prvním zveřejněném návrhu z přelomu let 1903-1904 můžeme pozorovat zajímavé řešení pomocí kombinace serpentiny, 60 m

¹⁴⁶ [B. a.]: Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1902, roč. X., s. 341

¹⁴⁷ A. Wiehl: K otázce umístění české university na Letné. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 45

¹⁴⁸ J. Vejrych: Studie zakončení Mikulášské třídy v Praze-I. *Architektonický obzor*. 1906, roč. V., s. 13

dlouhého tunelu a 300 m dlouhého průkopu se stoupáním 1:24. Od Čechova mostu trasa ostře uhýbala doleva, odkud se sklonem 1:24 stoupala až k náměstíčku před Belcrediho třídou. V ose asanačního mostu bylo navrženo monumentální schodiště. V roce 1905 se objevil zajímavý návrh prvně využívající myšlenku zahnutého průkopu, kterou později použil např. B. Hübschmann ve svém soutěžním projektu z roku 1909. Spojení s Letnou bylo dosaženo kombinací krátkého tunelu a dlouhého průkopu s parkovou úpravou. Vyústění celého spojení se tak ale posunulo do větší blízkosti buštěhradské dráhy. O rok později zveřejnil stavební úřad další variantu, která počítala s kombinací krátkého tunelu a delšího rovného průkopu se sklonem 1:35. Tuto myšlenku stavební úřad pak dále upravoval.

Stavební úřad svůj projekt oficiálně dokončil a představil veřejnosti v roce **1907**. Navržené řešení však sklídilo v pražském zastupitelstvu kritiku, a znovu tak rozdmýchalo starou debatu o nejlepší formě spojení. Znovu byl vyzván prof. **Koula**, aby předložil své řešení (dopracovaný projekt z roku 1897, spolupráce s ing. B. Hollmanem). Oba projekty pak byly předloženy speciální **anketě**, která měla vybrat nejlepší řešení. Anketa byla složená z členů poroty první soutěže i z dalších odborníků (prof. Schulz, prof. Velflík, prof. Novotný, prof. Špaček, arch. Bělský, arch. Roštlapil, arch. Balšánek). Anketa nakonec sice rozhodla ve prospěch **otevřeného průkopu**, tedy Koulova řešení, zároveň však dala podnět k vypsání nové **veřejné soutěže**, která by řešila pouze otázku vstupu na pláň a ve které byly povoleny obě možnosti. U prof. Kouly jako autora průkopové myšlenky bylo za paušální honorář 10.000 K objednáno detailní vyřešení brány [Obr. 149], s termínem odevzdání do 15. září 1909.

Časopis Styl vzniklou situaci komentoval následovně: „Ukázalo se tu, že návrh Koulov navždy bude mítí prioritu myšlenky, ale že provedení její je chabé a že ustrnulo na původním stavu před 10 lety. Stavební úřad v neobyčejném počtu návrhů a variant našel řešení vhodnější a strhl na sebe rozhodně větší zájem. Umělecky dosud je problém ovšem nevyřešen a je nutno sečkat, jaký výsledek bude mítí soutěž, kterou obec vypíše k získání návrhů na upravení vstupu do Letenského návrší, ať již tunelem nebo monumentální branou.“¹⁴⁹

9.5. Druhá soutěž na řešení výstupu na Letenskou pláň v roce 1909

Tento podnět sbor obecních starších vyslyšel a 14. prosince 1908 rozhodl o vypsání veřejného konkurzu. Soutěž byla vyhlášena **15. dubna 1909** s termínem odevzdání prací do pěti měsíců (**do 15. září 1909**). V soutěži došlo **9 návrhů** a na rozdíl od první soutěže v roce 1902 se v ní prosadili především zástupci mladší generace. Ze všech devíti projektů 5 jich zadání řešilo tunelem, 2 projekty přemostěním a 2 branou (tedy průkopem).

První místo bylo uděleno arch. **A. Engelovi** [Obr. 143, Obr. 144, Obr. 145] (návrh „**Titana**“, spolupráce s inž. **Šejnou**, cena 5 000 K), který se svým vítězným návrhem zároveň zveřejnil i svou školní práci z Akademie výtvarných umění ve Vídni, za kterou získal římskou cenu. Jeho řešení spočívalo v kombinaci krátkého mohutného tunelu (cca 100 m dlouhého, 16 m širokého a 10,5 m vysokého) a dlouhého průkopu. Engel byl poté dokonce V. Müllerem obviněn, že školní projekt na úpravu Letné nezpracoval samostatně. Zasáhnout musel až samotný Otto Wagner, který se ve svém dopise Engela zastává a potvrzuje jeho autorství¹⁵⁰.

¹⁴⁹ [B. a.]: Pláň Letenská. *Styl*. 1909, roč. I., s. 70, 71

¹⁵⁰ [B. a.]: Zasláno. *Styl*. 1910, roč. II., s. 48

„Vy a všichni moji žáci víte velmi dobře, že umění nelze ani učit aniž se mu naučíte, a že přijímám jen žáky, kteří jsou umělecky nadáni. Úkol učitele spočívá v jeho příkladném působení a v té okolnosti, že žáku ukazuje nejkratší cestu, kterou by cíle svého došel. Taktéž Vám bude povědomo, s jak úzkostlivou spravedlností odvažuji klasifikaci svých žáků, abych uměleckou jich zdatnost ve vysvědčení zralosti spravedlivě ocenil. Rovněž jest téměř všeobecně známo, že v III. ročníku se žáky podnikám jakýsi druh cvičení fantasie a proto v tomto stadiu zralosti jen ty otázky připouštím, jež odpovídají kvalitě žakově. Z uvedeného lze vyvozovati, že Vás sluší považovati za autora řečeného díla. Dovoltež mně konečně prohlásiti, že jest pro umění velmi smutným, když politických důvodů používá se k tomu, hodnotu uměleckého díla poškozovati.“¹⁵¹

Na druhém místě s cenou 4 000 K se umístil projekt arch. **Felixe Kvetinka** (někdy také Kvetinga), Antonína Kotka a Jaroslava Polívky s heslem „**Armovaný beton**“ [Obr. 146]. Na třetím místě s cenou 3 000 K se umístil méně známý žák Jana Kotěry z umělecko-průmyslové školy **Jan Šachl**¹⁵² s projektem „**Tunel**“ [Obr. 147, Obr. 148].

V porotě soutěže zasedali: arch. M. Blecha, inž. V. Dvořák, prof. arch. J. Kotěra, stav. V. Müller, arch. F. Velich, prof. A. Velflík a inž. F. Zvěřina. Na posouzení soutěžních návrhů měla porota 6 týdnů (rozhodovalo se nadpoloviční většinou hlasujících členů, při rovnosti rozhodoval předseda), výstava návrhů pak trvala 2 týdny (od 7. do 20. listopadu 1909). V porovnání s první soutěží z roku 1902 již v porotě nenalezneme prof. Koulu ani prof. Schulze. Naopak Jan Kotěra byl již v té době uznávanou postavou české architektonické scény a je otázkou, jak velký vliv na konečné rozhodnutí měl.

Soutěžní návrhy byly vystaveny od 7. do 20. listopadu 1909. Na návrh poroty byly dále finančně oceněny a zakoupeny i ostatní projekty „**Million**“ (1 500 K), „**A ve věnci**“ (1 500 K), „**L. v polokruhu**“, „**Volností k rozkvětu**“, „**Arkus**“ a „**Šíp v kruhu**“ (všechny za 600 K).

Mezi oceněné návrhy patřil i projekt P. **Janáka** s návrhem „L. v polokruhu“ (tunel), návrh J. Zázvorky a O. Pokorného (tunel), B. **Hübschmanna** (průkop se zahnutou trasou), nebo Jaroslava Vondráka. Celá soutěž byla vnímána jako velký úspěch mladé nastupující generace a její výsledky byly bohatě ilustrovány v časopise Styl.

1. „Titana“ – A. Engel, ing. Šejna (5 000 K)
2. „Armovaný beton“ – F. Kvetink, Kotek, Polívka (4 000 K)
3. „Tunel“ – J. Šachl (3 000 K)
 - „Million“ – B. Hübschmann (1 500 K)
 - „A ve věnci“ - ??? (1 500 K)
 - „L v polokruhu“ – P. Janák (600 K)
 - „Volností k rozkvětu“ - ??? (600 K)
 - „Arkus“ - ??? (600 K)
 - „Šíp v kruhu“ - ??? (600 K)

¹⁵¹ [B. a.]: Zasláno. Styl. 1910, roč. II., s. 48

¹⁵² Jan Šachl v roce 1906 dokonce pracoval v ateliéru Jana Kotěry a podílel se s ním na návrhu vily prof. Sýkory v Chrudimi.

9.6. Druhé mezidobí 1910-1914

Protože ani druhá soutěž nevedla k rozřešení otázky této komunikace, vyzvala městská rada **stavební úřad** (který zásadně nesouhlasil s průkopovým řešením), aby podal své další návrhy. Výsledkem druhé soutěže byly i **nové návrhy arch. Jana Kouly**, který rozpracovával především partii při vyústění u Belcrediho třídy. To vzbudilo negativní reakci ze strany mladší generace, která se oprávněně cítila ukřivděna.

„Bohužel všechny tyto nové projekty z druhé soutěže (cenou odměněné i čestně uznané) mají společnou chybu, totiž: jejich autoři náležejí vesměs členům mladší generace — a tím jest jejich osud zpečetěn. Kdežto jindy v podobných případech by jistě ponechalo se rozhodnutí aspoň užší soutěži, na základě podmínek, výsledkem soutěže zlepšených a ujasněných, zde opět (jako už po dvakráte) ustanovena pouze — zvláštní anketa znalců, která však, jak se zdá, hodlá se zabývat zase pouze projekty těch autorů, již jsou zároveň jejími členy a v soutěži své myšlenky neměřili (Koula, Velich-Dvořák, Vejrych). Poslední dva jsou dokonce autory projektů předložených až teprve když výsledky soutěže z vystavených plánů byly už známy!“¹⁵³

Nový návrh stavebního úřadu byl zveřejněn 10. února **1910** a obsahoval tunel 340 m dlouhý, 13,5 m široký a 8,2 m vysoký, ve směru od Čechova mostu poněkud napravo odchylený, se stoupáním 1:23 a s velkým hřištěm v části nad tunelem.

Když měl být návrh stavebního úřadu předložen sboru obecních starších, přišla z odborných technických kruhů žádost, aby byl úřední projekt společně s Koulovým projektem podroben posouzení **znalecké ankety**, složené z členů předchozích porot a anket z let 1902, 1907 a 1909. Anketa (ve složení architekt Ant. Balšánek, architekt M. Blecha, vrchní stavební rada Jaroslav Gröger, prof. J. VI. Hráský, císařská rada Dr. Ing. Richard Jahn, prof. František Novotný, architekt Václav Roštlapil, c. k. vládní rada prof. Josef Schulz, prof. Karel Špaček, c. k. dvorní rada prof. Albert Velflík, c. k. stav. rada Karel Vlček, inž. František Zvěřina) byla svolána v létě r. 1910, porady zahájila na podzim a radila se až do května roku 1911, kdy předložila návrh většiny a návrh menšiny.

Prof. Jan Koula sdělil, že může být členem ankety, jen pokud se porady budou týkat všeobecných stránek průkopové otázky. Arch. Jan Vejrych sdělil, že členství v anketě přijímá proto, aby mohl svůj návrh v této anketě objasnit a odůvodnit. Členství v anketě nepřijali arch. Antonín Wiehl a prof. Jan Kotěra, oba z důvodu, že v létě budou mimo Prahu. Arch. Čeněk Gregor projevil ochotu zúčastnit se ankety, pokud budou její porady až na podzim.

Dle zprávy ankety bylo přijato: „1. aby komunikace vedena byla směrem přímým, daným osou mostu Svat. Čecha (14 hlasy ze 16); 2. aby měla stoupaní nejvýše v poměru 1:25 (všemi 16 hlasy); 3. aby nejmenší šířka její neklesla ani na sebe kratším místě pod 16 m (pro tuto aneb ještě větší šířku vyslovilo se 14 hlasů, o nejmenší šířce vyslovily se tudíž jen 2 hlasy). Co se týče výstavby komunikace, vyslovilo se 9 hlasů a dodatečně prof. Hráský pro otevřený průkop; pro sprostředkující návrh otevřeného průkopu s krátkým vstupním tunelem, 80 m dlouhým, 10 hlasů a dodatečně prof. Hráský. Otevřený průkop se vstupním tunelem o délce 100 až 150 m podporován byl jen 6 hlasy.“

¹⁵³ WK: O záležitosti Letenské. Styl. 1911, roč. III.

*Patrně z toho, že hlasování o tunelu 340 m dlouhém vůbec odpadlo, jelikož i sami jeho autoři připojili se ke hlasům na podepření otevřeného průkopu s tunelem pouze 100 až 150 m dlouhým. Ze všeho toho vysvítá, že projekt stavebního úřadu ve všech svých zásadách padl a to jak pro dlouhý úzký tunel, tak pro směr i pro přílišné stoupání. Proto pracuje nyní stavební úřad o novém projektu, který má být asi ve dvou neb třech měsících předložen, jelikož oddalování komunikace Letenské a regulace Letné přináší Praze velké škody“.*¹⁵⁴

Jan **Koula** se poté svému projektu dále věnoval a průběžně zveřejňoval nové varianty. Především v roce 1912 zveřejnil v Architektonickém obzoru sérii svých dalších návrhů, které rozšířil o detailnější zpracování Letenské pláně [**Obr. 159**]. Pravou část pláně navrhoval zastavět skupinou bloků činžovních domů s vnitrobloky ve stylu městské, elegantní čtvrti, do jejíhož středu by se vhodně dala umístit budova zemské nebo státní úřední správy. Levou část pak v jedné variantě navrhoval jako vilovou čtvrť [**Obr. 153**], ve druhé však navrhoval velký vyučovací ústav nebo vysokou školu [**Obr. 154**].

Intenzivně se ve svém projektu zveřejněném v roce 1912 zabývá hledáním nového místa pro vybudování **sokolského sletišťe**. Myšlenka umístit sletišťe na Letenskou pláň byla opuštěna již v prvních letech 20. století, kdy začínalo být jasné, že připojením nových obcí ku Praze se Letná stane klíčovým bodem pro rozvoj budoucí Velké Prahy. I výsledkem soutěže z roku 1909 bylo jednomyslné potvrzení faktu, že Letenské pozemky jsou příliš cenné pro sletišťe a sportovní hřiště. Koula později odhadl cenu 100 000 m² pozemků na Letné na hodnotu 4 až 5 mil. korun¹⁵⁵.

Jedno z vhodných míst našel na bývalém **vojenském cvičišti v Dejvicích** (tedy přibližně v místě dnešního Vítězného náměstí a areálu ČVUT, v blízkosti usedlosti Kotlářky a Santinky) [**Obr. 155, Obr. 156**].

*„Stadion myslil jsem si tehdy jako obdélník dvakrát delší své šířky s plochou cvičišťe asi 32.000 — 45.000 m².... Myslil jsem si je zařízené do svahu stráně tak, aby se daly využít k úpravě velkého počtu řad sedadel po obou stranách a v zadu břehy nastalého prohloubení, nutného k úpravě rovné plochy cvičišťe. ... Na stráně ku Praze měl by proto stadion jen několik málo řad sedadel a uprostřed mimo obou monumentálních nástupných schodišť velkou sochu Čechie, jako ochranitelku těchto slavnostních prostor. ... Z náměstí Staroměstského ubíral by se proud obecenstva i hostí po mostě Svat. Čecha, pozdravuje zde panoráma Hradčanské, průkopovou pak komunikací dospěl by na třídu Belcrediho a na hlavní třídu dejvickou, kde by záhy před sebou spatřil stadion.“*¹⁵⁶

To bylo v době, kdy vojenský erár vypověděl cvičišťe hradčanskému probošství a mělo se znovu proměnit v ornou půdu, tedy v momentě, kdy by pozemky vyšly velmi lacino. Vypracováním regulačního plánu Dejvic však došlo ke zvýšení cen dejvických pozemků, a proto Koula hledal i jiné vhodné lokality [**Obr. 157**].

¹⁵⁴ R.: Projekt arch. prof. Jana Kouly na komunikaci Letenskou s doplňky z r. 1909 a 1910. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 19

¹⁵⁵ R.: Projekt arch. prof. Jana Kouly na komunikaci Letenskou s doplňky z r. 1909 a 1910. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 98

¹⁵⁶ R.: Projekt arch. prof. Jana Kouly na komunikaci Letenskou s doplňky z r. 1909 a 1910. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 78

Jako druhou variantu pak uvádí pozemek na **Císařském ostrově**, v inundačním území mezi Stromovkou a Císařským mlýnem¹⁵⁷, tedy v podstatě v prodloužení linie Letenského průkopu. Vyzdvihoval nejen reprezentativnost celého místa a jeho okolí, ale i několik možností příchodu (Stromovkou, okružní povltavskou silnicí, tramvají, loděmi i státní drahou). Podotkl však, že místo by bylo nutné upravit nasypáním zeminy cca 2-3 m nad inundační linii, čehož by se však s výhodou dalo využít při budování Letenského průkopu. Skvělý dojem ze stadionu v pozadí Stromovky by se dle Kouly zvýšil, kdyby došlo k umělecké úpravě okolí a blízkých ostrovů. Sám navrhuje zbudování grandiózního **pomníku** v podobě nasypané mohyly, památníku myšlenky **sokolské nebo husitské** [Obr. 158].

„Mohyly, ať jednu či druhou, představuji si nahoře ve výši asi 40 m přístupnými, a to zevně spirálovými cestami a uvnitř výtahy. Zakončení mohyly oslavy hnutí husitského dalo by se v různých slavnostních dobách ještě více přivést k platnosti pomocí ohňů. Totéž v jiné formě připouští i památník druhý.“¹⁵⁸

Kromě prof. Kouly se projektu nadále věnoval i **stavební úřad**. V té době v něm působil významný pražský architekt a jeden z protagonistů kubistického hnutí **Vlastislav Hofman**. Pod vedením přednosty úřadu ing. Viléma Dvořáka začal na projektu pracovat v roce 1911. Ve svém řešení navázali na výsledky soutěže z roku 1909, tedy na vítězný Engelův návrh kombinující tunel s průkopem. Hofman s Dvořákem pak předložili několik variant úředního návrhu z let 1912, 1913, 1915-1917 a 1920 [Obr. 150, Obr. 151, Obr. 152]. Hofman se poté k otázce Letenské pláně vrátil ještě v soutěži na regulaci Letné a okolí Pražského hradu z podzimu 1920 (spoluautor Josef Berek) a znovu ještě v roce 1923. Jednotlivé varianty se mezi sebou liší především tvarem a formou prostranství za tunelem a schématem okolní zástavby.

„Nejvíce nás na nich asi upoutá vyhraněnost Hofmanova prekonstruktivistického postoje. Jak je to zřejmé ze vzhledu budov a příčných spojovacích mostů mezi nimi, klade tu architekt důraz na výrazovou sílu skeletových rámců a kubisticky tvaruje právě jen tuto kostru. Ve větší míře tu šikmé a zkosené plochy pronikly jen do formy teras a ramp, jimiž Hofman a Dvořák rozrýpali svah Letné nad tunelem, a do obrysů monumentální budovy, která korunuje tuto velkolepou kombinaci architektury s kubistickým land artem na Hofmanových skicách. Platí též, že zásady kubismu zde vyjádřily spíše Hofmanovy skici než pečlivě narýsované výkresy.“¹⁵⁹

9.7. První světová válka a další vývoj

Všechny další snahy o skutečné provedení přímého spojení v ose Čechova mostu, ať už v podobě otevřeného průkopu, tunelu nebo jejich kombinace, přerušil příchod **první světové války**. Došlo k omezení stavební činnosti a na takto náročné akce nezbyly finance. V myslích architektů však celá otázka pracovala dále. Věnoval se jí např. arch. **Antonín Balšánek**, který v Architektonickém obzoru v letech 1915 a 1916 zveřejnil několik studií k tématu zástavby Letenské pláně [Obr. 160, Obr. 161]. Řešením nových budov **české techniky** se Balšánek zabýval již od roku 1911, kdy došlo k prvnímu jednání mezi zástupci profesorského sboru a pražskou obcí o koupi pozemků na Letné. Od počátku bylo Balšánkovi jasné, že řešit umístění univerzitních budov znamená především vyřešit právě problém tzv. Letenské komunikace.

¹⁵⁷ V přiloženém plánu označil Koula vhodná staveniště písmeny A (Letná), B (Dejvice) a C (Císařský ostrov).

¹⁵⁸ R.: Projekt arch. prof. Jana Kouly na komunikaci Letenskou s doplňky z r. 1909 a 1910. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 100

¹⁵⁹ M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: *Vlastislav Hofman*. s. 45

Balšánek byl přesvědčený, že propojení lze úspěšně provést pouze kombinací krátkého tunelu a průkopu. První skici vznikaly jako osobní Balšánkovy postřehy, které nebyly určeny k otisknutí a publikovány byly až v roce 1914: „*Byl si tudíž toho vědom, že podniká práci pro ukojení vlastní umělecké žízně, která po případě neopustí čtyři stěny jeho pracovny.*“¹⁶⁰ Zveřejněny byly nakonec tři varianty nového uspořádání Letenské pláně.

K otázce zástavby Letné a průkopu se vrátil v roce 1919 ve stati „**Velká Praha I.**“, po několika letech přemítání nad komplikovaným problémem Letenské komunikace. Původní tři skici byly doplněny o další dva návrhy, které dle jeho představ lépe odpovídaly atmosféře nové republiky a potřebám „Velké Prahy“.

S koncem první války přišla **nová republika** a s ní i nová doba, která měla jiné požadavky a jiné plány. Vývoj názorů na zástavbu Letenské pláně v období první republiky je samostatné obsáhlé a zajímavé téma.

Otázka skutečného propojení Letenské pláně se Starým Městem došla svého završení až v roce 1953, kdy došlo ke slavnostnímu otevření **Letenského tunelu**, ovšem v ose dnešního Štefánikova mostu a Revoluční (dříve Eliščiny) třídy [Obr. 162].

9.8. Závěr

Průkop Letenskou pláň je jednou z nejzajímavějších epizod období před první válkou. Na jednu stranu nás dodnes fascinuje svou odvahou a monumentalitou a těžko si představit rozruch, který musel Koulův návrh vyvolat při svém prvním zveřejnění před téměř 120 lety. Pro architekty je myšlenka lákavá také v souvislosti se zástavbou budovami techniky. Jak by asi monumentální kompozice budovy fakulty architektury a Koulova vítězného oblouku působila na celé generace budoucích architektů?

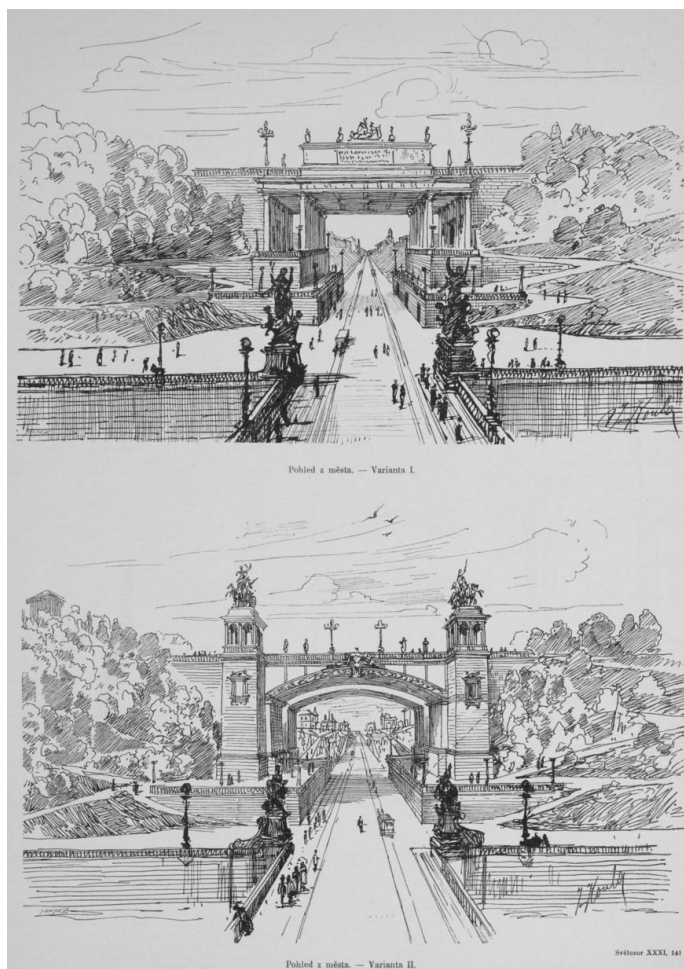
Na druhou stranu si dnes uvědomujeme, jaký obrovský dopad by realizace tohoto záměru měla pro pražské panorama. Provedení Letenského průkopu v ose Čechova mostu by nepochybně mělo také významný dopad na zvýšení dopravní zátěže, která by v souvislosti masivním rozvojem automobilové dopravy znamenala vážné ohrožení historického centra. Z tohoto hlediska se vedení Letenského tunelu v ose Štefánikova mostu ukázalo jako památkově prozíravější.

¹⁶⁰ A. Balšánek: Tři náčrty ideí pro zbudování c. k. české vysoké školy technické na Letné. *Architektonický obzor*. 1915, roč. XIV., s. 26

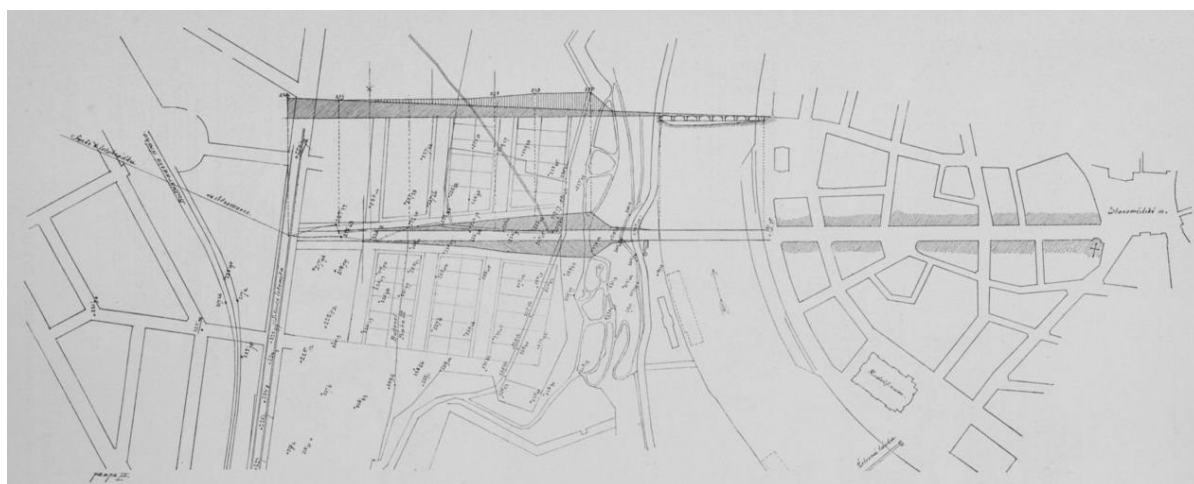
9.9. Zdroje:

- [B. A.]: Soutěž na úpravu pláň Letenské. *Architektonický obzor*. 1902, roč. I., s. 35, 36, 37, 41
- A. Weihl: K otázce umístění české university na Letné. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 45, 46, 47
- J. Vejrych: Studie zakončení Mikulášské třídy v Praze-I. *Architektonický obzor*. 1906, roč. V., s. 13, 14, tab. 11
- A. Čenský: Návrh na úpravu Letenské pláň dle prof. J. Kouly. *Architektonický obzor*. 1907, roč. VI., s. 31, 32, 34, 35, 37, 38, 41, 42
- A. Čenský: K otázce Letenského průkopu. *Architektonický obzor*. 1908, roč. VII., s. 34, 35
- A. Čenský: O původním návrhu arch. prof. J. Kouly na komunikaci Letenskou průkopem. *Architektonický obzor* 1910, roč. IX., s. 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, tab. 21, 22, 23, 24.
- Z.: K historii sestavení ankety pro posouzení návrhů na komunikaci Letenskou. *Architektonický obzor*. 1910, roč. IX., s. 52
- J. Koula: Projekt arch. prof. Jana Kouly na komunikaci Letenskou s doplňky z r. 1909 a 1910. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 19, 20, 21, 28, 29, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 52, 53, 54, 55, 56, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 88, 89, 90, 98, 99, 100, 109, 110, 121, 122, 123, tab. č. 10, 13,
- M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: *Vlastislav Hofman*. 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4.
- [B. a.]: Pláň Letenská. *Styl*. 1909, roč. I., s. 70, 71
- [B. a.]: Návrh prof. Kouly na průkop Letenský. *Styl*. 1909, roč. I.
- [B. a.]: Soutěže. *Styl*. 1910, roč. II., s. 23
- [B. a.]: Zasláno. *Styl*. 1910, roč. II., s. 48
- [B. a.]: Kronika. Návrhy vstupu na Letnou. *Styl*. 1910, roč. II., s. 57-66, 69-84
- WK: O záležitosti Letenské. *Styl*. 1911, roč. III.
- [B. a.]: Návrh prof. J. Kouly na prokopání Letenské stráně. *Světobzor*. 1897, roč. XXXI., s. 141, 142, 143
- Vosyka: K assanaci Starého města a Josefova. *Technický obzor*. 1893, roč. I., s. 279, 280
- [B. a.]: Zprávy stavebné. Prokopání Letenské stráně v Praze. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 25
- Spolek architektův a inženýrů v království Českém: Prememoria. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 154
- [B. a.]: Zprávy stavebné. Prokopání stráně Letenské. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 156, 183
- Představenstvo Spolku architektův a inženýrů v král. Českém: Prokopání stráně Letenské v Praze. *Technický obzor*. 1897, roč. V., s. 191
- [B. a.]: Zprávy stavebné. Budoucnost Letenské pláň. *Technický obzor*. 1899, roč. VII., s. 49, 77, 85, 208
- [B. a.]: Zprávy stavebné. *Technický obzor*. 1900, roč. VIII., s. 54, 65, 164
- [B. a.]: Zprávy stavebné. *Technický obzor*. 1901, roč. IX., s. 21, 126, 190, 222, 276
- [B. a.]: Zprávy stavebné. *Technický obzor*. 1902, roč. X., s. 295, 305, 306, 320, 321, 340, 341, 351, 352
- [B. a.]: Zprávy stavebné. *Technický obzor*. 1907, roč. XV., s. 183, 184
- [B. a.]: Zprávy stavebné. *Technický obzor*. 1910, roč. XVIII., s. 138
- A. Engel: Technika na Letné. *Za starou Prahu*. 1914, roč. V., s. 32

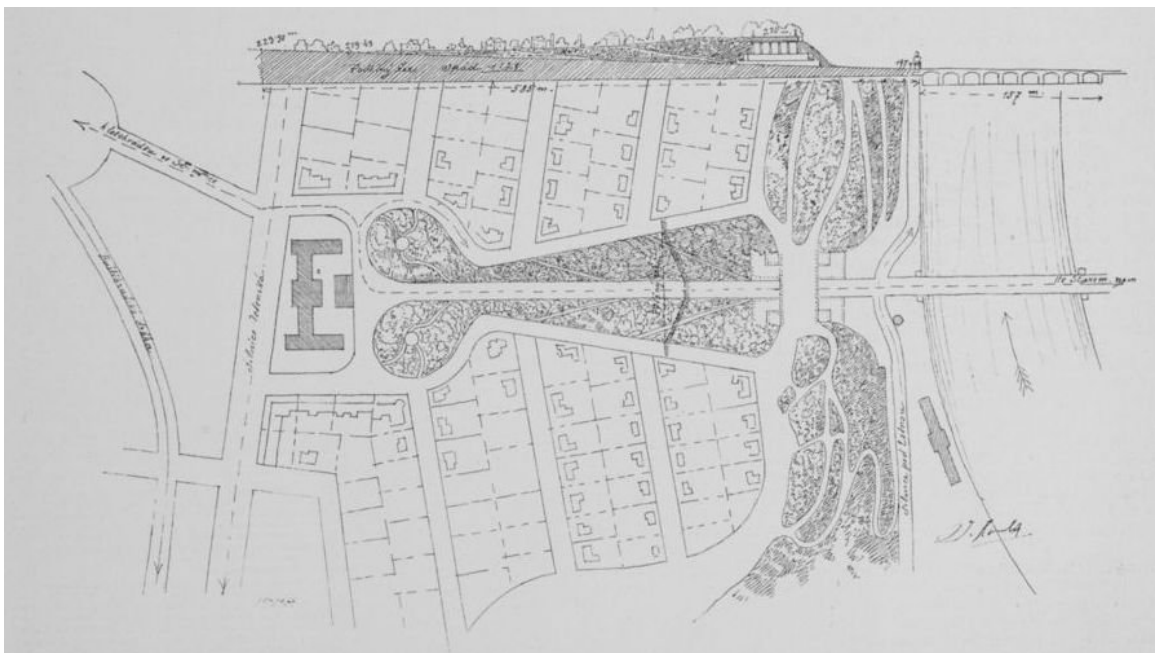
9.10. Obrazová příloha:

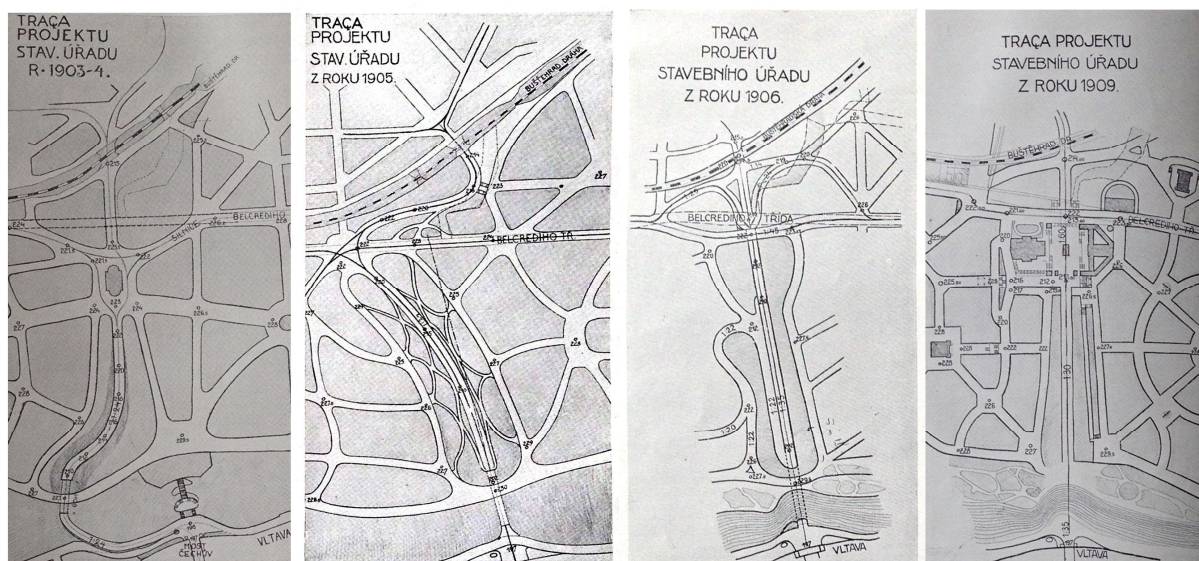
Obr. 135: Původní projekt prof. J. Kouly na prokopání Letenské pláně. Zdroj: *Světozor*. 1897, roč. XXXI., s. 141

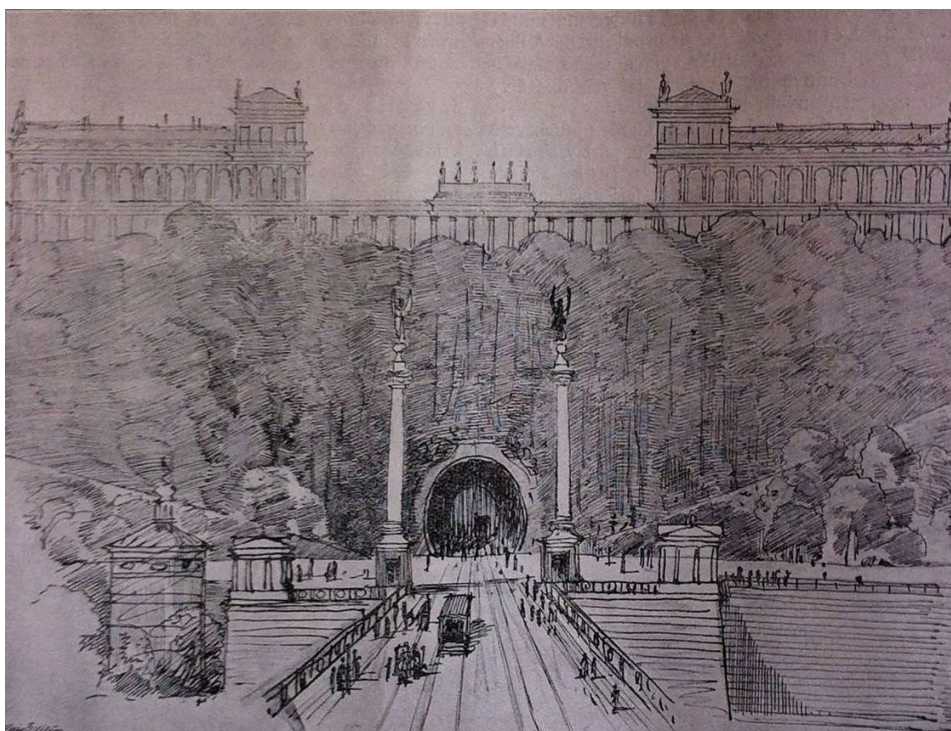
Obr. 136: Původní projekt prof. J. Kouly na prokopání Letenské pláně. Zdroj: *Světozor*. 1897, roč. XXXI., s. 142

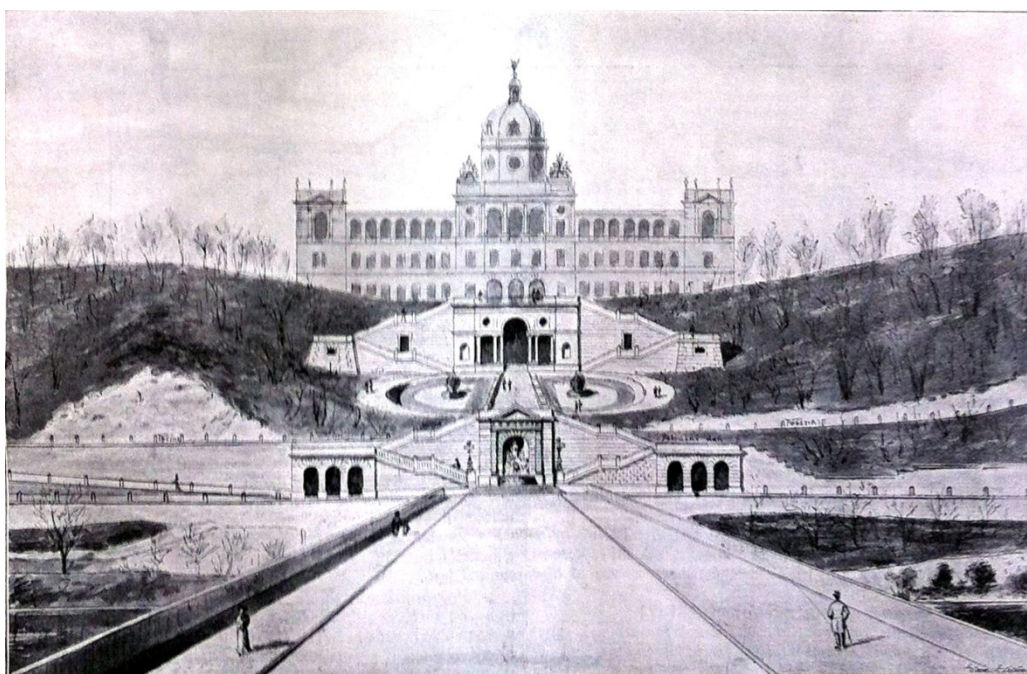
Obr. 137: Původní projekt prof. J. Kouly na prokopání Letenské pláně. Zdroj: *Světozor*. 1897, roč. XXXI., s. 143

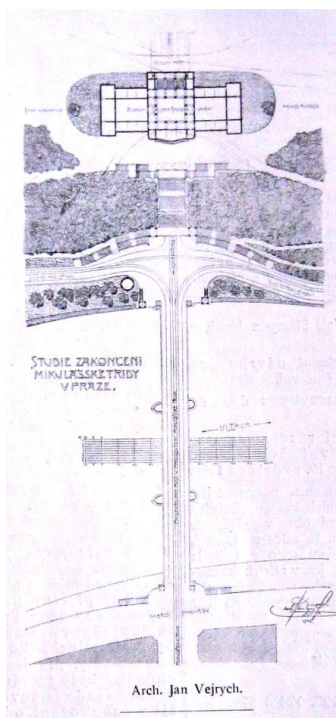
Obr. 138: Projekty stavebního úřadu z let 1903-09. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 53, 54

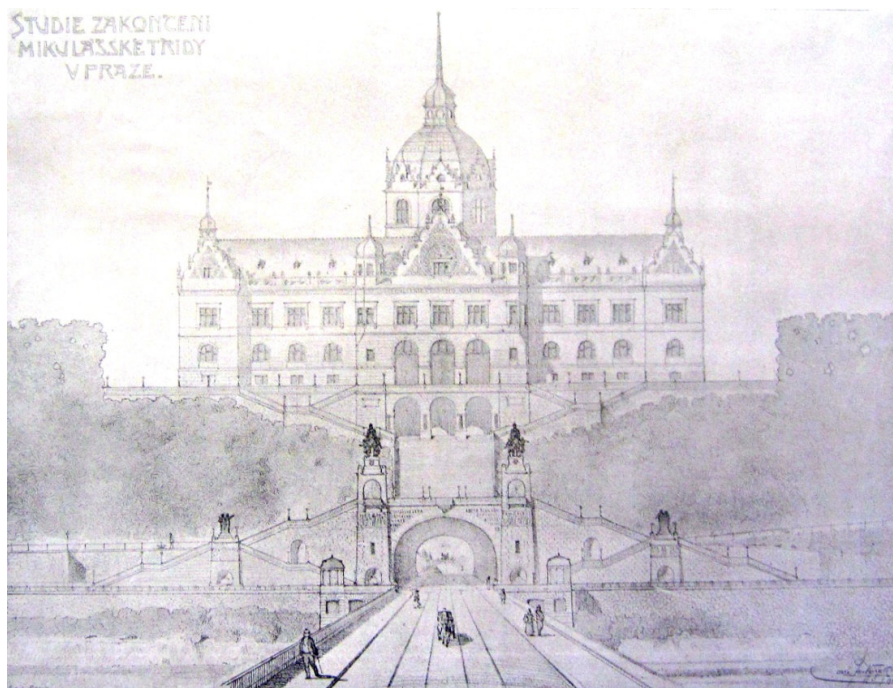
Obr. 139: Návrh prof. Kouly na umístění budovy techniky na Letné (varianta s tunelem). Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 46

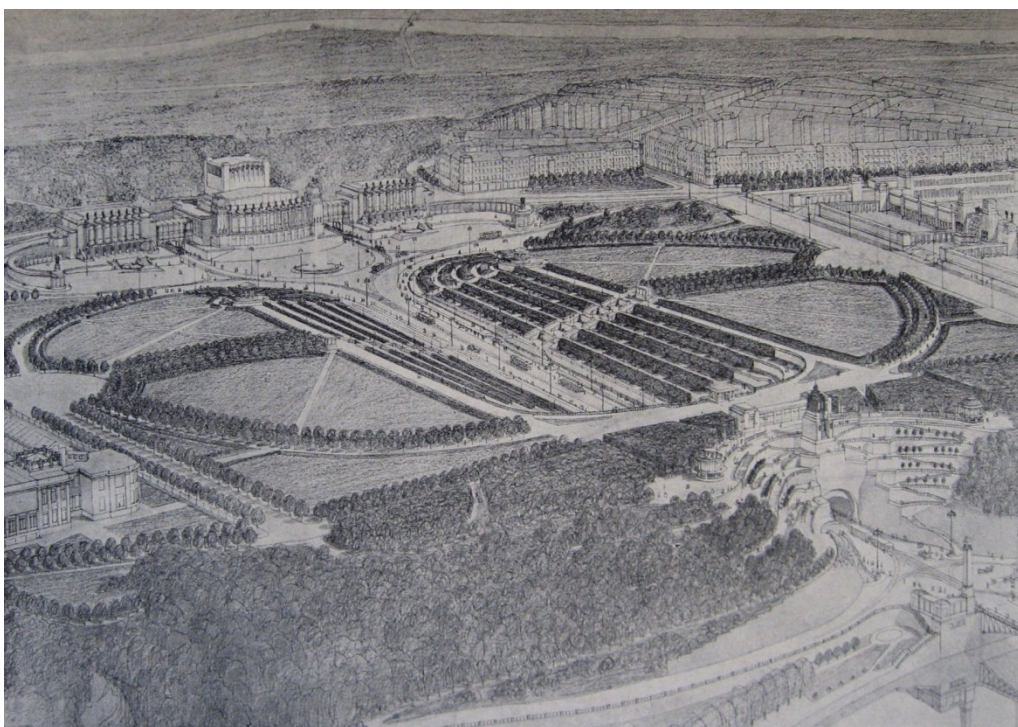
Obr. 140: Návrh arch. A. Wiehla na umístění budovy univerzity na Letné. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 45

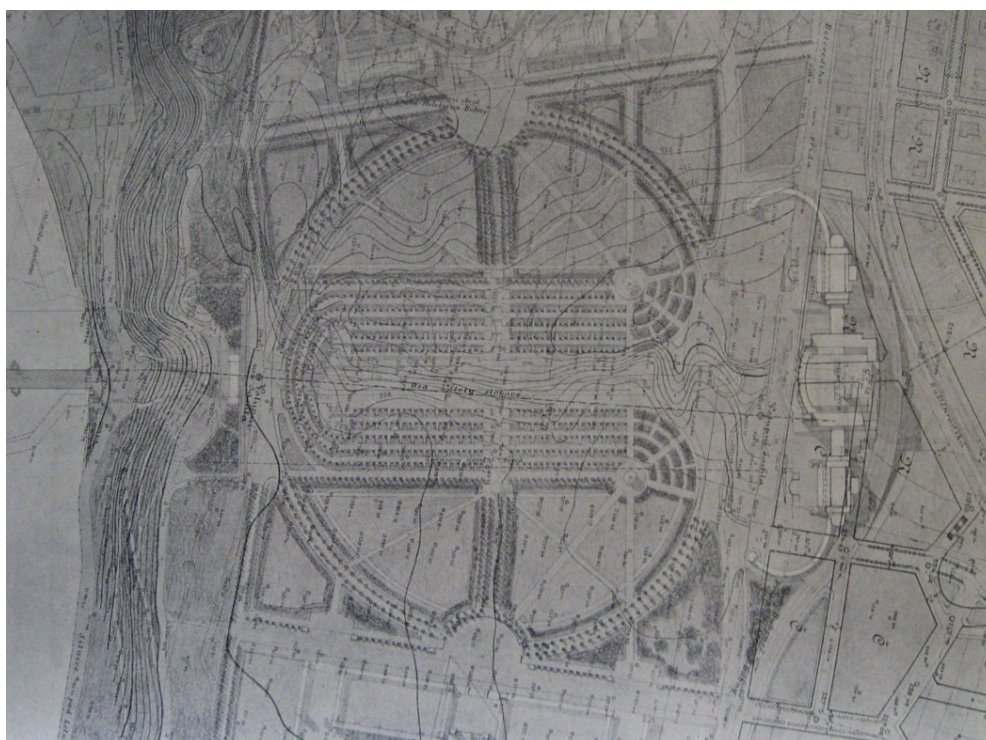
Obr. 141: Návrh arch. J. Vejrycha na umístění budovy Moderní galerie na Letné. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1906, roč. V., s. 14

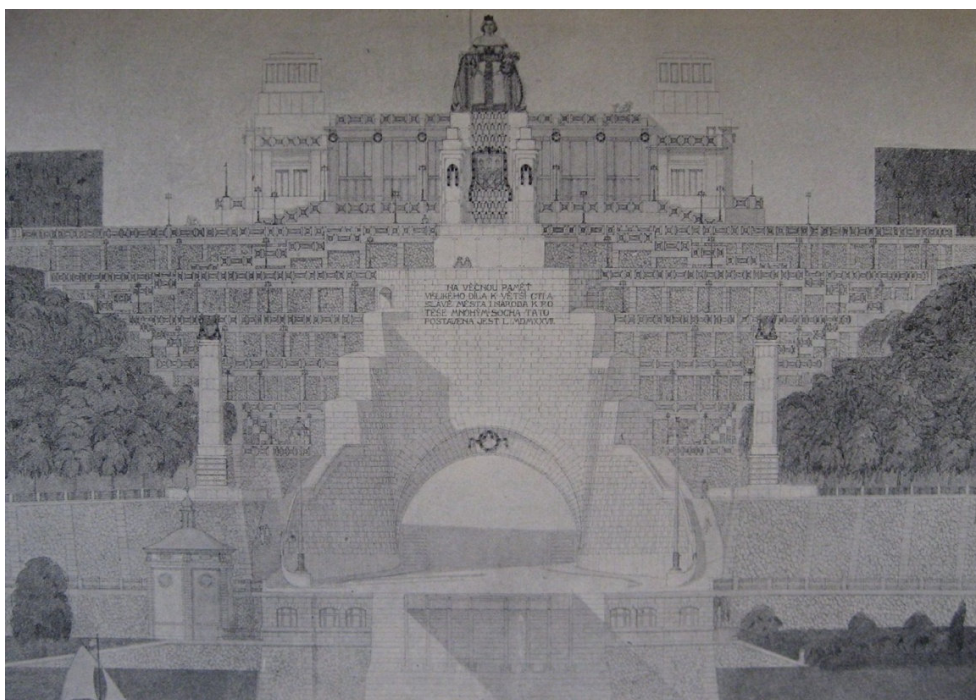
Obr. 142: Návrh arch. J. Vejrycha na umístění budovy Moderní galerie na Letné. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1906, roč. V., tab. 11

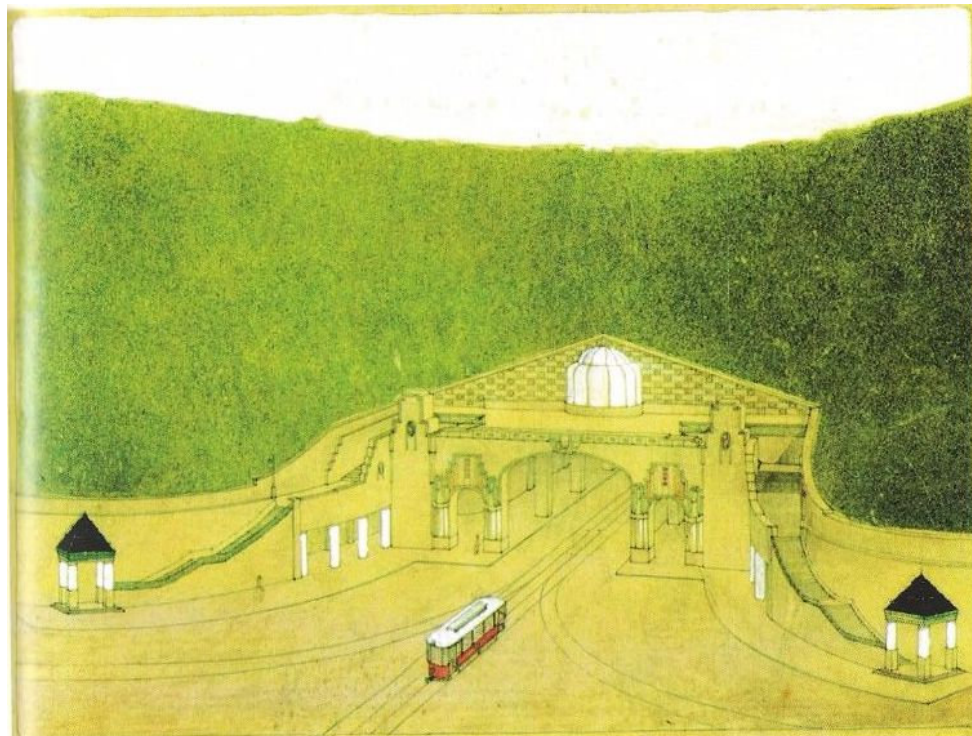
Obr. 143: Vítězný návrh A. Engela z roku 1909. Zdroj: *Styl*, 1910, roč. II., s. 69

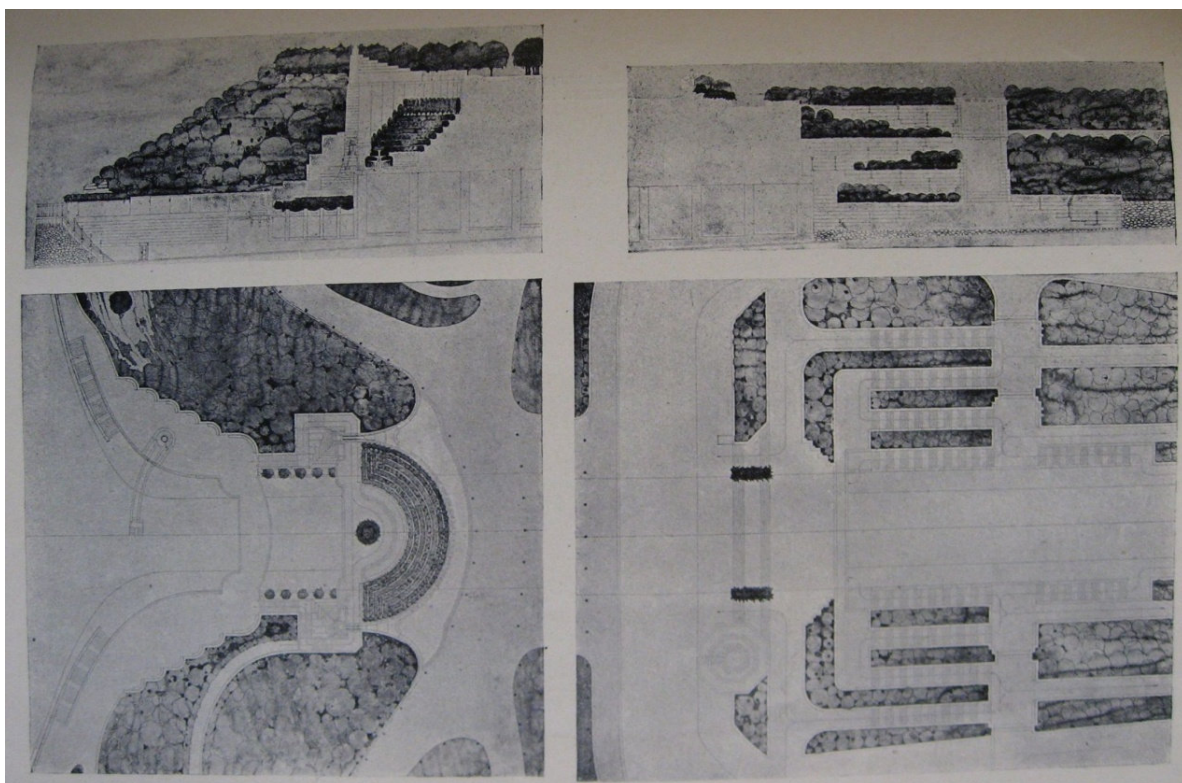
Obr. 144: Vítězný návrh A. Engela z roku 1909. Zdroj: *Styl*, 1910, roč. II., s. 70

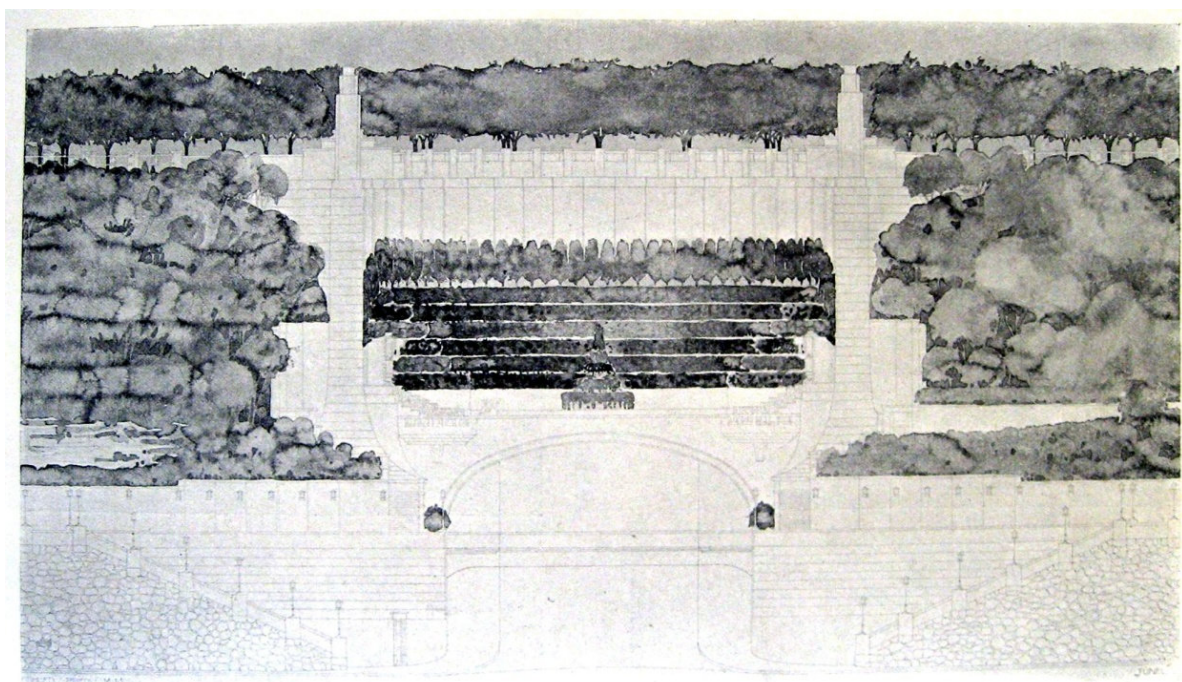
Obr. 145: Vítězný návrh A. Engela z roku 1909. Zdroj: *Styl*, 1910, roč. II., s. 71

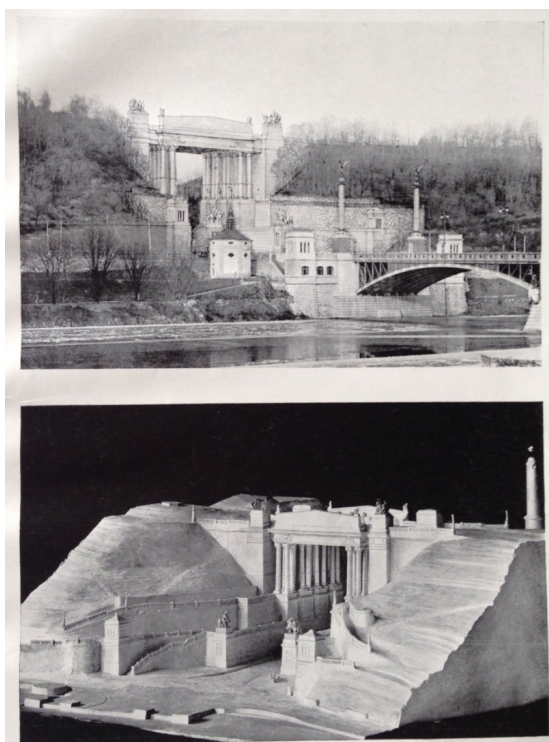
Obr. 146: „Armovaný beton“ - Návrh F. Kvetinka, Kotka a Polívky. Zdroj: <http://www.Letenskaplan.webgarden.cz/rubriky/budovy-stavby/nerealizovano/felix-kveting-1909-tunel-na>

Obr. 147: „Tunel“ – Návrh J. Šachla. Zdroj: *Styl*. 1910, roč. II., s. 73

Obr. 148: „Tunel“ – Návrh J. Šachla. Zdroj: *Styl*. 1910, roč. II., s. 74

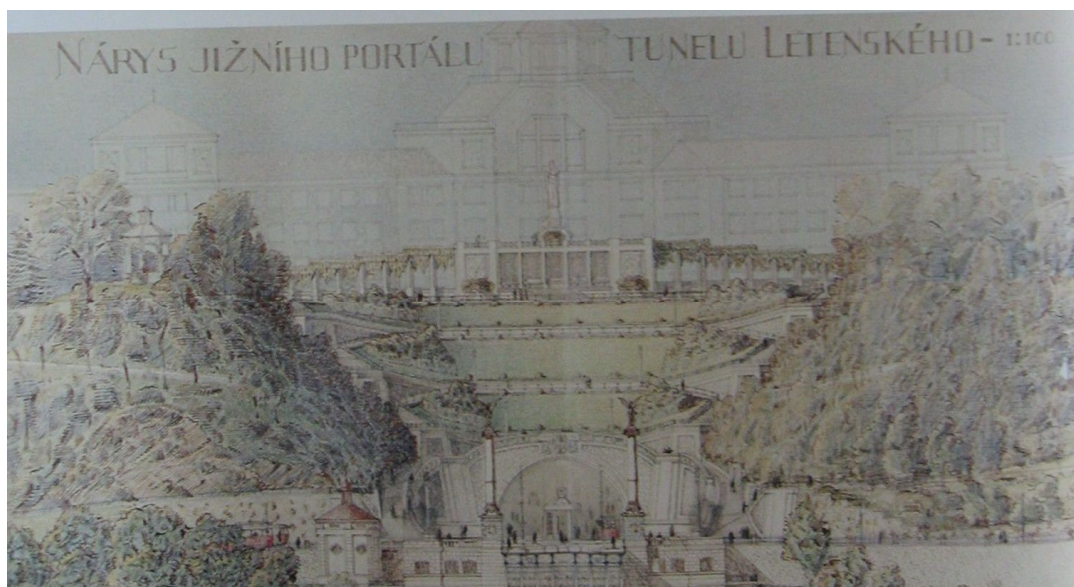
Obr. 149: Detailní zpracování brány prof. J. Kouly z roku 1910. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1910, roč. IX., s. 21

Obr. 150: Návrh V. Hofmana a V. Dvořáka z roku 1912 v rámci stavebního úřadu. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: *Vlastislav Hofman*. 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 51

Obr. 151: Návrh V. Hofmana a V. Dvořáka z roku 1912 v rámci stavebního úřadu. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: *Vlastislav Hofman*. 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 57

Obr. 152: Návrh V. Hofmana a V. Dvořáka z roku 1917 v rámci stavebního úřadu. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: *Vlastislav Hofman*. 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 56

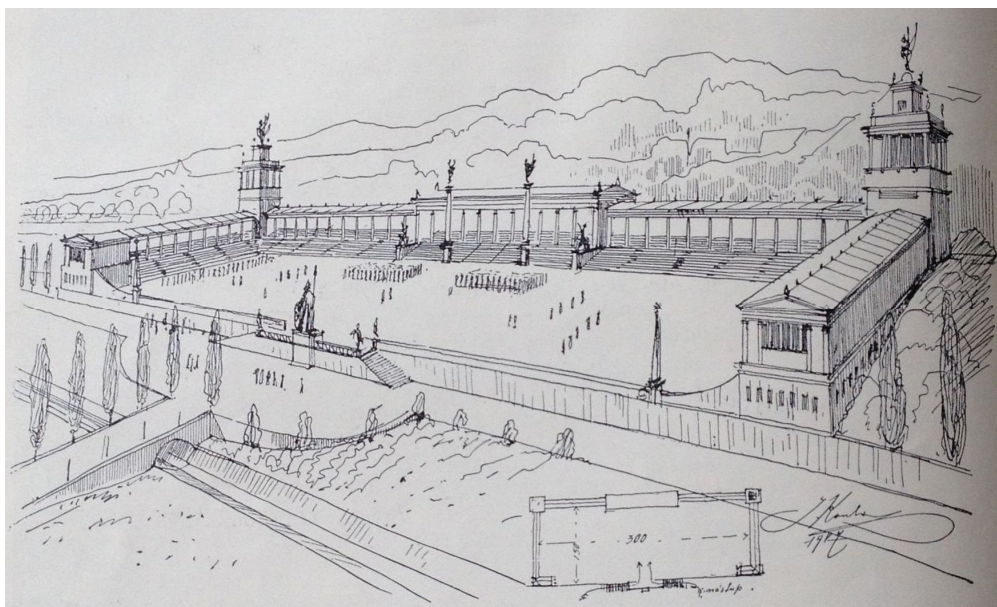
Obr. 153: Projekt prof. J. Kouly s doplňky z let 1909 a 1910 – varianta 01. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 20

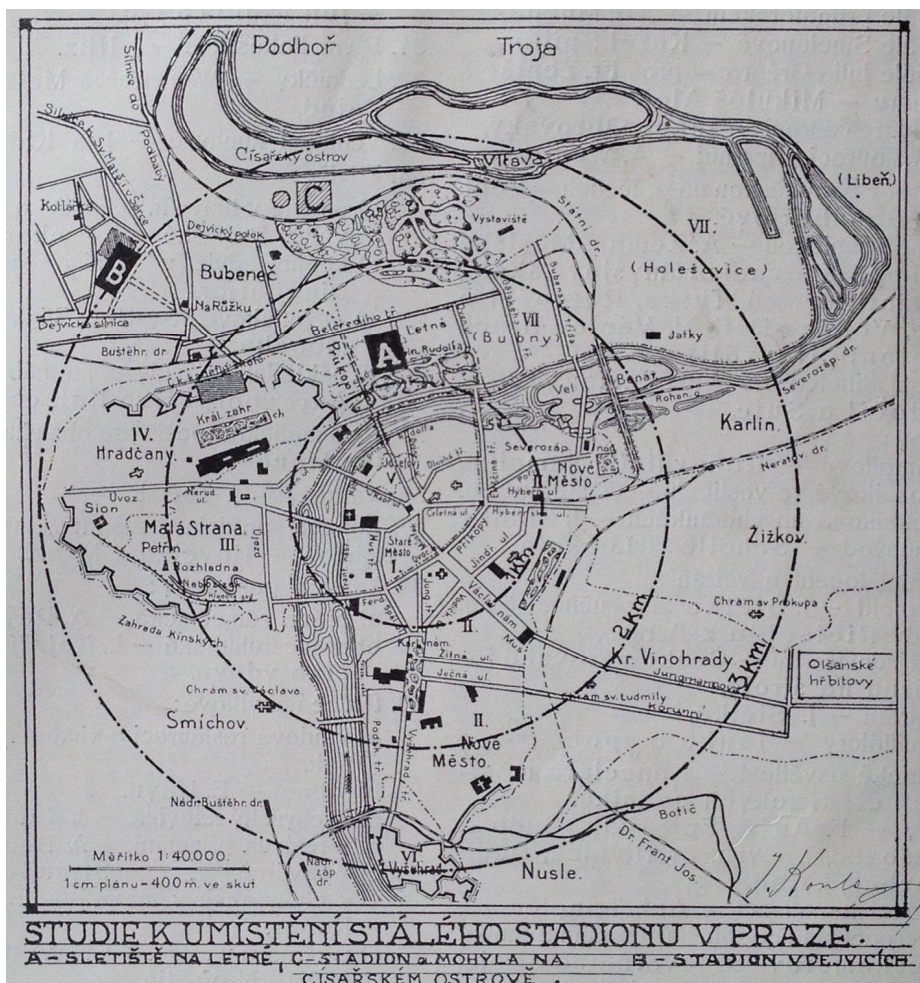
Obr. 154: Projekt prof. J. Kouly s doplňky z let 1909 a 1910 – varianta 02. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 39

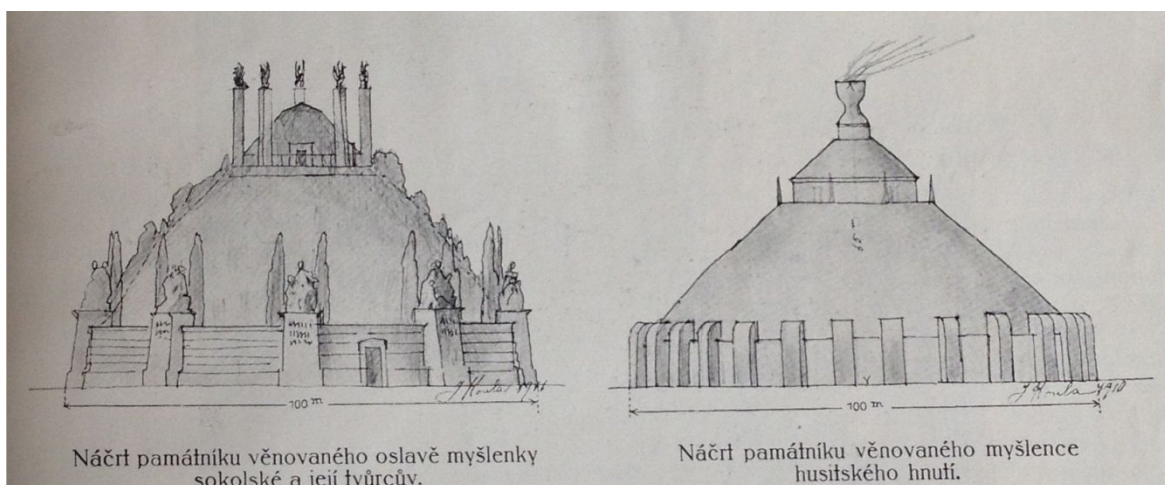
Obr. 155: J. Koula: Studie k umístění stálého stadionu v Praze z roku 1907. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 75

Obr. 156: J. Koula: Náčrt architektonické úpravy stálého stadionu na dejvickém cvičišti z roku 1907. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 76

Obr. 157: J. Koula: Studie k umístění stálého stadionu v Praze. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 98

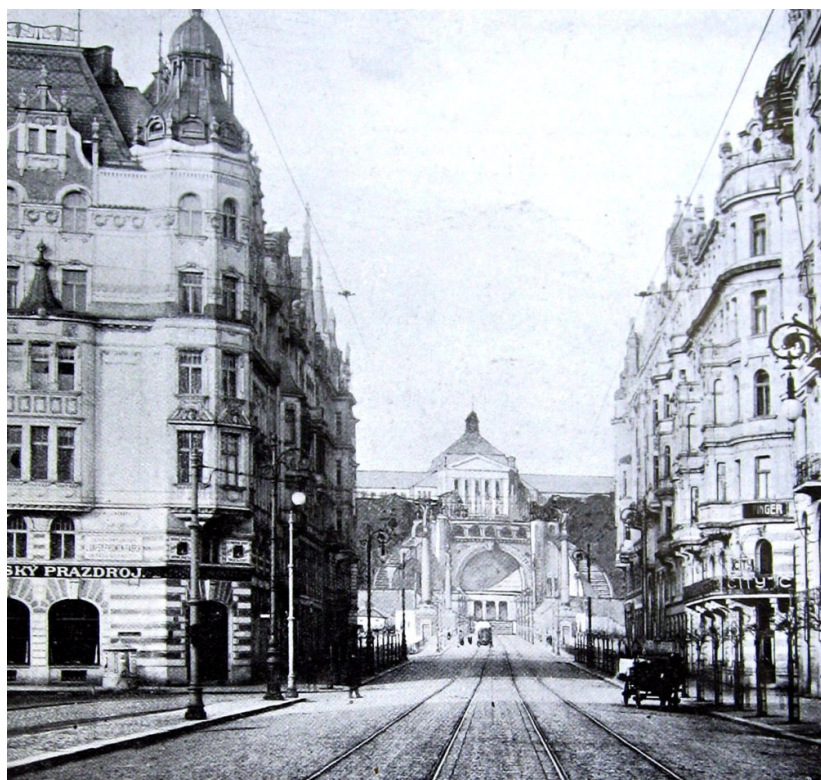
Obr. 158: J. Koula: Náčrt mohyly. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 99

Obr. 159: J. Koula: Návrh průkopu z roku 1910. Pohled od brány. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., tab. č. 13.

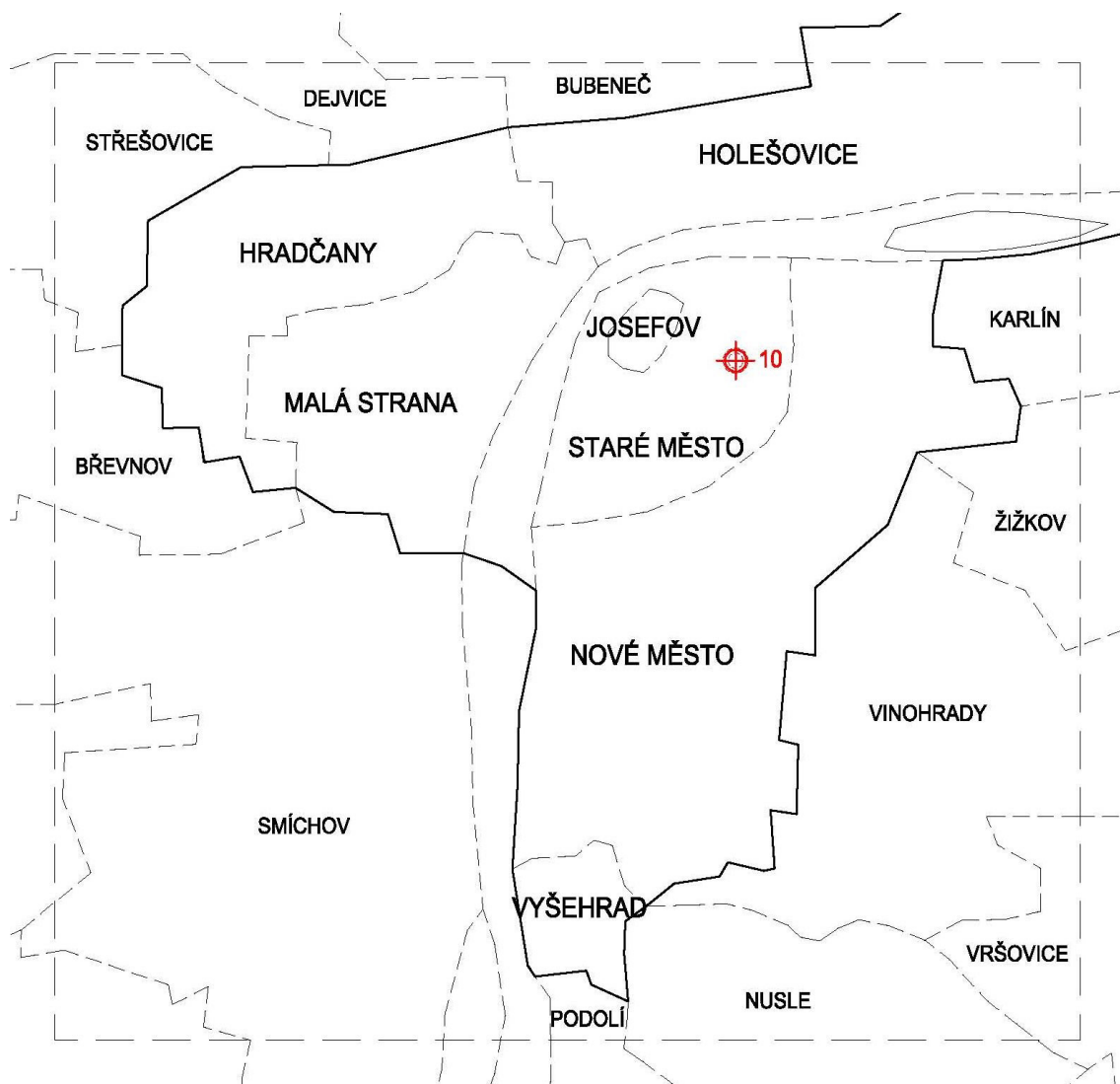
Obr. 160: A. Balšánek: Návrh na umístění budovy techniky na Letné. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1915, roč. XIV., s. 53

Obr. 161: A. Balšánek: Návrh na umístění budovy techniky na Letné. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1915, roč. XIV., s. 63

Obr. 162: Otevření Letenského tunelu v ose Štefánikova mostu v roce 1953. Zdroj: ČTK

Obr. 163: Mapa s orientačním zobrazením soutěží – Reprezentační dům

10. REPREZENTAČNÍ DŮM

„Jakožto členové Měšťanské Besedy v Praze a zároveň věrní občané král. hlavn. města Prahy uznáváme za nezbytné a naléhavé, aby v král. Praze postavena byla důstojná česká reprezentační budova, srovnávající se s významem českého živlu v králov. Praze i s postavením celého národa.“

10.1. Úloha Měšťanské besedy při vzniku Reprezentačního domu

Za iniciátorku myšlenky vzniku Reprezentačního domu lze v mnoha směrech považovat **Měšťanskou besedu**. Měšťanská beseda, jeden z nejstarších pražských spolků, vznikla ještě před revolucí v roce 1848. Na významnosti nabyla především v době po volbách v roce 1861, kdy měšťanská samospráva přešla do českých rukou. Spolek původně sídlil v pronajatých prostorech, poté v nevyhovujících podmínkách v domě v **Jungmannově ulici** č. p. 28/II (propojený s blokem zasahujícím i do Vladislavovy ulice). Přes všechny snahy o získání nového reprezentativního sídla, které by směle konkurovalo německému spolku a jeho kasinu (dnešní **Slovanský dům**), zde spolek oficiálně sídlil až do svého zániku v roce 1952.

Měšťanská beseda se snažila otázku svého sídla řešit již od 80. let 19. století, tedy nedlouho po dokončení adaptace spojené se zakoupením objektu v Jungmannově ulici. Vedení spolku zvažovalo několik možností – radikální přestavbu stávající budovy, adaptaci sousedních objektů i výstavbu nové budovy na lepším místě. V souvislosti s bouráním pražských hradeb a později s asanační výstavbou se pro novou budovu v průběhu let nabízelo několik možností – např. budova pozdější Polívkovy **Zemské banky Na Příkopech**, **Arenthalův palác** na rohu Václavského náměstí a Štěpánské ulice nebo parcela pozdějšího **hotelu Husa** na Václavském náměstí.

Když došlo na řešení složitého komunikačního uzlu v okolí **Prašné brány a bývalé kadetky**, Měšťanská beseda byla jedna z prvních, která se o uvolněný pozemek zajímala. V pamětním spise městské radě z října roku 1901 [**Obr. 178**] vyzvala městskou radu k výstavbě reпреzentačního domu pražského měšťanstva:

„Jakožto členové Měšťanské Besedy v Praze a zároveň věrní občané král. hlavn. města Prahy uznáváme za nezbytné a naléhavé, aby v král. Praze postavena byla důstojná česká reprezentační budova, srovnávající se s významem českého živlu v králov. Praze i s postavením celého národa. V uvážení pak prostředků hmotných, jimiž vládne Beseda Měšťanská v Praze, v uvážení dosavadní její činnosti na poli representace, a v uvážení poměru král. hlavn. města Prahy přimlouváme se a žádáme co nejvřeleji, aby sl. rada městská i sl. sbor obecních starších král. hlavn. města Prahy přijal a schválil návrhy, obsažené v pamětném spise Besedy Měšťanské v Praze ze dne 10. října 1901, aby za součinnosti obou těchto korporací bylo co nejdříve přikročeno ke zbudování důstojné české budovy reprezentačné v královské Praze.“¹⁶¹

Místo bylo pro Besedu naprosto ideální. Nacházelo se na hlavní třídě v centru města, na velmi exponovaném místě v sousedství unikátní středověké památky a hlavně takřka na dohled od německého Kasina. Městská rada se návrhem Měšťanské besedy začala vážně zajímat a pozvolna tak začala vznikat myšlenka na výstavbu městského reпреzentačního domu, ve kterém se však přítomnost Měšťanské besedy postupně vytrácela.

10.2. Úprava okolí Prašné brány

Lokalita v okolí Prašné brány [**Obr. 165, Obr. 166**] hrála již od středověku důležitou úlohu v městském organismu. Nacházel se zde **Králův dvůr, sídlo českých králů** od dob Václava IV. až po Jiřího z Poděbrad. Postupně se zde vystřídal barokní arcibiskupský seminář

¹⁶¹ [B. a.]: Nové místnosti reprezentačné Besedy Měšťanské v Praze. *Technický obzor*. 1902, roč. X, s. 8.

s královskými kasárnami a v roce 1869 s kadetní školou [Obr. 164]. To, že se jedná o jedno z nejvíce prominentních míst ve městě, si současníci dobře uvědomovali. Zároveň to však bylo místo symbolicky, dopravně, tvarově a komunikačně velmi obtížné.

Vyřešení tohoto problému měla přinést **asanace**, tedy především soutěž na **regulaci Starého Města**. Ukázalo se však, že žádný ze soutěžních projektů se tomuto problému nevěnoval s požadovanou podrobností ani úspěchem. Na jaře roku 1900 proto městská správa požádala o dobrozdání **Spolek architektů a inženýrů** ve věci dalšího postupu. Spolkový I. odbor (dvorní rada prof. Zítek a vládní rada prof. Schulz) na tento popud zpracoval obecné zásady lokality v okolí Prašné brány a vypsali **užší konkurz** k jeho řešení. Ke konkurzu byli vyzváni architekti R. **Kříženecký** [Obr. 167, Obr. 168, Obr. 169, Obr. 170], V. **Podhajský** [Obr. 171] a J. **Vejrych** (který se však konkurzu nezúčastnil). Z odevzdaných projektů byla městské radě doporučena práce arch. R. Kříženeckého.

Popis obou projektů i jejich analýzu můžeme nalézt v dobovém tisku: „Projekt arch. Kříženeckého ponechává celý komplex kadetky zdánlivě v celosti, ulice, které jím k náměstí jsou projektovány, vede podjezdy a člení budovu tak, že by celek musel při slohovém provedení činiti velikolepý dojem. Celetnou ulici, která dle požadavku komise měla by zůstat ve své nynější podobě, odlehčuje dvěma ulicemi novými, jednou ke Štupartské a druhou k Jakubské ulici, a vede je, že korespondují vhodně se směry Poříče a nové ulice přímo k Florenci jdoucí. Na bývalé kadetce získává velmi mnoho plochy užitkové. Při ponechání trojúhelníkového tvaru náměstí Josefského nalézá dobré akcentování části při paláci finančního řízení a luští také správně téhož risalit jako velkolepé zakončení Příkopu. Poněkud složitě jdou regulační jeho čáry v ulici Celetné a po bocích brány. Navrhovatel myslí na podloubí v zachovaném domě Hospodářské banky a vyvíjí pak náměstíčko téměř přibližně tam situované, kde nyní jest náměstí před kostelem sv. Vojtěcha, dříve garnisoním, aby získal klidný pohled na bránu ze strany této. ... Pohledově jest projekt velmi zajímavě rozvržen a působil by malebností svých linií a členěním hmot¹⁶².“

Ve stejném článku od prof. Kouly čteme i komentář k projektu V. Podhajského: „Prof. Podhajský zasáhl radikálně ve tvar náměstí sv. Josefského, aby z jeho nynější neartikulované, beztvaré formy vyhranil pravidelný obdélníkový zjev. Ale co bojů bylo by tu s mrtvou rukou, neboť náměstí jest vlastně majetkem Kapucínů a co se všemi druhými interesenty, a na konec náměstí tak upravené bylo by malé. V pravidelný tvar hleděl autor vypraviti i náměstíčko před Prašnou branou; zajímavé jest při tom všelikeré zakrojení, ale trychtýřové vústění ke bráně muselo by se dozajista pozměniti, měl-li by celek se ladně uzavřít. Dobře počínal si navrhovatel u vedení komunikačních linií; zejména směr čar k ulici Štupartské jest šťastný a užitkově výhodná i nová čára ulice Celetné od brány k budově hospodářské banky¹⁶³.“

Během dalších několika měsíců proběhla bouřlivá debata nad vyloženými plány, doprovázená zveřejněním dalších projektů (např. návrh Živnostenské banky, které patřil pozemek bývalé kadetky nebo návrh městského **stavebního úřadu** [Obr. 176]) a zveřejněním výsledků soutěže na regulaci Starého Města (31. května 1901). Především soutěž na úpravu Starého Města přinesla cenné poznatky a možnosti řešení – prvními třemi cenami odměněné projekty arch. **Sakaře** [Obr. 172, Obr. 173], **Kříženeckého** [Obr. 174] a **Klenky** [Obr. 175]. Na základě

¹⁶² J. Koula: Úprava v okolí Prašné brány v Praze. *Architektonický obzor*. 1902, roč. I, s. 7, 8, 9, 13, 14, 15, 17, 18.

¹⁶³ J. Koula: Úprava v okolí Prašné brány v Praze. *Architektonický obzor*. 1902, roč. I, s. 7, 8, 9, 13, 14, 15, 17, 18.

těchto debat rozhodla se městská reprezentace zadat nové řešení arch. Sakařovi, který byl v již zmíněné soutěži na regulaci Starého Města poctěn první cenou.

„Konkurenční návrh arch. Sakaře, vyznamenaný první cenou, řeší věc poměrně v pravidelných blocích a rovnými ulicemi; komunikaci z nové třídy od Florence svádí v hlavním návrhu v ulici Jakubskou a z ní Ungeltem do Celetné ulice, při vyústění v Staroměstské náměstí; ve variantě pak, která se nám vůbec zdá ještě šťastnější, protože jednodušší, svádí uvedenou komunikaci na odlehčení Celetné ulice prodlouženou ulicí Štupartskou. Hlavní předností návrhu arch. Sakařova jest rozevření před Prašnou branou, ustoupením čáry regulační až za krámky, které skýtá značné uvolnění pohledu na budovu tuto a vzato bylo za základ konečného luštění. Výborně v návrhu tom disponován jest i blok proti Josefským kasárnám, hodící se výhodně pro veřejnou budovu. Návrh tento, jak již dříve bylo uvedeno, stal se základem k definitivní úpravě okolí Prašné brány a na pozemcích bývalé kadetky, když před tím vyložený plán byl zavržen¹⁶⁴“.

Návrh arch. **Sakaře** byl tedy přijat jako podklad pro konečné zpracování lokality Prašné brány a po několika měsících oprav a připomínek od zvláštní komise byl schválen městskou radou i sborem obecních starších a 24. února 1902 vyložen veřejnosti.

Zajímavým příspěvkem k tématu bylo zveřejnění konkurenčního návrhu mladých architektů B. **Bendelmayera**, A. **Dryáka** a E. **Weichert** [Obr. 177] v šestém ročníku Volných směrů z roku 1902. Svým střízlivým návrhem ve stylu nastupující moderny rozpoutali debatu nad zásadami zástavby v historickém prostředí, která je stále aktuální a proměnlivá i dnes po více než sto letech.

„U většiny konkurenčních i mimokonkurenčních návrhů na úpravu okolí Prašné brány bylo viděti snahu, přiblížit se bráně i ve slohu co nejvíce přistavěním gotických oblouků (podjezdů), ba dokonce i gotické věže a úpravou fačad vedle navrhovaných budov s gotickými neb aspoň českorenaisančními štíty, arkýři a pod. Jde tu o zachování působivosti Prašné brány, o zachování čistého požitku při pohledu na umělecké to dílo, i obáváme se a to nejplnějším právem, že právě ty návrhy, které se chtějí přistavováním gotických podjezdů atd. bráně přiblížit, mohou snadno její působivost více ohrozit a pozorovatele o čistý požitek připravit, než fačada zcela moderního, obchodního neb veřejného domu, třeba i s viditelnou železnou konstrukcí, velkými otvory a výklady, ale jen pak, nebude-li chtít závodit s bohatostí brány samotné a bude-li se, jsouc umělecky navržena, držeti v uctivé vzdálenosti a pietní jednoduchosti¹⁶⁵“.

Mladí architekti tak svým návrhem předpověděli konflikt, který se plně prokázal až při soutěži na reprezentační dům, především v jejím druhém kole.

10.3. První soutěž na Reprezentační dům

Pozemek staveniště bloku B na parcele bývalé kadetní školy patřil **Živnostenské bance**. Město se o pozemek, který patřil vojenskému eráru, koncem devadesátých let neúspěšně ucházelo - ovšem za nižší cenu, než jakou tehdy stát požadoval. A Živnostenská banka nyní po městu žádala za jeho pouhou část cenu, která byla vyšší než tehdejší cena celého pozemku. Městská rada tak nejprve na své schůzi 5. ledna 1903 musela odsouhlasit **koupi pozemku** pro výstavbu reprezentačního domu v nákladu **2,2 mil. korun**), aby následně **9. ledna 1903** mohla

¹⁶⁴ J. Koula: Úprava v okolí Prašné brány v Praze. *Architektonický obzor*. 1902, roč. I, s. 7, 8, 9, 13, 14, 15, 17, 18.

¹⁶⁵ [B. a.]: Návrh na úpravu okolí Prašné brány. *Volné směry*. 1902, roč. VI, s. 173-176.

vyhlásit **veřejnou architektonickou soutěž se lhůtou odevzdání do 31. března 1903** do dvanácté hodiny polední. Na ceny pro plány bylo stanoveno 15 000 korun. Podmínky bylo možno vyzvednout u městského stavebního úřadu v Praze.

Bez zajímavosti nejsou alternativní možnosti využití pozemku po kadetní škole (které přicházely v úvahu ještě před rozhodnutím obecních starších o koupi pozemku a výstavbě budovy). Škála byla široká – od vyložených kuriozit typu dřevěné boudy či sezonního **cirkusu** až po budovu **parlamentu**, novou **radnici**, veřejnou **čítárnu**¹⁶⁶ nebo **lázně**, **univerzitu**, městský **hotel** či druhé české **divadlo**. Poslední z těchto variant byla vážně zvažována a architekti Balšánek s Polívkou dokonce zpracovali kalkulace, které prokazovaly finanční rozvahu tohoto projektu (ukázaly se jako nevýhodné, proto bylo od této varianty upuštěno). Myšlenka hotelu u Prašné brány se v roce 1904 věnoval např. mladý **Pavel Janák**¹⁶⁷ ve své školní práci v třídě prof. Schulze [Obr. 179].

V **porotě** první soutěže zasedali prof. J. Zítek, prof. J. Schulz, arch. A. Wiehl, arch. Č. Gregor, arch. R. Tereba (zástupce Měšťanské besedy) a arch. V. Pasovský, tedy sestava částečně spojená již s předchozí soutěží na úpravu okolí Prašné brány.

Jako podklad pro zpracování konkurenčních návrhů sloužily **soutěžní podmínky**, na nichž se podílel architekt **Osvald Polívka** [Obr. 180]. Arch. Polívka působil jako stavební poradce Měšťanské besedy, a účastnil se proto jednání týkajících se budoucího domu téměř od samého počátku, ať to byl výběr vhodné stavební parcely nebo předběžné skici s výpočtem stavebních nákladů a předpokládaných výnosů. Už zde je tedy nutné hledat počátek pozdějšího „skandálního“ vyústění celé soutěže.

Na základě Polívkových soutěžních podmínek byl stanoven i **stavební program** navrhované budovy. Měla mít tři patra, nepřesahující celkem 22 metrů výšky, a zahrnovat místnosti reprezentační, obchodní a obytné, a to tak, aby byly zajištěny přiměřené finanční zisky. Suterén a přízemí měly sloužit pro obchodní účely (obchody, skladiště, restaurace, kavárna), v přízemí měla být velká prostora pro shromáždění, koncerty apod. (zasklená dvorana či zimní zahrada), v 1. patře byly vyčleněny místnosti reprezentační a spolkové (větší sál, dva menší sály, čítárna, knihovna, salony, kuřárna, restaurační provozy pro menší či větší společnost, klubovna, šatny) s možností jejich vzájemného propojení. Zbýlá dvě patra měla zahrnovat byty a spolkové místnosti s možností adaptace na úřední kanceláře.

Na chůzi městské rady dne 22. dubna roku 1903 byl sdělen výrok poroty o výsledku soutěže: *„Hlavním požadavkům konkurence i hodnotě umělecké nejlépe vyhovují projekty: „Praga caput regni“, „Francois I.“, „XX. věk“, kterým udělila porota odměny po 2000 K, aniž by naznačeným pořadím dávala jednomu před druhým přednost. Totéž platí o těchto skupinách odměn: Po 1500 K odměněny projekty s hesly: Korunované M v kruhu, „Přilétlo jaro z daleka“ a trojúhelník v kruhu. Po 700 K odměnila porota projekty s hesly: „X“, „XYZ“, „Město vidím veliké“, „Zlaté Praze“, „Pouze studie“. Projekt se značkou „31. března 1903“ nemohl býti porotou odměněn, jelikož valně překročil schválenou stavební čáru blíže Prašné brány. Poněvadž však*

¹⁶⁶ Budovu bibliotéky a veřejné čítárny navrhoval např. A. Hurtig ve svém soutěžním projektu Finis Ghetto.

¹⁶⁷ Plán je uložen v archivu architektury a stavitelství NTM, plány 8a, 2/3.

jest cenný, doporučila porota radě městské, aby odměněn byl zbývajícím obnosem 1000 K, kterýžto návrh rada městská schválila¹⁶⁸“.

Porota hodnotila výsledek soutěže s **dvaceti došlými projekty** jako úspěch, žádný z projektů však nedoporučila k provedení bez úprav. Po otevření obálek se zapečetěnými jmény autorů byla odtajněna jména původců oceněných návrhů:

- **Praga caput regni** - arch. Alois Dryák a stavitel Tomáš Amena
- **Francois I.** – architekt Josef Pospíšil
- **XX. věk** - architekt Antonín Balšánek
- korunované M v kruhu - architekt Rudolf Němec
- Přilétlo jaro z daleka - architekt K. Kepka, profesor v Brně
- trojúhelník v kruhu - Jiří Stibral, ředitel c. k. Umělecko-průmyslové školy v Praze
- X - arch. Richard Klenka, rytíř z Vlastimilu
- XYZ - arch. Rudolf Kříženecký, docent české techniky v Praze
- Město vidím velké - Ferdinand Šamonil, stavitel na Smíchově
- Zlaté Praze - Antonín Hrubý, arch. a profesor v Nienburgu v Hannoveru
- Pouze studie - Jan Koula, arch. a profesor české techniky v Praze
- 31. března 1903 - architektonická a stavební kancelář v Praze Q. Bělského

Vzhledem k velkému množství došlých i oceněných návrhů stručně představím tři nejvýše oceněné projekty (Dryák + Amena, Pospíšil, Balšánek), které byly shodně odměněny cenou **2 000 korun**.

Soutěžní návrh Aloise Dryáka a Tomáše Ameny [Obr. 181, Obr. 182, Obr. 183]

Návrh mladého architekta Aloise Dryáka, žáka Bedřicha Ohmanna z umělecko-průmyslové školy a stavitele Tomáše Ameny (v době konání soutěže bylo Dryákovi 31 let a Amenovi 36 let) je půdorysně řešen jako dvě téměř symetrické části s osou úhlopříčně procházející staveništěm (rovnoběžně s osou Prašné brány). Díky natočení osy projektu se jim podařilo oddálit hlavní vstup do objektu od osy Prašné brány a navrhnout uvnitř dispozice velkou zasklenou dvoranu.

Vstup přímo do hlavního foyeru byl tedy navržen z nároží proti Hybernské ulici. Přímo proti vstupu se pak nacházela ona velká zasklená dvorana, ve které bylo umístěno schodiště vedoucí do prvního patra. Restaurace, situována do nové ulice proti Poříčí, byla umístěná v přízemí a točným schodištěm a výtahy spojena s kuchyněmi v suterénu, kde se nacházela i místnost pro kulečníky a velká pivnice, lidová restaurace a sklady obchodních jednotek. Osvětlení pivnice bylo navrženo jak přirozené (otvory v podlaze zasklené dvorany), tak i uměle elektrickým světlem. V průčelí proti Prašné bráně, do Celetné ulice, do Příkopů a do Josefského náměstí bylo navrženo loubí a prostorné obchodní jednotky.

V prvním patře byly umístěny další požadované místnosti: hovorna, knihovna, čítárna, sál pro porady, bufet, toalety apod. V druhém patře byly umístěny místnosti spolkové. Ve třetím patře byly navrženy komfortní byty, které však bylo možné v případě potřeby přeměnit na další spolkové místnosti. Požadované propojení s Prašnou věží bylo navrženo pomocí kryté železné

¹⁶⁸ [B. a.]: Vyřízené konkurence. *Architektonický obzor*. 1903, roč. II, s. 20.

lávky. Fasáda projektu je navržena ve slohu vážné renesance s jemnými gotickými detaily (např. krakorci).

Soutěžní návrh Josefa Pospíšila [Obr. 184, Obr. 185, Obr. 186]

Arch. Pospíšil kladl při navrhování velký důraz na provozní vazby a nutnost dostatečného provozního zázemí budovy. Velice dobře si uvědomoval, že od bezproblémového chodu reprezentačních, spolkových a restauračních místností se odvíjí i výnosnost celého projektu.

Hlavní vstup Pospíšilova návrhu je umístěn na osu budovy, kterou řešil rovnoběžně s osou Prašné brány, stejně jako arch. Dryák a Amena. Kolem hlavního vestibulu se nachází šatny, místnost pro vrátného, pokladna a výstup na galerii. V hlavní ose leží zasklený dvůr obdélníkového tvaru s funkcí zimní zahrady. V přízemí se dále nachází obchodní prostory, hostinec, kavárna a spolkové místnosti.

V prvním patře jsou navrženy místnosti reprezentační. V druhém a třetím patře byly umístěny spolkové místnosti, byty a galerie sálů. V suterénu navrhl arch. Pospíšil kuchyně, pomocné provozy, byt vrátného a strojníka. Návrh dále obsahuje sklepní prostory (pod suterénem) obsahující pivní a vinné sklepy, sklady, místnosti pro ústřední vytápění, sklepy pro byty a kuželny a herny. Arch. Pospíšil fasádu vypracoval s ohledem na architekturu Prašné věže s použitím francouzských motivů.

Soutěžní návrh Antonína Balšánka [Obr. 187, Obr. 188, Obr. 189]

Arch. Balšánek klade hlavní důraz na reprezentační funkci navrhované budovy. Z toho důvodu klade sály do předního průčelí, souměrně kolem hlavní osy, která taktéž vede rovnoběžně s osou Prašné brány. Všechny tři sály jsou navrženy tak, že mohou být užívány společně (prostřední velký slavnostní sál s levým jako promenádním a pravým jako jídelním) nebo každý zvlášť, vzájemně se nerušíce. V průvodním textu ke svému projektu popisuje Balšánek i předpokládané náklady na výstavbu ve výši 2 204 000 korun (na základě částky 20 korun za jeden metr obestavěného prostoru).

Při porovnání všech soutěžních projektů vyplývá několik zajímavých faktů. Všechny tři nejvýše oceněné projekty mají velmi podobné půdorysné řešení s osou rovnoběžnou s osou Prašné brány. Projektantům se tak podařilo vytvořit větší odstup mezi hlavním reprezentačním vstupem do budovy a Prašnou bránou, která tak není novou budovou utiskována a neztrácí na své působivosti.

Ostatní tři oceněné návrhy (R. **Němec**, J. **Stibral**, H. **Kepka**) zvolili hlavní osu velkých sálů v přízemí o 45° nato čenou vzhledem k ose Prašné brány, čímž se hlavní vstup dostal do bezprostřední blízkosti brány.

Všechny návrhy prvního kola soutěže jsou provedeny v **historizujícím** pojetí, často v **neogotickém** stylu. Porota si na základě výsledků prvního kola uvědomila, že vzhledem k bezprostřední blízkosti prvotřídní památky gotického stavitelství není vhodné použití gotického

stylu a v podmínkách druhého kola tento styl zapovídá. Zajímavým příspěvkem je práce mladého **Pavla Janáka**¹⁶⁹, která byla odevzdána mimo soutěž [Obr. 190].

10.4. Druhá soutěž na Reprezentační dům

Vzhledem k tomu, že první kolo soutěže skončilo prohlášením poroty, že ani jeden z oceněných návrhů nespĺňuje plně podmínky soutěže, a porota tedy ani jeden nedoporučuje k provedení, bylo nutné podniknout další krok. Z usnesení městské rady ze dne **8. května 1903** byli vyzváni původcové tří návrhů odměněných při první soutěži (T. Amena s A. Dryákem [Obr. 191, Obr. 192, Obr. 193], J. Pospíšil a A. Balšánek) k **užší, opět anonymní konkurenci do 15. července 1903**. Každému ze tří návrhů se zaručil honorář (při dodržení lhůty pro odevzdání). Návrhy měly být předloženy téže porotě, jako při první všeobecné soutěži.

Výbor Měšťanské Besedy žádal, aby byl k této užší konkurenci vyzván též architekt **Osvald Polívka**, který působil jako stavební poradce Měšťanské besedy od samého počátku. To však městská rada odmítla: „*Rada městská odpověděla k této žádosti Měšťanské Besedy, aby tato, chce-li mít plány od p. stav. r. O. Polívky, objednala si je u téhož na svůj účet. Rozhodnutí toto sluší v zájmu veřejné mravnosti jen úplně schvalovati, neboť jest jakousi zárukou vyzvaným vítězům z první všeobecné soutěže, že nejsou poznovu k soutěži zvaní jen na oko.*“¹⁷⁰

Soutěžní podmínky druhého kola se v porovnání s prvním kolem částečně změnilly, čímž se zadání velmi přiblížilo dnešní definitivní podobě. Pro zvýšení reprezentačního účinku fasády měly být sály v prvním patře obráceny směrem do náměstíčka před Prašnou branou. Dalším požadavkem byl krytý průjezd pro kočáry u hlavního vchodu. V přízemí kolem hlavního vstupu měla být umístěna restaurace a kavárna a obchodní prostory se měly umístit do bočních ulic. Jak již bylo uvedeno výše, architekti měli zvolit takový sloh, aby odpovídal charakteru místa, ale sloh **gotický byl zapovězen**, aby se mohla plně uplatnit krása gotické Prašné brány.

Nad dalším vývojem však zůstává rozum stát. Nejenom že ani druhá, užší soutěž neměla očekávaný výsledek – porota prohlásila, že úroveň projektů z druhého kola soutěže je **obecně nižší** než v prvním kole a žádný ze tří návrhů neshledala vhodným k provedení. Mimo to se záhadným způsobem před porotu dostal i výše zmíněný projekt **O. Polívky**, ačkoliv byl městskou radou odmítnut.

Porota ve spolupráci s městskou radou poté zvažovala další možnosti. Přicházelo v úvahu vypsání **nové soutěže**, možnost, že definitivní projekt zpracuje na základě všech oceněných projektů městský **stavební úřad** nebo že ho společně zpracují autoři projektů s nejlépe zpracovaným půdorysem – arch. **Balšánek s T. Amenou a A. Dryákem**. Jako poslední variantu (kterou doporučovali i J. Zítek s A. Wiehlem) navrhovali zadat projekt společně **A. Balšánkovi a O. Polívkovi**.

Prapodivným a těžko pochopitelným výsledkem celé soutěže tedy bylo svěření definitivních plánů společně architektům Balšánkovi a Polívkovi.

¹⁶⁹ Uloženo v NTM, Plány 8a, 2/5.

¹⁷⁰ [B. a.]: Vypsání konkurence. *Architektonický obzor*. 1903, roč. II, s. 8.

„Podivným řízením osudu objevil se však před porotou také projekt architekta st. r. O. Polívky. Porota — když prohlásila, že jedná jen jako poradní sbor — otevřela i tento návrh a shledala jej k svému překvapení — rovněž neschopným k provedení.

Bylo by velmi zajímavé, kdyby byly důvody tohoto rozhodnutí uveřejněny, aby bylo zřejmo, zda příčinou jeho bylo nešetření daných podmínek se strany konkurentů, či zdali naposled podmínky samy nečinily veškeré návrhy nezpůsobilé k provedení?!

Že tato poslední příčina vsutku jest pravá, svědčí následující usnesení rady městské, kterým neobyčejnému jednání postavena koruna: „Vypracování definitivních plánů na reprezentační dům obce pražské, na základě nového programu, který sestaví zvláštní stavební výbor, svěruje se společně (!) architektům Ant. Balšánkovi a Osv. Polívkovi.“¹⁷¹

Porota své jednání zdůvodnila několika argumenty [Obr. 195]. Arch. **Balšánek** údajně v soutěži předložil projekt s nejlépe vypracovanou fasádou a již několikrát se na městských zakázkách osvědčil (např. Městské muzeum v Praze). **O. Polívka** byl zase jakožto stavební rada Měšťanské besedy jednáním přítomen již od samého začátku a své odborné schopnosti osvědčil již na mnoha zakázkách. T. Amenu, A. Dryáka a J. Pospíšila odmítli proto, že žádný z nich údajně neposkytoval záruky dostatečné praktické zkušenosti potřebné k vedení tak velké stavby.

10.5. Realizace a recepce Reprezenačního domu

Souhlasem obou architektů s vypracováním definitivních plánů [Obr. 196] začala další etapa v životě Obecního domu. Cesta k nalezení výsledné podoby však byla nelehká a dlouhá. Trvala další dva roky a zahrnovala řadu dalších variant závislých převážně na výšce investičních nákladů. Proces projektování a následně samotné realizace se vlekl. Do určité míry mohl být také ovlivněn **nelehkou spoluprací obou projektantů**, jež byla údajně značně problematická. Zatímco Polívka kladl důraz především na reprezentační stránku budovy, Balšánek se snažil vyprojektovat dům, který by také zpět něco vydělal. A tak prý nebylo neobvyklé, že co jeden nakreslil, druhý za jeho zády změnil a naopak.

Realizace nakonec proběhla v letech **1905-1912** za přítomnosti mnoha obtíží koncepčního i technického rázu [Obr. 194, Obr. 197]. V průběhu realizace se v dobovém tisku objevovaly nejen negativní komentáře ohledně narůstajících nákladů na stavbu, ale i nespokojené reakce s výslednou podobou budovy. Hlavně ze strany mladší generace, tedy na stránkách **Stylu**¹⁷² a **Uměleckého měsíčníku**¹⁷³, se ozývala přísná a často nezasloužená kritika. Generace mladých modernistů si uvědomovala významnost a jedinečnost takového stavebního podniku, který významem pro českou architekturu srovnávala s Národním divadlem nebo Muzeem, zároveň však její architekturu vnímala jako bolestně nedostačující a zastaralou.

¹⁷¹ [B. a.]: Vyřízené konkurence. *Architektonický obzor*. 1903, roč. II, s. 36.

¹⁷² P. J.: Repraesentační dům se staví... *Styl*. 1909, roč. I.

[B. a.]: Zprávy ze sdružení spolku Mánes. *Styl*. 1909, roč. I.

O. Novotný: O reprezentačním domě obce pražské. *Styl*. 1912, roč. IV.

¹⁷³ V. H.: U příležitosti dostavby Obecního domu. *Umělecký měsíčník*. 1912, roč. II., s. 144-147.

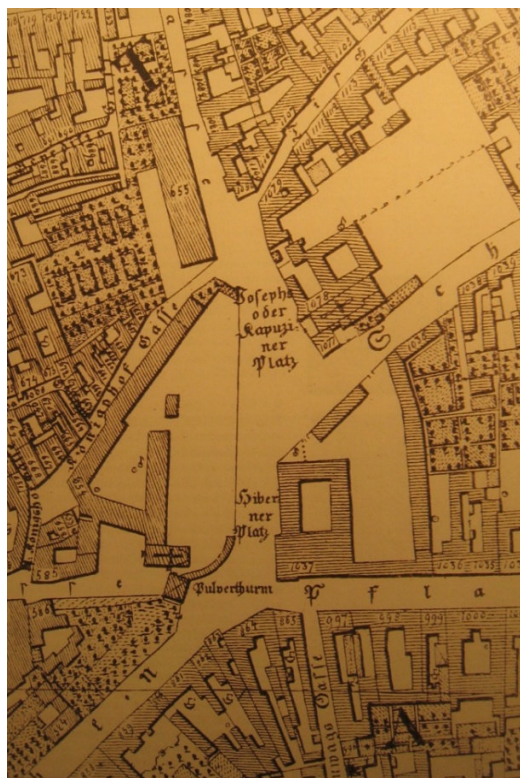
To, že se Obecní dům nakonec stal symbolem českého národního života, dokládá i fakt, že pro nacisty bylo v době okupace jeho odstranění prvořadou záležitostí¹⁷⁴. Měl ustoupit objektu koncertního domu, navrženém ve stylu neoklasicismu [Obr. 198, Obr. 199].

10.6. Zdroje:

- J. Koula: Úprava v okolí Prašné brány v Praze. *Architektonický obzor*. 1902, roč. I., s. 7, 8, 9, 13, 14, 15, 17, 18, 23, 24, tab. 15
- [B. a.]: Vypsání konkurence. *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 8.
- [B. a.]: Vyřízení konkurence. *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 20.
- [B. a.]: Vypsání konkurence. *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 24.
- [B. a.]: Soutěžné návrhy na reprezentační dům král. hl. města Prahy. *Architektonický obzor*. 1903, roč. II., s. 26, 27, 28, 31, 32, 39, 40, 52, Tab. 31, 32, 37, 38, 39, 40, 48, 49, 50, 51.
- [B. a.]: Druhý soutěžný návrh na stavbu reprezentačního domu král. hlavn. města Prahy. *Architektonický obzor*. 1904, roč. III., s. 20, 38, 39, tab. č. 48, 49
- Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)*. Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2.
- M. Hořejš: *Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1.
- P. J.: Repraesentační dům. *Styl*. 1909, roč. I., s. 116, 117
- [B. a.]: Zpráva ze „Sdružení S.V.U. Mánes“. Repraesentační dům. *Styl*. 1909, roč. I.
- O. Novotný: O reprezentačním domě obce pražské. *Styl*. 1912, roč. IV.
- J. E. Svoboda: *Praha 1891-1918: kapitoly o architektuře velkoměsta*. Vyd. 1. Praha: Libri, 1997, 303 s. ISBN 80-859-8320-6
- [B. a.]: Stavebné záležitosti obce Pražské. *Technický obzor*. 1901, roč. IX., s. 276, 318
- [B. a.]: Zpráva stavebné. *Technický obzor*. 1902, roč. X., s. 8
- N. Kiesling: *Pavel Janák*. Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor vitae, 2011, 319 s. ISBN 978-80-87164-38-9.
- Umělecké památky Prahy*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996, 639 s. ISBN 80-200-0563-3.
- V. H.: U příležitosti dostavby Obecního domu. *Umělecký měsíčník*. 1912, roč. II., s. 144-147
- Dryák, Weichert, Bendelmayer: Návrh na úpravu okolí Prašné brány. *Volné směry*. 1902, roč. VI., s. 173

10.7. Obrazová příloha:

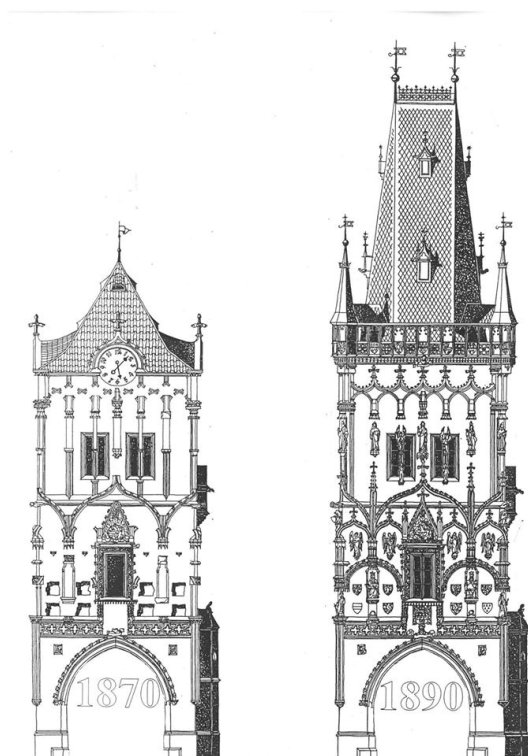
¹⁷⁴ M. Hořejš: *Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1. s. 185, 192

Obr. 164: Josefské a Hyberské náměstí na Jüttnerově plánu Prahy z let 1811-1815, zdroj: *Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)*. Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2.

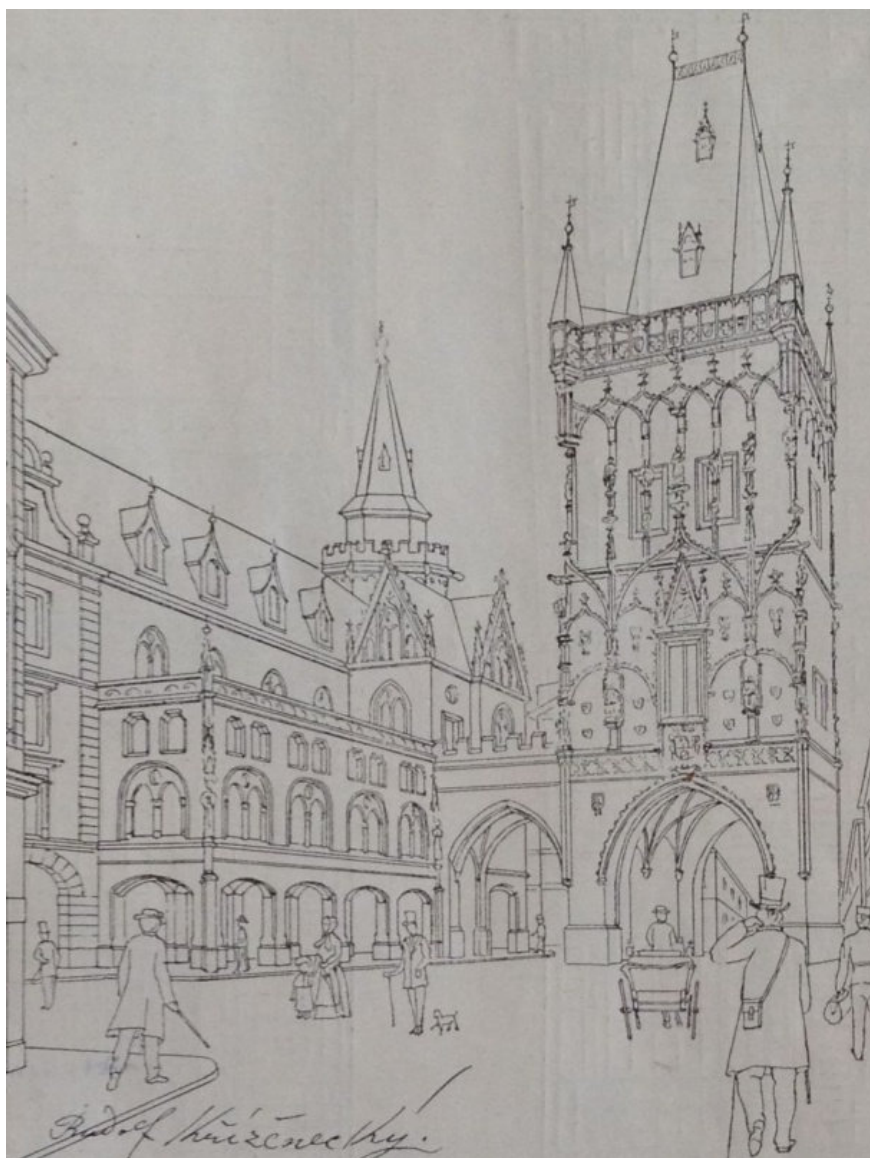
Obr. 165: V. Morstadt, J. Döbler - Prašná brána před Mockerovou rekonstrukcí, 1825, zdroj: *Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)*. Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2.

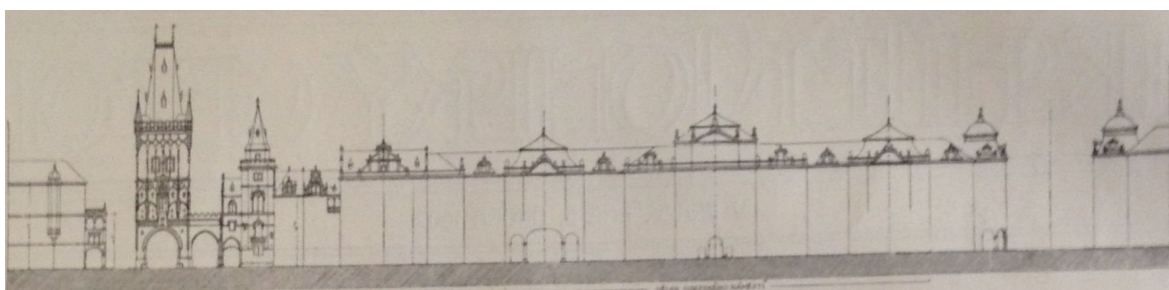
Obr. 166: Původní podoba Prašné brány a podoba po Mockerově přestavbě. Zdroj: V. Lorenc: *Nové Město Pražské*.

Obr. 167: R. Kříženecký: Úprava okolí Prašné brány, pohled z Hyberské ulice. Zdroj: *Architektonický obzor* 1902, s. 7

Obr. 168: R. Kříženecký: Úprava okolí Prašné brány, pohled z Celetné ulice. Zdroj: *Architektonický obzor* 1902, s. 9

Obr. 169: R. Kříženecký: Úprava okolí Prašné brány, výškové řešení budov do Josefského náměstí. Zdroj: *Architektonický obzor* 1902, s. 8

Obr. 170: R. Kříženecký: Návrh parcelace na pozemcích bývalé kadetní školy. Zdroj: *Architektonický obzor* 1902, s. 8

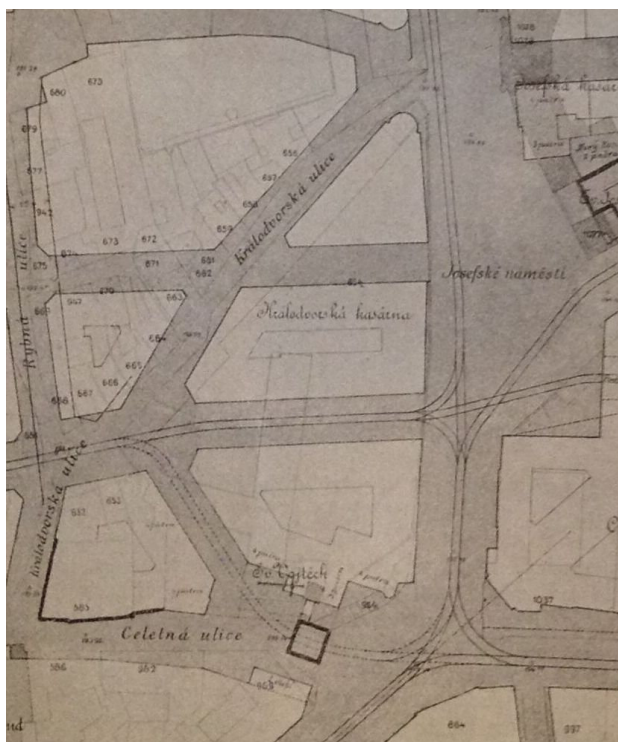
Obr. 171: J. Podhajský: Návrh parcelace na pozemcích bývalé kadetní školy. Zdroj: *Architektonický obzor* 1902, s. 13

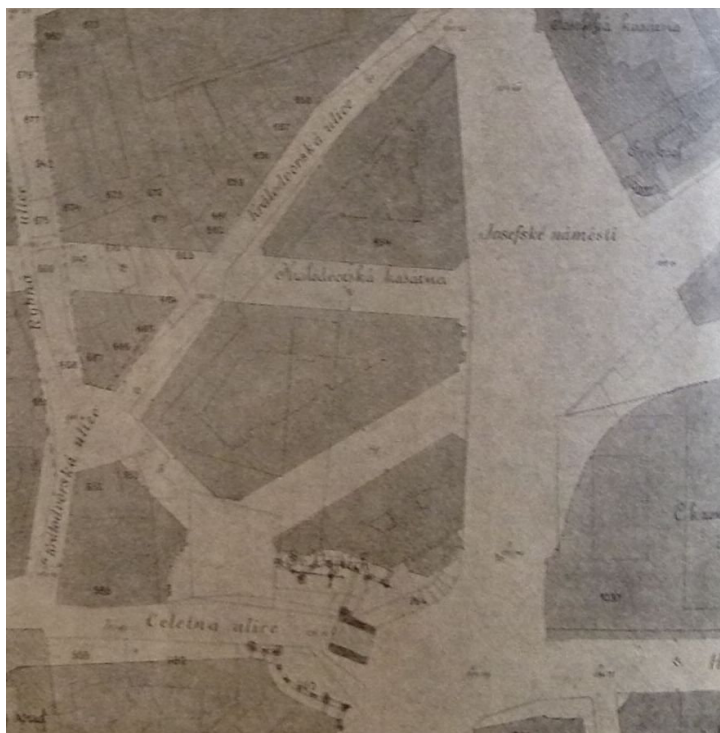
Obr. 172: J. Sakař: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: *Architektonický obzor* 1902, s. 14

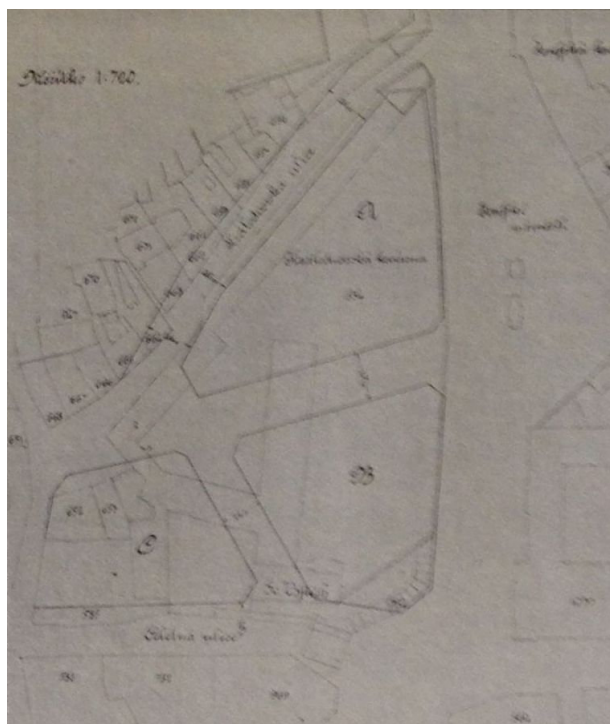
Obr. 173: J. Sakař: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: *Architektonický obzor* 1902, s. 23

Obr. 174: R. Kříženecký: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: *Architektonický obzor* 1902, s. 14

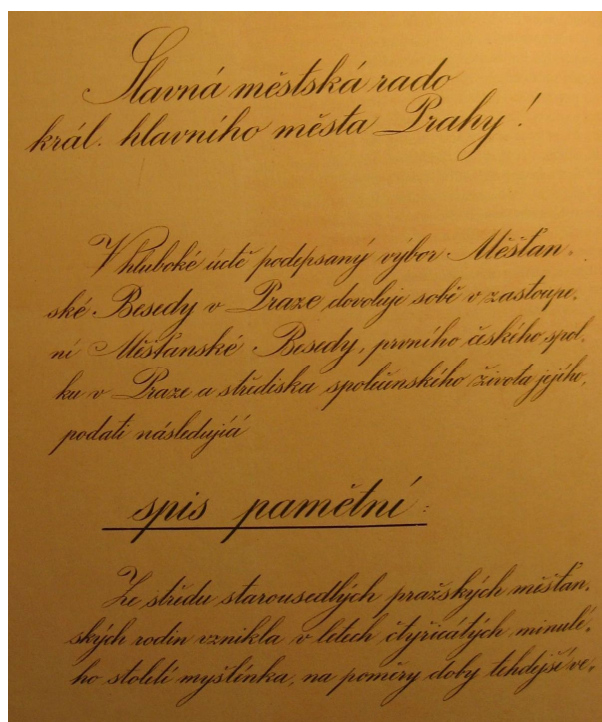
Obr. 175: R. Klenka z Vlastimilu: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: *Architektonický obzor* 1902, s. 14

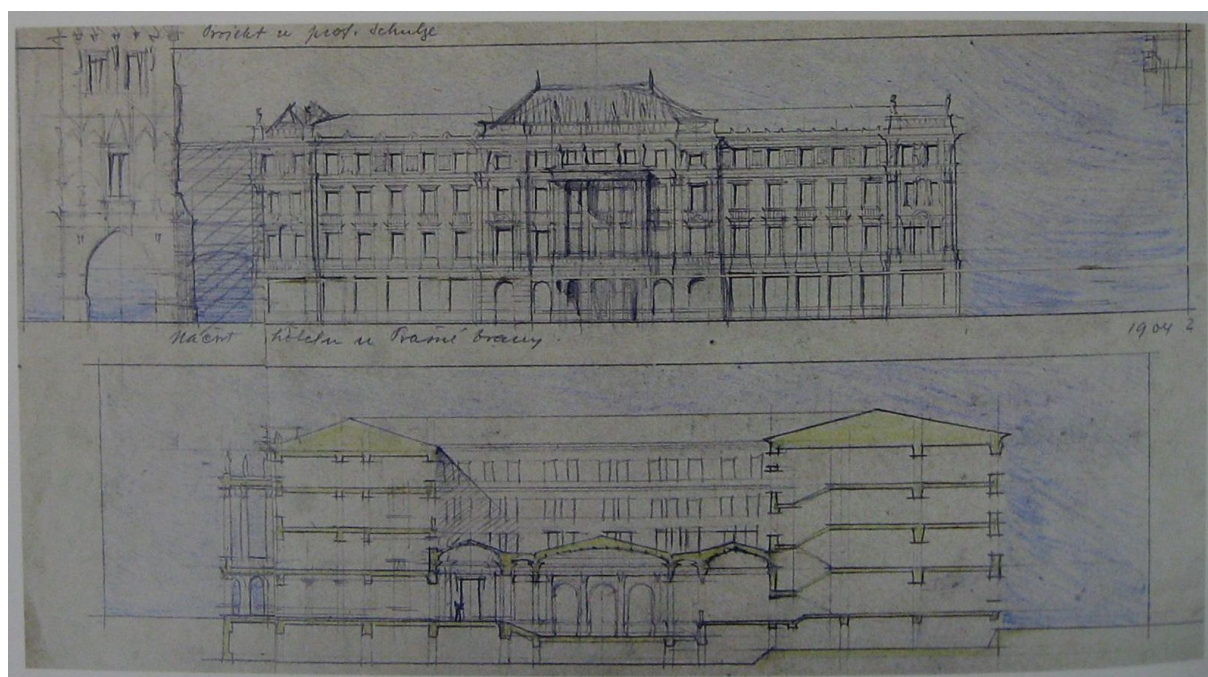
Obr. 176: Návrh městského stavebního úřadu: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: *Architektonický obzor* 1902, s. 15

Obr. 177: Dryák, Bendelmayer, Weichert: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: *Volné směry* 1902, s. 196

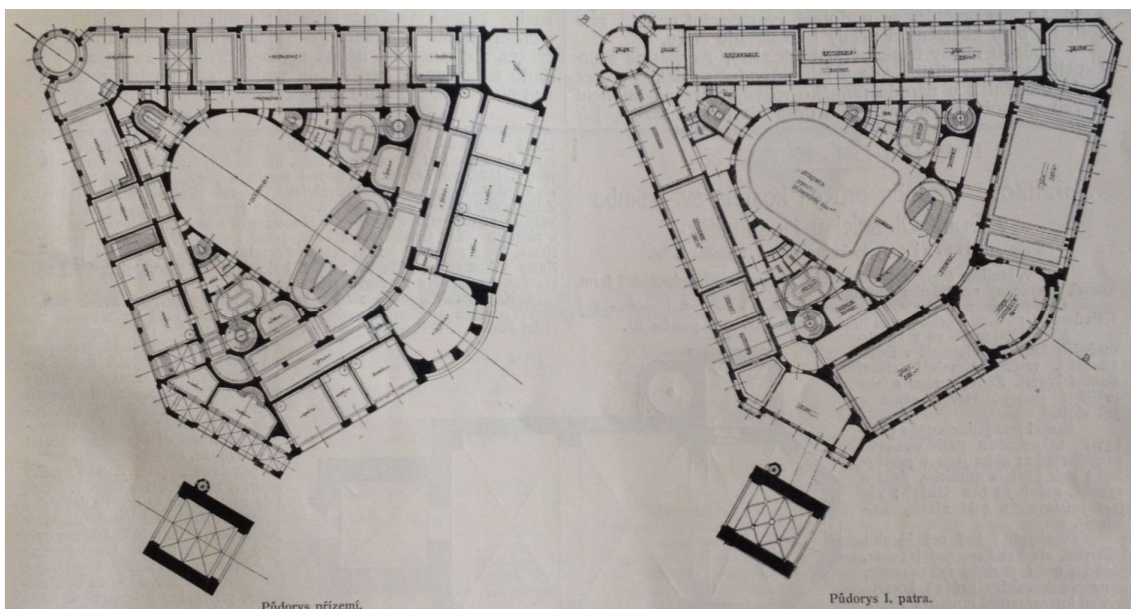
Obr. 178: Pamětní spis Měšťanské besedy městské radě. Zdroj: *Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)*. Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2.

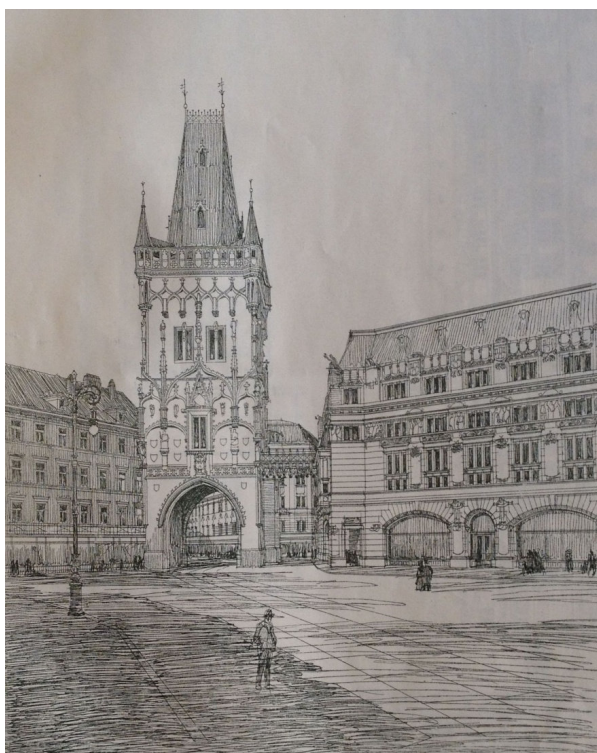
Obr. 179: P. Janák: návrh hotelu u Prašné brány. Zdroj: N. Kiesling: *Pavel Janák*. Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor vitae, 2011, 319 s. ISBN 978-80-87164-38-9. s. 180

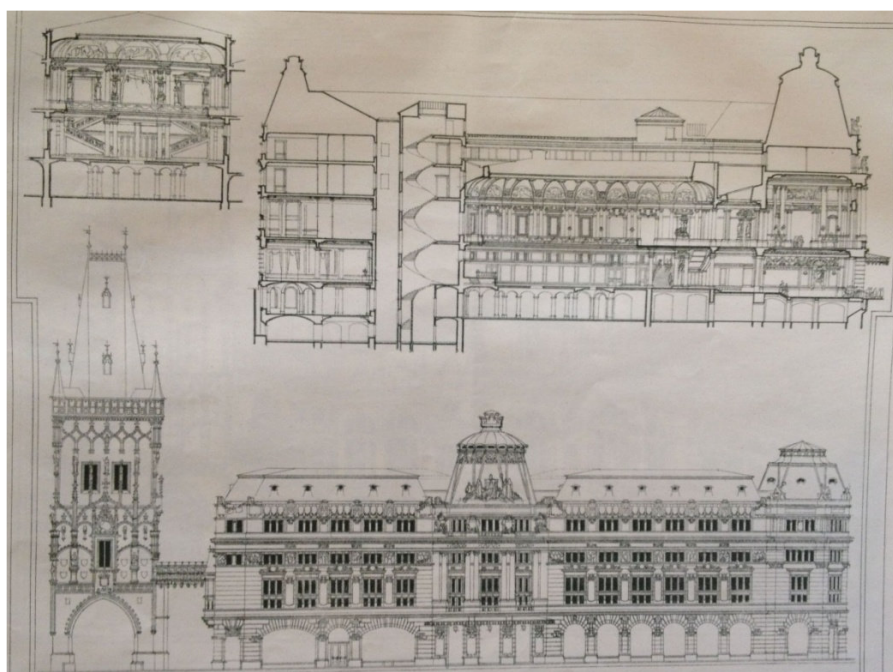
Obr. 180: Osvald Polívka - Podklad pro Měšťanskou besedu pro jednání o zakoupení pozemku a vypsání soutěže, 1902. Zdroj: : *Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)*. Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2.

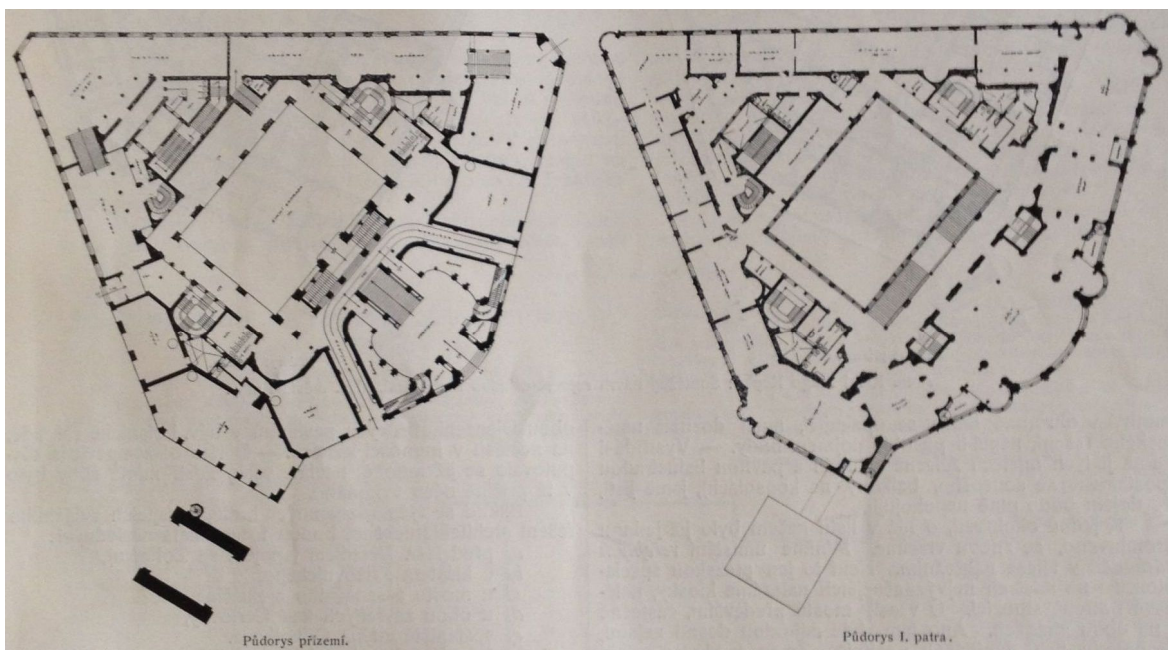
Obr. 181: Dryák + Amena: Soutěžní návrh reprezentačního domu, půdorys přízemí a prvního patra. Zdroj: *Architektonický obzor* 1903, s. 26

Obr. 182: Dryák + Amena: Soutěžní návrh reprezentačního domu, perspektiva. Zdroj: *Architektonický obzor* 1903, tab. 31

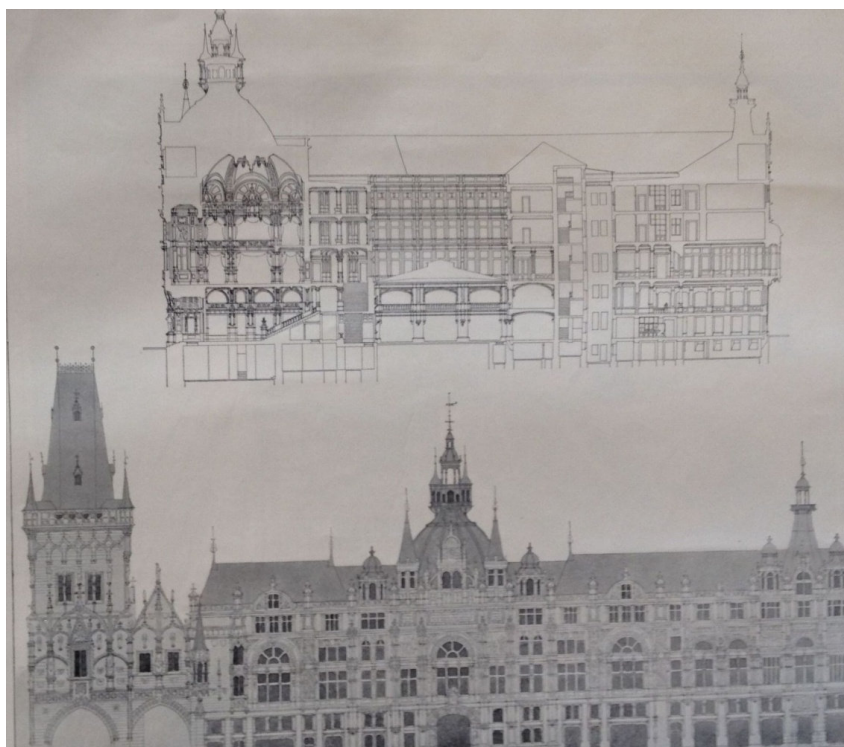
Obr. 183: Dryák + Amena: Soutěžní návrh reprezentačního domu, řezy, fasáda. Zdroj: *Architektonický obzor* 1903, tab. 32

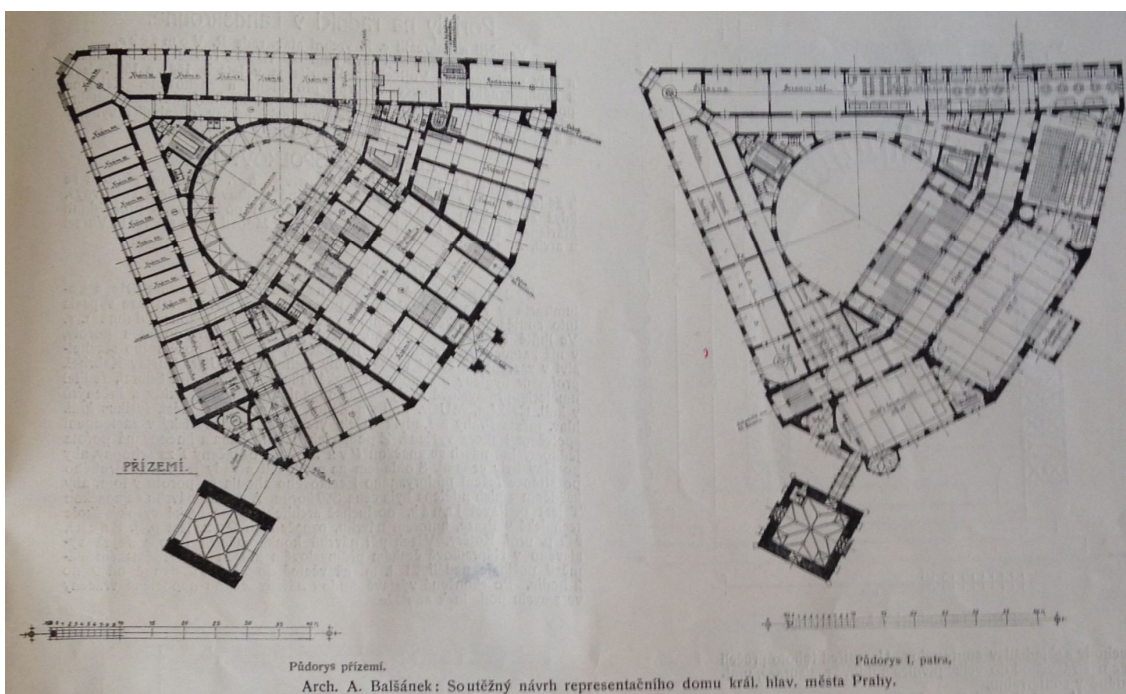
Obr. 184: J. Pospíšil: Soutěžní návrh reprezentačního domu, půdorys přízemí a prvního patra. Zdroj: *Architektonický obzor* 1903, s. 37

Obr. 185: J. Pospíšil: Soutěžní návrh reprezentačního domu, perspektiva. Zdroj: *Architektonický obzor* 1903, tab. 48

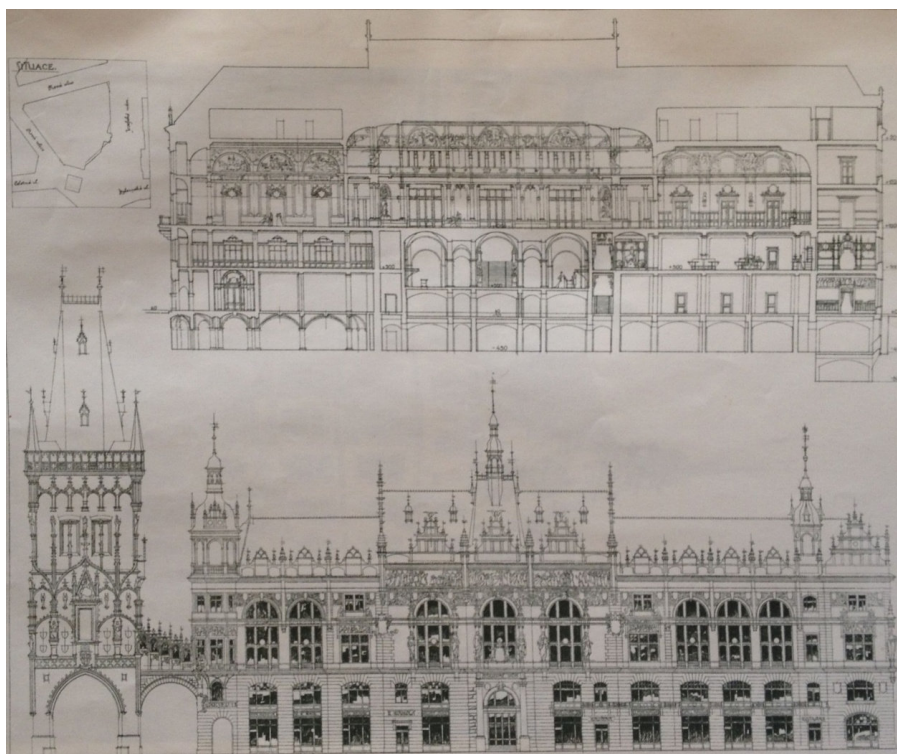
Obr. 186: J. Pospíšil: Soutěžní návrh reprezentačního domu, řez, fasáda. Zdroj: *Architektonický obzor* 1903, tab. 49

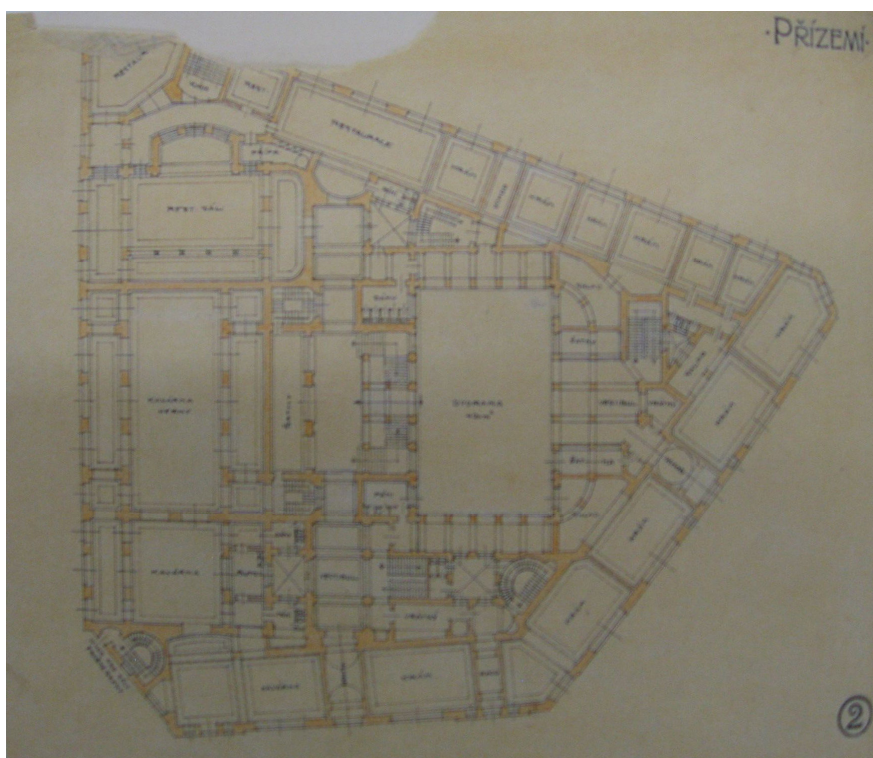
Obr. 187: A. Balšánek: Soutěžní návrh reprezentačního domu, půdorys přízemí a prvního patra. Zdroj: *Architektonický obzor* 1903, str. 27

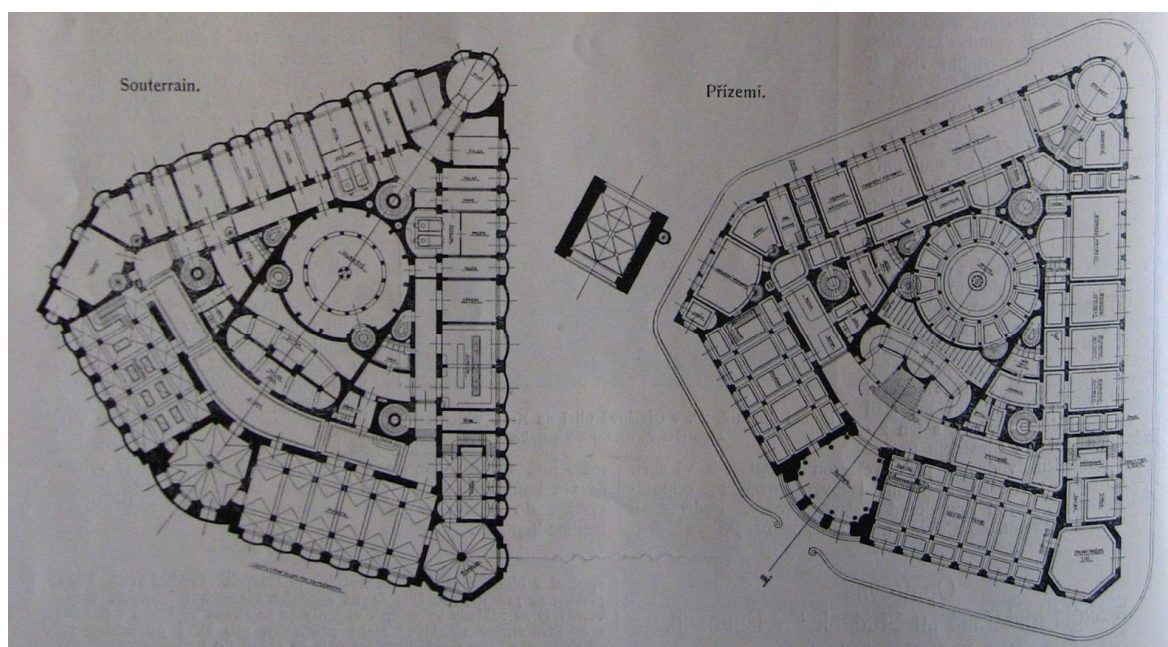
Obr. 188: A. Balšánek: Soutěžní návrh reprezentačního domu, perspektiva. Zdroj: *Architektonický obzor* 1903, tab. 33

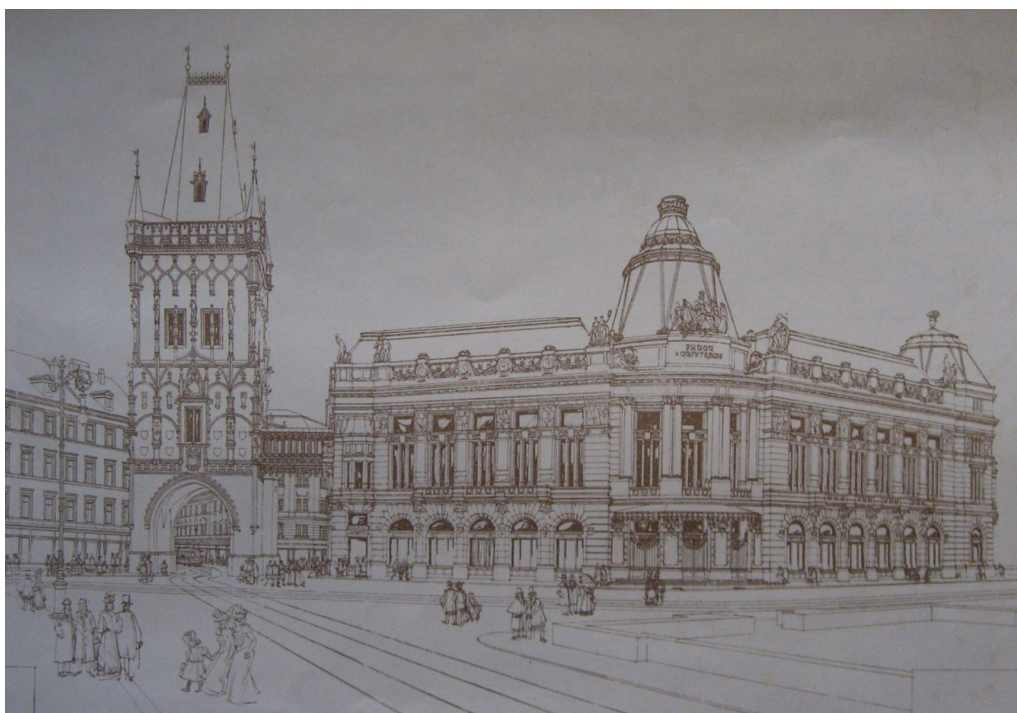
Obr. 189: A. Balšánek: Soutěžní návrh reprezentačního domu, řez, fasáda. Zdroj: *Architektonický obzor* 1903, tab. 34

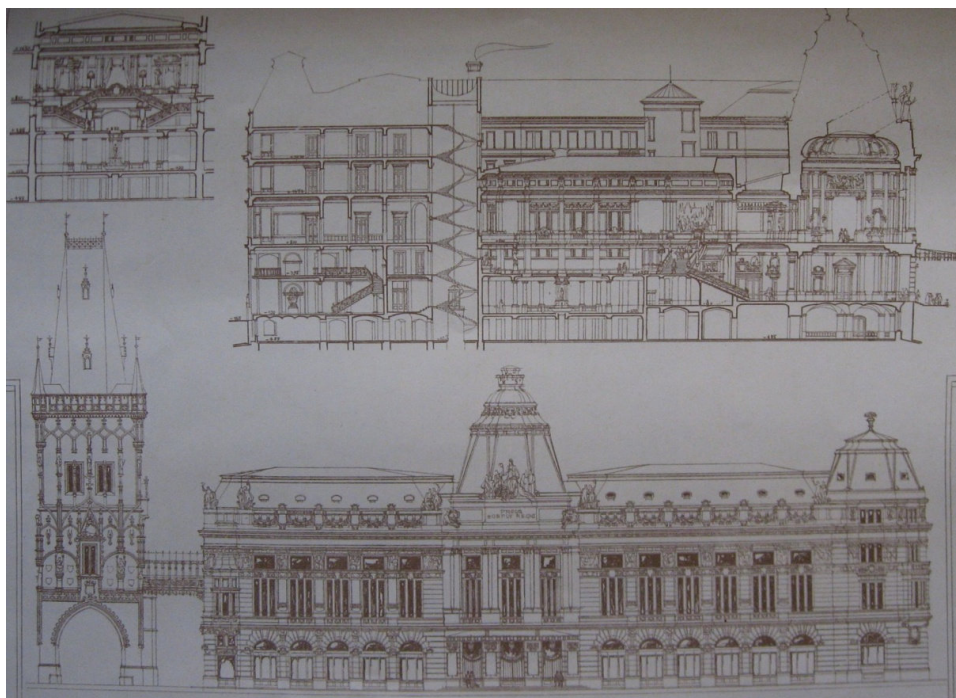
Obr. 190: P. Janák: Návrh reprezentačního domu – mimo soutěž. Zdroj: N. Kiesling: *Pavel Janák*. Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor vitae, 2011, 319 s. ISBN 978-80-87164-38-9. s. 60.

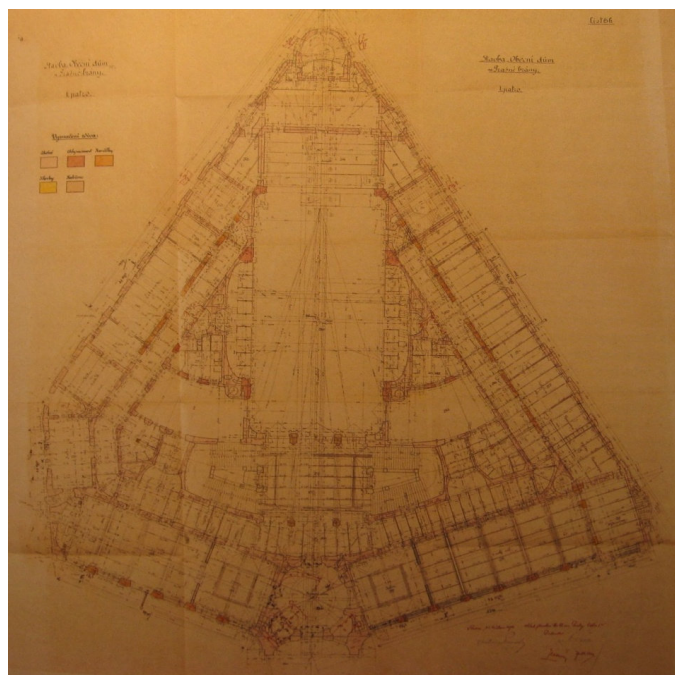
Obr. 191: Dryák + Amena: Druhý soutěžní návrh reprezentačního domu, půdorys suterénu a přízemí. Zdroj: *Architektonický obzor* 1904, str. 38

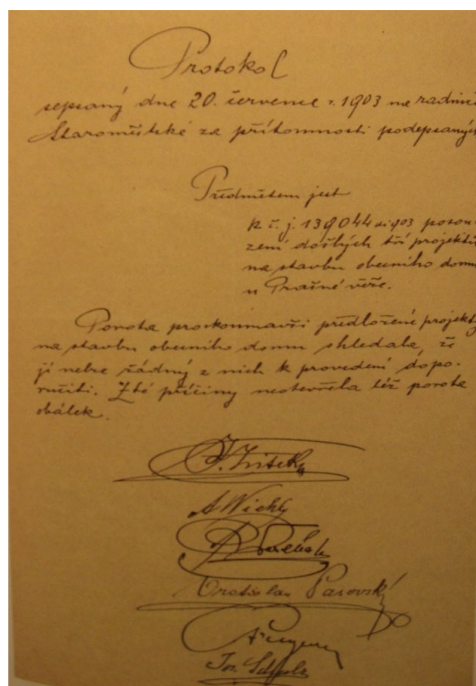
Obr. 192: Dryák + Amena: Druhý soutěžní návrh reprezentačního domu, perspektiva. Zdroj: *Architektonický obzor* 1904, tab. 48

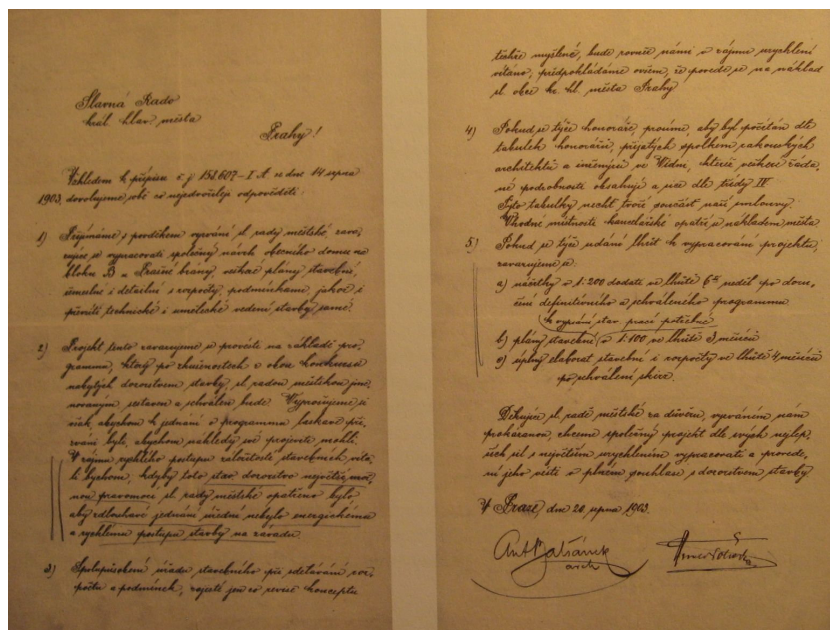
Obr. 193: Dryák + Amena: Druhý soutěžní návrh reprezentačního domu, řez, fasáda. Zdroj: *Architektonický obzor* 1904, tab. 49

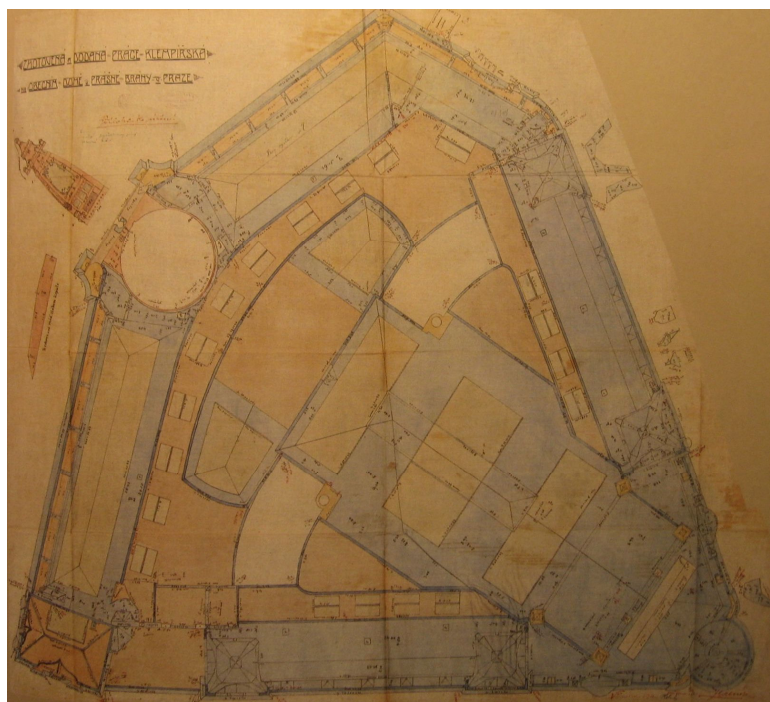
Obr. 194: Stavební výkres 1. patra Obecního domu z roku 1914, zdroj: *Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)*. Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2, str. 81

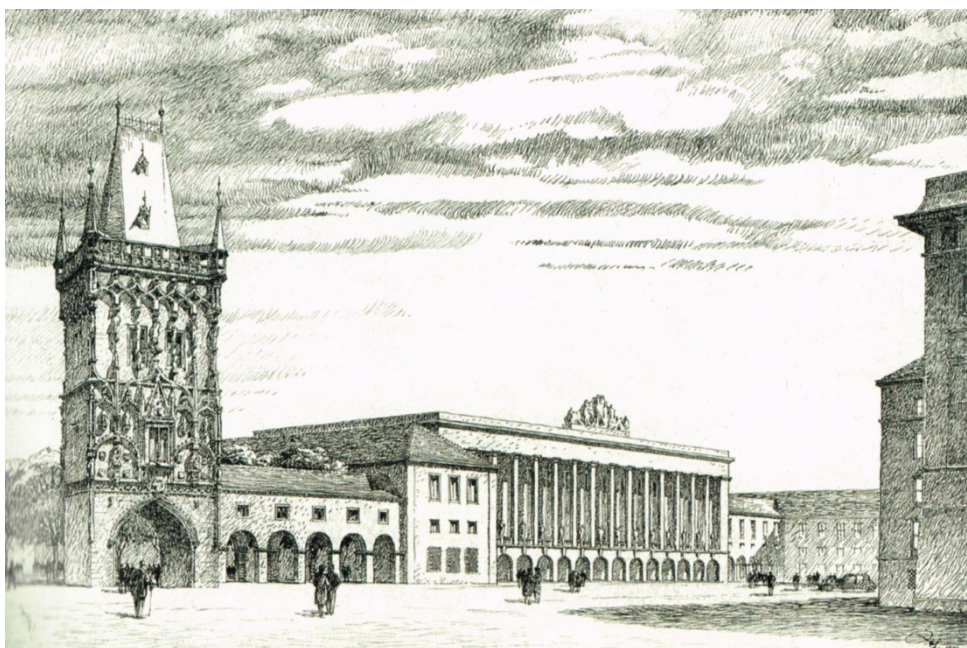
Obr. 195: Protokol druhého kola soutěže na projekt Obecního domu (podepsáni J. Zítek, A. Wiehl, R. Tereba, V. Pasovský, Č. Gregor, J. Schulz). zdroj: *Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)*. Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2, str. 83

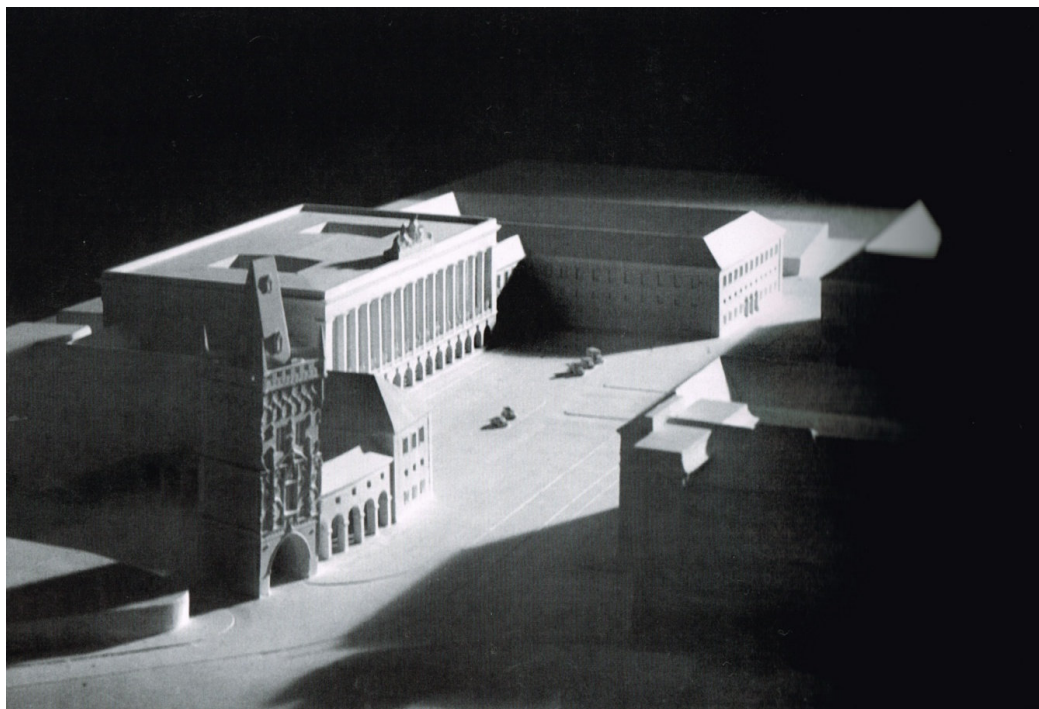
Obr. 196: Souhlas architektů Balšánka a Polívky s vypracováním definitivního projektu Obecního domu, zdroj: *Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)*. Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2, str. 85

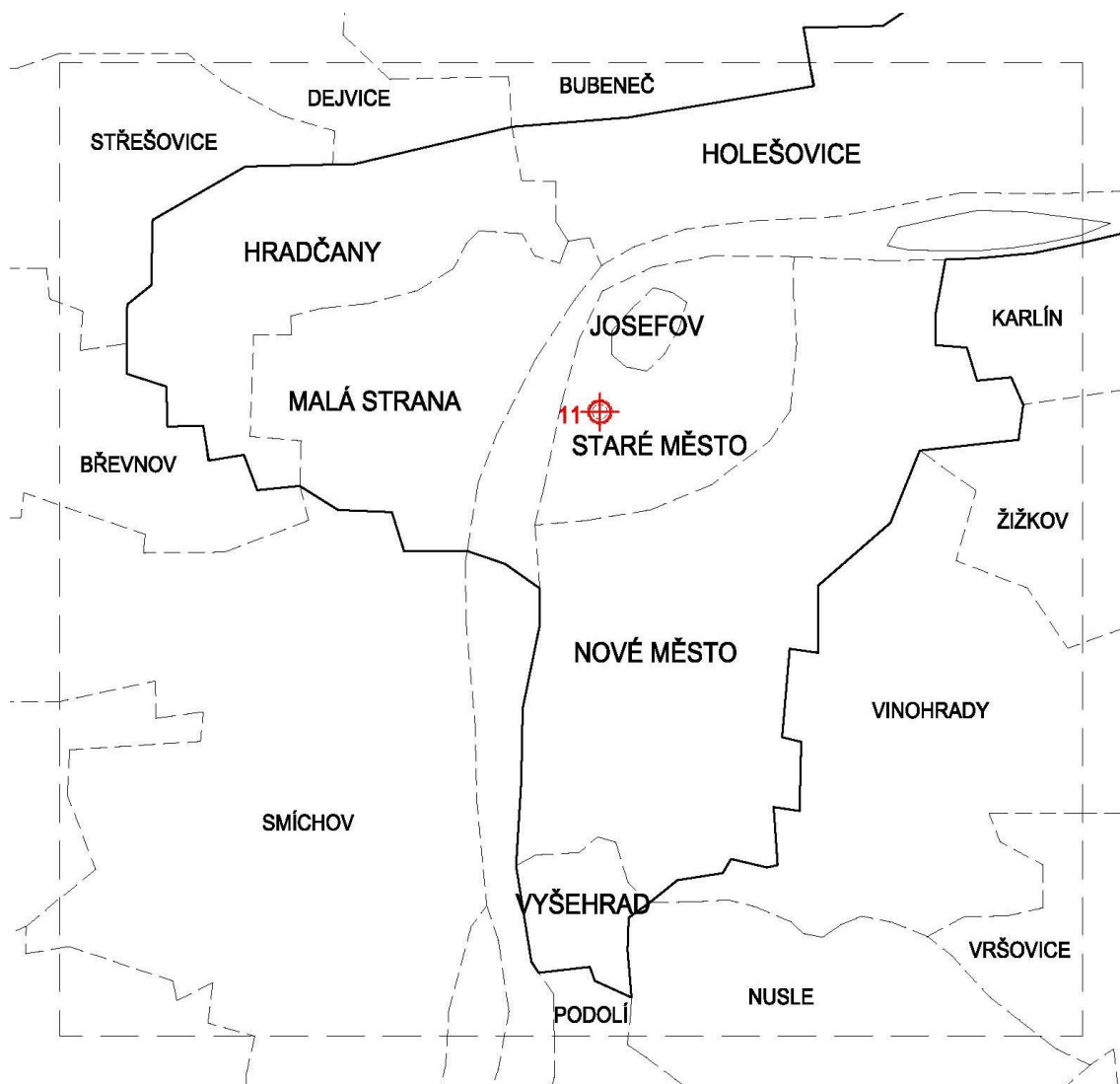
Obr. 197: Výkres klempířských prací na střeše Obecního domu z roku 1911, zdroj: *Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)*. Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2, str. 91

Obr. 198: Plán na výstavbu objektu koncertního domu v místě Obecního domu v době nacistické okupace. Zdroj: M. Hořejš: *Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1. s. 185

Obr. 199: Plán na výstavbu objektu koncertního domu v místě Obecního domu v době nacistické okupace. Zdroj: M. Hořejš: *Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1. s. 192

Obr. 200: Mapa s orientačním zobrazením soutěží – Budova nové radnice

11. BUDOVA NOVÉ RADNICE

„... vidíme snahu předešlých roků, již moderní doba bohudík překonala: vyvolati vědomě malebnosti vlastní středověké a barokní tvořivosti na nových budovách, aby spadaly v starý rámec okolí. Kolikráte byla již tato snaha zklamána nejradikálnějším způsobem a přece — jak vidíme — vystřízlivění se nedostavilo.“

11.1. Okolí nové radnice

Nedostatečné kapacity prostor ve Staroměstské radnici vedly pražské radní k úvahám nad přístavbou nové budovy již v posledních letech 19. století. Již v rámci **první soutěže** na přestavbu Staroměstské radnice vypsané v říjnu roku **1899** byl požadavek na novostavbu radniční budovy, která měla být umístěna v **asanačním bloku č. XXIX** v trojúhelníkovém prostoru mezi ulicemi Platnéřská, Žatecká a Kaprova a měla být s přestavovanou částí Staroměstské radnice spojena anexem zabíhajícím do dnešního Mariánského náměstí (podrobněji o soutěžích na přestavbu Staroměstské radnice viz **kapitola č. 6**).

V zadání **druhé soutěže** vypsané v roce **1904** došlo ke změně v umístění staveniště pro novostavbu, které se posunulo do bloku mezi ulicemi Linhartská, Platnéřská a Žatecká, tedy do dnešního umístění. Navrhovaná novostavba měla být spojena **můstkem** s přestavovanou částí Staroměstské radnice.

Místo pro novou radnici mělo bohatou historii a bylo značně ovlivněno asanačními zákroky. Na území Linhartského náměstí stával ve 13. stol. **Jarošův dvůr**, dřevěná kupecká osada, na jejímž území se nacházel i kostelík **sv. Linharta**. Byl to původně románský jednodlný kostelík, později přestavěný v trojlodní gotický kostel. Vznikl před rokem 1278, zrušen byl po roce 1787 za josefínských reforem a definitivně zbořen v roce 1798. Jarošův dvůr byl postupně zrušen a ve 14. stol. na jeho místě vznikl kurný trh. Až do roku 1880 zde stávala staroměstská kovárna.

Na dnešním Mariánském náměstí stával kostel **Panny Marie na louži**¹⁷⁵. Mezi oběma náměstími stával blok domů, které radnice vykoupila a poté v rámci **asanačních zásahů** zbourala. K mnoha těmto domům patřilo „právo ohně“ (domy s kovářskou výhňí). Platnéři zde vyráběli brnění a pancíře, ostrožníci ostruhy, helměři přilby, konváři cínové nádoby, kotláři slévali zboží z bronzu a mosazi.

Při navrhování mohutné novostavby se architekti museli vypořádat především s monumentálními sousedy – Klementinem a Clam-Gallasovým palácem.

11.2. Druhá soutěž na přestavbu a dostavbu Staroměstské radnice

Soutěž byla vypsaná usnesením sboru obecních starších **2. května 1904** s termínem odevzdání do **31. března 1905**. Souhrnná částka pro ceny na novostavbu administrativní budovy byla 8.000 K. Na závěrečné schůzi poroty (starosta Vladimír Srb, Josef Hlávka, Josef Zítek, Josef Schulz, Antonín Wiehl, Čeněk Gregor a Bedřich Kovařovič) 31. května 1905 bylo konstatováno, že došly celkem **4 návrhy**. Z dobového tisku se dozvídáme, že jejich autory byli O. **Polívka** (odměna 2.500 K), autorské dvojice V. **Beneše** a J. **Pospíšila** (odměna 2.500 K) a B. **Bendelmayera** a E. **Wiecherta** (odměna 1.500 K). Čtvrtý projekt nebyl zveřejněn a neznáme ani jeho autora.

Arch. Osvald Polívka - odměna 2500 K [Obr. 201, Obr. 202]

Polívkův soutěžní projekt navrhoval do přízemí místnosti pro podací protokol berních správ a doručovatele, v přímém vnitřním spojení s příslušnými likvidaturami. Dále obsahoval

¹⁷⁵ Jméno kostela pochází od toho, že při každé povodni bylo místo zaplaveno a louže tu zůstávala ještě dlouho poté.

archiv, registratury, služební byt, pokoje pro sluhy a rezervu k možnému rozšíření berních úřadů. Berní úřady a hlavní městskou pokladnu umístil v nízkém 1. patře.

Arch V. Beneš a Josef Pospíšil - odměna K 2500 [Obr. 203, Obr. 204]

Autoři budovu navrhli v celé ploše jako objekt bankovní. Jejím středem byl tresor, který byl umístěn v dobře hlídané a opancěřované místnosti.

V přízemní části budovy byly umístěny úřady určené pro nejbližší styk s veřejností, v I. patře pak ostatní kancelářské prostory. Dvorana byla navržena jako galerie se skleněným stropem nad I. patrem. V druhém patře umístěny jsou referáty dle programu, které mají čilý styk se sousedící radniční budovou. Hlavní vchod byl položen na Mariánské náměstí. S ohledem na stávající barokní budovy na Mariánském náměstí byla nová budova navržena opět v barokním stylu.

Arch. Bedřich Bendelmayer a Emil Weichert - odměna K 1500 [Obr. 205, Obr. 206]

Budova byla dle programu navržena jako dvoupatrová se zvýšeným přízemím, suterénem a sklepními prostory. Dvorana byla osvětlována vrchním světlíkem. Z obou stran k ní přiléhaly úřadovny. Lávka z přístavby byla umístěna v I. patře. Hlavní vchod byl řešen třídílně a dle programu z Mariánského náměstí. Fasáda byla navržena v renesančním slohu s použitím českých motivů.

11.3. Výsledek soutěže

Výsledky soutěže však byly vnímány negativně, a to nejen pro malý počet podaných návrhů, ale také pro jejich všeobecně nízkou úroveň. Nejvýše byly hodnoceny práce O. Polívky a V. Beneše a J. Pospíšila, které byly shodně odměněny 2.500 K.

Proto byla porota požádána, aby přijala funkci poradního sboru, jenž by dohlížel na vypracování návrhu definitivního rozřešení nové administrativní budovy. Jejím prvním krokem bylo sestavení upraveného **stavebního programu**:

V novostavbě úřední budovy měl být umístěn školní referát (360 m²), berní referát (680 m²), živnostenské referáty (480 m²), berní úřad (1.600 m²), městská účtárna a hlavní pokladna (1.780 m²), byty (80 m²) a rezervní místnosti (490 m²), celkem tedy 5.470 m².

V lednu roku 1906 bylo rozhodnuto přikročit ke stavbě dle tohoto programu. Z toho důvodu byl dne 7. července 1906 vyzván arch. **Polívka**, aby na základě svého soutěžního návrhu vypracoval nové skici a přibližný rozpočet. Polívka byl osloven nejen z toho důvodu, že v soutěži obdržel jeho návrh jednu ze dvou nejvyšších odměn, ale pravděpodobně také proto, že měl bohaté **zkušenosti** se stavbou monumentálních budov v centrální části města (budova České spořitelny v Rytířské ulici¹⁷⁶, dva domy pro Českou banku, palác Živnobanky na Příkopě, palác Městské pojišťovny na Staroměstském náměstí a tou dobou již i reprezentační dům¹⁷⁷ u Prašné brány).

¹⁷⁶ Společně s A. Wiehlem.

¹⁷⁷ Společně s A. Balšánkem.

Na společné schůzi všech referátů a úřadů však bylo zjištěno, že agenda těchto úřadů za poslední dobu natolik vzrostla, že výměry ploch stanovených programem z roku 1906 již neodpovídají jejich potřebám. Arch. Polívka konstatoval, že místo původních 5.470 m² bude potřeba nejméně 6.800 m².

Celý zbytek roku 1906 se nesl ve znamení neustálých změn a oprav nejen v programu nové radniční budovy, ale také v plánu polohy okolních bloků a ulic. Na základě stavebních plánů předložených dne 14. listopadu 1907 bylo vymezeno definitivní staveniště obdélníkového tvaru o rozměrech cca 91 x 37 m s hlavním vchodem z Mariánského náměstí proti Klementinu. Detailní plány byly technické komisi předloženy 11. ledna 1908 a 10. února 1908 byly schváleny i městskou radou. Celkový rozpočet byl stanoven na **2 100 000 K** (plus náklad na zřízení staveniště 465.000 K a přípravné práce na 35.000 K, celkem tedy 2 600 000 K).

Ke značnému pozdržení stavby došlo zásahem **Zemského výboru**, který v červnu roku 1908 neschválil nový plán polohy a výškovou úpravu ulic a náměstí v okolí nové budovy. Požadoval přeložení Žatecké ulice, větší rozčlenění nové budovy (co do půdorysného i výškového řešení) a její lepší začlenění do svého okolí.

„Zemský výbor král. es. nepotvrdil změnu plánu polohy pro Mariánské a Linhartské náměstí, usnesené sborem obec. starších dne 6./4. z důvodů estetických i stavebně technických. Návrh O. Polívky posunuje totiž proti dříve předloženému celkovému plánu polohy pro Staré Město Pražské stavební čáru značně do Mar. náměstí a úroveň náměstí o 80 cm. snižuje.“¹⁷⁸

Městská rada proto dala vypracovat **nový projekt**. Průčelí budovy bylo směrem do Mariánského a Staroměstského náměstí sníženo na tři patra, fasády při Platněřské a Linhartské ulici byly pročleněny mohutnějšími rizality a tvarováním střech a IV. patro se vypustilo a nahradilo mansardami. Vyústění Žatecké ulice do Platněřské ulice bylo přeloženo na osu I. rizalitu nové budovy.

Dne 31. března r. 1909 znovu jednal zemský výbor o změně plánů polohy a navržené změny schválil. Výsledný návrh [**Obr. 207, Obr. 208**] lze označit za moderní klasicismus s výraznými secesními prvky¹⁷⁹. Smlouvou z 13. dubna 1909 byl. O. Polívkovi za všechny jeho práce zaručen paušální honorář 36.000 K.

11.4. Stavba nové administrativní budovy

Dne 5. září r. 1908 bylo staviteli Františku Tichnovi předáno staveniště [**Obr. 210**], který ihned začal s vytýčením a s výkopem sklepů a základů. Stavební dozorstvo sestávalo z členů sboru obecních starších a městské rady M. Blechy, F. Hodka, J. Kaše a J. Seiferta. Kromě projektanta byli členy ještě přednosta I. odboru stavebního úřadu L. Čížek a stav. Ant. Hrubý, který vedl správu stavby.

V srpnu r. **1911** byla budova již těsně před dokončením a začalo stěhování prvních úřadů a referátů. Kolaudace definitivně dokončené budovy proběhla **10. listopadu 1911**.

¹⁷⁸ [B. a.]: Radniční budova na Mariánském náměstí. *Styl*. 1909, roč. I.

¹⁷⁹ Z. Lukeš: 100 let Nové radnice v Praze. Co s ní? In: *Lidovky.cz* [online]. [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/100-let-nove-radnice-v-praze-co-s-ni-d41-/design.aspx?c=A111115_092859_In-bydleni_ter

Po dokončení [Obr. 211] sloužila budova především jako **berní úřad**. Ve velkém sále [Obr. 212] byly umístěny kóje úředníků. Po vzniku samostatné republiky byla tato místnost upravena na **jednací síň zastupitelstva**. Stejnému účelu slouží dodnes:

„Dvorana určena jest pro styk obecnstva s městskými pokladními úřady, t. j. hlavní městskou pokladnou, s oddělením poukazovacím městské účtárny a oběma berními úřady. Rozsáhlá dvorana tato, zaujímající plochu 570 m², pokládá se může za největší dosud pokladní místnost v Praze. Jest opatřena skleněnou střechou a pod ní ozdobným skleněným stropem. K umělému osvětlování elektrickému slouží 20 bohatě upravených lustrů, umístěných po obvodě stropu. Uprostřed dvorany jsou umístěny pohodlná, koží potažená sedadla a psací stoly pro obecnstvo, mající zde řízení úřední.“¹⁸⁰

Při výstavbě bylo pamatováno i na **bohatou sochařskou výzdobu**, která je nejbohatěji soustředěna okolo hlavního průčelí. Jedná se především o práce S. Suchardy (reliéfní plastiky kolem hlavního portálu, alegorie Síly a Vytrvalosti), J. Mařatky (figurální sousoší s náměty Síly a Vytrvalosti, alegorická socha Ušlechtilosti a Skromnosti) nebo L. Šalouna (socha Rabína Löwa na nároží do Linhartské ulice a socha Železný rytíř na nároží do Platněřské ulice).

11.5. Reakce po dokončení

Nová administrativní budova radnice se po svém dokončení netěšila velké oblibě, a to především ze strany **mladší generace** z okolí časopisů Styl a Umělecký měsíčník. Již v průběhu výstavby se ozývaly kritické hlasy proti „stavbě, jejíž provedení bude znamenati umělecký bankrot svého tvůrce a mimo to poškodí na dobu snad celého století starou partii městskou“¹⁸¹. Kritizovali také snahu o historizující řešení novostaveb v historickém prostředí:

„... vidíme snahu předešlých roků, již moderní doba bohudík překonala: vyvolati vědomě malebnosti vlastní středověké a barokní tvořivosti na nových budovách, aby spadaly v starý rámec okolí. Kolikráte byla již tato snaha zklamána nejradiálnějším způsobem a přece — jak vidíme — vystřízlivění se nedostavilo.“¹⁸²

Zpochybňovali výslednou práci jak architektka, tak i přizvaných umělců:

„Některé obecní budovy města Prahy, zejména v poslední době vzniklé, nestojí na oné umělecké výši, která by rovnocenně odpovídala opravdovým a veškerého uznání hodným snahám obce Pražské po dosažení nejen účelně, ale i umělecky hodnotně provedených staveb. Ačkoliv bývají povolávání ku společné práci jak odborníci tak i umělci, přece nebývá výsledkem vždy dílo dokonalosti alespoň poměrné, ba naopak, dokonalost jeho bývá někdy i velmi pochybná.“¹⁸³

Nová budova byla kritizována především pro srovnání s mohutnými sousedy – Klementinem a Clam-Gallasovým palácem:

¹⁸⁰ O. Polívka: Nová radniční budova na Linhartském a Mariánském náměstí v Praze. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 104

¹⁸¹ [B. a.]:: Radniční budova na Mariánském náměstí. *Styl*. 1909, roč. I.

¹⁸² [B. a.]:: Radniční budova na Mariánském náměstí. *Styl*. 1909, roč. I.

¹⁸³ J. Chochol: Nová radniční budova na Mariánském náměstí. *Umělecký měsíčník*. 1912, roč. II, s. 108

„Kdežto Klementinum má velký motiv portálu, znamenajícího něco hmotně i plasticky a prezentujícího se mocným reliefem, nutí se radnice do motivů příliš chtěných, velkých měřítek, jichž chce dosáhnouti především velikými otvory, tedy prázdnotou, ničím místo něčím. ... Radnice, ačkoliv hromadí plno zalomenin, ústupky, vystupující risalit a různé jiné vypukliny a vypnuliny, dosahuje toliko tvrdého a neživotného dojmu ploché truhlářské práce... Nová radnice stojí zde co cizinec, nemajíc nic z rytmiky Klementina ani paláce Clam-Gallasova, barokních to architektur prvního řádu. Jest plochá a tvrdá, schází jí měkkost vlnění a lahodná vzedmutost formových akkordů pražského baroku, a má jen strohé plochy, chudé a ledově chladné, bez onoho tepla, jež vyzařují zjevy naší staropražské architektury.“¹⁸⁴

11.6. Závěr

Ani tak obrovská stavba však administrativním potřebám mladé republiky dlouho nestačila, a proto byla na konci dvacátých let vypsána soutěž na novou úřední budovu magistrátu. Byla situována do bloku mezi ulicemi Kaprova, Žatecká a Platnéřská (tedy do místa určeného pro novostavbu radnice v prvním kole soutěže). Autory nové budovy v puristickém stylu jsou Oktáv Koutský a Vladimír Ježek.

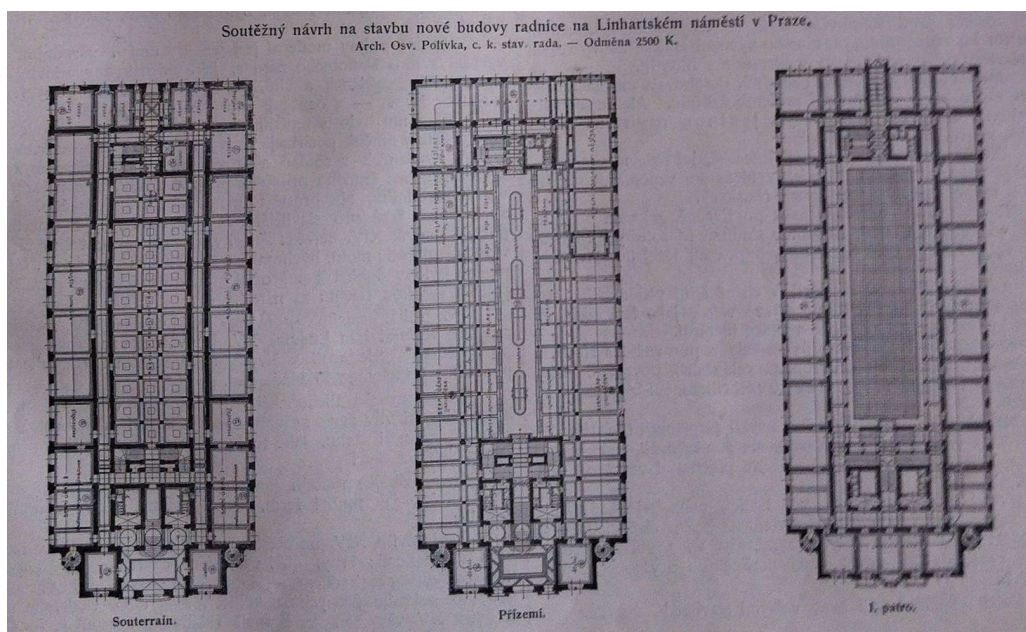
Vzniklé komorní náměstí bylo o dvě dekády později dotvořeno Roithovou neoklasicistní budovou Městské knihovny s reprezentačním bytem primátora ve stylu art deco.

11.7. Zdroje:

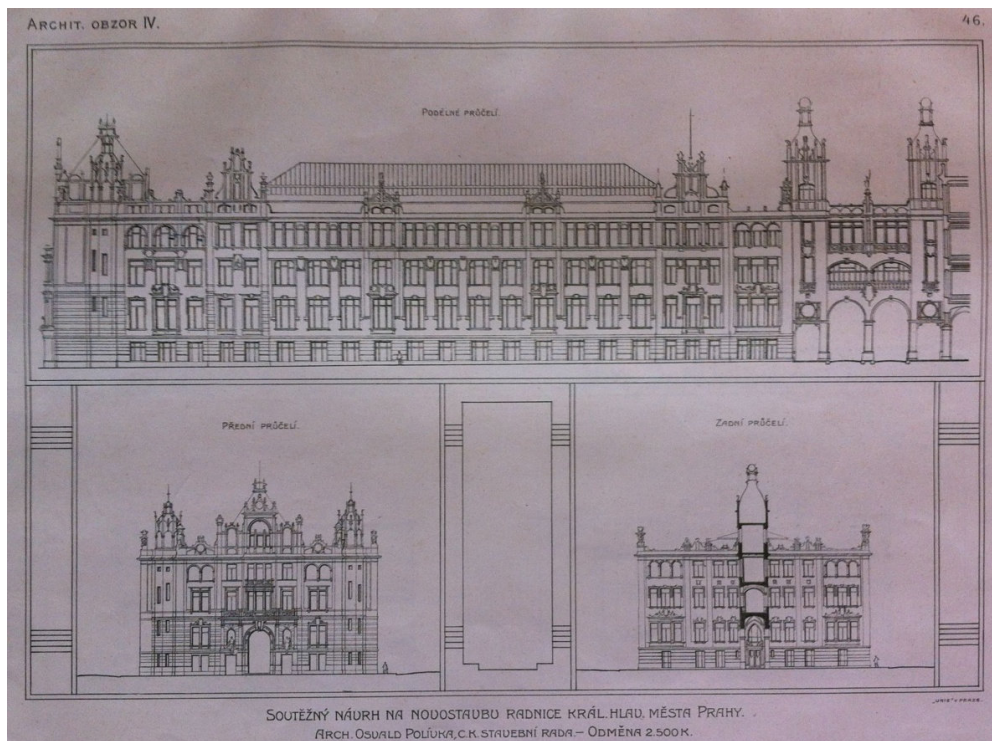
- O. Polívka: Soutěžný návrh na stavbu nové budovy radniční na Linhartském náměstí v Praze. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 37, 40, tab. č. 46, 47
- V. Beneš, J. Pospíšil: Soutěžný návrh na stavbu nové budovy radniční na Linhartském náměstí v Praze. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 38, 40, tab. č. 48, 49
- B. Bendelmayer, E. Weichert: Soutěžný návrh na stavbu nové budovy radniční král. hlav. města Prahy. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 42, 43, tab. č. 51, 52
- O. Polívka: Nová radniční budova na Linhartském a Mariánském náměstí v Praze. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 101-106, 110-112, tab. č. 42, 43, 44, 45, 46, 47
- [B. a.]: Radniční budova na Mariánském náměstí. *Styl*. 1909, roč. I.
- [B. a.]: Administrační budova radnice na Linhartském náměstí. *Styl*. 1909, roč. I.
- JNK: Radnice. *Styl*. 1910, roč. II., s. 25, 26, 31, 32
- A. Engel: Mariánské náměstí. *Styl*. 1913, roč. IV.
- J. Chochol: Nová radniční budova na Mariánském náměstí. *Umělecký měsíčník*. 1912, roč. II, s. 108, 109, 110
- Z. Lukeš: 100 let Nové radnice v Praze. Co s ní? In: *Lidovky.cz* [online]. [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/100-let-nove-radnice-v-praze-co-s-ni-d41-/design.aspx?c=A1111115_092859_In-bydleni_ter

11.8. Obrazová příloha:

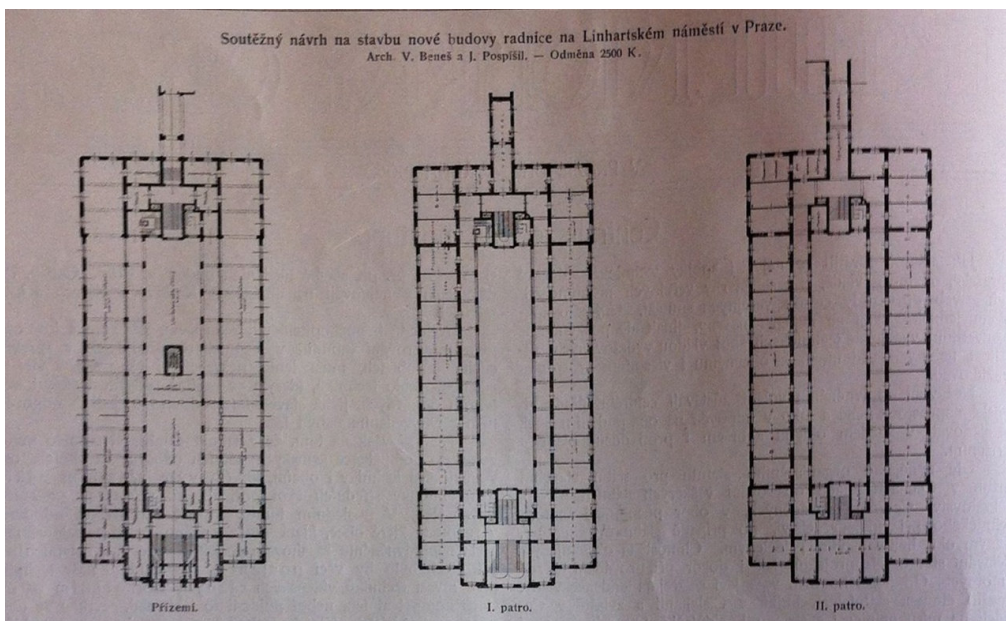
¹⁸⁴ J. Chochol: Nová radniční budova na Mariánském náměstí. *Umělecký měsíčník*. 1912, roč. II, s. 109, 110.

Obr. 201: O. Polívka: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Půdorysy suterénu, přízemí a I. patra. Zdroj: O. Polívka: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radniční na Linhartském náměstí v Praze. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 37

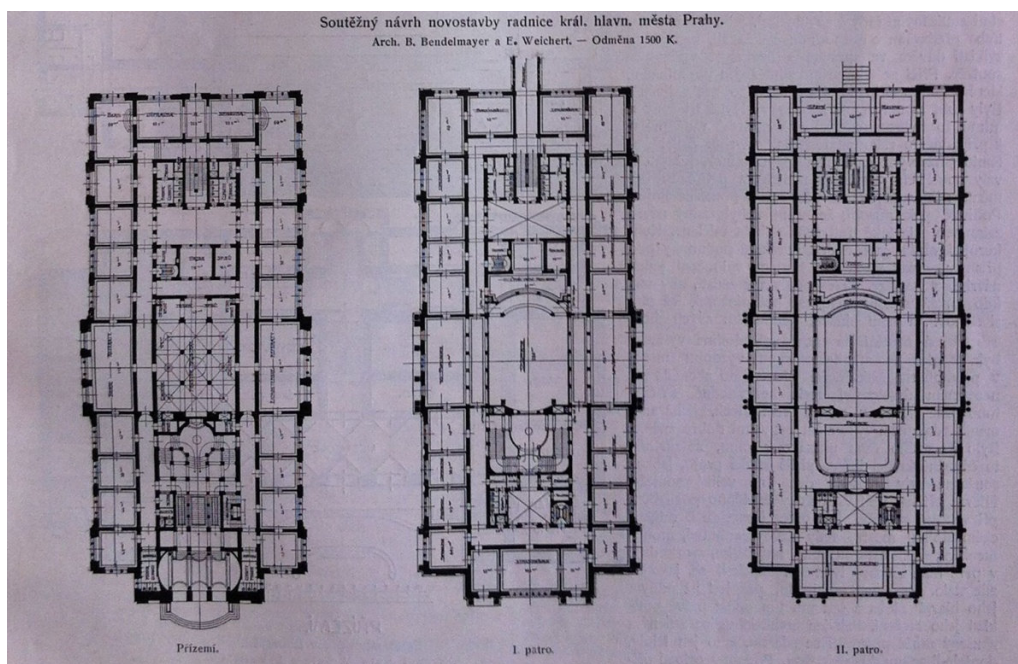
Obr. 202: O. Polívka: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Fasády. Zdroj: O. Polívka: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radniční na Linhartském náměstí v Praze. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., tab. č. 46

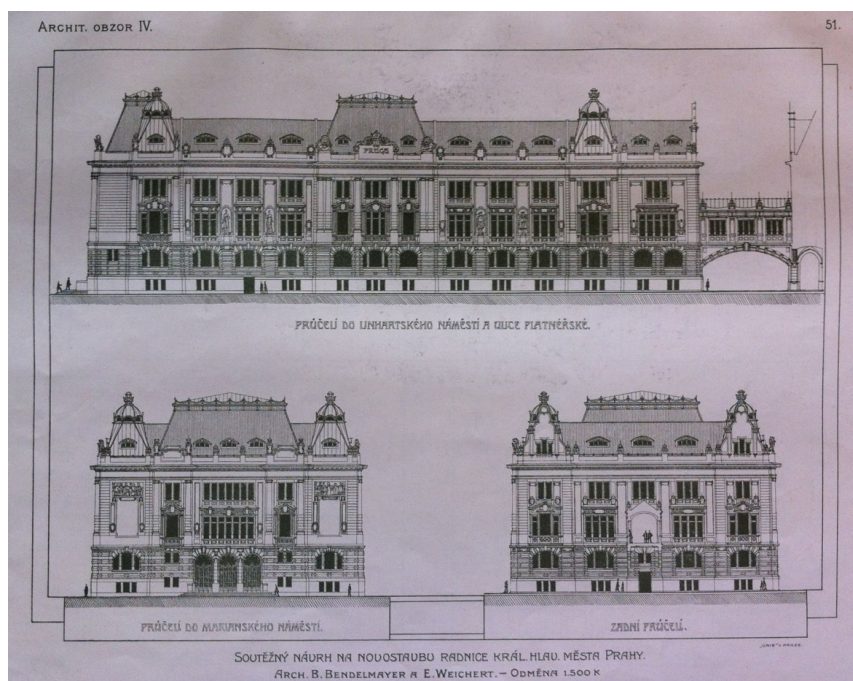
Obr. 203: V. Beneš, J. Pospíšil: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Půdorysy přízemí, I. a II. patra. Zdroj: V. Beneš, J. Pospíšil: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radniční na Linhartském náměstí v Praze. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 38

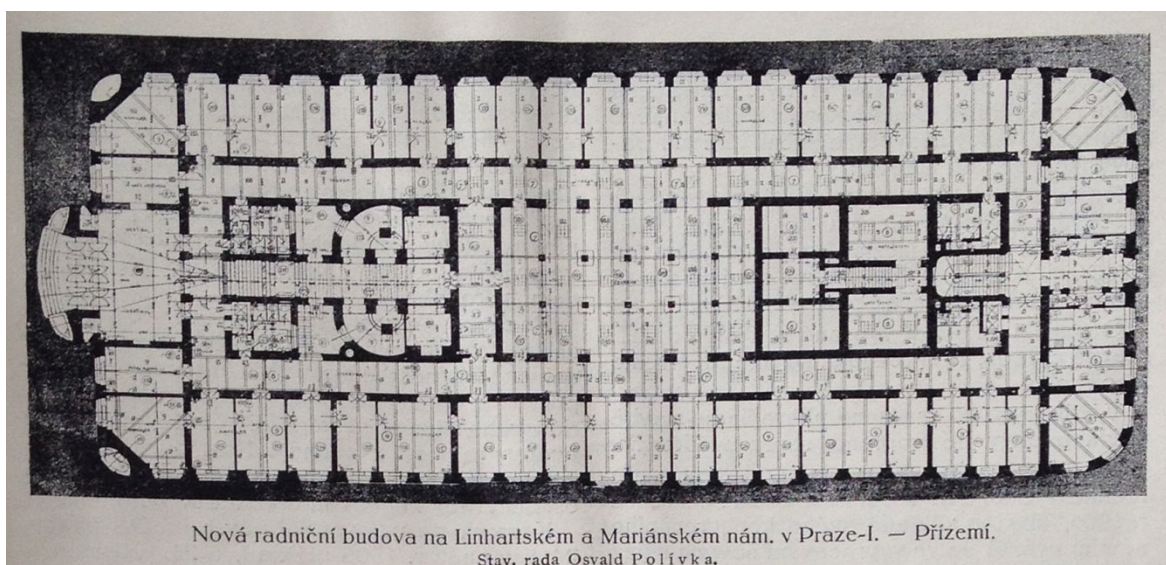
Obr. 204: V. Beneš, J. Pospíšil: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Perspektiva. Zdroj: V. Beneš, J. Pospíšil: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radniční na Linhartském náměstí v Praze. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., tab. č. 48

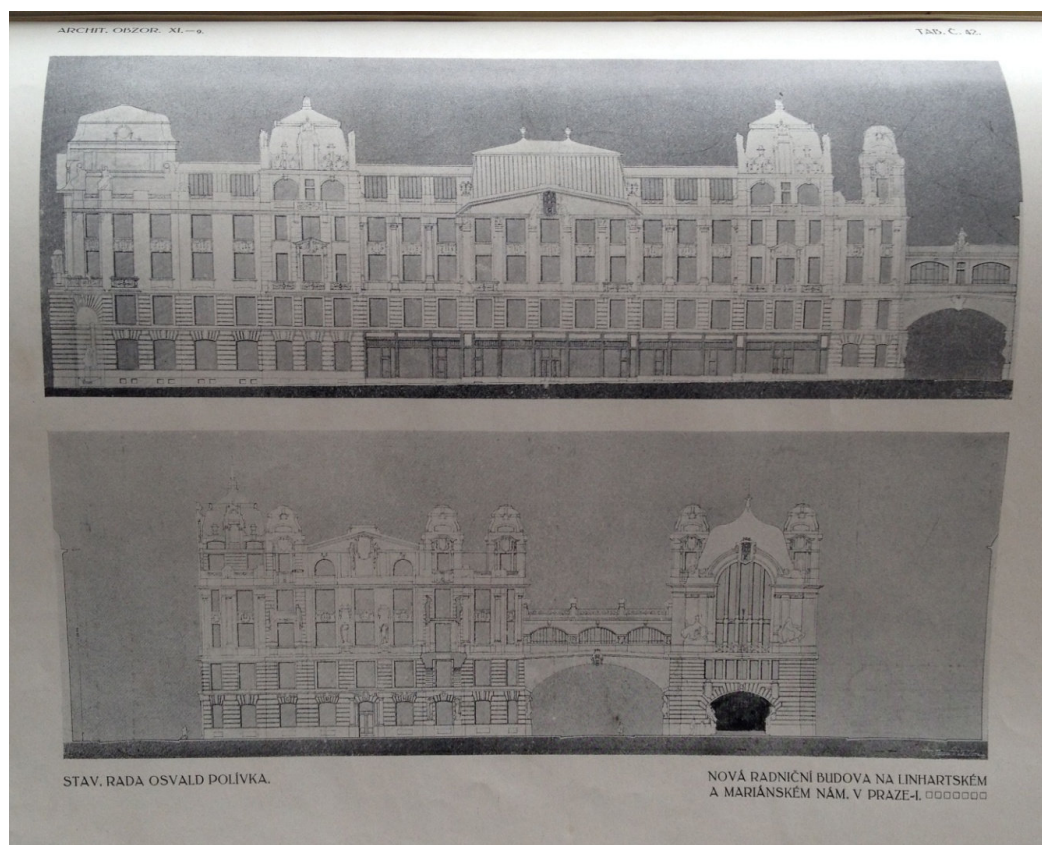
Obr. 205: B. Bendelmayer, E. Weichert: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Půdorysy přízemí, I. a II. patra.
Zdroj: B. Bendelmayer, E. Weichert: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radniční král. hlavn. města Prahy.
Architektonický obzor. 1905, roč. IV., s. 42

Obr. 206: B. Bendelmayer, E. Weichert: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Fasády. Zdroj: B. Bendelmayer, E. Weichert: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radniční král. hlavn. města Prahy. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., tab. č. 51

Obr. 207: O. Polívka: Nová radniční budova. Půdorys přízemí. Zdroj: O. Polívka: Nová radniční budova na Linhartském a Mariánském náměstí v Praze. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., s. 101

Obr. 208: O. Polívka: Nová radniční budova. Fasády. Zdroj: O. Polívka: Nová radniční budova na Linhartském a Mariánském náměstí v Praze. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., tab. č. 42

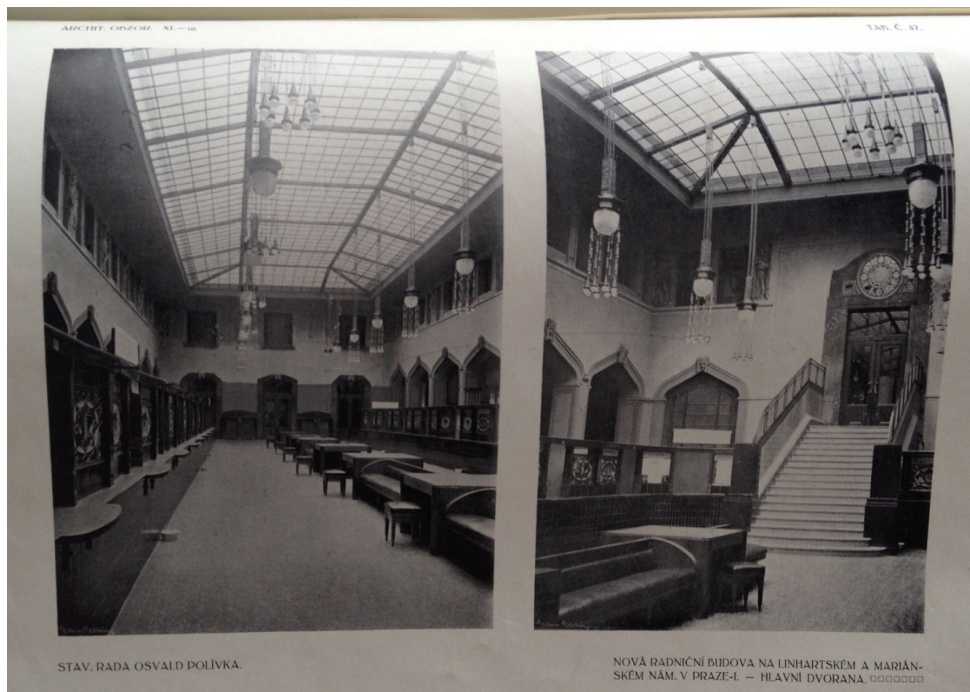
Obr. 209: O. Polívka: Nová radniční budova. Fasády. Zdroj: Archiv hlavního města Prahy. Sběrka map a plánů. Dostupné z <http://www.ahmp.cz/>

Obr. 210: Staveniště nové budovy radnice. Zdroj: <http://praha.idnes.cz/>

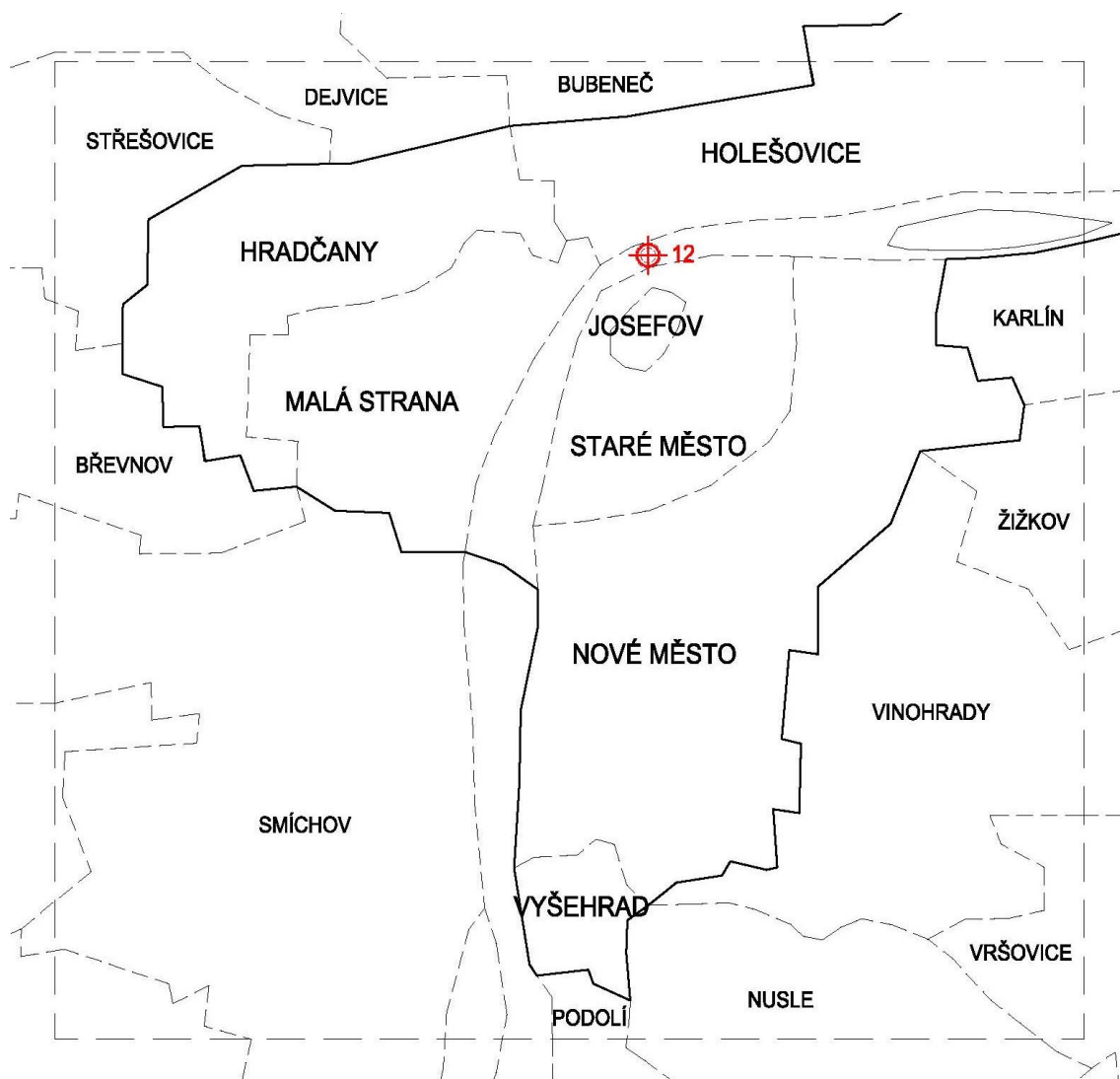
Obr. 211: Nová radnice těsně po dokončení. Zdroj: <http://praha.idnes.cz/>

STAV. RADA OSVALD POLÍVKA.

NOVÁ RADNIČNÍ BUDOVA NA LINHARTSKÉM A MARIÁNSKÉM NÁM. V PRAZE-I. – HLAVNÍ DVORANA. oooooo

Obr. 212: Hlavní dvorana nové radnice. Zdroj: O. Polívka: Nová radniční budova na Linhartském a Mariánském náměstí v Praze. *Architektonický obzor*. 1912, roč. XI., tab. č. 47

Obr. 213: Mapa s orientačním zobrazením soutěží – most Svatopluka Čecha.

12. MOST SVATOPLUKA ČECHA

„Již při soutěži na regulaci Letenské pláně uznávána byla důležitost spojení pravého břehu vltavského s levým břehem a proto bylo se konkurentům podrobiti podmínce, že musili počítati jak s mostem z Mikulášské třídy, tak i s mostem u Rudolfina.“

12.1. Důvody pro výstavbu

Výstavba Čechova mostu byla bezprostředním výsledkem **asanace Josefova a části Starého Města a výstavby Mikulášské (Pařížské) třídy**. Úzce také souvisela se soutěží na regulaci **Letenské pláně**. Prvně byla myšlenka na vybudování mostu v těchto místech formulována již v době vzniku plánů pro asanaci jakožto prodloužení monumentální komunikační osy od Muzea směrem k Letenské pláni. Nebylo to však v Hurtigově vítězném návrhu „**Finis ghetto**“, který navrhovanou asanační třídu mostem nezakončoval. Spojení s druhým břehem navrhl Hurtig o něco výše proti proudu řeky v prodloužení dnešní Břehové ulice, kam navrhoval přemístit **železnou Rudolfovu lávku** pro pěší.

Na rozdíl od Mánesova mostu nebylo technické řešení Čechova mostu podrobeno veřejné soutěži, ale bylo městskou radou přímo svěřeno do rukou III. odboru **městského stavebního úřadu**. Veřejná soutěž byla vypsána pouze na řešení **umělecké výzdoby**. Důvodů k tomuto kroku bylo několik. Jak bylo výše uvedeno, Čechův most byl součástí vyššího komunikačního řešení a navazoval na výstavbu Mikulášské třídy. S jeho stavbou se tedy poměrně spěchalo. Dalším důvodem mohl být fakt, že Čechův most nebyl prostorově v tak exponované poloze jako Mánesův most, který svým umístěním v podloubí hradčanského panoramatu představoval těžký oříšek. Důvody byly i čistě technického rázu:

„Ježto při tomto mostě poměry, k nimž třeba přihlížeti, byly úplně jasny, z ohledů na rychku kanalizační dána byla poloha obou říčních pilířů a rovněž koty obou břehů byly pevný, vyslovili se znalci, že dle daných poměrů bylo by sotva možno doporučiti zde konstrukci lepší, nežli podává projekt městského úřadu stavebního.“¹⁸⁵

Výstavba Čechova mostu bezprostředně navazovala na soutěž na úpravu **Letenské pláně** (r. 1901), ve které byla požadována **dvě** komunikační spojení vltavských břehů (od Rudolfiny a v prodloužení asanační třídy). V srpnu roku **1903** byl III. odbor stavebního úřadu pověřen vypracovat prvotní studie obou mostů, na nichž se pod vedením stavebního rady **Jiřího Soukupa** podíleli inženýr Václav Trča, František Mencl, Ferdinand Polka a inž. elév B. Klobouček. V případě Čechova mostu bylo vypracováno celkem **6 studií** s použitím vrchní i spodní konstrukce a ve variantě s jedním nebo se dvěma pilíři. Tyto generelní návrhy byly předloženy technické komisi, do které byli přizváni odborníci prof. A. V. Velflík, c. k. stavební rada V. Weingärtner a vládní rada prof. J. Schulz.

Na jejich základě pak bylo rozhodnuto, aby výsledná konstrukce byla navržena jako **spodní železná** se dvěma pilíři v korytu řeky. Dále bylo rozhodnuto, aby byl detailní projekt vypracován III. odborem stavebního úřadu a aby na architektonicky řešenou uměleckou výzdobu mostu byla vypsána **veřejná soutěž**.

12.2. Veřejná soutěž na architektonicky řešenou uměleckou výzdobu mostu

Brzy na to se konalo **vodoprávní řízení**, které končilo projednáním před komisí c. k. místodržitelství dne 25. dubna 1904. Na jeho základě došlo **9. května 1904** k poslední revizi podmínek a byla vypsána veřejná soutěž na uměleckou výzdobu mostu s termínem odevzdání do **konce července 1904**. Na ceny pro generelní návrh architektonické výzdoby Mikulášského

¹⁸⁵ *Administrativní zpráva královského hlavního města Prahy za léta 1905, 1906, 1907. Praha 1911. s. 589*

mostu byl povolen obnos 6.000 K a další obnos na vypracování detailního návrhu ve výši 14.000 K. Soutěž byla omezena na architekty a inženýry **české národnosti**.

Soutěžní návrhy na uměleckou výzdobu však **zklamaly**. Ačkoliv stavební úřad prodal celkem 17 ks soutěžních podkladů (pro most u Rudolfinu to bylo celkem 29 ks), došly celkem pouze **tři projekty**, z nichž jeden byl neúplný a byl ze soutěže vyloučen (heslo **Vltava**). Po technické stránce byly zbývající dva návrhy zpracovány ve dvou variantách: úplně tuhý s dvěma klouby s pouhými svislými sloupky a příhradový ztužený oblouk rovněž o dvou kloubech. Porota i o nich prohlásila, že nevyhovují podmínce, aby se použité formy slohově shodovaly s materiálem železa a kamene a nedoporučila udělit jim cenu. Městská rada však přesto rozhodla o zakoupení projektů za částku 500 K. Oba uznané návrhy pocházely od **téhož autora**, kterým byl **Richard Klenka, rytíř z Vlastimilu**.

Důvodem k tak nízké účasti v soutěži byl pravděpodobně fakt, že ve stejnou dobu byly vyhlášeny 4 velké soutěže (Zemský ústav pro choromyslné v Bohnicích, přístavba a novostavba radnice a Čechův a Rudolfinský most). Když si architekti měli vybrat, kterou ze dvou soutěží se budou zabývat, logicky padla volba na most u Rudolfinu. Na rozdíl od soutěže na Čechův most nebyla soutěž omezena pouze na uměleckou výzdobu a nabízela tak mnohem větší umělecké uplatnění. Kromě toho byla soutěž na Rudolfinský most mnohem lépe honorována (první cena 10.000 K, zatímco souhrnná částka pro Čechův most pouze 6.000 K).

Městská rada se rozhodla pro druhou variantu (oblouk s diagonálami), což stalo se z podnětu stavebního úřadu a tehdy přítomného znalce stavebního rady Weingärtnera (z důvodu vyšší tuhosti soustavy).

Soutěž tak byla považována za **neúspěšnou**, a ačkoliv technické řešení bylo dále zpracováváno stavebním úřadem, otázka umělecké výzdoby zůstávala nedořešena.

V této chvíli vystoupil arch. **J. Koula** s nabídkou zpracování generelního návrhu umělecké výzdoby za obnos 3.200 K, kterou městská rada přijala. Arch. Koula odevzdal finální projekt **15. října 1904 [Obr. 214, Obr. 215, Obr. 216]**. Technická část projektu byla hotova 6. prosince 1904.

Sbor obecních starších schválil dne 5. června 1905 náklad na výstavbu Mikulášského mostu ve výši 2 160 000 K (z toho 200.000 K bylo určeno pro uměleckou výzdobu). Zároveň bylo rozhodnuto, aby ke stavbě bylo přikročeno co nejdříve. 15. července 1905 bylo vypsáno **nabídkové řízení** pro výběr dodavatele. Došly celkem 4 nabídky a to od firem E. Czeczoviczka a syn z Brna, F. Müller a V. Kapsa, aut. stavební inženýři z Plzně, K. Kress a E. Bernard, stavební podnikatelství z Prahy a G. Gregersen a synové z Budapešti. Na základě nabídkového řízení rozhodla dne 11. srpna 1905 městská rada o firmě **Müller a Kapsa**¹⁸⁶, která provedla výstavbu pilířů. Na dodání železné konstrukce oblouků se podílely firmy Českomoravská - Ruston a bratři Prášilové.

Již dne 17. srpna 1905 předložil stavební úřad detailní návrh železné konstrukce, průvodovou zprávu a zadávací podmínky k úřednímu řízení. Stavební práce začaly již 21. srpna 1905.

¹⁸⁶ František Müller, syn spoluzakladatele firmy Antonína Müllera, je známý jako investor Müllerovy vily od arch. A. Loose.

Po technické stránce je přijatá soustava mostu **vyztužený oblouk s dvěma patečními klouby**. Při navrhování mostu musel být brán ohled na průtočnou šířku Vltavy, jež je v těchto místech neobyčejně úzká (pouhých 160 m). Bylo také nutné překonat výškový rozdíl mezi staroměstským a Letenským břehem. Navržený most proto lehce stoupá směrem k Letné (zatímco Mikulášská ulice od Staroměstského náměstí směrem k vodě klesá). Osa mostu se odchyľuje od osy Mikulášské třídy o 0,76 m.

Betonové pilíře s tuhou výztuží z profilových želez jsou založeny na **kesonech**. Staroměstský nábrežní pilíř ukrývá veřejné WC a přístup k šoupátku přechodné stoky ze shybky do tunelu. V Letenském nábrežním pilíři měly být umístěny veřejné prostory **hostince nebo kavárny** (kvůli předpokládanému pohledu na budoucí plavební ruch na Vltavě). Po generální opravě v roce 1974 však byl v krajní mostní opěře vybudován podjezd, čímž také došlo ke zrušení této podzemní prostory. Stavba pilířů byla slavnostně skončena položením závěrného kamene císařem **Františkem Josefem I.** dne 17. dubna 1907. Dokončený most byl pojmenován po významném básníkovi, spisovateli a cestovateli **Svatopluku Čechovi** (který zemřel v únoru roku 1908) a předán veřejnosti 6. června 1908.

Šířka mostu činí 16 m, z čehož vozovka zaujímá 10 m a chodníky dvakrát po 3 m. Délka mostu je 169 m s rozpětím oblouků 48 m, 53 m a 59 m.

Velká pozornost byla věnovaná **výtvarné výzdobě mostu**. Dominantní jsou bronzové postavy čtyř Viktorií, bohyň vítězství, dvě a dvě na každém konci mostu, umístěné na vrcholech 17,5 m vysokých litinových sloupech. Plastiky vysoké přes tři metry jsou dílem akad. sochaře **Antonína Poppa**. Sloupy spočívají na střeše kamenných budek a jsou duté pro kotvení Viktorií. Budky sloužily výběřčím mostného. Na návodních stranách mostních pilířů jsou bronzové sochy Světloňšek s pochodněmi (od **Ludvíka Wurzela** a **Karla Opatrného**), do nichž dříve vedlo plynové vedení, takže pochodně ozařoval plamen svítiplynu. Okraje mostních oblouků osvětlovaly dvě stovky žárovek. Most ještě zdobí pražský znak, který „chrání“ šestihlavé hydry od L. Wurzela.

Po dokončení mostu byla právě umělecká výzdoba podrobena **nevybíravé kritice**, a to především zástupci mladší generace sdruženými kolem periodika **Volné směry**:

„Jak je tato dekorace nešťastná a protismyslná, vycítí i laik: reliefů na bočních obloucích železných není viděti odnikud správně a úplně - jsou tedy zbytečné; sochy, sochařsky velmi slabé, umístované na ohlavi pilířů mostních proti vodě, mohou býti pozorovány blíže jen z nadhledu a z dálky jsou nezřetelné — opět tedy zbytečnost; a konečně sochy světloňšek nad výběřčími budkami jsou motiv do té míry ořelý a banální, že budou asi časem odstraněny. Výsledek plastické dekorace rovná se nulté v ohledu architektonickém i čistě sochařském.“¹⁸⁷

12.3. Závěr

Dnes je však Čechův most oceňován jako mistrovské dílo architektonické secese a patří mezi chráněné technické památky. Vzhledem k faktu, že plánovaný průkop Letenskou plání (popř. tunel) se nikdy neuskutečnil, působí vyústění Čechova mostu do Letenské skály poněkud zvláštním dojmem.

¹⁸⁷ [B. a.]: Nový Čechův most... *Volné směry*. 1908, roč. XII, s. 207

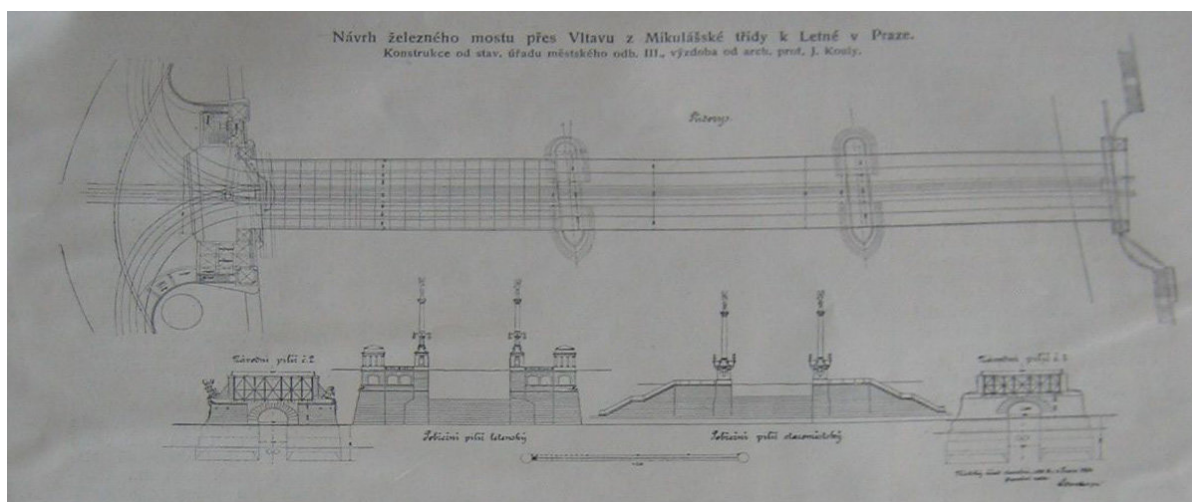
12.4. Zdroje:

- J. Soukup, J. Koula: Návrh železného mostu přes Vltavu z Mikulášské třídy k Letné v Praze. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 7, 15, 16, tab. 6 a 7
- Z. Bažant: Poznámky k posledním mostním soutěžím. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 41, 42
- [B. a.]: Nový Čechův most... *Volné směry*. 1908, roč. XII, s. 207
- L. Matějková: *Poasanační výstavba Mikulášské třídy v Praze na Starém Městě*. Praha, 2015. Jihočeská univerzita v Českých Budějicích, Filozofická fakulta, Ústav estetiky a dějin umění. Vedoucí práce doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc.
- Administrační zpráva královského hlavního města Prahy za léta 1905, 1906, 1907*. Praha 1911. s. 589

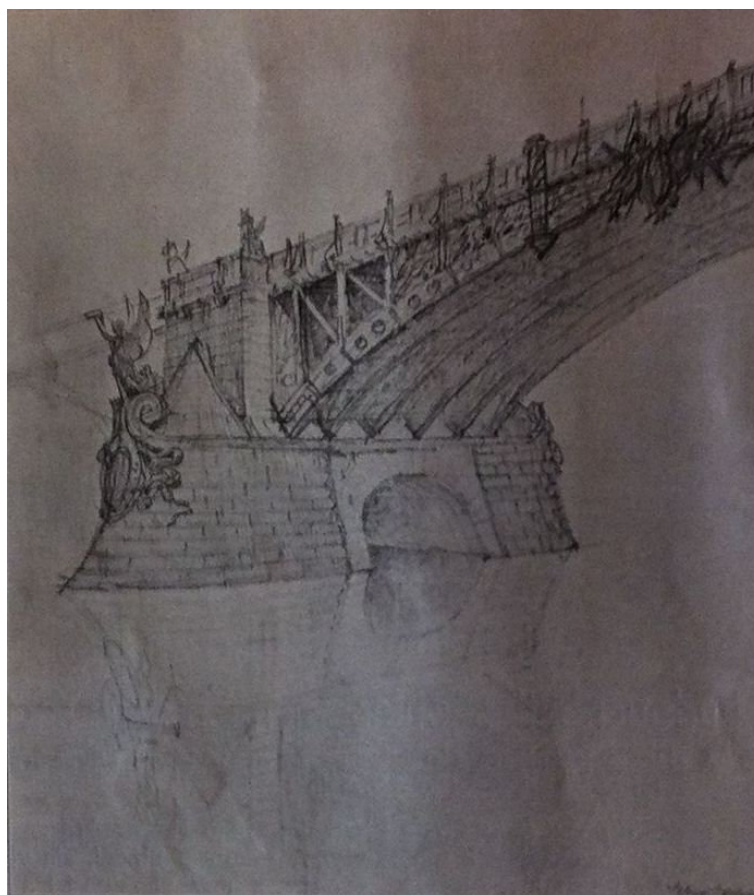
12.5. Obrazová příloha:

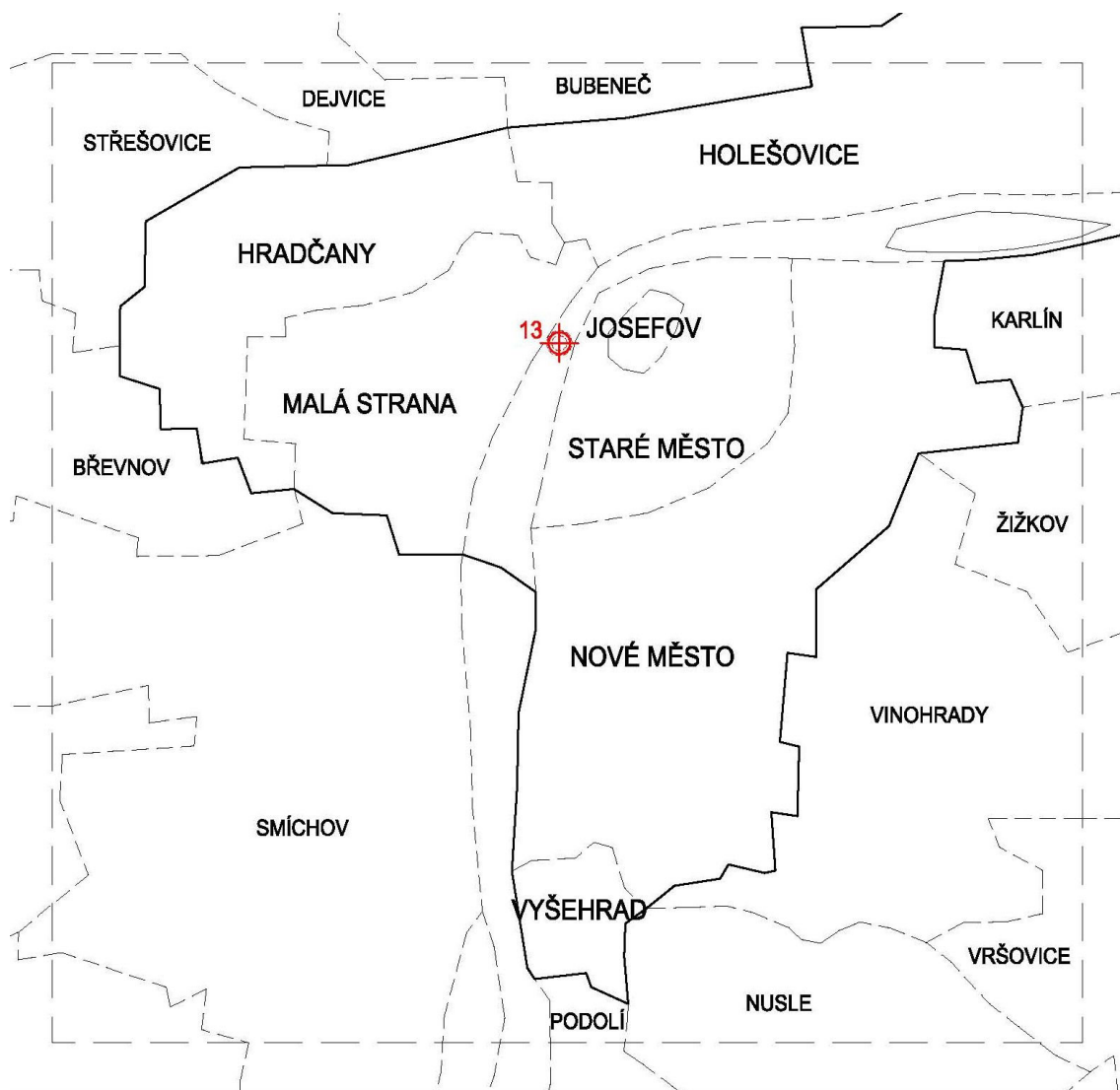
Obr. 214: J. Soukup, J. Koula: architektonický návrh mostu Svatopluka Čecha. Zdroj: J. Soukup, J. Koula: Návrh železného mostu přes Vltavu z Mikulášské třídy k Letné v Praze. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV, tab. 6 a 7

Obr. 215: J. Soukup, J. Koula: návrh mostu Svatopluka Čecha. Zdroj: J. Soukup, J. Koula: Návrh železného mostu přes Vltavu z Mikulášské třídy k Letné v Praze. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV, s. 15

Obr. 216: J. Soukup, J. Koula: návrh mostu Svatopluka Čecha, pohled na pilíř. Zdroj: J. Soukup, J. Koula: Návrh železného mostu přes Vltavu z Mikulášské třídy k Letné v Praze. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV, s. 16

Obr. 217: Mapa s orientačním zobrazením soutěží – most arcivévody Františka Ferdinanda d'Este

13. MOST ARCIVÉVODY FRANTIŠKA FERDINANDA D'ESTE

„Pomyšlí-li se však nyní na spodní konstrukci, je zřejmo, že soutěž nebyla řádně připravena; podmínky měly se předem upravit tak, aby bylo možné řešení, jaké se nyní jeví žádoucím, a tu by se jistě byl dostavil příznivý výsledek. Takto nemá město ze soutěže nejmenšího užítku. Nebyl získán návrh, podle kterého by se stavělo, ba ani myšlenka. Podivno, že za nepřipravenost soutěže mají nyní pykati autoři soutěžných návrhů.“

13.1. Rudolfova železná lávka

V místech dnešního **Mánesova mostu** býval přívoz. Již kolem roku 1830 se objevila myšlenka na výstavbu dřevěného mostu. Dřevěný most chtěl postavit mistr tesař **Michal Ránek**, jehož model je dodnes uchován ve sbírkách ČVUT [Obr. 218]. Dřevěná konstrukce měla být více než 150 metrů dlouhá a nad vltavským proudem se měla vznášet bez jediné podpory, bez jediného pilíře. Unikátní tesařská vazba toto plně umožňovala (Ránek nejdříve sestavil dřevěný model a ten postupně zatěžoval modely vozíků s poměrným nákladem).

V letech 1866-1868 navrhl arch. Karel rytíř **Veselý** a inž. František **Schön železnou lávku pro pěší** [Obr. 219, Obr. 220], která nesla jméno následníka trůnu a která sloužila až do výstavby nového mostu v roce 1914. Lávka se nacházela o několik metrů dále po proudu řeky, měla dva pilíře na březích a jeden litinový pylon o výšce 17 m s kamenným základem v řečišti. Lávka byla dlouhá 192 m, s mostovkou širokou 3,35 m a byla zavěšena na řetězech s výhradním určením pro pěší provoz. Náklady na stavbu lávky byly stanoveny na 260.000 zl. (spodní stavba 100.000 zl., železná konstrukce 75.000 zl.). Postavila ji První mostárna v Čechách Ruston a spol. Lávku spravovalo akciové družstvo řetězové lávky, jež mělo koncesi na vybírání mostného až do 31. prosince **1929**. Lávka byla demontována po dokončení Mánesova mostu, kamenný základ řečištního pilíře je dodnes skrytý pod hladinou Vltavy.

13.2. Most u Rudolfina

Události spojené se vznikem mostu u Rudolfina (dnešního Mánesova mostu) velmi úzce souvisí se soutěží na **regulaci Malé Strany** a úpravu **Letenské pláně**. Již při soutěži na úpravu Letenské pláně (1901) byl v podmínkách soutěže požadavek na řešení **dvou** komunikačních linií – novou Mikulášskou asanační třídou (dnešní Čechův most) a od Rudolfina na Malou Stranu (dnešní Mánesův most). Ve sledovaném období 1898-1914 došlo ještě k výstavbě **mostu Legií** (soutěž však proběhla již v 90. letech, vystavěn 1898-1901) a **Hlávkova mostu**, který však již územně spadá do katastru Holešovic.

Po skončení soutěže na úpravu Letenské pláně svěřila r. **1903** městská rada další vývoj komunikační otázky do rukou **stavebního úřadu**, jehož II. odbor dostal za úkol zpracovat záležitost levobřežní komunikace a **III. odbor** problematiku obou mostů (Čechova i Mánesova). V rámci stavebního úřadu se na řešení obtížného technického úkolu podíleli pod vedením stavebního rady **Jiřího Soukupa** především inž. Václav Trča, inž. asistent František Mencl, Bohumil Klobouček, po kratší dobu i inž. asistent Ferdinand Polka, inž. Weiss, inž. akc. Josef Kamzík a technik p. Löschner.

III. odbor stavebního úřadu ihned započal s generelními studii, při nichž byla hned z počátku **vyloučena spodní konstrukce**. Důvodem tohoto rozhodnutí, které bylo poté hojně kritizováno, byla pravděpodobně nedostatečná výška obou nábreží v místě plánovaného mostu. Jisté však je, že již po skončení soutěže bylo toto rozhodnutí přehodnoceno a počítalo se spodní konstrukcí (která byla později skutečně provedena).

„Podmínky soutěžné byly tak sestaveny, že bylo předem jasno, že není spodní konstrukce možná. Sluší jen litovati, že nebylo předem vzpomenu toho, že v ona místa se vrchní

*konstrukce dobře nehodí, a že podmínky nebyly přizpůsobeny spodní konstrukci; pak zajisté byl by se dostavil výsledek lepší.*¹⁸⁸

Celkem byly vypracovány **4 náčrtky**. Rozhodnutím městské rady bylo na jejich základě usneseno, aby byla po skončení vodoprávního řízení vypsána **veřejná soutěž**. Vodoprávní řízení bylo ukončeno 28. dubna 1904 a soutěž byla vypsána s lhůtou pro odevzdání projektů do **31. ledna 1905**. Hlavním důvodem, proč došlo v případě mostu u Rudolfinu k vypsání veřejné soutěže (oproti Čechovu mostu) byla problematická poloha mostu v podloubí Hradčan s řadou monumentálních budov.

Ještě před oficiálním vypsáním soutěže vystoupil inž. **Matějovský** s návrhem mostu, který měl nahradit oba mosty (Čechův i Mánesův) a který umísťoval do míst, kde byl **přívoz k Občanské plovárně**. Tento návrh byl však později zamítnut.

13.3. Veřejná soutěž

Soutěž byla vypsána 24. května 1904 na dodání detailního návrhu, pro most o jednom nebo dvou pilířích. Byla omezena pro architekty a inženýry **české národnosti** a měla poměrně krátkou lhůtu pro odevzdání (do 31. ledna 1905). Celkem došlo **7 projektů**, které byly v první plenární schůzi poroty dne 7. února 1905 odevzdány porotě k prozkoumání. Porota rozhodovala ve složení: V. Srb, Č. Gregor, E. Neubert, J. Schulz, V. Weingärtner, A. Velfík, K. Vlček.

Byl to také moment, kdy došlo k **protestům** ze strany **akciového družstva řetězové lávky a Občanské plovárny**. Družstvo řetězové lávky mělo platnou koncesi na vybírání mýtného až do konce roku **1929**. Občanská plovárna zase vlastnila pozemek nutný k výstavbě pobřežního pilíře na Letenské straně. Pražská obec zahájila s oběma korporacemi jednání, která však zprvu neměla žádných výsledků a hrozilo nebezpečí, že dojde k expropriačnímu řízení. Obě společnosti nakonec po řadě jednání své požadavky zmírnily a městská rada dne 19. května 1905 schválila návrh na koupi lávky a pozemku pro výstavbu pobřežního pilíře.

Sbor obecních starších dne 5. června 1905 schválil náklad na výstavbu ve výši **2 160 000 K.**

Ze soutěžních projektů byly v dobovém tisku publikovány pouze projekty „**Rudolfinum**“ a „**Zorés v kruhu**“. K ostatním projektům se zachoval alespoň stručný komentář.

Projekt s heslem „**M v kruhu**“ navrhoval příhradový spojitý trám o třech polích. Mostová konstrukce se skládala ze 7 příhradových spojitých nosníků ve vzájemné vzdálenosti 2,3 m, čímž činila dojem nesmírně plochých a nízkých oblouků. Na první pohled to byla velmi elegantní konstrukce, ale z odborného hlediska téměř neproveditelná. Odborná porota proto návrh i přes vzornou úpravu výkresů ze soutěže pro technické nedostatky (prohýbání a značné chvění prostředního pole apod.) **vyloučila**.

Druhý projekt s heslem „**Omega**“ (práce městského inženýra **Trči**) byl navržen jako trojúhelníkový oblouk s převislými poloobloukovými rameny. Mostní konstrukce byla navržena na 7 hlavních, pod vozovkou umístěných nosnících. Odborná porota konstatovala, že ačkoliv navržený typ konstrukce náleží mezi nejkrásnější mostové nosníky, musí být projekt pro nedodržení

¹⁸⁸ Z. Bažant: Poznámky k posledním mostním soutěžím. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 41, 42

soutěžních podmínek **ze soutěže vyloučen** (pro nedodržení předepsané úrovně nivelety). Kromě technických nedostatků byla projektu vytýkána i málo zdařilá umělecká výzdoba mostu, především provedení výběrčích domků.

Třetí projekt s heslem „**Oblouky**“ byl navržen jako soustava dvojklobových oblouků protínajících volný trám. Most o třech polích (o světlosti 47 m, 70 m, a 47 m) měl za hlavní nosníky dvojklobové oblouky, které byly v krajních polích plnostěnné a v prostředním poli příhradové. Tento projekt byl odbornou porotou kritizován nejen pro estetické provedení, ale i pro technické nedostatky (nedostatečné zavětrování), nedokonalé vypracování (absence veškerých kót) a nedodržení soutěžních podmínek (možnost zřízení elektrické dráhy), a proto byl **ze soutěže také vyloučen**.

Čtvrtý projekt s heslem „**Bod ve dvou soustředných kruzích**“ podal Dr. Ing. **Bažant** jako girlandový spojitý nosník o visutém příhradovém pásu a vodorovné spojce. Odborná porota konstatovala, že projekt byl vypracován velmi podrobně s neobyčejnou pílí a znalostí věci, vyhovoval soutěžním podmínkám, a porota ho řadila mezi projekty **hodné ocenění**. I přesto ho **nedoporučila k provedení**. Důvodem bylo méně příznivé řešení girlandového nosníku, který se příliš nehodí pro malá rozpětí. Působí potom těžkopádným dojmem.

Pátý projekt s heslem „**11 v kruhu**“ byl zpracován Ing. **Janákem** jako trojklobové spojitě oblouky o třech polích. Odborná porota konstatovala, že projekt byl vypracován velmi pečlivě, podrobně a že vyhovuje všem soutěžním podmínkám. Po konstrukční stránce má shodně vypracovanou mostovku jako projekt „Bod ve dvou soustředných kruzích“. Přesto, že je projekt způsobilý k provedení a **zaslouží si cenu, nedoporučuje ho porota k provedení**, a to z důvodu estetického působení, které se do navrhovaného místa mezi Rudolfinem a Strakovou akademií nehodí.

Poslední dva projekty, „**Zorés v kruhu**“ [Obr. 221, Obr. 222, Obr. 223, Obr. 224] a „**Rudolfinum**“ [Obr. 226, Obr. 227, Obr. 228, Obr. 229] byly porotou oceněny nejvýše a navrženy na **druhou, resp. první cenu**:

„Porota byla oběma projekty mile překvapena. Ve všech směrech jsou tak dokonalými, že by se podle nich mohlo ihned stavěti. Oba navrženy jsou s odbornou znalostí, vynikají precizním vypracováním nejmenších detailů, krásnou, vzorně dokonalou a takřka výstavní úpravou. Návrhy prozrazují konstruktéry vyspělé a širokého rozhledu.“¹⁸⁹

Projekt „**Rudolfinum**“ byl vypracován První českomoravskou továrnou na stroje a byl prací inž. Procházky (tou dobou již zesnulého), inž. Koláře a po stránce architektonické arch. **Kříženeckého**. Dle písemné dohody mezi arch. Kříženeckým a Pražskými mostárnami [Obr. 225] vypracoval Kříženecký návrh za odměnu 1.200 K. Dále měl v případě získání některé z cen nárok na jednu třetinu této odměny (tedy jednu třetinu z 10.000 K).

Projekt „**Zorés v kruhu**“ byl vypracován mostárnou „Bratři Prášilové a spol.“. Byl společnou prací inž. Karla Tůmy a arch. Františka **Sandera**. Oba projekty byly řešeny jako konstrukce s konsolovými příhradovými hlavními nosníky řetězového tvaru. Porota konstatovala, že tento typ konstrukce je obecně považován za nejhezčí.

¹⁸⁹ [B. a.]: Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1906, roč. XIV., s. 11, 12

Most projektu „**Rudolfinum**“ svým tvarem a provedením připomínal **Bedřichův most** přes řeku Nekar v Mannheimu, zatímco konstrukce projektu „**Zorés v kruhu**“ napodobuje **most císaře Františka Josefa** přes Dunaj v Pešti.

Přestože porota ocenila oba projekty, na první místo vyzdvihla projekt „**Rudolfinum**“. Důvodů bylo několik. Ocenila lepší estetický dojem, kterého autoři dosáhli vložením středního pásu poblíž pylonu, čímž se docílila volná průhledová konstrukce v nejvyšší části nosníku a dosáhl se dojem visutého mostu.

Kromě několika dalších technických detailů ocenila porota i nižší stavební náklady (cca o 120 000 K). U obou projektů porota ocenila vzornou, téměř výstavní úpravu soutěžních plánů. U obou bylo součástí provedení i montážního lešení.

Mimo soutěž („**hors concours**“) byl k posouzení předložen projekt inž. **Herzána** a arch. **Balšánka [Obr. 230, Obr. 231]**. Jednalo se o betonový most o třech pilířích v korytu řeky, jež svou myšlenkou i provedením zaujal porotu i odborné technické kruhy.

13.4. Výsledek soutěže

Na základě výše uvedeného porota rozhodla o udělení cen. **První cenu** 10.000 K navrhovala přiznat projektu „**Rudolfinum**“ a **druhou cenu** 8.000 K projektu „**Zorés v kruhu**“. **Třetí cenu** 6.000 K navrhovala rozdělit stejným dílem mezi projekty „**Bod ve dvou soustředných kruzích**“ a „**11 v kruhu**“.

Další vývoj však způsobil značný rozruch a nespokojenost:

„Městská rada nepřistoupila na návrh soutěžné poroty, aby byly zakoupeny dva projekty za obnos, určený původně na třetí cenu, nýbrž na radu technické komise projekty ony zamítla, jelikož prý se konají studie na spodní konstrukci.“¹⁹⁰

Jednání městské rady vyvolalo řadu otázek ohledně korektnosti jejího jednání a průběhu veřejných soutěží obecně. Zároveň připomněla podobný případ, který se stal před téměř 15 lety při soutěži na most u Národního divadla, kdy do soutěžního řízení zasáhla technická komise a ovlivnila jednání městské rady.

Hlavní výtky k rozhodnutí městské rady o nezakoupení dvou soutěžních projektů v rámci třetí ceny směřovaly k faktu, že v podmínkách soutěže bylo od počátku stanoveno, že konstrukce mostu mají být řešeny jako **horní**. To, že po skončení soutěže bylo uvažováno o **spodní** konstrukci, zpochybnilo význam celého soutěžního řízení a pečlivé a pilné práce soutěžících.

„Již předem se vědělo, že za podmínek v soutěži stanovených není spodní konstrukce možnou. Pomyšlí-li se však nyní na spodní konstrukci, je zřejmo, že soutěž nebyla řádně připravena; podmínky měly se předem upravit tak, aby bylo možné řešení, jaké se nyní jeví žádoucím, a tu by se jistě byl dostavil příznivý výsledek. Takto nemá město ze soutěže nejmenšího užítka. Nebyl získán návrh, podle kterého by se stavělo, ba ani myšlenka. Podivno, že za nepřipravenost soutěže mají nyní pykati autoři soutěžních návrhů.“¹⁹¹

¹⁹⁰ [B. a.]: Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1906, roč. XIV., s. 15

¹⁹¹ Tamtéž, s. 15

I přesto byl uznán význam soutěže jako **úspěch českých inženýrů**. Zároveň propukla debata o možnostech spodních a vrchních konstrukcí v daném místě. Zastánci „Staré Prahy“ hlasitě požadovali spodní konstrukci a argumentovali tím, že vůči světoznámému hradčanskému panoramatu nemůže být postavena žádná vrchní železná konstrukce. Za toto tvrzení se postavil i Spolek architektů a inženýrů, čímž byl opětovně zpochybněn význam celé soutěže.

13.5. Užší soutěž v roce 1906

Další vývoj smutnou realitu pouze potvrdil. V roce **1906** byla vypsána **užší soutěž na řešení spodní konstrukce**, do které byli vyzváni arch. Balšánek s inž. Herzánem, Českomoravská továrna, mostárna bratří Prášilů, První akciová strojírna (dříve Ruston a spol.) a stavební úřad. Soutěž byla vyhlášena 28. února 1906 s termínem pro odevzdání do konce května 1906. Všem účastníkům byla zaručena odměna 1.200 K.

Českomoravská továrna předložila návrh mostu soustavy Krákorcovy se spodními pásy obloukově vykrojenými, který na první pohled působil jako most obloukový. Továrna Bratří Prášilů řešila úlohu plnými tuhými oblouky dvojklobovými, jež nesly vozovku pomocí svislic. První akciová strojírna (dříve Ruston a spol.) soustavou nosičů Krákorcových s klouby vrcholovými (soustavou do té doby neobvyklou). Inženýři Karel Herzán a L. Uhlíř předložili s architektem Balšánkem projekt z armovaného betonu, připomínající štíhlý kamenný most s arkádovým uspořádáním vyplní nad nosnými oblouky. Projekt stavebního úřadu byl podobný projektu Českomoravské továrny. Vedle toho předložili dva soukromé projekty inženýři stavebního úřadu Trča a Menci s architektem prof. J. Koulou.

Ani tato užší soutěž však nepřinesla vítězný návrh. Potvrdila však názor, že v místech plánovaného mostu není prostor pro vrchní železnou konstrukci a je nutné most řešit jako **spodní konstrukci**. Aby se umožnila spodní konstrukce, bylo nutné zvýšit niveletu vozovky u obou nábrežních zdí o půl metru. Také bylo navrženo, aby byl místo původně uvažovaného mostu železného postaven most kamenný. Definitivní řešení mosti svěřeno stavebnímu úřadu.

Zároveň se ozvali členové **Klubu Za starou Prahu**, kteří neřešili příliš typ konstrukce mostu, ale spíše jeho polohu a návaznost na komunikační trasy. Hlavní problém spatřovali v tom, že jeho osa byla zvolena **kolmo a osově** k náměstí před Rudolfinem [**Obr. 232**].

„Účinek mostu, jak je nyní situován, je dalekosáhlých důsledků pro Malou Stranu: je možno tvrditi, že co do situování je esteticky zlý, nevhodný komunikačně a ne docela bezvadný se stanoviska požadavků vodoprávních, vzhledem k proudnici řeky; ale také očekávány účinek osového vyústění na starom. břehu selže úplně. Most v oblouku uprostřed zdvižený, zakrývá tímto zdvižením — hrbem — pohled na druhý konec mostu, takže s Malostranského břehu nebude vůbec vidět půdorysnou plochu náměstí, a bude zakryta spodní část university snad až pod I. patro...“¹⁹²

Kromě toho se obávali, že pokud bude navrhované řešení přijato, bude podobným „pravoúhlým“ způsobem upraveno i prostranství na Malé Straně, tedy v místech, kde se schematický narovnávací přístup nedá použít:

¹⁹² B. H.: Úvahy o poloze Rudolfského mostu vzhledem k Malé Straně. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 53

„Vyžaduje-li rudolfínské náměstí (jak se tvrdí) symetrické položení mostu, pak by snad neměla symetrie ani za mostem na Malé Straně přestat a mělo by vzniknouti zde právě takové náměstí, monumentálními budovami obklopené, ale naprosto nemalostranské; je to ovšem možno akademicky půdorysně řešit, není to však v souhlase s charakterem Malé Strany a s pohledem na panorama Hradčan.“¹⁹³

Proto zástupci Klubu publikovali **nové řešení** polohy mostu [Obr. 233], jehož autorem byl **Bohumil Hübschmann**, který se touto otázkou zabýval již při soutěži na regulaci **Malé Strany**. Jeho řešení navrhovalo přeložení mostu tak, aby jeho počátek byl na staroměstské straně v severním rohu náměstí před Rudolfinem, **nikoliv v jeho ose**, a aby měl směr **kolmo k proudu řeky**, ústící na Malé Straně blíž k řetězové lávce.

13.6. Závěr

Variantní řešení Klubu Za starou Prahu, které by možná umožnilo lepším způsobem vyřešit malostranské předpolí Mánesova mostu, však nebylo přijato. **Výsledný návrh** je řešením stavebního úřadu, konkrétně inž. Františka **Mencla**, Aloise **Nového** a arch. Mečislava **Petrů**. 186 m dlouhý a 16 m široký most je betonový a má čtyři vylehčená klenební pole. Při výstavbě mostu byl již částečně použit **železobeton**.

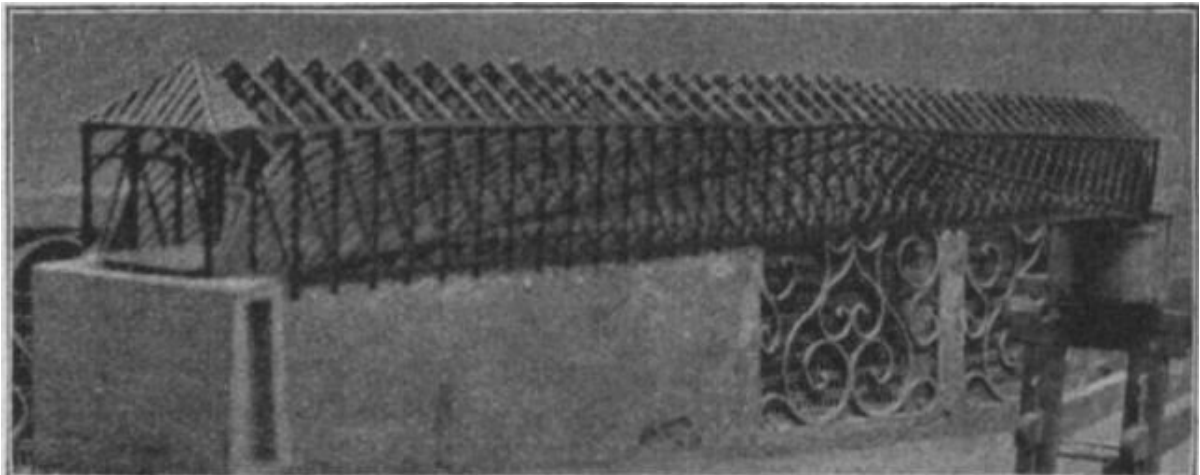
Most byl slavnostně otevřen v roce 1914, avšak plně dokončen byl až v průběhu první války. Po vzniku republiky (r. 1920) byl přejmenován na **Mánesův most** [Obr. 234].

13.7. Zdroje:

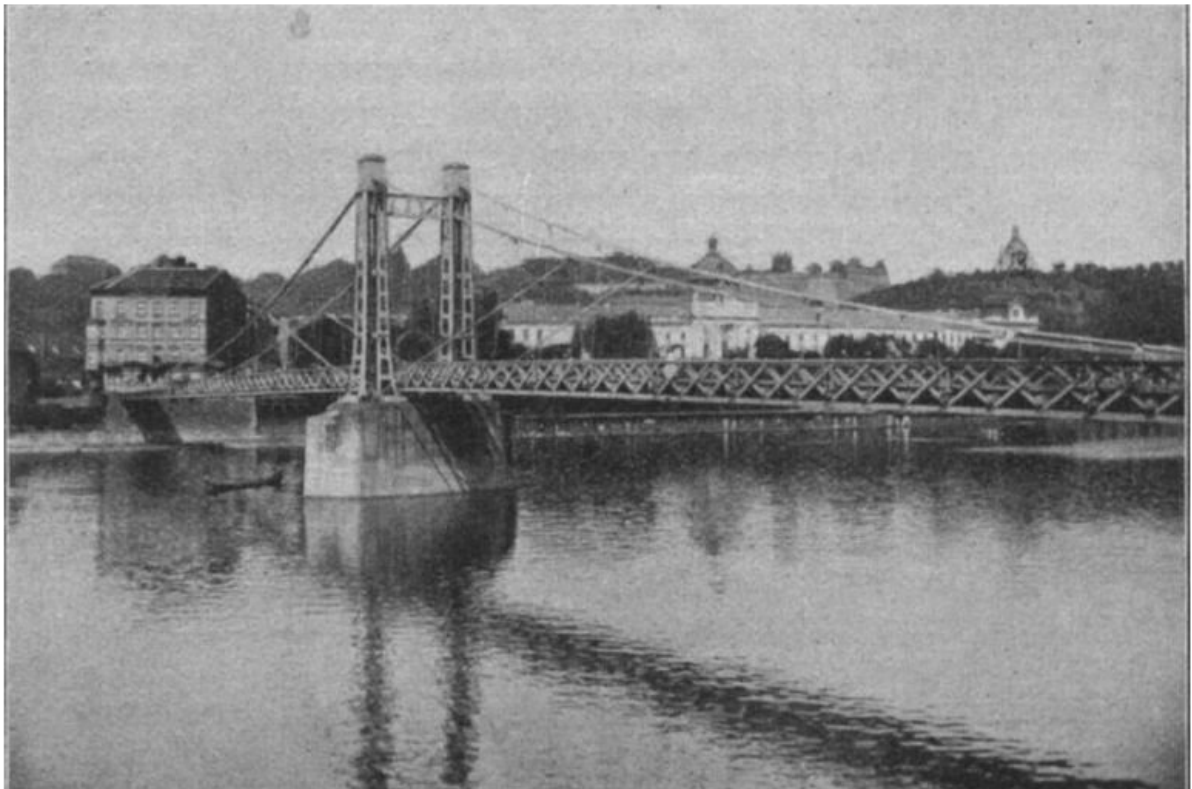
- Z. Bažant: Poznámky k posledním mostním soutěžím. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 41, 42
- K. Herzán a A. Balšánek: Návrh mostu Rudolfínského z vyztuženého betonu syst. Hennebique. *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII., s. 31, tab. 34
- [B. a.]: Pražské mosty. *Architektonický obzor*. 1914, roč. XIII., s. 71
- [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1905, roč. XIII., s. 284, 290, 291, 292, 299, 300, 303, 304
- [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1906, roč. XIV., s. 11, 12, 13, 14, 15, 16, tab. 1
- B. H.: Úvahy o poloze Rudolfínského mostu vzhledem k Malé Straně. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 52, 53
- B. H.: Přijatá traça nového mostu u Rudolfinu je také komunikačně nevýhodná. *Za starou Prahu*. 1911, roč. II., s. 6
- J. Soukup: *Pražské mosty: Studie se zřetelem na současné podniky*. Praha: Weinfurter, 1904. Dostupné online.

13.8. Obrazová příloha:

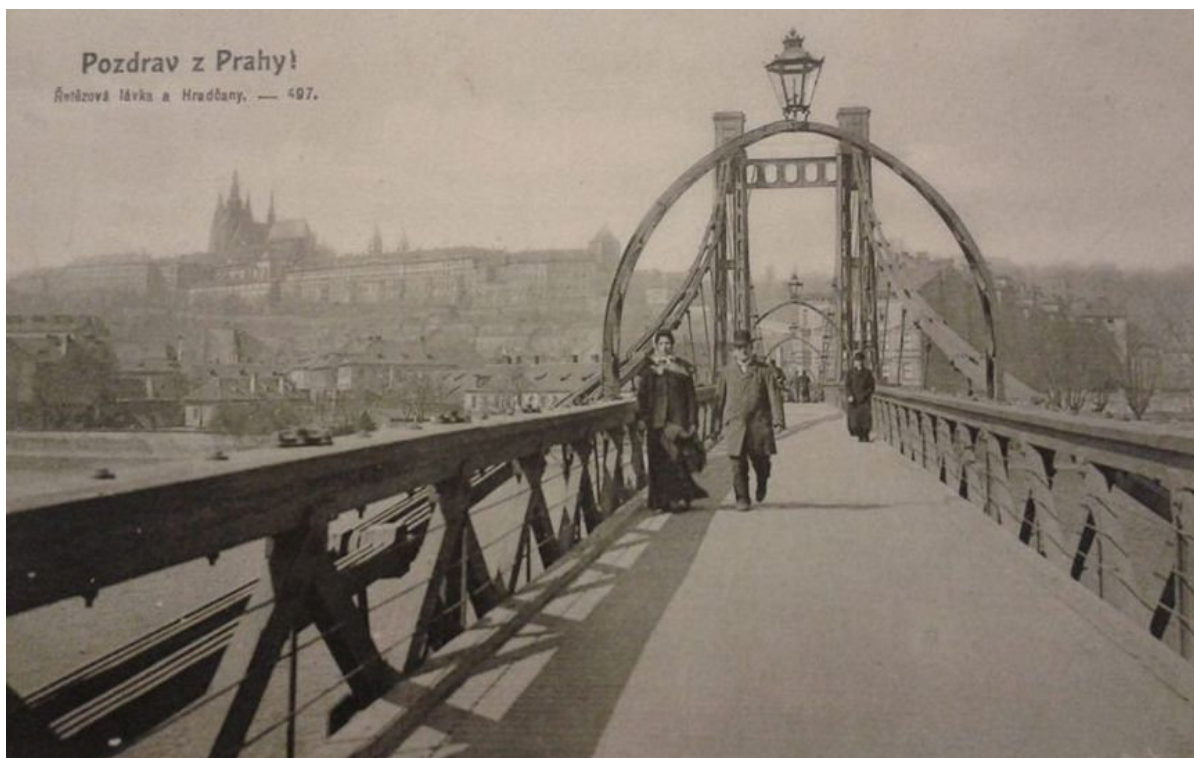
¹⁹³ B. H.: Úvahy o poloze Rudolfínského mostu vzhledem k Malé Straně. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 52

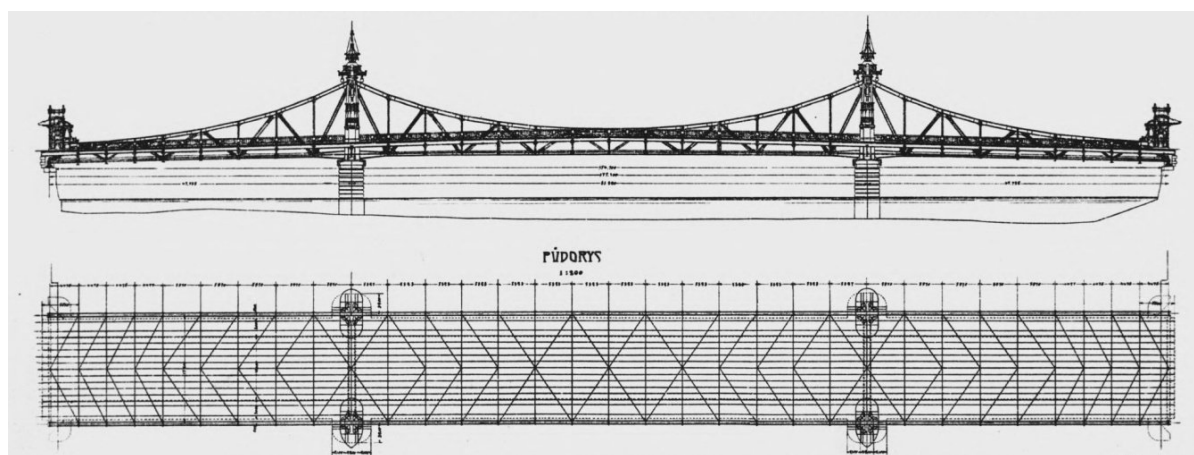
Obr. 218: Ránkův návrh na dřevěný most. Zdroj: J. Soukup: *Pražské mosty: Studie se zřetelem na současné podniky*. Praha: Weinfurter, 1904. Dostupné online. s. 43

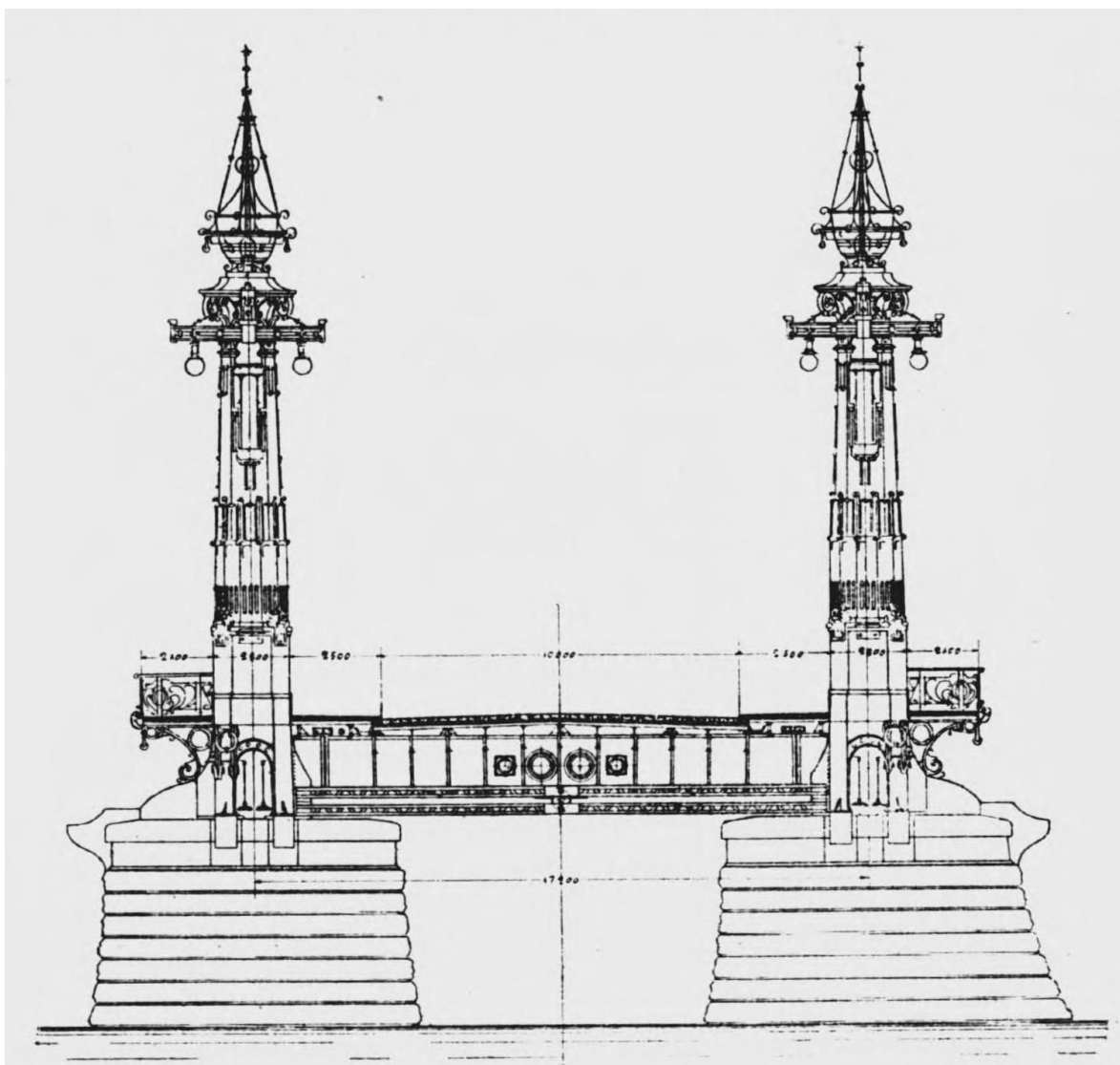
Obr. 219: Řetězová lávka. Zdroj: J. Soukup: *Pražské mosty: Studie se zřetelem na současné podniky*. Praha: Weinfurter, 1904. Dostupné online. s. 39

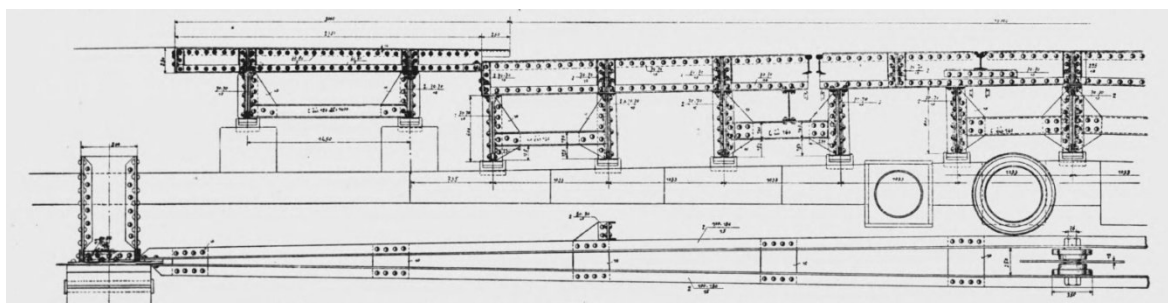
Obr. 220: Řetězová lávka. Zdroj: <http://www.prahaneznama.cz/>

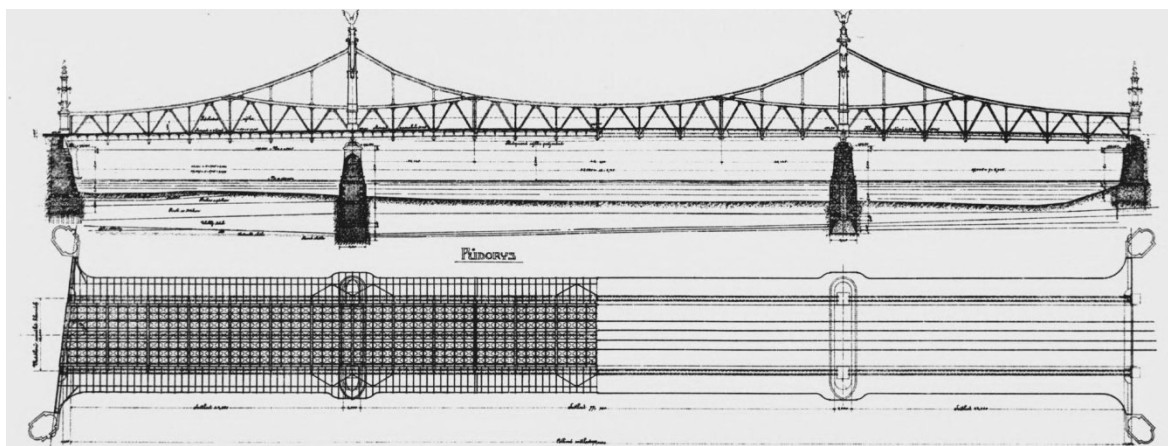
Obr. 221: Projekt s heslem „Zorés v kruhu“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1906, roč. XIV., tab. 1

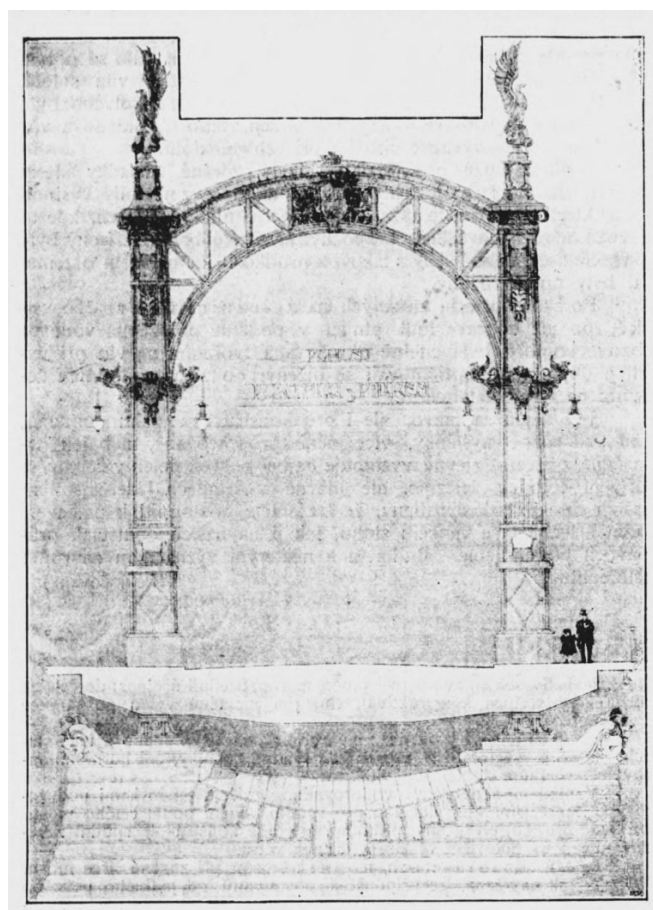
Obr. 222: Projekt s heslem „Zorés v kruhu“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1906, roč. XIV., s. 12

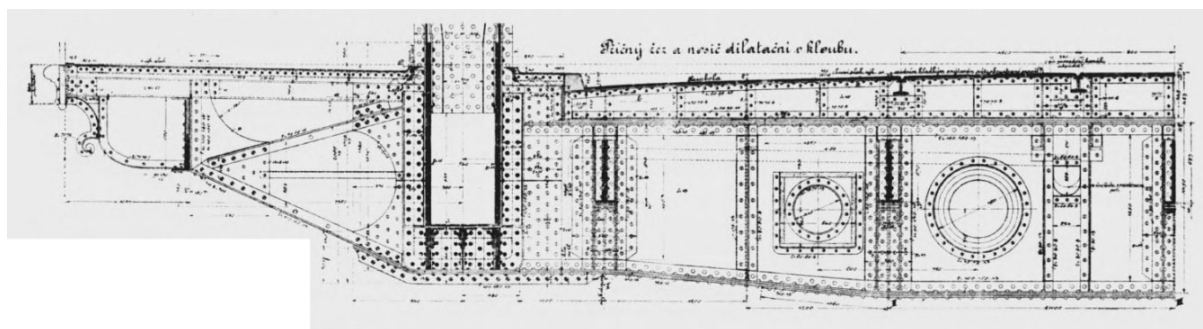
Obr. 223: Projekt s heslem „Zorés v kruhu“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1906, roč. XIV., s. 14

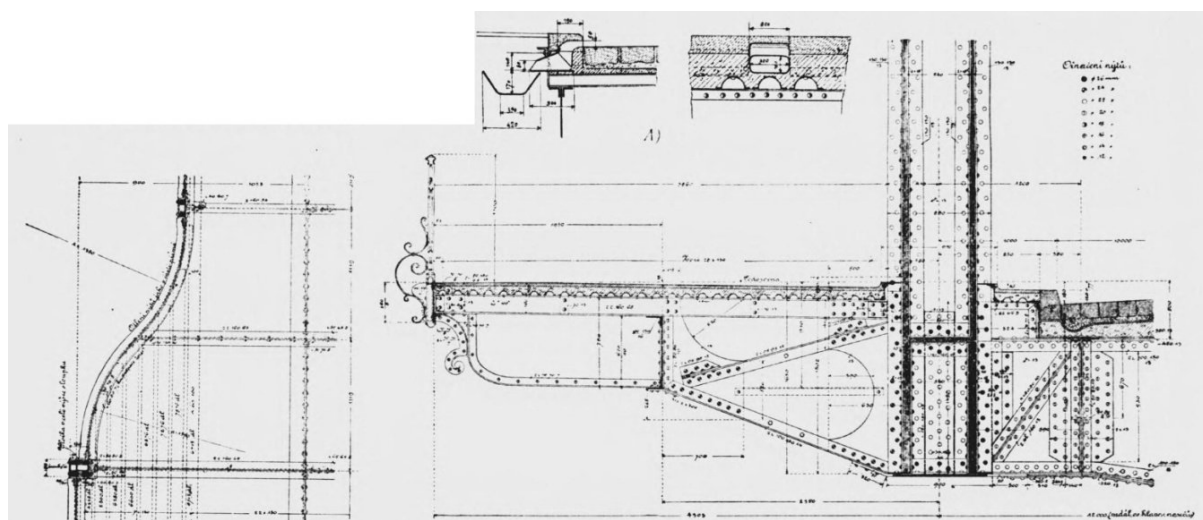
Obr. 226: Projekt s heslem „Rudolfinum“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1906, roč. XIV., tab. 1

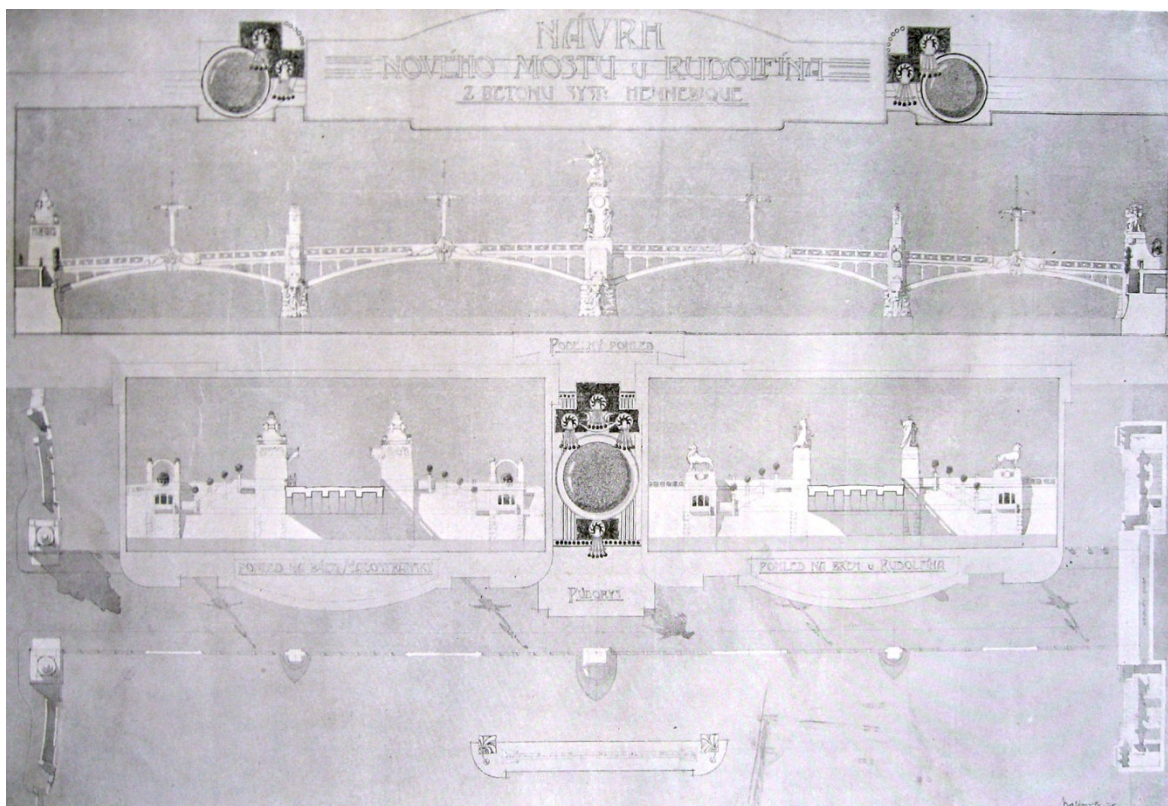
Obr. 227: Projekt s heslem „Rudolfinum“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1906, roč. XIV., s. 12

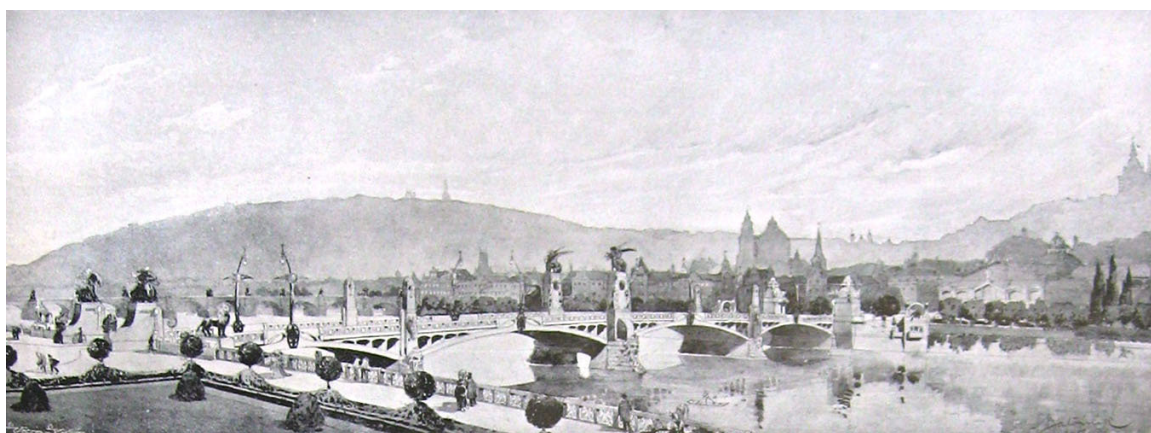
Obr. 228: Projekt s heslem „Rudolfinum“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1906, roč. XIV., s. 13

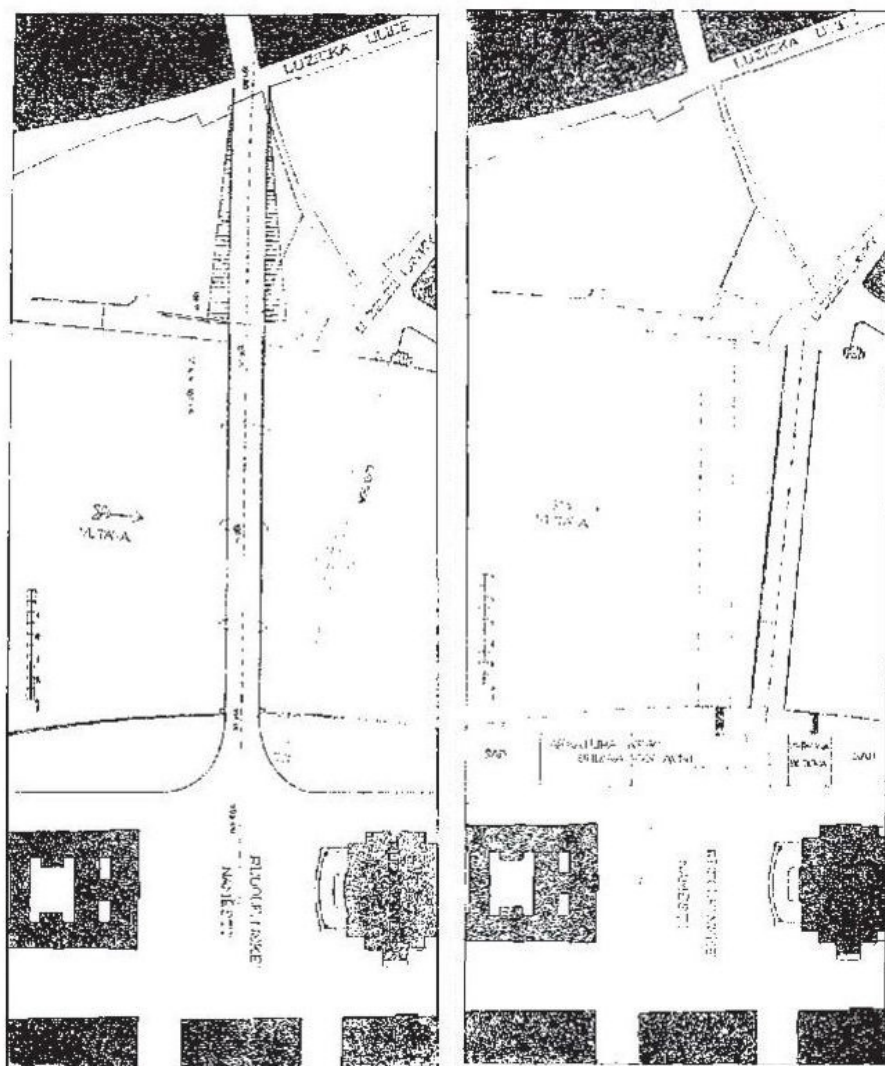
Obr. 229: Projekt s heslem „Rudolfinum“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. *Technický obzor*. 1906, roč. XIV., s. 15

Obr. 230: Projekt A. Balšánka a K. Herzána odevzdaný „hors concours“ mimo soutěž. Zdroj: K. Herzán a A. Balšánek: Návrh mostu Rudolfinského z vyztuženého betonu syst. Hennebique. *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII., tab. 34

Obr. 231: Projekt A. Balšánka a K. Herzána odevzdaný „hors concours“ mimo soutěž. Zdroj: K. Herzán a A. Balšánek: Návrh mostu Rudolfinského z vyztuženého betonu syst. Hennebique. *Architektonický obzor*. 1909, roč. VIII., s. 31

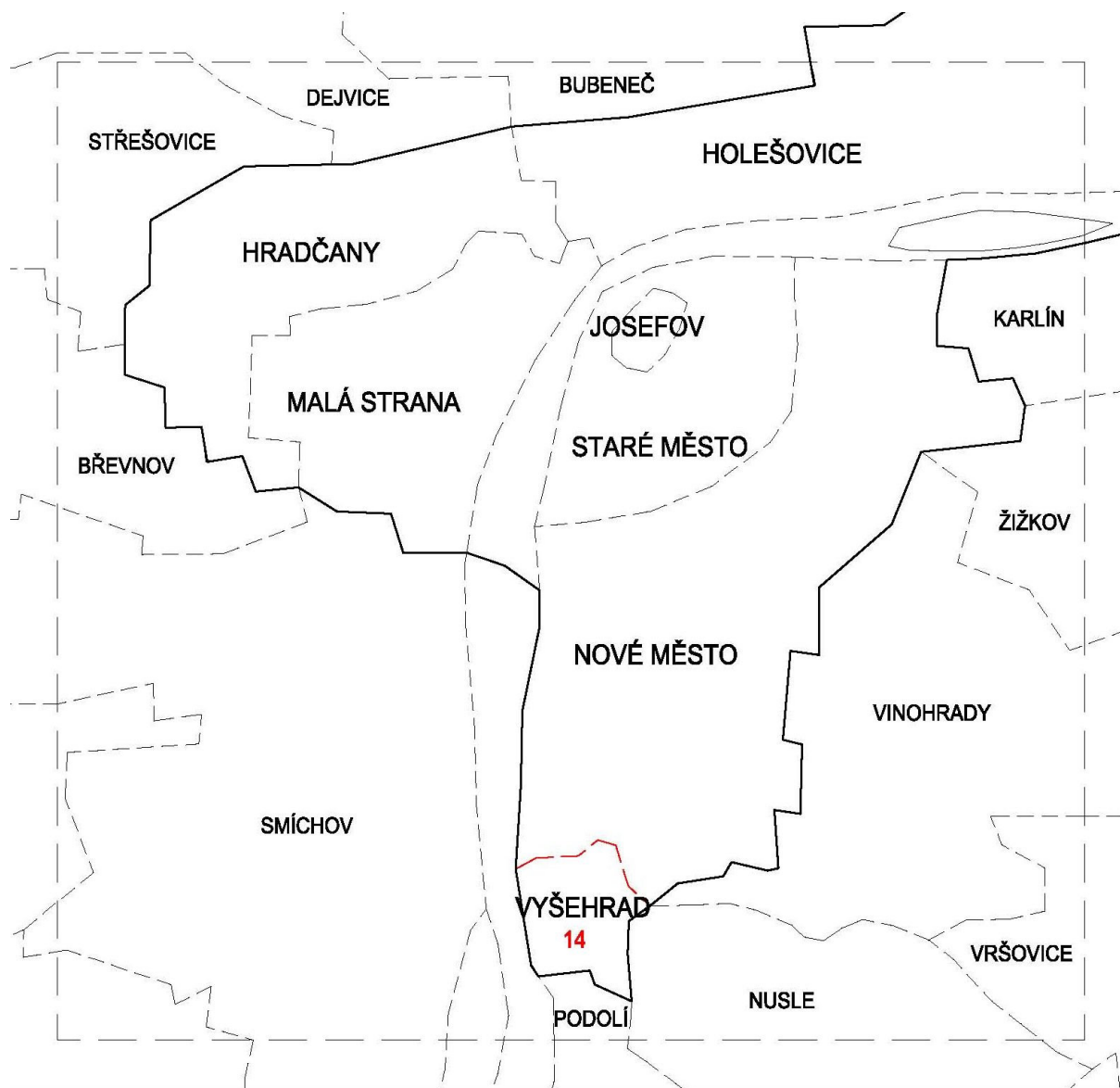
Obr. 232: Úřední návrh polohy rudolfínského mostu a návrh Klubu Za starou Prahu. Zdroj: B. H.: Úvahy o poloze Rudolfského mostu vzhledem k Malé Straně. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 53

Obr. 233: Nedostatky úředního návrhu rudolfínského mostu. Zdroj: B. H.: Úvahy o poloze Rudolfského mostu vzhledem k Malé Straně. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I., s. 53

Obr. 234: Mánesův most dnes. Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1nes%C5%AFv_most

Obr. 235: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – regulace Vyšehradu

14. REGULACE VYŠEHRADU

„Neboť jestliže pro tu chvíli nelze snad ihned nalézt vhodných účelů, jimž by Vyšehrad mohl sloužiti, aniž by důstojnosti a významu jeho ubližovaly, nebo dokonce takových, které by význam tento ještě zvyšovaly a doplňovaly, přece potěšitelný jest fakt, že území nám všem drahé, zůstane nedotčeno a nezneuctěno spekulací horečkou, která nejsouc v Praze nikterak pevnou rukou vedena a disciplinována, tolik krásných částí města již zpusťovala.“

14.1. Vyšehrad

Vyšehrad, historické hradiště a pevnost, byl založen již v druhé polovině 10. století jako součást přemyslovského státu. Ve středověku byl Vyšehrad samostatným městem, připojeným ku Praze až v roce **1883**. Pevnost zůstala pod vojenskou správou až do roku **1911**, kdy magistrát převzal do své správy původní vojenský erární prostor. Od té doby zde existují dva paralelní správci – Vyšehradská kapitula a hlavní město Praha.

Stejně jako u jiných městských částí, i Vyšehrad se stal součástí regulačních snah. Soutěž byla vypsaná až v roce **1906**, tedy jako poslední před první válkou. V té době již proběhly soutěže na regulaci Malé Strany, Starého Města, částí Nového Města (Podskalí, Vojtěšská čtvrť) či Letné. Ostatní městské části (Libeň, Holešovice - Bubny) pořizovaly upravovací plány bez vyhlášení veřejné soutěže, většinou v režii stavebního úřadu.

Zásadní otázkou bylo, jaká by měla být **funkce Vyšehradu** v rámci městského organismu v budoucnu. Možností bylo několik. Jednou z nejvíce prosazovaných bylo spojení umělecky cenných památek stávajícího Vyšehradu s citlivými novostavbami obklopenými pásem sadových úprav. Další možností bylo vyzdvihnout iluzi bývalého **knížecího hradu**. Objevil se i návrh na rozšíření stávajícího vyšehradského pohřebiště v mohutnou **nekropolis**. Asi nejradikálnější byl návrh na úplné **zbourání** vyšehradských hradeb nebo na „stavební fruktifikaci“ Vyšehradu, tedy **úplné zastavění** bývalé pevnosti, buď vilovou čtvrtí, v horším případě činžovními domy.

14.2. Veřejná soutěž na plán úpravy

Nejednotnost představ o budoucí podobě Vyšehradu se projevila i v připravované architektonické soutěži. Byla vypsaná **19. prosince 1905** jako soutěž na získání **plánu úpravy Královského Vyšehradu s částí Podolí a Nuslí**, ačkoliv již v průběhu soutěže se objevily názory, které požadovaly vypsání soutěže pouze jako **ideové**. V porotě soutěže zasedali Vratislav Pasovský, Jan Koula, Bedřich Kovařovič¹⁹⁴, Josef Schulz, František Zvěřina, Antonín Wiehl a Josef Zítek. Termín odevzdání projektů byl nejprve do 31. března 1906, později prodloužen do **30. dubna 1906**.

Soutěž lze z dnešního pohledu za mezinárodní, protože nebyl omezená na účastníky české národnosti. Celkem se soutěže zúčastnilo **12 projektů**. První cena byla udělena projektu s heslem „**W IV**“ architekta Emila **Králíka** s odměnou ve výši 2 400 K (snaha o citlivé spojení starých částí s novostavbami). Druhá cena patřila arch. A. **Engelovi** za projekt s heslem „**Heroům ducha**“ s odměnou 1 800 K. Třetí cenu získal návrh s heslem „**Slovanský bůžek**“ inž. Václava **Proška**, asistenta městského stavebního úřadu, s odměnou 1 200 K (projekt iluze bývalého knížecího hradu). Soutěže se zúčastnil i mladý **Pavel Janák**¹⁹⁵.

- I. cena – heslo „**W IV**“, arch. Emil Králík, cena 2 400 K
- II. cena – heslo „**Heroům ducha**“, arch. A. Engel, cena 1 800 K
- III. cena – heslo „**Slovanský bůžek**“, inž. Václav Prošek, cena 1 200 K

¹⁹⁴ Bedřich Kovařovič (1857-1940), inspektor stavebních podniků pražské obce, známý především jako stavitel slavné kubistické vily pod Vyšehradem (dle projektu Josefa Chochola).

¹⁹⁵ N. Kiesling: *Pavel Janák*. Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor vitae, 2011, 319 s. ISBN 978-80-87164-38-9. s. 155

Projekt s heslem „**Vzkříšení**“ byl pro nedodržení soutěžních podmínek **ze soutěže vyloučen**. Představoval Vyšehrad jako obrovskou **nekropoli** a plánoval zbořit nejen kapli sv. Martina, ale i novogotický chrám sv. Petra a Pavla (novogotická přestavba dle návrhu J. Mockera byla dokončena pouhé tři roky před tím).

Projekt s heslem „**Co lid všečen**“ obdržel i přes své idealistické provedení nepřilíš slučitelné s realitou **čestné uznání**.

Negativní pozornost si vysloužil projekt s heslem „**Kaple sv. Martina**“, který navrhoval celý Vyšehrad souvisle **zastavět činžovními domy a vilami** a který pro většinu odborné veřejnosti představoval nejčernější vizi budoucnosti Vyšehradu.

Vítězné soutěžní projekty bohužel nebyly v dobovém tisku publikovány. V archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea je uložen projekt A. Engela „**Heroům ducha**“ [Obr. 236, Obr. 237, Obr. 238, Obr. 239]. Engel na něm pracoval jako velmi mladý, pravděpodobně v době, kdy studoval ve Vídni u Otto Wagnera (cca 1905-1908). V archivu jsou uloženy dva pohledy (na jižní a západní stranu Vyšehradu), řez hlavní osou a pohled na hlavní schodiště z Vratislavovy ulice. Zobrazují Engelovu představu monumentální zástavby Vyšehradu. Z jižní strany (směrem od Podolí) je patrná obrovská monumentální budova se střední převýšenou hmotou s výrazným prosklenním. Pod ní je osově umístěno velké schodiště. Z pohledu západního (směrem od řeky) je v levé části patrné monumentální schodiště zabezpečující výstup na vyšehradskou pevnost, které je zobrazeno v perspektivě na dalším výkrese. Osově pod chrámem sv. Petra a Pavla pak Engel navrhl další schodiště. Nad vyšehradským tunelem se pak rýsuje ona monumentální budova.

Výsledkem soutěže bylo tedy především stanovení jasnějšího stavebního programu a výsledné podoby budoucího Vyšehradu. Rozsudek poroty ho definoval takto:

„1. že by v první řadě hleděno býti mělo k pracím, v kterých nebylo, jmenovitě uvnitř pevnosti, pozemků využito k spekulativním a všedním účelům, nýbrž v kterých sledováno cíle ideálnějšího, v první řadě založením rozsáhlého veřejného sadu;

2. nesdílí názor mnohých pp. projektantů, kteří kladou těžiště do založení rozsáhlé nekropole a sice pro naprostou nemožnost uskutečnění myšlenky takové;

3. klade zvláštní váhu na vhodné a monumentální řešení přístupu se strany Pražské;

4. uznává za vhodné, aby veškeré zvlášť působivé téměř gigantické rozměry hradby k plné platnosti přišly a aby nebyly snižovány; proto schvaluje navržené u některých projektů částečné odbourání stávajících domů k severu, t. j. proti Praze, aby tím charakter Vyšehradu byl zachován;

5. porota kladla také váhu na příznivou celkovou silhouetu Vyšehradu;

6. z historických ohledů cení sobě porota udržení také nejstarších hradeb z doby Karlovy, které se k bourání v některých návrzích určují.“¹⁹⁶

¹⁹⁶ A. Cechner: O soutěži na úpravu Vyšehradu. *Architektonický obzor*. 1906, roč. V., s. 27

Dle rozhodnutí poroty ani jeden ze soutěžních projektů plně nevyhovoval podstatě úlohy a podmínkám soutěže. Další postup byl tedy svěřen do rukou městského **stavebního úřadu**, který měl zpracovat definitivní plán úpravy s přihlédnutím ke všem soutěžním projektům a jejich přednostem.

Již v průběhu soutěže se ozývaly kritické hlasy ohledně vypsání a průběhu soutěže. Vzhledem k nejasnostem v programu bylo od počátku vytýkáno, že soutěž nebyla vypsána jako **ideová**. Ještě po začátku soutěže nebyly připraveny všechny podklady (soutěžní podmínky byly rozeslány až 21. února 1906), a proto musela být **lhůta** pro odevzdání projektů na popud Spolku architektů a inženýrů **o měsíc prodloužena**. Dále byly porušeny některé zásady **konkurenčního řádu** – zejména čl. 8 a čl. 9 - výstava soutěžních plánů nebyla řádně oznámena v denním tisku a usnesení poroty nebylo na výstavě vyloženo.

Výsledkem bylo nejen slabé účastenství v soutěži (pouze **12 návrhů**), ale i vzrůstající nedůvěra k veřejným soutěžím vypisovaných městskou radou.

14.3. Další vývoj Vyšehradu

Po skončení veřejné soutěže byl další vývoj zástavby Vyšehradu svěřen do rukou **stavebního úřadu**, který na základě výsledku soutěže začal pracovat na definitivním plánu polohy. Do začátku první světové války byl plán několikrát veřejně vyložen, ale nikdy nebyl schválen zemským výborem.

Kolem roku **1910** se otázka Vyšehradu znovu otevřela. Josef **Chochol** ve své stati „Na obranu Vyšehradu“ v prvním čísle věstníku Klubu Za starou Prahu obdivuje nejen „*holou a přísnou monumentalitu lomených vyšehradských bastionů*“¹⁹⁷, ale zároveň varuje před dvěma hrozícími nebezpečími. Jedním z nich bylo plánované využití vyšehradských pozemků pro novou zástavbu **vilové čtvrti [Obr. 240]**. To bylo nebezpečí, které Vyšehradu hrozilo již od veřejné soutěže v roce 1906. Na městskou radu byla napojena celá řada stavebních podnikatelů, kteří ve vyšehradské půdě spatřovali především výnosné stavební pozemky. Těm se postavil zejména **Klub Za starou Prahu**, který tvrdil, že Vyšehrad tvoří významnou krajinnou dominantu a v žádném případě by se neměl zastavovat nejen uvnitř, ale ani na svém úpatí.

14.4. Podolské sanatorium

Druhým hrozícím nebezpečím byla zástavba ze strany **Podolí**, tehdy pražského předměstí, které nemělo zpracovaný regulační plán a už v té době zde docházelo k výstavbě celé řady činžovních domů. Na jižních stránkách Vyšehradu, mezi baštami XXXV. a XXXVI. (ale technicky již v katastru Podolí) se plánovala výstavba moderního **sanatoria**.

S myšlenkou jeho vzniku přišel již roku **1909** chirurg a rentgenolog MUDr. Rudolf **Jedlička**. Chtěl vybudovat opravdu moderní zařízení se špičkovým vybavením. Byla založena akciová společnost, která definitivní projekt zadala prof. Rudolfu **Kříženeckému**.

Poloha na úpatí vyšehradské pevnosti byla opravdu exponovaná a tehdejší odborná veřejnost si nebezpečí nové zástavby plně uvědomovala. Ve věstníku Klubu Za starou Prahu byly

¹⁹⁷ M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: *Vlastislav Hofman*. 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 67

publikovány variantní návrhy arch. **Gočára [Obr. 241]** a arch. **Roitha [Obr. 243]**. Především Gočárův návrh je vysoce oceňován pro svůj „**protopuristický**“ charakter, který pravděpodobně navazuje na Hoffmanovo sanatorium v **Purkersdorfu [Obr. 242]** (dokončeno v roce 1904) a který značně předběhl svou dobu.

„Oba zúplna vyhovují estetickým podmínkám, jež respekt k Vyšehradu zde diktuje a jež z celé situace zde vyplývají: budovová skupina sanatoria obou projektů je správně rozvržena, souhlasně se zálohem hradeb, je formována ve velkých horizontálních a klidných hmotách a liniích, kterými obrys hradeb je jen sesilován; a také architektura obou projektů je v seriosním a tím Vyšehradu vyhovujícím slohu. Není proto možno hleděti bez sklamaní na rozhodnutí konsorcia sanatoria, jež žádného z těchto projektů nehodlá provést...“¹⁹⁸

Kuratorium sanatoria však projekty J. Gočára i F. Roitha zamítlo a objednalo si nový projekt, k jehož řešení přizvalo i zástupce Klubu Za starou Prahu. Ten však novou skicu (pravděpodobně Kříženeckého provedení) vnímal jako veliké nebezpečí. Jeho hlavní nevýhody spatřovali v souvislém provedení (bez průhledů na hradby) a značné mohutnosti navrhované budovy.

Klub proto stanovil několik **zásad** pro výstavbu nové budovy:

„1. Situování budov pokud možno v největší vzdálenosti od hradeb. 2. Zastavění skupinové, pavillonovité, s mezerami poskytujícími průhledy, nikoliv souvislá hmotná budova. 3. Budovy pokud možno nízké, nikoliv do stráně, ale pod tuto v nižších polohách postavené. 4. Silhouetty budov nízké, horizontální, s ohledem na architektonické vyvrcholení celého ústavu. 5. Rozložení budov takové, aby tvořily ušlechtilou skupinu jak v pohledu na Vyšehrad, tak i s něho.“¹⁹⁹

I přes všechny snahy a intervence Klubu byl výsledný projekt svěřen prof. **Kříženeckému [Obr. 244, Obr. 245, Obr. 246]**, který ho vypracoval v **novobarokním** pojetí na základě obdobných zahraničních inspirací ve spolupráci s mnoha lékařskými odborníky. Výsledná dispozice, položená do stráně pod vyšehradské hradby, je složená z 5 stavebně souvislých pavilonů, v nichž jsou umístěna jednotlivá oddělení. Vznikla tak první „bloková nemocnice“ v Praze s velmi promyšlenou dispozicí, kdy pokoje nemocných směřovaly na jih a operační sály na sever.

Velkoryse navržené sanatorium dále zahrnovalo odborné ústavy, operační sály, salónní vodoléčebnou síň a uhličité, hydroelektrické a slatinné lázně. Stavba byla dokončena během 4 let a k otevření došlo **28. června 1914**, v předvečer první světové války. Dnes v budově sídlí Ústav pro péči o matku a dítě **[Obr. 247]**, který i přes některé dílčí úpravy stále využívá Kříženeckého precizní dispozici.

14.5. Vyšehrad v představách městského stavebního úřadu

Příští podoba Vyšehradu však nebyla dosud vyjasněná. V roce 1912 se nad jeho budoucností zamýšlel Antonín **Engel** ve stati „Úprava Vyšehradu“²⁰⁰. S povděkem kvitoval, že

¹⁹⁸ J. Ch.: Na obranu Vyšehradu. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I, s. 51

¹⁹⁹ B. H. Nové nebezpečí pohledu na Vyšehrad! *Za starou Prahu*. 1911, roč. II., s. 8

²⁰⁰ A. Engel: Úprava Vyšehradu. *Styl*. 1912, roč. IV., s. 164-165

snad již nehrozí **zbourání** vyšehradských hradeb, které mělo zajistit oživení stavebního ruchu v této části města. Dle jeho názoru nebylo nutné určit budoucí podobu Vyšehradu okamžitě. Navrhoval Vyšehrad parkově upravit na místo tichého rozjímání nad naší nejstarší minulostí (což se po roce 1918 skutečně stalo).

„Neboť jestliže pro tu chvíli nelze snad ihned nalézt vhodných účelů, jimž by Vyšehrad mohl sloužiti, aniž by důstojnosti a významu jeho ubližovaly, nebo dokonce takových, které by význam tento ještě zvyšovaly a doplňovaly, přece potěšitelný jest fakt, že území nám všem drahé, zůstane nedotčeno a nezneuctěno spekulací horečkou, která nejsou v Praze nikterak pevnou rukou vedena a disciplinována, tolik krásných částí města již zpusťovala.“²⁰¹

Mezi léty 1914-1915 se otázkou zástavby Vyšehradu intenzivně zabýval **městský stavební úřad [Obr. 248]**, mezi jehož nejvýznamnější zaměstnance tehdy patřil Vlastislav Hofman [Obr. 249, Obr. 250]. Ten ve svém řešení skloubil požadavky na **stavební využití** pozemků i **vyšší kulturní účely**. Prostor uvnitř pevnosti pojal jako **zahradní město** anglického typu s nízkou výškou zástavby. Propojení ze strany od Prahy zajistil monumentálním schodištěm s obří sochou slovanské kněžny **Libuše** (která byla vlastně obdobou Feidiovy Athény na Akropoli v Athénách). Jednotnou hladinu zástavby převyšovaly veřejné budovy, zejména objekt **Zemského kulturněhistorického muzea [Obr. 251]**. Pro vyzdvižení vyšších účelů použil Hofman celou řadu tradičních architektonických motivů, kterými původně slovanskou akropoli povýšil na obdobu athénské **Parthenónu**²⁰². Celá zástavba se vyznačuje určitým druhem protopurismu s výraznými **kubistickými detaily**.

14.6. Závěr

Soutěž na regulaci Vyšehradu z roku 1906 neměla žádné skutečné výsledky. Z dnešního odstupu musíme konstatovat, že všechny oceněné projekty by znamenaly zánik vyšehradské pevnosti, jak ji známe dnes. Představa o zástavbě činžovními domy či vilovou čtvrtí nebo dokonce úplné stržení vyšehradských hradeb je pro nás dnes již nepředstavitelná.

„Soutěž na Vyšehrad skončila bez přímého výsledku snad proto, že nepřinesla návrhů, jak využití Vyšehrad na vilovou nebo činžovní čtvrt, ale právě v tomto faktu dlužno hledat její výsledek a jestliže nebyly z toho odvozeny důsledky — takže dnes má býti Vyšehrad zastavěn v pohledu od Podolí souvislou budovou třípatrovou — není to vinou soutěže, neboť po ideové soutěži tehdejší mohla následovati soutěž věčná nebo jednotlivec mohl pokračovati.“²⁰³

I přes nesmírně zajímavou Hofmanovu představu o zástavbě Vyšehradu, která je skvělým příspěvkem ke kubistickým a protopuristickým projevům v české architektuře, to platí i o Hofmanově návrhu z prvních válečných let.

²⁰¹ A. Engel: Úprava Vyšehradu. *Styl*. 1912, roč. IV., s. 164

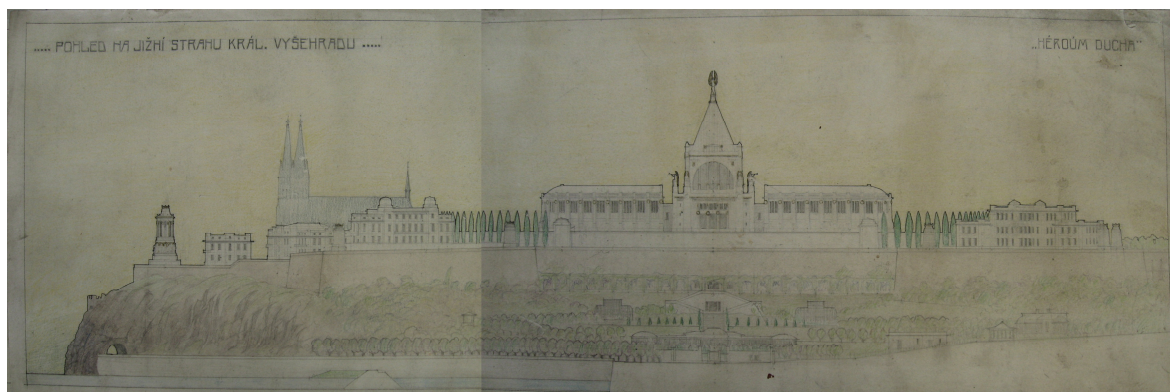
²⁰² M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: *Vlastislav Hofman*. 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 67

²⁰³ B. H.: Úprava soutěží v Německu. *Styl*. 1911, roč. II.

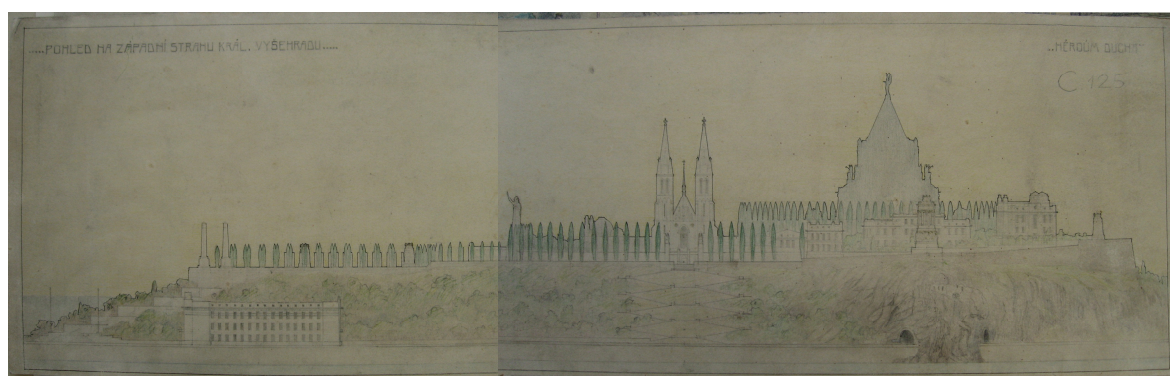
14.7. Zdroje:

- A. Cechner: O soutěži na úpravu Vyšehradu. *Architektonický obzor*. 1906, roč. V., s. 27, 28
- M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: *Vlastislav Hofman*. 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4.
- A. Engel: Úprava Vyšehradu. *Styl*. 1912, roč. IV., s. 164-165
- J. Ch.: Na obranu Vyšehradu. *Za starou Prahu*. 1910, roč. I, s. 50-52
- B. H. Nové nebezpečí pohledu na Vyšehrad! *Za starou Prahu*. 1911, roč. II., s. 8
- [B. a.]: Drobné zprávy. Plán polohy pobřežní části Vyšehradu. *Za starou Prahu*. 1912, roč. III., s. 6
- [B. a.]: Regulační plány pražské a Klub Za starou Prahu. *Za starou Prahu*. 1914, roč. IV., s. 33
- N. Kiesling: *Pavel Janák*. Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor vitae, 2011, 319 s. ISBN 978-80-87164-38-9.
- Z. Lukeš: *Josef Gočár*. 1. vyd. Praha: Titanic, 2010, 435 s. ISBN 978-80-86652-44-3
- J. E. Svoboda: *Praha 1891-1918: kapitoly o architektuře velkoměsta*. Vyd. 1. Praha: Libri, 1997, 303 s. ISBN 80-859-8320-6.
- J. Švestka: *Český kubismus: 1909-1925: malířství : sochařství : architektura : design*. 1.vyd. Praha: Modernista, 2006, 455 s. ISBN 80-239-6658-8.
- J. Hrůza: *Praha v plánech a projektech: od středověku po současnost: katalog výstavy*. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 1999, 127 s. ISBN 80-239-9015-2.
- Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, fond č. 9 – Antonín Engel, projekt „Heroům ducha“

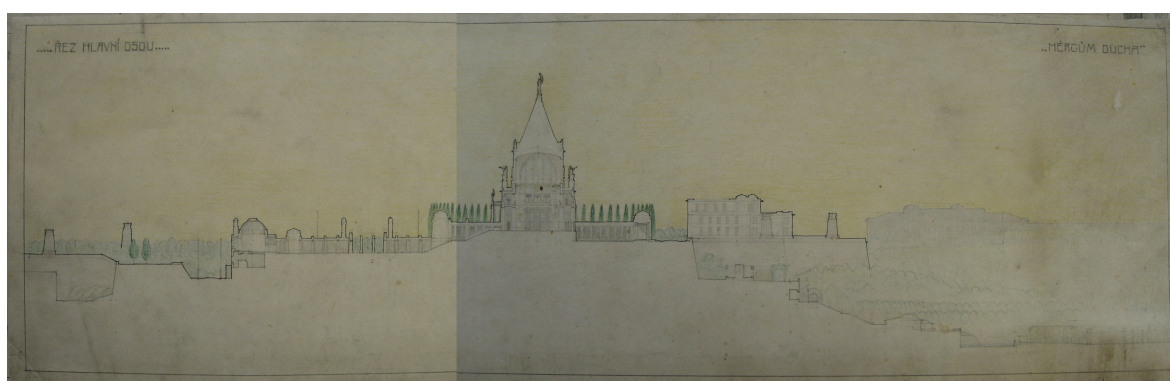
14.8. Obrazová příloha:

Obr. 236: A. Engel: projekt Heroům ducha, pohled na jižní stranu. Zdroj: Archiv architektury a stavitelství NTM, fond č. 9 Antonín Engel.

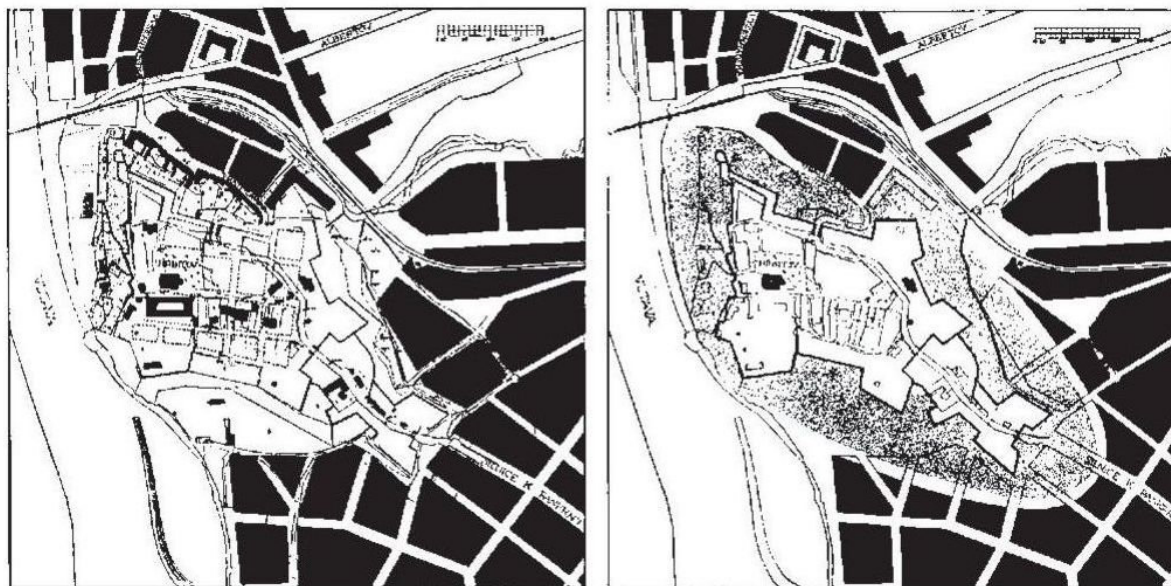
Obr. 237: A. Engel: projekt Heroům ducha, pohled na západní stranu. Zdroj: Archiv architektury a stavitelství NTM, fond č. 9 Antonín Engel.

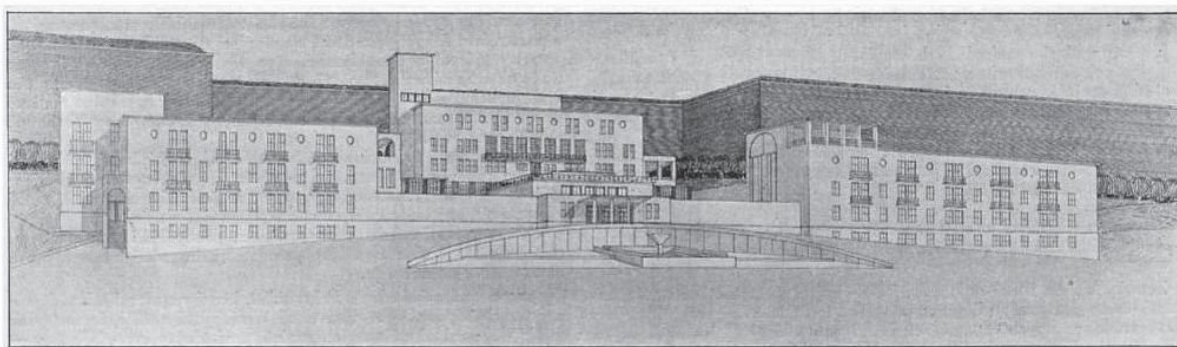
Obr. 238: A. Engel: projekt Heroům ducha, řez hlavní osou. Zdroj: Archiv architektury a stavitelství NTM, fond č. 9 Antonín Engel.

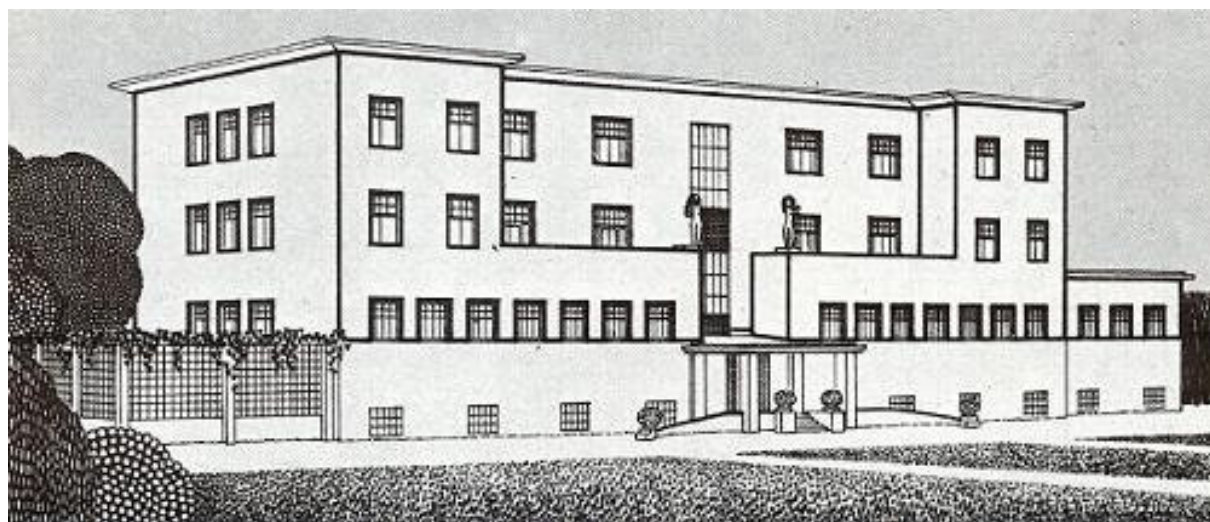
Obr. 239: A. Engel: projekt Heroům ducha, pohled na hlavní schodiště. Zdroj: Archiv architektury a stavitelství NTM, fond č. 9 Antonín Engel.

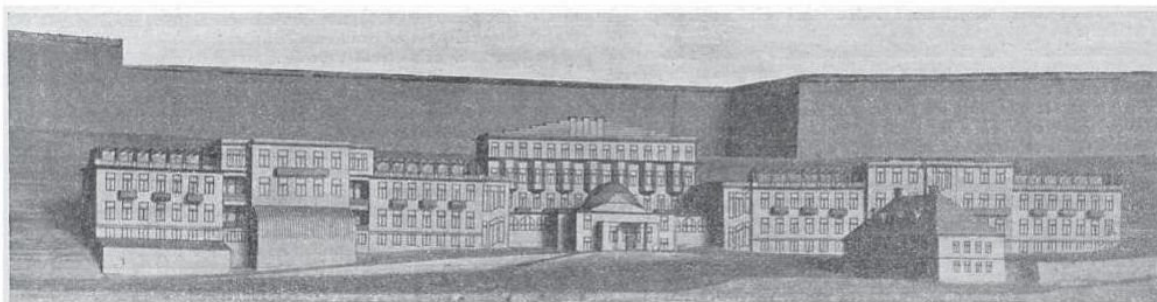
Obr. 240: Situace Vyšehradu zastavěná činžovními domy a alternativní variantě Klubu Za starou Prahu (nezastavěný Vyšehrad obklopen izolujícím pásem sadů). Zdroj: *Za starou Prahu*, 1910, roč. I., s. 52

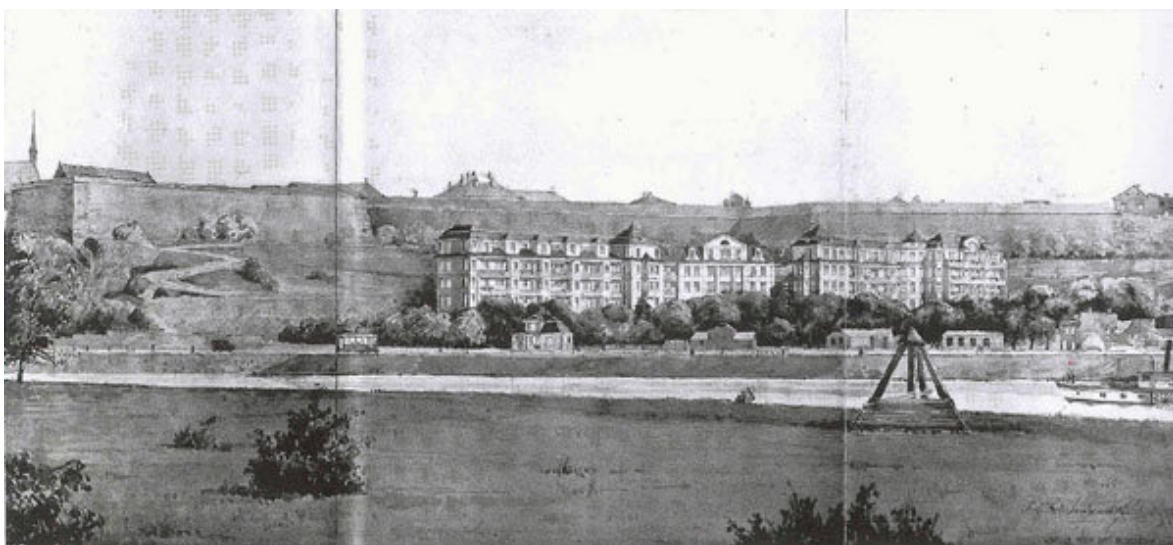
Obr. 241: J. Gočár: Neprovedený návrh sanatoria v Podolí. Zdroj: *Za starou Prahu*. 1910, roč. I, s. 52

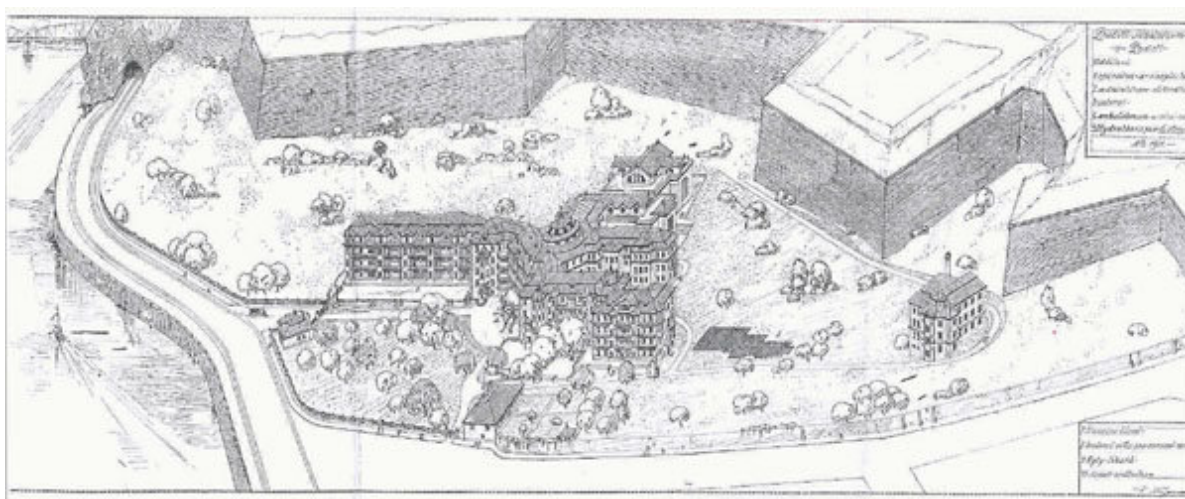
Obr. 242: J. Hoffmann: Návrh sanatoria v Purkersdorfu. Zdroj: <https://www.woka.com/de/lexikon/sanatorium-purkersdorf.html>

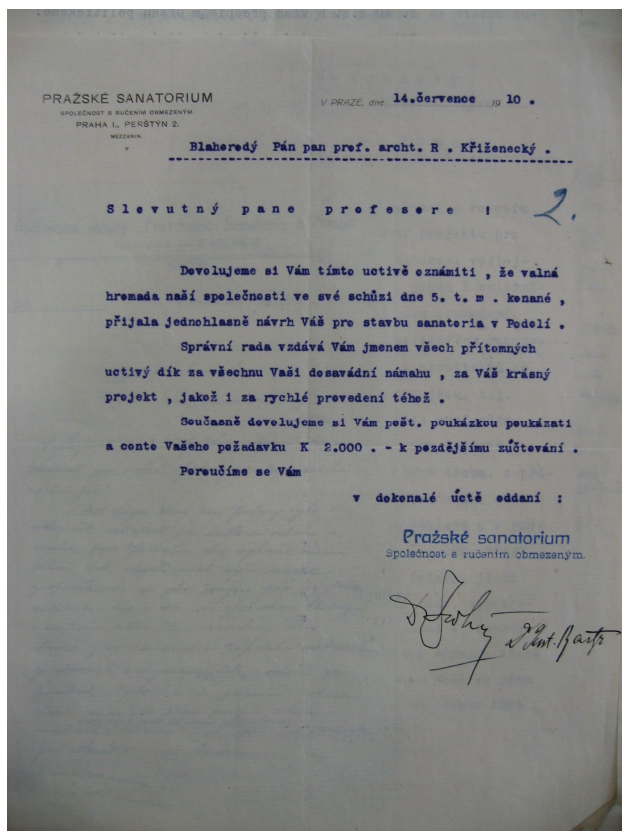
Obr. 243: F. Roith: Neprovedený návrh sanatoria v Podolí. Zdroj: *Za starou Prahu*. 1910, roč. I, s. 51

Obr. 244: R. Kříženecký: Studie pražského sanatoria. Zdroj: <https://www.upmd.cz/rudolf-jedlicka/prazske-sanatorium-plany.html>

Obr. 245: R. Kříženecký: Studie pražského sanatoria. Zdroj: <https://www.upmd.cz/rudolf-jedlicka/prazske-sanatorium-plany.html>

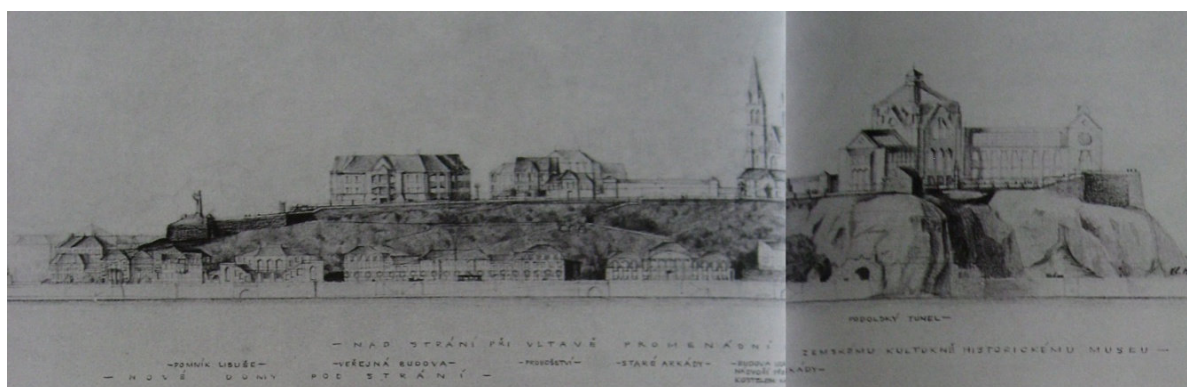
Obr. 246: Oznámení o přijetí Kříženeckého návrhu na stavbu sanatoria. Zdroj: AHMP, fond č. 1731 Kříženecký Rudolf.

Obr. 247: Dnešní pohled za Ústav pro péči o matku a dítě. Zdroj: www.praha.eu

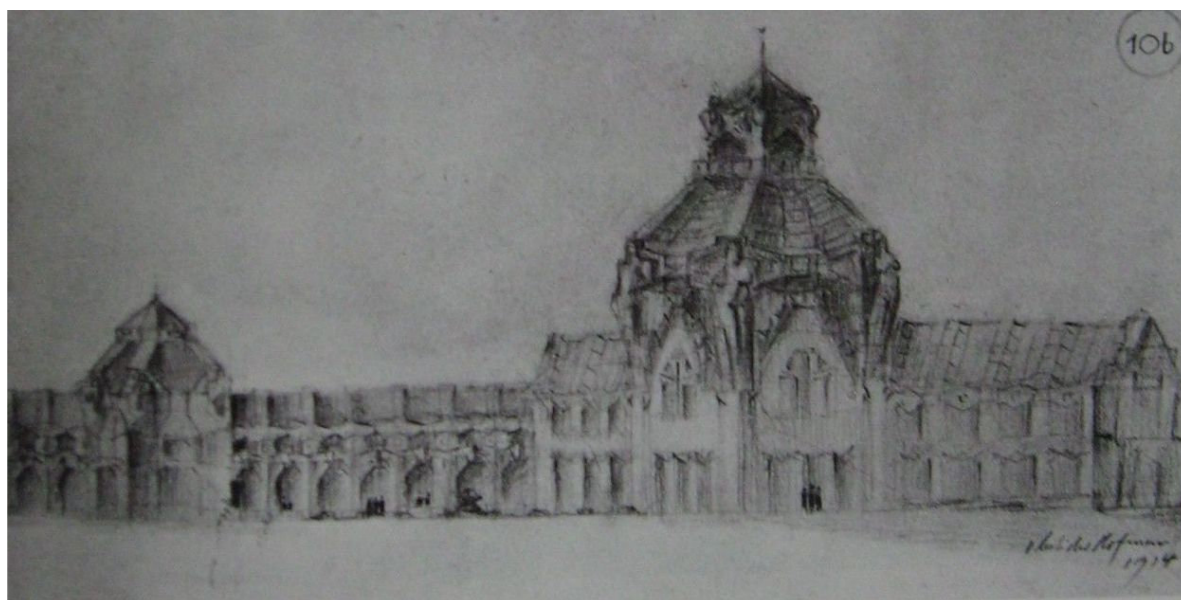
Obr. 248: Návrh zástavby Vyšehradu. Zdroj: J. Hruža: *Praha v plánech a projektech: od středověku po současnost: katalog výstavy*. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 1999, 127 s. ISBN 80-239-9015-2. s. 30

Obr. 249: V. Hofman: Projekt přestavby citadely Vyšehrad v Praze. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: *Vlastislav Hofman*. 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 72-73

Obr. 250: V. Hofman: Projekt přestavby citadely Vyšehrad v Praze. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: *Vlastislav Hofman*. 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 74-75

Obr. 251: V. Hofman: Projekt přestavby citadely Vyšehrad v Praze. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: *Vlastislav Hofman*. 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 75

Obr. 252: J. Koula: Průkop Letenskou plání. Zdroj: <https://commons.wikimedia.org>

15. ZÁVĚR

„Přínosem disertační práce je ponaučení, že ačkoliv se nám může zdát, že konkrétní soutěž nemá bezprostřední výsledek, z dlouhodobého pohledu víme, že tomu tak není. Časté vypisování veřejných soutěží iniciuje debatu nad podobou veřejného prostoru mezi širokou veřejností a dochází tak k povznesení úrovně architektury.“

Hlavní motivací této práce byla snaha o lepší pochopení mechanismu architektonických soutěží v období před první světovou válkou a o nový úhel pohledu na téma proměnlivé architektury na přelomu století v Čechách.

Bylo to období střetu dvou zcela odlišných světů, které od sebe oddělily až hrůzy první světové války a následné změny, které proměnily nejen monarchii, ale i celou Evropu. První byl svět, který svým přesvědčením vycházel ještě z myšlenek národního obrození a který považoval boj za povýšení české národní architektury za svůj prvořadý úkol a cestu do budoucnosti. V jeho středu se drželi příslušníci generace Národního divadla, které jejich zásluhy o povznesení české architektury pasovaly do role ikon. Byli to architekti, kteří svými názory a působením v mnoha spolcích a soutěžních porotách ovlivňovali následující generace ještě mnoho let poté, co přestali být architektonicky činní. Širším okruhem pak byla o něco mladší generace architektů, kteří myšlenkově stále vycházeli z názorů svých mentorů, ale kteří se již sami neubránili přejímání nových impulsů. Byla to generace architektů jako J. Koula, O. Polívka, A. Balšánek a mnozí další. Z dnešního pohledu představují tak trochu zapomenutou generaci – nedosáhli věhlasu a ocenění generace svých učitelů a ze strany o něco mladších soupeřů si vysloužili pouze opovržení a kritiku. Jejich dílo je však velmi kvalitní a zanechalo silný otisk na tváři Prahy. Věřím, že si zaslouží více pozornosti.

Druhým světem byla nastupující generace mladých umělců, kteří se již nechtěli obracet do minulosti, ale kteří viděli naději a další směřování české architektury v nových impulsech a nebáli se obracet do zahraničí. Názorově vycházeli především z vídeňského okruhu kolem O. Wagnera a jeho prostřednictvím i Jana Kotěry. Velmi rychle se však v nové době zorientovali a své vzory začali ještě před první válkou opouštět. Jejich předválečné práce jsou dokladem unikátního stavu české architektury a skvěle se jim dařilo také v ovzduší nové republiky. Byla to generace zvučných jmen P. Janáka, J. Gočára, A. Engela a mnohých dalších, které si spojujeme s vrcholnými díly nejen české secese, moderny a kubismu, ale i art deco, purismu, konstruktivismu nebo funkcionalismu.

Ani jedna strana svou dobu však nevnímala tak, jak ji s odstupem jednoho století vnímáme my, tedy jako zlatou éru veřejných soutěží a jedno z hvězdných období české architektury. Ukázali jsme si, že průběh a výsledky veřejných soutěží byly svými účastníky často veřejně napadány a kritizovány. Příslušníci starší generace vnímali nerozhodnost a neschopnost městské rady při prosazování vytčených záměrů, zatímco mladší generace byla frustrována zdánlivou bezvýsledností svých snah o proměnu stagnující architektury. Obě strany pak shodně zoufaly nad výsledky soutěží, kdy se v mnoha případech nedělo vůbec nic.

Věřím, že přínosem této disertační práce je větší poznání dobových architektonických soutěží a mechanismu jejich fungování. Ukázali jsme si, jak docházelo k vypisování soutěží, jaké byly soutěžní podmínky, průběh a výsledky a nahlédli jsme do jejich zákulisí.

Velké architektonické soutěže se v období před první světovou válkou vypisovaly průměrně jednou do roka. Nejčastějším tématem byly regulační snahy nebo velké obecní projekty. Do první kategorie patří soutěže na asanační plán, na regulaci Malé Strany a Hradčan, Starého Města a části Nového Města a Vyšehradu. Jsou to soutěže, ve kterých se rodila nová, moderní Praha. Zatímco některé návrhy byly přijaty a provedeny (částečná regulace Starého Města a Malé Strany), u jiných musíme s povděkem konstatovat, že tomu tak nebylo. Jsou to především návrhy na vybudování malostranského nábřeží, umístění monumentálních budov na březích Malé Strany, rozšiřování nejstarších pražských ulic pro potřeby vedení elektrické tramvaje nebo snahy o zástavbu vyšehradské pevnosti. Logickým důsledkem jsou pak soutěže na pražské mosty, které spojovaly nově upravované městské části. Přesto jsou tyto soutěže skvělým dokladem své doby a dodnes jsou pro nás zdrojem zajímavých postřehů a informací.

Do druhé kategorie patří obrovské soutěže na přestavbu Staroměstské radnice a novostavbu Representačního domu, které jsou vrcholnými okamžiky období před první světovou válkou. Byly to soutěže, kterými Praha dávala najevo své reprezentační a národnostně emancipační snahy. Staroměstská radnice byla srdcem českého národa, a proto nepřekvapí zaujetí, se kterým se jí česká veřejnost věnovala. Dokladem jsou hned tři soutěže vypsání v rozmezí deseti let. I přesto, že ani jedna z nich nevedla ke konkrétnímu cíli, tedy k přestavbě Staroměstské radnice, návrhy jsou dodnes inspirativní a patří k tomu nejlepšímu, co v tomto období vzniklo. Reprezentační dům se i přes značné komplikace spojené nejen s architektonickou soutěží, ale i samotnou výstavbou stal centrem českého kulturního a společenského života.

Soutěží, která tak trochu spojuje obě kategorie, je soutěž na řešení Letenského průkopu. Byla to v první řadě snaha o lepší dopravní spojení Starého Města s Letenskou plání, Dejvicemi, Bubenci a Stromovkou a jako takovou jí můžeme zařadit do první kategorie. Zároveň to byl obrovský a finančně náročný podnik, který Praha přijala za svůj a jeho realizaci chtěla dát najevo své ambice stát se moderním velkoměstem. Návrhy na řešení Letenského průkopu představují jednu z nejzajímavějších kapitol v historii „nepostavené“ Prahy.

Mnoho nerealizovaných projektů nás dodnes ohromuje svou fantastičností a výstředností. Tyto projekty budou vždy přitahovat nejvíce pozornosti a vzbuzovat největší zájem. Ale jsou i takové projekty, které naopak svým geniálním provedením již před více než sto lety otevřely otázku, jak citlivě stavět v historickém prostředí. Můžeme u nich pozorovat snahu o kontextuální přístup, který nechává vyniknout historickou hodnotu prostředí. Budiž nám tento přístup velkou inspirací.

Po praktické stránce může být disertační práce i poučením pro současnou architektonickou tvorbu ve významných pražských lokalitách. Nedávné kauzy v souvislosti se zástavbou Letné nebo nikdy neuzavřená otázka dostavby východního křídla Staroměstské

radnice jasně ukazují, že někdy je řešení současného problému mnohem komplikovanější, než bychom na první pohled odhadli, a že pro správné pochopení problematiky je nutností obrátit se zpět do minulosti.

Nesmíme zapomínat na důležitou úlohu architektonických soutěží ani v současnosti. Soutěží se po roce 1989 vypisuje mnohem méně, než se předpokládalo. Přínosem disertační práce je ponaučení, že ačkoliv se nám může zdát, že konkrétní soutěž nemá bezprostřední výsledek, z dlouhodobého pohledu víme, že tomu tak není. Časté vypisování veřejných soutěží iniciuje debatu nad podobou veřejného prostoru mezi širokou veřejností a dochází tak k povznesení úrovně architektury.

Tato práce se věnuje pouze úzkému segmentu nerealizovaných a soutěžních projektů. Jako navazující téma výzkumu se proto nabízí možnost rozšíření okruhu disertační práce. Poměrně málo prozkoumaným tématem je období architektonických soutěží druhé poloviny 19. století nebo období první světové války. Zároveň by bylo zajímavé sledovat paralelní vývoj v pražských předměstích. Věřím proto, že největším přínosem této práce je otevření tohoto nesmírně bohatého a zajímavého tématu a nastínění možností dalšího výzkumu.

RESUMÉ

Disertační práce se věnuje tématu pražských architektonických soutěží let 1898-1914. Období je časově ohraničeno odchodem Bedřicha Ohmanna do Vídně, resp. příchodem Jana Kotěry do Prahy a jeho nástupem na post profesora Umělecko-průmyslové školy, a začátkem první světové války. Geograficky je omezeno na hranice tehdejší Prahy (Staré Město, Josefov, Nové Město, Malá Strana, Hradčany, Vyšehrad, Holešovice, Libeň). Tematicky je omezeno na soutěžní projekty vypisované městskou radou. Největším zdrojem informací byl dobový tisk, zejména odborné časopisy.

Úvodní kapitola se zabývá teoretickým pozadím architektonických soutěží; vysvětluje základní pojmy (soutěž, vypisovatel, typy architektonických soutěží) a stručně shrnuje význam a přínos architektonických soutěží. Dále se zabývá historií architektonických soutěží se zaměřením na vývoj v českých zemích. Součástí je i přiblížení právního rámce, který architektonické soutěže v období před první světovou válkou upravoval. Byl to především platný stavební řád z roku 1886 a tzv. konkurenční řád. Důležitým bodem je shrnutí kritického přístupu k veřejným soutěžím z pohledu účastníků soutěží i odborné veřejnosti.

Úvodní kapitola je zakončena přehlednou tabulkou se všemi soutěžemi, které jsou následně podrobně představeny v disertační práci. Tabulka obsahuje název soutěže (s číslem příslušné kapitoly v textu), termín konání soutěže, celkový počet odevzdaných soutěžních projektů, názvy nejvýše oceněných projektů (s označením pořadí, pokud bylo stanoveno), jména jejich autorů, výše odměn (pokud se je podařilo dohledat) a složení soutěžní poroty.

Následují jednotlivé kapitoly věnované konkrétním soutěžím. Kapitoly jsou řazeny chronologicky dle data vyhlášení. Tematicky je můžeme rozdělit do tří skupin. První skupina se věnuje soutěžím na úpravu měst (asanace Starého Města a Josefova a palác Městské pojišťovny, průlom „U Klíčů“ a regulace Malé Strany, regulace Starého Města a regulace Vyšehradu). Druhou skupinou jsou velké obecní projekty (přestavba Staroměstské radnice, novostavba administrativní budovy nové radnice, Obecní dům, Letenský průkop). Poslední jsou mostní soutěže (Čechův most a Mánesův most). Každá kapitola je doplněna seznamem literatury, popř. archivních pramenů, a obrázkovou přílohou.

Disertační práce je zakončena závěrečnou kapitolou shrnující obsah práce a její přínosy. V závěru je uveden seznam obrázků a tabulek, seznam použité základní primární a sekundární literatury, seznam použitých vysokoškolských kvalifikačních prací a seznam archivních pramenů.

SUMMARY

Subjects of this doctoral thesis are architectural competitions of the years 1898-1914. The period is limited by Friedrich Ohmann's departure to Vienna, respectively by the arrival of Jan Kotěra to Prague while taking his place as a professor of school of Decorative Arts, and beginning of the World War I. The topic is geographically limited by borders of then Prague (Old Town, Josefov, Lesser Town, New Town, Hradčany, Vyšehrad, Holešovice, Libeň). Thematically it is described as architectural competitions organized by city council. The biggest source of information was historical press, particularly technical journals.

Introduction is about theoretical background of architectural competitions; it explains basic concepts as competition, organizer or types of architectural competitions and briefly summarizes its values and benefits. Later there is a small charter about the history of architectural competitions focusing on the development in Czech countries. Legal framework (esp. construction law and competitive regulations) is discussed in detail. Important part of the introduction is summary of critical views of open competitions from the point of view of participants as well as professionals.

Introduction is concluded by a well-arranged chart displaying all the competitions presented in the thesis. The chart contains name of the competition (with number of relevant chapter), holding date of the competition, total number of subjected projects, award winning projects and their authors along with the amount of prize if known and members of jury.

Chapters dedicated to each competition follow. The chapters are ordered chronologically due to their holding date. Thematically they can be divided into three groups. First group is dedicated to urban regulation (clearance of Old Town and Jewish city and palace of the city insurance company, „U Klíčů“ opening and the regulation of Lesser Town, regulation of Old Town and regulation of Vyšehrad). Second group is dedicated to big city council's projects (reconstruction of Old Town's City Hall, new administrative city hall, Representative Municipal house, and opening of Letná's hillside). The last group concerns bridge competitions (Čech Bridge, Mánes Bridge). Each chapter is completed by the list of literature, relevant archival sources and illustrated appendix.

Doctoral thesis is concluded by final chapter summarizing content of the thesis and its benefits, completed by list of all pictures, illustrations and charts, list of basic primary and secondary literature, list of university thesis and list of relevant archives.

SEZNAM OBRÁZKŮ:

Obr. 1: Územní vývoj Prahy. Zdroj: http://www.ahmp.cz/index.html?mid=47&	11
Obr. 2: Mapka s přehledem všech soutěžních projektů.....	21
Obr. 3: Mapka s orientačním zobrazením soutěží - Asanace	33
Obr. 4: Hurtigův plán Prahy – Staré Město a Josefov. Stav před asanací. Zdroj: http://mapy.vugtk.cz/praha/	43
Obr. 5: Projekt „Finis Ghetto“ inž. Hurtiga, Štrunce a Heidy. <i>Zlatá Praha</i> . 1887, roč. 4., číslo výtisku 21, s. 348.....	43
Obr. 6: Plán asanačních obvodů z roku 1896. Zdroj: J. Hružka: <i>Praha v plánech a projektech: od středověku po současnost</i> : katalog výstavy. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 1999, 127 s. ISBN 80-239-9015-2. s. 33	44
Obr. 7: Plán asanačních obvodů v Praze z roku 1896 s vyznačením předasanační zástavby Josefova. Zdroj: E. Orián: <i>Židovské město pražské na vedutách, fotografiích a pohlednicích</i> . 2., opravené vyd. Praha: Epoque 1900, 2004, 343 p. ISBN 80-239-2425-7.....	44
Obr. 8: Plán polohy týkající se asanačního rayonu Josefova a dolejší části Starého Města. Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pra%C5%B0esk%C3%A1_asanace . Cit. 3. 12. 2015.....	45
Obr. 9: Dnešní stav Josefova a dolní části Starého Města. Zdroj: https://www.google.cz/maps	45
Obr. 10: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – Průlom „U Klíčů“	47
Obr. 11: Původní zástavba průlomu. Vlevo renesanční dům U Klíčů (U Goliáše), zbořený r. 1896. Vpravo renesanční Hrachovský dům čp. 268-III ze 17. století, zbořený r. 1904. Zdroj: ORV.: Klub usiluje o zastavení průlomu U Klíčů. <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I., s. 10, 11	54
Obr. 12: Jižní fronta Malostranského náměstí před proražením průlomu. Zdroj: K. Hanzlíková: Průlom U Klíčů na Malé Straně. in: K. Bečková (ed.): <i>Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník</i> . Praha: Schola ludus - Pragensia, 2000. ISBN 80-902-5050-5. s. 112-116	54
Obr. 13: Průlom povstalý zbořením domu „U Klíčů“. Zdroj: L. Jeřábek, B. Franta: <i>Malá Strana a problém její upravení</i> . Praha: Klub Za starou Prahu, 1904. s. 37	55
Obr. 14: Návrh regulačního plánu na otevřenou ulici průlomem s 1 podjezdem. Zdroj: ORV.: Klub usiluje o zastavení průlomu U Klíčů. <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I., s. 10.	55
Obr. 15: J. Podhajský: Soutěžní návrh na zástavbu průlomu U Klíčů. Půdorys přízemí, prvního a druhého patra. Zdroj: J. Podhajský: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. <i>Technický obzor</i> . 1897, roč. V., s. 294.....	56
Obr. 16: J. Podhajský: Soutěžní návrh na zástavbu průlomu U Klíčů. Perspektivní pohled z Karmelitské ulice. Zdroj: J. Podhajský: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. <i>Technický obzor</i> . 1897, roč. V., s. 293.....	56
Obr. 17: J. Podhajský: Soutěžní návrh na zástavbu průlomu U Klíčů. Varianty průčelí do náměstí. Zdroj: J. Podhajský: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. <i>Technický obzor</i> . 1897, roč. V., s. 294.....	57
Obr. 18: R. Kříženecký, J. Hrádek: Soutěžní návrh na zástavbu průlomu U Klíčů. Půdorysy, fasády. Zdroj: R. Kříženecký, J. Hrádek: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. <i>Technický obzor</i> . 1898, roč. VI., s. 2.....	57
Obr. 19: R. Kříženecký, J. Hrádek: Soutěžní návrh na zástavbu průlomu U Klíčů. Půdorysy, fasády. Zdroj: R. Kříženecký, J. Hrádek: Úprava průlomu „u Klíčů“ na Malé Straně v Praze. <i>Technický obzor</i> . 1898, roč. VI., s. 1.....	58
Obr. 20: A. Balšánek: Návrh na zastavění průlomu U Klíčů z r. 1903. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. <i>Architektonický obzor</i> . 1911, roč. X., s. 100	58
Obr. 21: A. Balšánek: Návrh na zastavění průlomu U Klíčů z r. 1903. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. <i>Architektonický obzor</i> . 1911, roč. X., s. 102	59
Obr. 22: A. Balšánek: Návrh na zastavění průlomu U Klíčů z r. 1906. Alternativa I. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. <i>Architektonický obzor</i> . 1911, roč. X., s. 101.....	59
Obr. 23: A. Balšánek: Návrh na zastavění průlomu U Klíčů z r. 1906. Alternativa I. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. <i>Architektonický obzor</i> . 1911, roč. X., s. 108.....	60
Obr. 24: A. Balšánek: Studie na zastavění průlomu. Alternativa I. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. <i>Architektonický obzor</i> . 1911, roč. X., tab. č. 52.....	60

Obr. 25: A. Balšánek: Studie na zastavění průlomu. Alternativa I. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. <i>Architektonický obzor</i> . 1911, roč. X., tab. č. 55.....	61
Obr. 26: A. Balšánek: Návrh na zastavění průlomu U Klíčů z r. 1907. Alternativa II – rozšíření Karmelitské uličky. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. <i>Architektonický obzor</i> . 1911, roč. X., s. 109.....	61
Obr. 27: A. Balšánek: Studie na zastavění průlomu. Alternativa II – rozšíření Karmelitské uličky. Zdroj: A. Balšánek: Otázky malostranské. <i>Architektonický obzor</i> . 1911, roč. X., tab. č. 53.....	62
Obr. 28: O. Vondráček: Návrh stavebního úřadu na zástavbu průlomu. Zdroj: K. Bečková: Kateřina. <i>Architekti jako ochránci památek? Žádný problém! Pohled do historie Klubu Za starou Prahu</i> . [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/ochranci.htm	62
Obr. 29: O. Vondráček: Návrh stavebního úřadu na zástavbu průlomu. Zdroj: K. Bečková: Kateřina. <i>Architekti jako ochránci památek? Žádný problém! Pohled do historie Klubu Za starou Prahu</i> . [online]. [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/ochranci.htm	63
Obr. 30: S. Sochor: Návrh stav. úřadu. Zdroj: STS.: Návrh stavebního úřadu na zastavění průlomu U Klíčů. <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I., s. 18.....	63
Obr. 31: Návrh stavebního úřadu na zastavění průlomu. Zdroj: STS.: Návrh stavebního úřadu na zastavění průlomu U Klíčů. <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I., s. 19.....	64
Obr. 32: S. Sochor: Návrh stav. úřadu. Zdroj: S. Sochor: Návrh nového domu „U Klíčů“. <i>Umělecký měsíčník</i> . 1912, roč. II.	64
Obr. 33: Návrh stav. úřadu na zastavění průlomu. Varianta s rozšířením Karmelitské uličky. Zdroj: [B. a.]: Průlom „U Klíčů“ před konečným rozhodnutím. <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I., s. 49.....	65
Obr. 34: Dnešní stav Karmelitské ulice a Malostranského náměstí. Zdroj: www.googlemaps.cz	65
Obr. 35: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – Palác Městské pojišťovny	67
Obr. 36: Domy čp. 931, 932 a 933 před zbouráním. Dům čp. 932 U Stříbrné hvězdy je prostřední ze tří domů. Po levé straně nový Schierův dům, po pravé straně značně nižší objekt původní mincovny. Zdroj: <i>Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy</i> , Praha 1904, s. 43.....	74
Obr. 37: Bývalý dům čp. 932 U Stříbrné hvězdy, Zdroj: <i>Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy</i> , Praha 1904, s. 44.....	74
Obr. 38: O. Polívka: Půdorys přízemí. Zdroj: <i>Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy</i> , Praha 1904, s. 25.....	75
Obr. 39: O. Polívka: Půdorys patra, Zdroj: <i>Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy</i> , Praha 1904, s. 27.....	75
Obr. 40: Soutěžní návrh arch. Osvalda Polívky, Zdroj: <i>Zlatá Praha</i> . 1899, roč. XVI, s. 59.....	76
Obr. 41: Nový pohled na severní stranu náměstí s domem Schierovým a palácem Městské pojišťovny, Zdroj: <i>Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy</i> , Praha 1904, s. 45.....	76
Obr. 42: Levá část domu (fasáda dle původního domu č. 932 U Stříbrné hvězdy), Zdroj: <i>Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy</i> , Praha 1904, s. 47.....	77
Obr. 43: Pravá část domu (novobarokní návrh arch. Polívky), Zdroj: <i>Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy</i> , Praha 1904, s. 46.....	77
Obr. 44: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – Staroměstská radnice	79
Obr. 45: Východní křídlo před přestavbou 1784-1787. Zdroj: <i>Šest set let Staroměstské radnice v Praze: Zvláštní číslo Věstníku hlavního města Prahy k oslavám 600 let Staroměstské radnice. Příprava vydání Václav Vojtíšek</i> . Praha: Rada hlavního města Prahy, 1938. tab. č. IV.....	91
Obr. 46: Josef Esch: Návrh na přestavbu radnice z roku 1836. Zdroj: <i>Srdce města. Historický, urbanistický a archeologický vývoj Staroměstského náměstí a soutěže na přestavbu a dostavbu radnice 1899-1988</i> . Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 2008. ISBN: 978-80-254-2512-1. S. 163-165.	91
Obr. 47: Jan Schöbl: Návrh na přestavbu radnice z roku 1836. Zdroj: <i>Srdce města. Historický, urbanistický a archeologický vývoj Staroměstského náměstí a soutěže na přestavbu a dostavbu radnice 1899-1988</i> . Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 2008. ISBN: 978-80-254-2512-1. S. 163-165.	92

- Obr. 48:** Původní návrh Petra Nobile na východní průčelí z roku 1836 (zahrnující přestavbu kaple i arkýře). Zdroj: J. Teige, J. Herain: *Staroměstský rynek v Praze*. Praha. 92
- Obr. 49:** P. Nobile: Návrh na přestavbu radnice z roku 1836. Zdroj: *Srdce města. Historický, urbanistický a archeologický vývoj Staroměstského náměstí a soutěže na přestavbu a dostavbu radnice 1899-1988*. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 2008. ISBN: 978-80-254-2512-1. S. 163-165..... 93
- Obr. 50:** Východní strana radnice po přestavbě 1838-48. Zdroj: *Šest set let Staroměstské radnice v Praze: Zvláštní číslo Věstníku hlavního města Prahy k oslavám 600 let Staroměstské radnice. Příprava vydání Václav Vojtíšek*. Praha: Rada hlavního města Prahy, 1938. tab. č. X..... 93
- Obr. 51:** Východní křídlo radnice po odbourání Krennova domu. Zdroj: www.prahaneznama.cz..... 94
- Obr. 52:** Návrh úprava stavebních čar před první soutěží. Obr. 1 – původní asanační plán, obr. 2 – asanační plán navržený Uměleckou komisí, obr. 3 – plán, dle něhož byla vysána první soutěž na přestavbu radnice. Zdroj: B. K.: *Zprávy o týdenních schůzích „Spolku architektů a inženýrů v král. Českém“*. *Technický obzor*. 1899, roč. VII., s. 298. 94
- Obr. 53:** J. Vejrych: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 8. 95
- Obr. 54:** J. Vejrych: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Půdorys přízemí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 16. 95
- Obr. 55:** J. Vejrych: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Východní průčelí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 21. 96
- Obr. 56:** K. Hilbert: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 29. 96
- Obr. 57:** K. Hilbert: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Půdorys přízemí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 28. 97
- Obr. 58:** K. Hilbert: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Východní průčelí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 33. 97
- Obr. 59:** J. Koula: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 10. 98
- Obr. 60:** J. Koula: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 38. 98
- Obr. 61:** J. Koula: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 37. 99
- Obr. 62:** F. Blažek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 11. 99
- Obr. 63:** F. Blažek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: VEJRYCH, Jan. *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 49. 100
- Obr. 64:** F. Blažek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 48. 100
- Obr. 65:** A. Dlabáč: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 11. 101
- Obr. 66:** A. Dlabáč: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 60. 101
- Obr. 67:** A. Dlabáč: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Východní průčelí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 64. 102

- Obr. 68:** A. Balšánek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Situace. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 12 102
- Obr. 69:** A. Balšánek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 71 103
- Obr. 70:** A. Balšánek: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: J. Vejrych: *Soutěžné návrhy na přestavbu a dostavbu radnice kr. hl. města Prahy*. Praha: Spolek architektů a inženýrů v království Českém, 1903. s. 70 103
- Obr. 71:** A. Cechner: Soutěžní návrh na dostavbu radnice. **Druhá soutěž**. Zdroj: A. Cechner: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 30 104
- Obr. 72:** J. Koula a A. Balšánek: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Přízemí, I. patro. *Architektonický obzor*. 1905, roč. V., s. 19 104
- Obr. 73:** J. Koula a A. Balšánek: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Perspektiva. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. V., tab. č. 16 105
- Obr. 74:** V. Beneš a A. Pospíšil: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Přízemí a I. patro. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 35 105
- Obr. 75:** V. Beneš a A. Pospíšil: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Perspektiva. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., tab. č. 41 106
- Obr. 76:** A. Dlabač: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Přízemí a I. patro. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., s. 48 106
- Obr. 77:** A. Dlabač: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Perspektiva. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1905, roč. IV., tab. č. 56 107
- Obr. 78:** Fr. Mikš: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Přízemí, I. patro. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1906, roč. V., s. 2 107
- Obr. 79:** Fr. Mikš: Soutěžný návrh na dostavbu radnice král. hlav. města Prahy. Přízemí, I. patro. Zdroj: *Architektonický obzor*. 1906, roč. V., tab. č. 2 108
- Obr. 80:** A. Wiehl: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Třetí soutěž. Perspektiva. Zdroj: <http://www.archiweb.cz/>. 109
- Obr. 81:** T. Petřík: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 52 109
- Obr. 82:** T. Petřík: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 53 110
- Obr. 83:** B. Hübschmann: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. II. patro. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 45 110
- Obr. 84:** B. Hübschmann: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 46 111
- Obr. 85:** A. Engel: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 42 111
- Obr. 86:** A. Engel: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 41 112
- Obr. 87:** J. Gočár: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 58 112
- Obr. 88:** J. Gočár: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 57 113
- Obr. 89:** P. Janák: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Přízemí. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 62 113
- Obr. 90:** P. Janák: Soutěžní návrh na přestavbu radnice. Perspektiva. Zdroj: [B. a.]: Výtahy z prův. zpráv k projektům. *Styl*. 1910, roč. II., s. 60 114
- Obr. 91:** P. Schmitthenner: Návrh na dostavbu Staroměstské radnice v archaickém duchu. Zdroj: M. Hořejš: *Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1. s. 201 114

Obr. 92: E. Langhammer: Návrh na dostavbu Staroměstské radnice. Zdroj: M. Hořejš: <i>Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu</i> . 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1. s. 201	115
Obr. 93: E. Langhammer: Návrh na dostavbu Staroměstské radnice (akvarel vypracovaný výtvarníkem Hecimovičem). Zdroj: M. Hořejš: <i>Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu</i> . 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1. s. 202, 203	115
Obr. 94: Východní křídlo radnice po roce 1945. Zdroj: www.smirice.eu	116
Obr. 95: Sprengerovo torzo. Západní strana Staroměstského náměstí dnes. Zdroj: http://turistickyatlas.cz/	116
Obr. 96: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – Malá Strana	117
Obr. 97: A. Hurtig: Polohopisný plán Malé Strany a Hradčan. 1891, zdroj: http://mapy.vugtk.cz/	129
Obr. 98: Panorama Malé Strany a Hradčan kolem roku 1875. Foto F. Fridrich. Zdroj: M. L. Krejčí: <i>Město mezi asanací a regenerací</i> , in: K. Bečková (ed.): <i>Sto let klubu Za starou Prahu</i>	129
Obr. 99: A. Balšánek: Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na Malé Straně, zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1909, roč. VIII, tab. 8	130
Obr. 100: A. Balšánek: Sněmovny na stávajícím půdoryse. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1909, roč. VIII, s. 2.....	131
Obr. 101: A. Balšánek: Sněmovna a budova Zemského výboru v komplexu Zbrojnice. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1909, roč. VIII, s. 5	131
Obr. 102: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1920, roč. XIX., s. 2.....	132
Obr. 103: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1920, roč. XIX., s. 22.....	132
Obr. 104: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1920, roč. XIX., tab. č. 9	133
Obr. 105: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1920, roč. XIX., tab. č. 10	133
Obr. 106: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1920, roč. XIX., tab. č. 11	134
Obr. 107: A. Balšánek: Sněmovna v zahradě anglických panen. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1920, roč. XIX., tab. č. 12	134
Obr. 108: A. Balšánek: Sněmovna při Lužické ulici na náměstí u Rudolfského mostu. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1909, roč. VIII, s. 9	135
Obr. 109: A. Balšánek: Sněmovna při ulici u Železné lávky. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1909, roč. VIII, s. 10	135
Obr. 110: A. Balšánek: Sněmovna proti Rudolfskému mostu. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1920, roč. XIX., s. 14.....	136
Obr. 111: A. Balšánek: Sněmovna proti Rudolfskému mostu. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1920, roč. XIX., tab. č. 5	137
Obr. 112: A. Balšánek: Sněmovna na Petříně. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1920, roč. XIX., s. 30	138
Obr. 113: A. Balšánek: Sněmovna na Petříně. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1920, roč. XIX., s. 29	138
Obr. 114: A. Balšánek: Moderní galerie na Újezdě (varianta 01). Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1903, roč. II., s. 6.	139
Obr. 115: A. Balšánek: Moderní galerie na Újezdě (alternativa k variantě 01). Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1903, roč. II., s. 6.	139
Obr. 116: A. Balšánek: Adaptace Michnova paláce pro Moderní galerii. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1903, roč. II., s. 7.	140
Obr. 117: A. Balšánek: Moderní galerie v zahradě zbrojnice u Čertovky. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1903, roč. II., s. 10.	140
Obr. 118: A. Balšánek: Moderní galerie v zahradách u Čertovky. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1903, roč. II., s. 10.	141
Obr. 119: A. Balšánek: Moderní galerie v místě nového mostu u Rudolfa. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1903, roč. II., s. 10.....	141
Obr. 120: A. Balšánek: Moderní galerie na Kampě. Zdroj: A. Balšánek: <i>Vylidňování Malé Strany a nutnost staveb veřejných</i> , Praha 1909, s. 21.	142
Obr. 121: A. Balšánek: Moderní galerie na Kampě. Zdroj: A. Balšánek: <i>Vylidňování Malé Strany a nutnost staveb veřejných</i> , Praha 1909, s. 20.	142
Obr. 122: A. Balšánek: Malostranské gymnázium na Kampě. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1909, roč. VIII, s. 14	143
Obr. 123: A. Balšánek: Malostranské gymnázium u Klárova. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1909, roč. VIII, s. 14.....	143

Obr. 124: A. Balšánek: Malostranské gymnázium na Rybářích. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1909, roč. VIII, s. 15.....	144
Obr. 125: A. Balšánek: Školní čtvrt pod Petřínem. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1909, roč. VIII, s. 29.....	144
Obr. 126: Malostranské panorama v dochovaném původním rázu. Zdroj: B. Hübschmann: Co znamená projektované nábřeží pro Malou Stranu. <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I., s. 84	145
Obr. 127: Malostranské panorama po vystavění projektovaného nábřeží. Zdroj: B. Hübschmann: Co znamená projektované nábřeží pro Malou Stranu. <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I., s. 85	145
Obr. 128: Úřední projekt malostranského nábřeží. Zdroj: B. Hübschmann: Co znamená projektované nábřeží pro Malou Stranu. <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I., s. 8	145
Obr. 129: Návrh Klubu Za starou Prahu na změnu zdymdla na Střeleckém ostrově. Zdroj: KRISE, Martin: Malostranské nábřeží a splavnění Vltavy. in: K. Bečková (ed.): <i>Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník</i> . ISBN 80-902505-0-5. s. 124	146
Obr. 130: Realizovaná plavební komora u Židovského (dn. Dětského) ostrova. Zdroj: KRISE, Martin: Malostranské nábřeží a splavnění Vltavy. in: K. Bečková (ed.): <i>Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník</i> . ISBN 80-902505-0-5. s. 125	146
Obr. 131: Mapa s orientačním zobrazením soutěží – Staré Město	147
Obr. 132: Vyhlášení konkurzu na upravení Starého Města. Zdroj: <i>Technický obzor</i> . 1900, roč. VIII., s. 201.....	152
Obr. 133: J. Sakař: projekt Minulým i budoucím. Zdroj: Archiv architektury a stavitelství NTM, fond č. 50 Soutěže.....	153
Obr. 134: Mapa s orientačním zobrazením soutěží – Průkop Letenskou plání	155
Obr. 135: Původní projekt prof. J. Kouly na prokopání Letenské pláně. Zdroj: <i>Světazor</i> . 1897, roč. XXXI., s. 141	167
Obr. 136: Původní projekt prof. J. Kouly na prokopání Letenské pláně. Zdroj: <i>Světazor</i> . 1897, roč. XXXI., s. 142.....	167
Obr. 137: Původní projekt prof. J. Kouly na prokopání Letenské pláně. Zdroj: <i>Světazor</i> . 1897, roč. XXXI., s. 143.....	168
Obr. 138: Projekty stavebního úřadu z let 1903-09. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1912, roč. XI., s. 53, 54.....	168
Obr. 139: Návrh prof. Kouly na umístění budovy techniky na Letné (varianta s tunelem). Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1905, roč. IV., s. 46	169
Obr. 140: Návrh arch. A. Wiehla na umístění budovy univerzity na Letné. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1905, roč. IV., s. 45.....	169
Obr. 141: Návrh arch. J. Vejrycha na umístění budovy Moderní galerie na Letné. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1906, roč. V., s. 14.....	170
Obr. 142: Návrh arch. J. Vejrycha na umístění budovy Moderní galerie na Letné. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1906, roč. V., tab. 11.....	170
Obr. 143: Vítězný návrh A. Engela z roku 1909. Zdroj: <i>Styl</i> . 1910, roč. II., s. 69	171
Obr. 144: Vítězný návrh A. Engela z roku 1909. Zdroj: <i>Styl</i> . 1910, roč. II., s. 70	171
Obr. 145: Vítězný návrh A. Engela z roku 1909. Zdroj: <i>Styl</i> . 1910, roč. II., s. 71	172
Obr. 146: „Armovaný beton“ - Návrh F. Kvetinka, Kotka a Polívky. Zdroj: http://www.Letenskaplan.webgarden.cz/rubriky/budovy-stavby/nerealizovano/felix-kveting-1909-tunel-na..	172
Obr. 147: „Tunel“ – Návrh J. Šachla. Zdroj: <i>Styl</i> . 1910, roč. II., s. 73	173
Obr. 148: „Tunel“ – Návrh J. Šachla. Zdroj: <i>Styl</i> . 1910, roč. II., s. 74	173
Obr. 149: Detailní zpracování brány prof. J. Kouly z roku 1910. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1910, roč. IX., s. 21.....	174
Obr. 150: Návrh V. Hofmana a V. Dvořáka z roku 1912 v rámci stavebního úřadu. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilměra a R. Švácha: <i>Vlastislav Hofman</i> . 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 51	174
Obr. 151: Návrh V. Hofmana a V. Dvořáka z roku 1912 v rámci stavebního úřadu. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilměra a R. Švácha: <i>Vlastislav Hofman</i> . 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 57	175
Obr. 152: Návrh V. Hofmana a V. Dvořáka z roku 1917 v rámci stavebního úřadu. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilměra a R. Švácha: <i>Vlastislav Hofman</i> . 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 56	175
Obr. 153: Projekt prof. J. Kouly s doplňky z let 1909 a 1910 – varianta 01. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1912, roč. XI., s. 20.....	176

Obr. 154: Projekt prof. J. Kouly s doplňky z let 1909 a 1910 – varianta 02. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1912, roč. XI., s. 39.....	176
Obr. 155: J. Koula: Studie k umístění stálého stadionu v Praze z roku 1907. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1912, roč. XI., s. 75.....	177
Obr. 156: J. Koula: Náčrt architektonické úpravy stálého stadionu na dejvickém cvičišti z roku 1907. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1912, roč. XI., s. 76.....	177
Obr. 157: J. Koula: Studie k umístění stálého stadionu v Praze. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1912, roč. XI., s. 98.....	178
Obr. 158: J. Koula: Náčrt mohyly. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1912, roč. XI., s. 99.....	178
Obr. 159: J. Koula: Návrh průkopu z roku 1910. Pohled od brány. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1912, roč. XI., tab. č. 13.	179
Obr. 160: A. Balšánek: Návrh na umístění budovy techniky na Letné. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1915, roč. XIV., s. 53.....	179
Obr. 161: A. Balšánek: Návrh na umístění budovy techniky na Letné. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> . 1915, roč. XIV., s. 63.....	180
Obr. 162: Otevření Letenského tunelu v ose Štefánikova mostu v roce 1953. Zdroj: ČTK.....	180
Obr. 163: Mapa s orientačním zobrazením soutěží – Reprezentační dům	181
Obr. 164: Josefské a Hyberské náměstí na Jüttnerově plánu Prahy z let 1811-1815, zdroj: <i>Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)</i> . Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2.....	191
Obr. 165: V. Morstadt, J. Döbler - Prašná brána před Mockerovou rekonstrukcí, 1825, zdroj: <i>Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)</i> . Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2.	191
Obr. 166: Původní podoba Prašné brány a podoba po Mockerově přestavbě. Zdroj: V. Lorenc: <i>Nové Město Pražské</i> . 192	
Obr. 167: R. Kříženecký: Úprava okolí Prašné brány, pohled z Hyberské ulice. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1902, s. 7.....	192
Obr. 168: R. Kříženecký: Úprava okolí Prašné brány, pohled z Celetné ulice. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1902, s. 9..	193
Obr. 169: R. Kříženecký: Úprava okolí Prašné brány, výškové řešení budov do Josefského náměstí. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1902, s. 8.....	193
Obr. 170: R. Kříženecký: Návrh parcelace na pozemcích bývalé kadetní školy. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1902, s. 8	194
Obr. 171: J. Podhajský: Návrh parcelace na pozemcích bývalé kadetní školy. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1902, s. 13	194
Obr. 172: J. Sakař: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1902, s. 14.....	195
Obr. 173: J. Sakař: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1902, s. 23.....	195
Obr. 174: R. Kříženecký: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1902, s. 14.....	196
Obr. 175: R. Klenka z Vlastimilu: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1902, s. 14.....	196
Obr. 176: Návrh městského stavebního úřadu: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1902, s. 15.	197
Obr. 177: Dryák, Bendelmayer, Weichert: Úprava okolí Prašné brány. Zdroj: <i>Volné směry</i> 1902, s. 196.....	197
Obr. 178: Pamětní spis Měšťanské besedy městské radě. Zdroj: <i>Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)</i> . Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2.	198
Obr. 179: P. Janák: návrh hotelu u Prašné brány. Zdroj: N. Kiesling: <i>Pavel Janák</i> . Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor vitae, 2011, 319 s. ISBN 978-80-87164-38-9. s. 180.....	198
Obr. 180: Osvald Polívka - Podklad pro Měšťanskou besedu pro jednání o zakoupení pozemku a vypsání soutěže, 1902. Zdroj: : <i>Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)</i> . Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2.....	199
Obr. 181: Dryák + Amena: Soutěžní návrh reprezentačního domu, půdorys přízemí a prvního patra. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1903, s. 26.....	199
Obr. 182: Dryák + Amena: Soutěžní návrh reprezentačního domu, perspektiva. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1903, tab. 31.....	200

Obr. 183: Dryák + Amena: Soutěžní návrh reprezentačního domu, řezy, fasáda. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1903, tab. 32.....	200
Obr. 184: J. Pospíšil: Soutěžní návrh reprezentačního domu, půdorys přízemí a prvního patra. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1903, s. 37	201
Obr. 185: J. Pospíšil: Soutěžní návrh reprezentačního domu, perspektiva. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1903, tab. 48	201
Obr. 186: J. Pospíšil: Soutěžní návrh reprezentačního domu, řez, fasáda. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1903, tab. 49	202
Obr. 187: A. Balšánek: Soutěžní návrh reprezentačního domu, půdorys přízemí a prvního patra. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1903, str. 27.....	202
Obr. 188: A. Balšánek: Soutěžní návrh reprezentačního domu, perspektiva. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1903, tab. 33	203
Obr. 189: A. Balšánek: Soutěžní návrh reprezentačního domu, řez, fasáda. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1903, tab. 34	203
Obr. 190: P. Janák: Návrh reprezentačního domu – mimo soutěž. Zdroj: N. Kiesling: <i>Pavel Janák</i> . Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor vitae, 2011, 319 s. ISBN 978-80-87164-38-9. s. 60.	204
Obr. 191: Dryák + Amena: Druhý soutěžní návrh reprezentačního domu, půdorys suterénu a přízemí. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1904, str. 38	204
Obr. 192: Dryák + Amena: Druhý soutěžní návrh reprezentačního domu, perspektiva. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1904, tab. 48.....	205
Obr. 193: Dryák + Amena: Druhý soutěžní návrh reprezentačního domu, řez, fasáda. Zdroj: <i>Architektonický obzor</i> 1904, tab. 49	205
Obr. 194: Stavební výkres 1. patra Obecního domu z roku 1914, zdroj: <i>Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)</i> . Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2, str. 81.....	206
Obr. 195: Protokol druhého kola soutěže na projekt Obecního domu (podepsáni J. Zítek, A. Wiehl, R. Tereba, V. Pasovský, Č. Gregor, J. Schulz). zdroj: <i>Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)</i> . Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2, str. 83	206
Obr. 196: Souhlas architektů Balšánka a Polívky s vypracováním definitivního projektu Obecního domu, zdroj: <i>Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)</i> . Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2, str. 85.....	207
Obr. 197: Výkres klempířských prací na střeše Obecního domu z roku 1911, zdroj: <i>Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001)</i> . Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2, str. 91.....	207
Obr. 198: Plán na výstavbu objektu koncertního domu v místě Obecního domu v době nacistické okupace. Zdroj: M. Hořejš: <i>Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu</i> . 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1. s. 185.....	208
Obr. 199: Plán na výstavbu objektu koncertního domu v místě Obecního domu v době nacistické okupace. Zdroj: M. Hořejš: <i>Protektorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu</i> . 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1. s. 192.....	208
Obr. 200: Mapa s orientačním zobrazením soutěží – Budova nové radnice	209
Obr. 201: O. Polívka: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Půdorysy suterénu, přízemí a I. patra. Zdroj: O. Polívka: Soutěžný návrh na stavbu nové budovy radniční na Linhartském náměstí v Praze. <i>Architektonický obzor</i> . 1905, roč. IV., s. 37	215
Obr. 202: O. Polívka: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Fasády. Zdroj: O. Polívka: Soutěžný návrh na stavbu nové budovy radniční na Linhartském náměstí v Praze. <i>Architektonický obzor</i> . 1905, roč. IV., tab. č. 46	215
Obr. 203: V. Beneš, J. Pospíšil: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Půdorysy přízemí, I. a II. patra. Zdroj: V. Beneš, J. Pospíšil: Soutěžný návrh na stavbu nové budovy radniční na Linhartském náměstí v Praze. <i>Architektonický obzor</i> . 1905, roč. IV., s. 38	216

Obr. 204: V. Beneš, J. Pospíšil: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Perspektiva. Zdroj: V. Beneš, J. Pospíšil: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radniční na Linhartském náměstí v Praze. <i>Architektonický obzor</i> . 1905, roč. IV., tab. č. 48.....	216
Obr. 205: B. Bendelmayer, E. Weichert: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Půdorysy přízemí, I. a II. patra. Zdroj: B. Bendelmayer, E. Weichert: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radniční král. hlav. města Prahy. <i>Architektonický obzor</i> . 1905, roč. IV., s. 42	217
Obr. 206: B. Bendelmayer, E. Weichert: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radnice. Fasády. Zdroj: B. Bendelmayer, E. Weichert: Soutěžní návrh na stavbu nové budovy radniční král. hlav. města Prahy. <i>Architektonický obzor</i> . 1905, roč. IV., tab. č. 51.....	217
Obr. 207: O. Polívka: Nová radniční budova. Půdorys přízemí. Zdroj: O. Polívka: Nová radniční budova na Linhartském a Mariánském náměstí v Praze. <i>Architektonický obzor</i> . 1912, roč. XI., s. 101	218
Obr. 208: O. Polívka: Nová radniční budova. Fasády. Zdroj: O. Polívka: Nová radniční budova na Linhartském a Mariánském náměstí v Praze. <i>Architektonický obzor</i> . 1912, roč. XI., tab. č. 42.....	218
Obr. 209: O. Polívka: Nová radniční budova. Fasády. Zdroj: Archiv hlavního města Prahy. Sběrka map a plánů. Dostupné z http://www.ahmp.cz/	219
Obr. 210: Staveniště nové budovy radnice. Zdroj: http://praha.idnes.cz/	219
Obr. 211: Nová radnice těsně po dokončení. Zdroj: http://praha.idnes.cz/	220
Obr. 212: Hlavní dvorana nové radnice. Zdroj: O. Polívka: Nová radniční budova na Linhartském a Mariánském náměstí v Praze. <i>Architektonický obzor</i> . 1912, roč. XI., tab. č. 47	220
Obr. 213: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – most Svatopluka Čecha	221
Obr. 214: J. Soukup, J. Koula: architektonický návrh mostu Svatopluka Čecha. Zdroj: J. Soukup, J. Koula: Návrh železného mostu přes Vltavu z Mikulášské třídy k Letné v Praze. <i>Architektonický obzor</i> . 1905, roč. IV, tab. 6 a 7	225
Obr. 215: J. Soukup, J. Koula: návrh mostu Svatopluka Čecha. Zdroj: J. Soukup, J. Koula: Návrh železného mostu přes Vltavu z Mikulášské třídy k Letné v Praze. <i>Architektonický obzor</i> . 1905, roč. IV, s. 15	226
Obr. 216: J. Soukup, J. Koula: návrh mostu Svatopluka Čecha, pohled na pilíř. Zdroj: J. Soukup, J. Koula: Návrh železného mostu přes Vltavu z Mikulášské třídy k Letné v Praze. <i>Architektonický obzor</i> . 1905, roč. IV, s. 16	226
Obr. 217: Mapka s orientačním zobrazením soutěží – most arcivévodý Františka Ferdinanda d'Este	227
Obr. 218: Ránkův návrh na dřevěný most. Zdroj: J. Soukup: <i>Pražské mosty: Studie se zřetelem na současné podniky</i> . Praha: Weinfurter, 1904. Dostupné online. s. 43	234
Obr. 219: Řetězová lávka. Zdroj: J. Soukup: <i>Pražské mosty: Studie se zřetelem na současné podniky</i> . Praha: Weinfurter, 1904. Dostupné online. s. 39	234
Obr. 220: Řetězová lávka. Zdroj: http://www.prahaneznamy.cz/	235
Obr. 221: Projekt s heslem „Zorés v kruhu“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. <i>Technický obzor</i> . 1906, roč. XIV., tab. 1.....	235
Obr. 222: Projekt s heslem „Zorés v kruhu“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. <i>Technický obzor</i> . 1906, roč. XIV., s. 12	236
Obr. 223: Projekt s heslem „Zorés v kruhu“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. <i>Technický obzor</i> . 1906, roč. XIV., s. 14	236
Obr. 224: Projekt s heslem „Zorés v kruhu“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. <i>Technický obzor</i> . 1906, roč. XIV., s. 16	237
Obr. 225: Dohoda R. Kříženeckého s Pražskou mostárnou ohledně soutěže na most u Rudolfinu. Zdroj: AHMP, fond č. 1731 Kříženecký Rudolf.....	237
Obr. 226: Projekt s heslem „Rudolfinum“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. <i>Technický obzor</i> . 1906, roč. XIV., tab. 1.....	238
Obr. 227: Projekt s heslem „Rudolfinum“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. <i>Technický obzor</i> . 1906, roč. XIV., s. 12	238
Obr. 228: Projekt s heslem „Rudolfinum“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. <i>Technický obzor</i> . 1906, roč. XIV., s. 13	239

Obr. 229: Projekt s heslem „Rudolfinum“. Zdroj: [B. a.]: Zprávy drobné. Zprávy o týdenních schůzích Spolku architektův a inženýrů v král. Českém. <i>Technický obzor</i> . 1906, roč. XIV., s. 15	239
Obr. 230: Projekt A. Balšánka a K. Herzána odevzdaný „hors concours“ mimo soutěž. Zdroj: K. Herzán a A. Balšánek: Návrh mostu Rudolfského z vyztuženého betonu syst. Hennebique. <i>Architektonický obzor</i> . 1909, roč. VIII., tab. 34.....	240
Obr. 231: Projekt A. Balšánka a K. Herzána odevzdaný „hors concours“ mimo soutěž. Zdroj: K. Herzán a A. Balšánek: Návrh mostu Rudolfského z vyztuženého betonu syst. Hennebique. <i>Architektonický obzor</i> . 1909, roč. VIII., s. 31	240
Obr. 232: Úřední návrh polohy rudolfského mostu a návrh Klubu Za starou Prahu. Zdroj: B. H.: Úvahy o poloze Rudolfského mostu vzhledem k Malé Straně. <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I., s. 53	241
Obr. 233: Nedostatky úředního návrhu rudolfského mostu. Zdroj: B. H.: Úvahy o poloze Rudolfského mostu vzhledem k Malé Straně. <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I., s. 53.....	241
Obr. 234: Mánesův most dnes. Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1nes%C5%AFv_most	242
Obr. 235: Mapa s orientačním zobrazením soutěží – regulace Vyšehradu	243
Obr. 236: A. Engel: projekt Heroům ducha, pohled na jižní stranu. Zdroj: Archiv architektury a stavitelství NTM, fond č. 9 Antonín Engel.	250
Obr. 237: A. Engel: projekt Heroům ducha, pohled na západní stranu. Zdroj: Archiv architektury a stavitelství NTM, fond č. 9 Antonín Engel.....	250
Obr. 238: A. Engel: projekt Heroům ducha, řez hlavní osou. Zdroj: Archiv architektury a stavitelství NTM, fond č. 9 Antonín Engel.	250
Obr. 239: A. Engel: projekt Heroům ducha, pohled na hlavní schodiště. Zdroj: Archiv architektury a stavitelství NTM, fond č. 9 Antonín Engel.....	251
Obr. 240: Situace Vyšehradu zastavěná činžovními domy a alternativní variantě Klubu Za starou Prahu (nezastavěný Vyšehrad obklopen izolujícím pásem sadů). Zdroj: <i>Za starou Prahu</i> , 1910, roč. I., s. 52	251
Obr. 241: J. Gočár: Neprovedený návrh sanatoria v Podolí. Zdroj: <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I, s. 52	252
Obr. 242: J. Hoffmann: Návrh sanatoria v Purkersdorfu. Zdroj: https://www.woka.com/de/lexikon/sanatorium-purkersdorf.html	252
Obr. 243: F. Roith: Neprovedený návrh sanatoria v Podolí. Zdroj: <i>Za starou Prahu</i> . 1910, roč. I, s. 51.....	252
Obr. 244: R. Kříženecký: Studie pražského sanatoria. Zdroj: https://www.upmd.cz/rudolf-jedlicka/prazske-sanatorium-plany.html	253
Obr. 245: R. Kříženecký: Studie pražského sanatoria. Zdroj: https://www.upmd.cz/rudolf-jedlicka/prazske-sanatorium-plany.html	253
Obr. 246: Oznámení o přijetí Kříženeckého návrhu na stavbu sanatoria. Zdroj: AHMP, fond č. 1731 Kříženecký Rudolf.	254
Obr. 247: Dnešní pohled za Ústav pro péči o matku a dítě. Zdroj: www.praha.eu	254
Obr. 248: Návrh zástavby Vyšehradu. Zdroj: J. Hrůza: <i>Praha v plánech a projektech: od středověku po současnost: katalog výstavy</i> . Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 1999, 127 s. ISBN 80-239-9015-2. s. 30	255
Obr. 249: V. Hofman: Projekt přestavby citadely Vyšehrad v Praze. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: <i>Vlastislav Hofman</i> . 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 72-73 .	255
Obr. 250: V. Hofman: Projekt přestavby citadely Vyšehrad v Praze. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: <i>Vlastislav Hofman</i> . 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 74-75 .	256
Obr. 251: V. Hofman: Projekt přestavby citadely Vyšehrad v Praze. Zdroj: M. Nešlehová, J. Hilmera a R. Švácha: <i>Vlastislav Hofman</i> . 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4. s. 75.....	256
Obr. 252: J. Koula: Průkop Letenskou plání. Zdroj: https://commons.wikimedia.org	257

SEZNAM TABULEK:

Tab. 1: Přehledná tabulka soutěží – část 1	30
Tab. 2: Přehledná tabulka soutěží – část 2	31

SEZNAM ZÁKLADNÍ PRIMÁRNÍ LITERATURY:

Konkrétní články jsou uvedeny u jednotlivých kapitol.

Architektonický obzor. Praha: Spolek architektů a inženýrů v Království českém, 1902-1918. ISSN 1803-3350.

Čas, List věnovaný veřejným otázkám, Dr. Jan Herben, 1886-1915, dostupný z <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Cas/10.1896>

Česká stráž: časopis věnovaný všem potřebám národním, 1890-1901

Der Architekt: Monatshefte für Bau- und Raumkunst. Wien: Schroll, 1895-1922

Dílo, Jednota výtvarných umělců v Praze, 1903-1948

Krása našeho domova, věstník Svazu českých okrašlovacích spolků v království Českém a Klubu Za starou Prahu, Svaz okrašlovací a ochranný, 1904-1951

Lumír, časopis zábavný a poučný, časopis pro literaturu a umění, 1851-1940, dostupný z <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII>

Národní listy, 1861-1941, dostupný z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/>

Rozhledy: revue umělecká, sociální a politická, J. Pelcl, 1892 Chrudim, dostupný z <https://archive.org/details/rozhledy13unkngoog>

Styl: Časopis pro architekturu, umělecká řemesla a úpravu měst. Praha: Mánes, 1909-1938. ISSN 1802-6125.

Světozor, Obrazový týdeník pro zábavu a poučení, umění a písemnictví, 1867-1899, dostupný z <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=SvetozorII>

Technický obzor. Orgán spolku architektů a inženýrů v Království českém. Praha: Spolek architektů a inženýrů v Království českém, 1893-1918. dostupný z <http://k4.techlib.cz/>

Umělecký měsíčník, časopis Skupiny výtvarných umělců. Praha: Skupina výtvarných umělců, 1911-1914.

Volné směry: měsíčník umělecký. Praha: Mánes, 1897-1949. ISSN 1802-7253.

Za starou Prahu: věstník Klubu Za starou Prahu. Praha: Klub Za starou Prahu, 1910-1914.

Zlatá Praha, 1884-1929, obrázkový týdeník pro zábavu a poučení, list věnovaný ušlechtilé zábavě a duchovnímu životu českého národa.

Zprávy spolku architektů a inženýrů v Království Českém. Praha: Spolek architektů a inženýrů v Království českém, 1866-1901.

Administrační zprávy královského hlavního města Prahy 1881-1911.

SEZNAM ZÁKLADNÍ SEKUNDÁRNÍ LITERATURY:

- BENEŠOVÁ, Marie. *Česká architektura v proměnách dvou století. 1. vyd. Praha: Stát. pedagog. nakl., 1984, 479 s.*
- BENEŠOVÁ, Marie. *Pavel Janák. 1. vyd. Praha: ČVU, 1959, 45 s.*
- BLÜMLOVÁ, D., Z. GILAROVÁ. *Čas secese: Kapitoly z kulturních dějin přelomu 19. a 20. století. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2007. ISBN 978-80-7394-049-2.*
- ECO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1997, 271 s. ISBN 80-719-8173-7.*
- HAAS, Felix. *Architektura 20. století. 3. vyd. Praha: SNTL, 1983, 645 s.*
- HORYNA, Mojmír. *Architektura přísného a pozdního historismu, in: Dějiny českého výtvarného umění 1780-1890 (III/2), Praha 2001*
- HOŘEJŠ, Miloš. *Protectorátní Praha jako německé město: nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 319 s. ISBN 978-80-204-2773-1.*
- HRŮZA, Jiří. *Praha v plánech a projektech: od středověku po současnost: katalog výstavy. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 1999, 127 s. ISBN 80-239-9015-2.*
- Jan Kotěra 1871 - 1923: zakladatel moderní české architektury. 1. vyd. Praha: Obecní dům, 2001, 411 s. ISBN 80-863-3908-4.*
- JANÁK, Pavel. *Obrys doby. Vyd. 1. Praha: Arbor vitae, 2009, 294 s. Texty o architektuře. ISBN 978-80-87164-02-0.*
- KIESLING, Norbert. *Pavel Janák. Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor vitae, 2011, 319 s. ISBN 978-80-87164-38-9.*
- LAHODA, Vojtěch. *Český kubismus. 1. vyd. Praha: Brána, 1996, 203 s. ISBN 80-859-4633-5.*
- LAHODA, Vojtěch, Mahulena NEŠLEHOVÁ a Marie PLATOVSKÁ. *Dějiny českého výtvarného umění 1899 - 1938. 1. vyd. Praha: Academia, 1998, 393 s. ISBN 80-200-0587-0.*
- LUKEŠ, Zdeněk. *Praha moderní: velký průvodce po architektuře 1900-1950 : historické centrum. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2012, 233 s. ISBN 978-80-7432-204-4.,*
- LUKEŠ, Zdeněk. *Praha moderní: velký průvodce po architektuře 1900-1950. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2013, 305 s. ISBN 978-807-4323-508.*
- LUKEŠ, Zdeněk. *Praha moderní: velký průvodce po architektuře 1900-1950. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2014, 306 s. ISBN 978-80-7432-503-8.*
- LUKEŠ, Zdeněk. *Josef Gočár. 1. vyd. Praha: Titanic, 2010, 435 s. ISBN 978-80-86652-44-3.*
- LUKEŠ, Zdeněk. *Splátka dluhu: Praha a její německy hovořící architekti 1900-1938. Vyd. 1. Praha: Fraktály publishers, 2002, 217 s. ISBN 80-866-2704-7.*
- LUKEŠ, Zdeněk. *Český architektonický kubismus: podivuhodný směr, který se zrodil v Praze. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2006, 171 s. ISBN 80-239-8368-7.*
- LUKEŠ, Zdeněk. *Emil Králíček: zapomenutý mistr secese a kubismu. 1. vyd. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2005, 189 s. ISBN 80-239-3644-1.*
- JERÁBEK, Luboš a Bohuslav FRANTA. *Malá Strana a problém její upravení. Praha: Klub Za starou Prahu, 1904, 71,iv s.*

- Město a jeho dům: kapitoly ze stoleté historie Obecního domu hlavního města Prahy (1901-2001).*
Vyd. 1. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2002, 379 s. ISBN 80-863-3912-2.
- MRÁZ, Bohumír. *Secese*. 1. vyd. Praha: Obelisk, 1971, 86 s.
- NEŠLEHOVÁ, Mahulena, HILMERA, Jiří a ŠVÁCHA, Rostislav. *Vlastislav Hofman*. 1. vyd. Praha: Společnost Vlastislava Hofmana, 2004. 437 s. ISBN 80-903549-0-4.
- NOVOTNÝ, Otakar. *Jan Kotěra a jeho doba*. 1. vyd. Praha: Stát. nakl. krásné lit. a umění, 1958, 287 s.
- ORIÁN, Edmund. *Židovské město pražské na vedutách, fotografiích a pohlednicích*. 2., opravené vyd. Praha: Epoque 1900, 2004, 343 p. ISBN 80-239-2425-7.
- PENCÁK, Marcel. *Hradecký architekt: Vladimír Fultrner ve spleti české moderny*. 1. vyd. Brno: Barrister, 2013, 265 s. ISBN 978-808-7474-877.
- POCHE, Emanuel. *Praha našeho věku: čtvero knih o Praze*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1978, 438 s. ISBN 11-078-78.
- Pražská městská pojišťovna od založení až do vystavění vlastní budovy*, Praha 1904, s. 26.
- HRŮZA, Jiří. *Pražské proměny*. In: *Pražská asanace. K 100. výročí vydání asanačního zákona pro Prahu* Praha: Muz. hlavního města Prahy, 1993 s. 8-13
- ROHÁČEK, Jiří a Kristina UHLÍKOVÁ. *Zdeněk Wirth pohledem dnešní doby: soubor příspěvků*. 1. vyd. Praha: Artefactum, Ústav dějin umění AV ČR, 2010, 303 p. ISBN 978-808-6890-326.
- SARNITZ, August. *Otto Wagner: 1841-1918 : průkopník moderní architektury*. V Praze: Slovart, 2006, 96 s. ISBN 80-720-9761-X.
- SARNITZ, August. *Josef Hoffmann, 1870-1956: in the realm of beauty*. Köln: Taschen, 2007, 96 s. ISBN 978-3-8228-5591-1.
- Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník*. Editor Kateřina Bečková. Praha: Schola ludus - Pragensia, 2000. ISBN 80-902-5050-5.
- SVOBODA, Jan E. *Praha 1891-1918: kapitoly o architektuře velkoměsta*. Vyd. 1. Praha: Libri, 1997, 303 s. ISBN 80-859-8320-6.
- ŠVÁCHA, Rostislav. *Od moderny k funkcionalismu*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1995, 590 s. ISBN 80-856-0584-8.
- ŠVÁCHA, Rostislav. *Lomené, hranaté: česká kubistická architektura 1911-1923*. Praha: Gallery, 2000, 215 s. ISBN 80-860-1035-X.
- ŠVESTKA, Jiří. *Český kubismus: 1909-1925: malířství : sochařství : architektura : design*. 1.vyd. Praha: Modernista, 2006, 455 s. ISBN 80-239-6658-8.
- Umělecké památky Prahy*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996, 639 s. ISBN 80-200-0563-3.
- Umění.: Art. Praha: Ústav dějin umění Akademie věd České republiky. ISSN 0049 5123.
- VLČEK, Pavel. KOLEKTIV. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-0969-8.
- VYBÍRAL, Jindřich. *Friedrich Ohmann: objev baroku a počátky moderní architektury v Čechách*. Vyd. 1. V Praze: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2013, 350 s. ISBN 978-808-6863-726.
- VYBÍRAL, Jindřich. *Reissigova vila v Brně a reforma rodinného domu po roce 1900: The Reissig villa in Brno and the reform of the family house after 1900*. 1. vyd. Brno: Barrister, 2011, 102 s., [8] s. ISBN 978-80-87474-47-1.

- VYBÍRAL, Jindřich. *Česká architektura na prahu moderní doby: devatenáct esejí o devatenáctém století*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2002, 331 s. ISBN 80-720-3475-8.
- WITTLICH, Petr. *Art-Nouveau Prague: forms of the style*. 1st ed. in English. Prague: Karolinum, 2007, 135 s. ISBN 978-80-246-1346-82.
- WITTLICH, Petr. *Česká secese*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1982, 379 s.
- WITTLICH, Petr. *František Bílek a jeho pražský ateliér*. Vyd. 1. Editor Sandra Baborovská, Karel Šrp. V Řevnicích: Arbor vitae, 2010, 173 s. ISBN 978-807-0107-690.
- Za starou Prahu: *věstník Klubu Za starou Prahu*. Praha: Klub Za starou Prahu, 2000-.
- Zatloukal, Pavel. *Příběhy Z Dlouhého Století: Architektura Let 1750-1918 Na Moravě a Ve Slezsku*. Olomouc: V Brně: Muzeum umění Olomouc, 2002.
- Zprávy památkové péče* – časopis státní památkové péče. Recenzovaný časopis, ISSN: 1210-5538.

SEZNAM VYSOKOŠKOLSKÝCH KVALIFIKAČNÍCH PRACÍ:

- HUML, Václav. *Plány a projekty pro malostranský břeh v první polovině 20. století*. Praha, 2011. Univerzita Karlova, Ústav dějin umění. Vedoucí práce Richard Biegel.
- KNAPOVÁ, Martina. *Výstava Augusta Rodina v Praze 1902, její okolnosti a vlivy*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny a umění. Vedoucí práce Petr Wittlich.
- KOBER, Jan. *Mezi místem, reprezentací a možnostmi: Hledání urbanistického umístění a architektury československé parlamentní budovy*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Rostislav Švácha.
- KODÍČKOVÁ, Jindřiška. *Staroměstská asanace 1893-1908*. Praha, 2007. Rigorózní práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Milan Hlavačka.
- KUSÁKOVÁ, Anna. *Bohumil Hypšman – moderní architekt v historickém městě*. Praha, 2013. Vedoucí práce Richard Biegel.
- LOUKOTOVÁ, Regina. *Dům, který nebyl už nikdy znovu postaven: architektura a veřejnost: role veřejnosti v osmi architektonických soutěžích na dostavbu Staroměstské radnice v Praze: [doktorská disertační práce]*. Praha, 2004. 138 s. Vedoucí práce Jan Štípek.
- POPELOVÁ, Lenka. *Architektonické soutěže šedesátých let 20. století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR Československý architekt: disertační práce*. Praha, 2011. 273 s., [126] s. obr. příl. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr Urlich.
- SVOJSÍKOVÁ, Tereza. *Klub Za starou Prahu a okolnosti vedoucí k jeho vzniku (1893-1900)*. 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Vedoucí práce Jiří Pokorný.
- ŠOLC, Martin. *Cesta od Moderní galerie ke Státní galerii*. 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří Kroupa.
- TVRZŇÍKOVÁ, Veronika. *Reflexe teorie Wilhelma Worringer v okruhu Osmy a Skupiny výtvarných umělců (1908-1914)*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Seminář dějin umění. Vedoucí práce Alena Pomajzlová.
- UHLÍKOVÁ, Kristýna. *Zdeněk Wirth, první dvě životní etapy. 1. 1900-1918, 2. 1918-1938*. Praha, 2009. Disertační práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav pro dějiny umění a kultury. Vedoucí práce Ivo Hlobil.
- ZIKMUND, Ladislav. *Dílo zrající v tichu: Vrcholná tvorba Jana Kotěry (1908–1914)*. 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří Kroupa.

SEZNAM ARCHIVNÍCH ZDROJŮ:

1. Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea

- č. 1 Amena Tomáš
- č. 2 Balšánek Antonín
- č. 8 Dryák Alois
- **č. 9 Engel Antonín**
- č. 14 Gočár Josef
- č. 22 Koula Jan
- č. 23 Králík Emil
- č. 24 Kříženecký Rudolf
- č. 29 Mosty
- č. 49 Soukup Jiří
- **č. 50 Soutěže**
- č. 58 Pražská obec - regulace
- č. 62 Vejrych Jan
- č. 63 Wiehl Antonín
- č. 64 Zeyer Jan
- č. 68 Podhajští Josef a František
- č. 85 Janák Pavel
- č. 102 Hübschmann Bohumil
- č. 116 Sakař Josef
- č. 119 Urbanistika, regulace, parcelace
- č. 156 Bendelmayer Bedřich

2. Archiv hlavního města Prahy

- č. 1302 Wiehl Antonín
- č. 1357 Jeřábek Luboš
- **č. 1731 Kříženecký Rudolf**
- **č. 1758 Vosyka Karel**

3. Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy